clasa a VI-a

CORNELIA DUMITRAȘCU SECHI
SILVIA BÂRSAN BÂRCĂ

ÎNDRUMĂTOR PENTRU RECEPTAREA TEXTELOR LITERARE

- Texte literare
- Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea operei literare
- Noțiuni de teorie literară
- Teste rezolvate

Ediția a II-a
revăzută
și adăugită

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Omagiu părinţilor noştri,
slujitoritori ai şcolii româneşti

ARGUMENT

Lucrarea noastră urmăreşte să fie un instrument de lucru pentru elevii clasei a VI-a. Se integrează într-un proiect care cuprinde îndrumări pentru fiecare clasă de gimnaziu având ca scop să formeze receptarea conştientă a operei literare.

Pentru realizarea acestui deziderat au fost reproduse textele literare din manualele alternative ţinând seama de elementele proprii genurilor şi speciilor literare. Un accent deosebit s-a pus asupra laturii ideatice şi mijloacelor de exprimare la nivel lexical, fonetic, morfologic şi stilistic.

Eforturile noastre vizează formarea capacităţii elevilor de a descoperi timbrul unic al fiecărui scriitor şi de a conştientiza valorile literaturii române populare şi culte.

Autoarele

I. CREAȚIA POPULARĂ ORALĂ

Literatura populară a precedat literatura scrisă; ea cuprinde totalitatea operelor artistice care oglindesc particularitățile sufleteşti ale unui popor şi exprimă geniul său creator.

Trăsăturile fundamentale ale literaturii populare sunt:

- caracterul oral, care constă în faptul că opera literară este creată şi transmisă prin viu grai, din generație în generație;
- caracterul colectiv rezultă din faptul că opera este expresia artistică a unei conştiințe colective (în realizarea unei opere contribuie mai mulți creatori) şi urmarea acestei trăsături o constituie existența variantelor;
- caracterul anonim (adică necunoaşterea numelui autorului) este determinat de caracterul oral;
- caracterul tradițional înseamnă folosirea unor mijloace străvechi de expresie artistică – teme, motive, imagini, formule şi elemente de versificație;
- caracterul sincretic constă în contribuția mai multor arte la realizarea unei opere folclorice (doinele, baladele se recită şi se cântă, strigăturile sunt rostite în ritmul muzicii şi al dansului).

Clasificarea creațiilor populare orale pe genuri şi specii:

- Genul liric în versuri:
  - doina
  - cântecul
  - strigătura
- Genul epic popular:
  - în versuri: balada
  - în proză:
    - basmul
    - legenda
    - snoava
    - povestirea.

Genul liric popular

„Doinele cuprind toate cântecele de dor, de iubire şi de jale."
(Vasile Alecsandri)

Doina

Doina este creația lirică orală specifică poporului român în care se exprimă o varietate de sentimente profunde.

Scanned with OKEN Scanner

În funcție de sentimentele cărora le dau glas, sunt clasificate în: doine de dor, doine de jale, doine de dragoste, doine de înstrăinare, doine de cătănie, doine de plugărie, doine de voinicie.

Doina

Doină, doină, cântic dulce,
Când te-aud, nu m-aş mai duce!
Doină, doină, viers cu foc,
Când răsuni, eu stau în loc!
Bate vânt de primăvară,
Eu cânt doina pe afară,
De mă-ngân cu florile
Şi privighetorile.
Vine iarna viscoloasă
Eu cânt doina-nchis în casă,
De-mi mai mângâi zilele,
Zilele şi nopțile.
Frunza-n codru cât învie,
Doina cânt, de voinicie,
Cade frunza gios, în vale,
Eu cânt doina cea de jale.
Doina zic, doina suspin,
Tot cu doina mă mai țin.
Doina cânt, doina şoptesc,
Tot cu doina viețuiesc.

Încadrarea în volum Poezia se include în volumul *Poezii poporale. Balade (cântece bătrâneşti) adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri*, culegere de folclor publicată în 1852.

Semnificația titlului Titlul denumeşte una din cele mai frumoase şi mai dragi creații populare româneşti.

Aspectul general de viață prezentat În poezie se exprimă dragostea şi prețuirea față de doină cu care se împleteşte viața omului din popor.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

Poezia este concepută ca un monolog prin care eul liric dă glas sentimentelor față de doină.

1. Cum se realizează personificarea doinei? Procedeul artistic fundamental din această poezie este personificarea, realizată prin adresarea directă față de doină, pe care poetul anonim o numeşte „cântic dulce" şi „viers cu foc". La nivel morfologic, strânsa legătură sufletească dintre eul liric şi acest cântec popular se exprimă prin folosirea substantivului „doină" la cazul vocativ şi a pronumelui personal „te" de persoana a II-a, numărul singular, cazul acuzativ, forma neaccentuată, iar la nivel

Scanned with OKEN Scanner

stilistic ideea este evidențiată prin repetiția substantivului „doină" de patru ori. Întrepătrunderea de fiecare clipă dintre doină și existența poporului se concretizează prin folosirea verbului „răsuni" la persoana a II-a, singular și a verbelor „aud", „nu m-aș mai duce" și „stau în loc" (locuțiune verbală cu sensul „mă opresc") la persoana I, singular, prin care se marchează cele două planuri; al spiritualității populare și al vieții zilnice.

2. Ce se exprimă prin epitetele „(cântic) dulce", „(viers) cu foc"?

Prin epitetele „(cântic) dulce", „(viers) cu foc" se realizează definiții poetice prin care se exprimă durerea – focul inimii concentrat în cuvintele doinei.

3. Urmăriți starea sufletească a omului din popor și tonalitatea doinei în raport cu natura

Bucuria cu care prospețimea naturii umple sufletul omului se topește în acordurile doinei. Doina de voinicie este suavă ca unduirea florilor și de o dumnezeiască frumusețe ca trilurile privighetorilor: „Bate vânt de primăvară / Eu cânt doina pe afară, / De mă-ngân cu florile / Și privighetorile."

4. La ce fel de doină se referă creatorul anonim?

Creatorul anonim se referă la doina de jale. Țăranul simte că trăiește cu adevărat numai când se află în mijlocul naturii și vede iarna ca pe un anotimp care îl lipsește de libertate. Norii tristeții îi învăluie sufletul odată cu toamna, când frunzele copacilor se scutură, iar în zilele mohorâte de iarnă dă glas durerii prin versurile doinei, mângâindu-și cu ele „zilele și nopțile". La nivel gramatical, comuniunea om-natură se exprimă prin substantivul „frunza" (cu funcție de subiect), verbul „învie" la persoana a III-a singular (cu funcție de predicat verbal), prin verbul predicativ „cânt", la persoana I singular (cu funcție de predicat verbal) și prin substantivul „doină" (cu funcție de complement direct), prin substantivul „de voinicie", cazul acuzativ nearticulat, precedat de prepoziție (atributul substantivului „doină").

5. Descoperiți elementele prin care se exprimă la nivel morfologic antiteza dintre felurile doinei în funcție de sentimentele prezentate

Antiteza dintre felurile doinei, în funcție de sentimentele exprimate, se realizează prin sensul verbelor „învie", „cade" (cu valoare predicativă pentru subiectul „frunza") și prin substantivele „de voinicie", „de jale" (atribute ale substantivului „doină").

Scanned with OKEN Scanner

6. *Cum se exprimă omniprezența doinei în viața omului?*

Repetiția substantivului „doină” (de şase ori în ultimele patru versuri ale poeziei) şi verbele „suspin”, „(mă) țin”, „cânt”, „şoptesc”, „viețuiesc” subliniază faptul că doina este omniprezentă în existența omului. Verbul „viețuiesc” exprimă ideea că doina este însăşi viața omului din popor. Sensul verbelor sugerează felul şi intensitatea stărilor sufleteşti: suspinul durerii şi îngânarea speranței.

7. *Ce observații se pot face asupra lexicului folosit în poezie?*

Poetul anonim foloseşte cuvinte de mare simplitate, dar totodată de rară expresivitate – majoritatea lor aparțin lexicului fundamental: substantive („doină”, „cântic”, „foc”, „vânt”, „primăvară”, „iarnă”, „florile”, „zilele”, „nopțile”, „codrul”), adjective („dulce”, „viscoloasă”), verbe („aud”, „m-aş duce”, „cânt”, „stau”, „bate”, „vine”, „învie”, „cade”, „zic”, „țin”).

8. *Menționați elementele de versificație ale doinei*

Elementele de prozodie folosite în această doină sunt specifice creațiilor populare: ritmul trohaic (Dói - nă / dói - nă / cán - tec / dúl - ce – unitate metrică bisilabică în care accentul cade pe prima silabă), rima împerecheată, primul vers rimează cu al doilea şi versul al treilea rimează cu al patrulea. Versul este scurt, cu măsura de 7-8 silabe.

Dragostea pentru doină, sensibilitatea față de splendorile naturii, dorința trăirii plenare în mijlocul acesteia, bucuria libertății şi tristețea când întreaga fire este cuprinsă de lungul somn hibernal, farmecul limbii fac din poezia Doina *o oglindă miraculoasă a sufletului omului din popor, simplu, gingaş, pur şi profund.*

Măi bădiță, floare dulce

Măi bădiță, floare dulce,
Unde te-aş găsi te-aş smulge,
Şi-acasă la noi te-aş duce,
Şi te-aş răsădi-n grădină,
Şi te-aş secera cu milă;
Şi te-aş face stog în prag,
Şi te-aş îmblăti cu drag;
Şi te-aş măcina mărunt
La morişca de argint;
Şi te-aş cerne
Prin sprâncene,
Şi te-aş frământa-n inele,
Şi te-aş da inimii mele
Să se stâmpere de jele...

Scanned with OKEN Scanner

Încadrarea în volum Poezia se încadrează în volumul *Antologie de poezie populară* de Lucian Blaga, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966.

Lucian Blaga, poet, filosof, personalitate a literaturii române interbelice şi contemporane, a manifestat o mare prețuire față de creația populară, deoarece a considerat că satul este elementul care a asigurat dăinuirea neamului nostru. Această convingere a fost exprimată în mărturisirea: „Eu cred că veşnicia s-a născut la sat". În opera sa a valorificat teme şi motive populare şi o altă dovadă privind importanța pe care a acordat-o folclorului este întocmirea *Antologiei de poezie populară*.

Semnificația titlului Titlul, alcătuit din interjecția „măi", substantivul „bădiță" la cazul vocativ şi atributul apozițional „floare dulce", care din punct de vedere stilistic este o metaforă, dă glas gingăşiei sentimentului iubirii.

Aspectul general de viață prezentat Poezia exprimă dorința împlinirii visului de dragoste.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce observați în legătură cu primul vers? Primul vers reia titlul, care este o formă de adresare directă (realizată prin interjecția „măi", substantivele „bădiță" şi „floare") şi subliniază intensitatea sentimentului de dragoste.

2. Ce exprimă următoarele trei versuri? Dorința unei tinere este de a-l găsi pe alesul inimii şi de a-l aduce în preajma ei. Ideea de apropiere şi de integrare se deduce din adverbul „acasă" şi din pronumele personal „la noi", cuvinte care schițează universul existenței sale zilnice.

3. Ce înfățişează următoarele opt versuri? Următoarele opt versuri prezintă faptul că fata îşi imaginează integrarea totală a iubitului în viața ei ca pe un ritual câmpenesc, urmărind răsăditul, seceratul, alcătuirea stogului, îmblătitul, măcinatul, cernutul şi frământatul aluatului. Printr-o asemănare cu muncile agricole, se surprinde încolțirea sentimentului iubirii, ca şi aceea a seminței miraculoase în brazdă, creşterea şi rodirea până în momentul când ajunge pâinea tainică a sufletului.

Scanned with OKEN Scanner

4. Ce prezintă ultimele două versuri?

Ultimele două versuri, cu valoare de concluzie, subliniază vraja prin care iubirea alină durerea, astâmpără jalea şi potoleşte focul dorului.

5. Urmăriți la ce mod sunt verbele în poezie

Cu excepția verbului din ultimul vers („să se stâmpere" – modul conjunctiv, timpul prezent), toate verbele din poezie sunt la modul condițional-optativ, timpul prezent. Prin folosirea acestora, creatorul anonim scoate în evidență intensitatea dorinței de înfăptuire a visului de iubire. Pronumele personal de persoana a II-a „te", la singular, folosit de unsprezece ori, contribuie la realizarea adresării directe şi reliefează apropierea sufletească față de cel drag.

6. Identificați elementele de prozodie ale poeziei

Elementele de prozodie sunt caracteristice poeziei populare: ritmul trohaic, majoritatea versurilor au măsuri de 8 silabe, dar sunt şi versuri de 4 şi de 7 silabe, cu rima împerecheată şi cu monorimă.

Versurile nu sunt grupate în strofe, deoarece întreaga poezie este o propoziție poetică prin care se exprimă dorința fetei de a-şi împlini visul de dragoste.

Doina Măi bădiță, floare dulce *este o dovadă a capacității creatorului anonim de a surprinde delicatețea sentimentului de dragoste fără de care viața ar fi pustie.*

Genul epic popular în versuri

„...poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru națiа română. Toate aceste poezii, fără dată sigură, sunt ascunse de secole întregi, ca nişte pietre scumpe, în sânul poporului. Ele sunt expuse a se pierde; prin urmare e o sfântă datorie de a le căuta şi de a le feri de noianul timpului şi al uitării." (Vasile Alecsandri)

Balada populară

Balada populară este o creație epică în versuri, în care se povesteşte o întâmplare din trecutul îndepărtat, are o acțiune simplă, la care participă un număr restrâns de personaje înfățişate de obicei în antiteză, iar realul se împleteşte cu supranaturalul.

După conținutul lor, baladele pot fi: istorice (*Constantin Brâncovanul*), vitejeşti (*Gruia lui Novac*), haiduceşti (*Toma Alimoş*), păstoreşti (*Miorița*).

Scanned with OKEN Scanner

Balada haiducească
Toma Alimoş

Foicica fagului,
La poalele muntelui,
Muntelui Pleşuvului,
În mijlocul
Câmpului,
La puţul
Porumbului,
Pe câmpia verde,-ntinsă,
Şi de cetine coprinsă,
Şade Toma Alimoş,
Haiduc din Ţeara-de-Jos,
Nalt la stat,
Mare la sfat
Şi viteaz cum n-a mai stat.
Şade Toma tolănit
Şi cu murgul priponit
În pripoane de argint,
Şi mănâncă frumuşel,
Şi bea vin din burduşel,
Şi grăieşte în ăst fel:
– Închinar-aş, şi n-am cui!
Închinar-aş murgului,
Murgului sirepului,
Dar mi-e murgul vită mută,
Mă priveşte şi m-ascultă,
N-are gură să-mi răspundă!
Închinar-aş armelor,
Armelor drăguţelor,
Armelor surorilor,
Dar şi ele-s fiare reci,
Puse-n teci
De lemne seci!
Închinar-oi codrilor,
Ulmilor
Şi fagilor,
Brazilor,
Paltinilor,
Că-mi sunt mie frăţiori,
De poteri ascunzători;
D-oi muri,
M-or tot umbri,
Cu frunza m-or învăli,
Cu freamătul m-or jeli!
Şi cum sta
De închina,
Codrul se cutremura,
Ulmi şi brazi
Se cletina,
Fagi şi paltini
Se pleca,
Fruntea de i-o răcorea,
Mâna
De i-o săruta;
Armele din teci ieşea,
Murguleţu-i râncheza,
Până vorba-şi isprăvea,
Burduşelul
Ridica
Vinişorul
Că gusta
Şi-n picioare se scula.
Ochii-şi negri d-arunca,
Peste câmpuri se uita
Şi departe ce-mi zărea?
Că-mi venea, măre, venea,
Stăpânul
Moşiilor
Şi domnul
Câmpiilor.
Manea, slutul
Şi urâtul;
Manea, grosul
Ş-arţăgosul;
Venea, măre, ca vântul,

Scanned with OKEN Scanner

Ca vântul şi ca gândul,
Cu părul lăsat în vânt,
Cu măciuca de pământ,
Pân'la Toma când sosea,
Din guriţă mi-i grăia:
– Bună ziua, verişcane!
– Mulţumescu-ţi, frate Mane!
– D-alei, Tomo Alimoş,
Haiduc din Ţeara-de-Jos,
Nalt la stat,
Mare la sfat,
Pe la mine ce-ai căutat?
Copile
Mi-ai înşelat,
Florile
Mi le-ai călcat,
Apele mi-ai turburat,
Livezi
Verzi
Mi-ai încurcat,
Păduri
Mari
Mi-ai dărâmat.
Ia să-mi dai tu mie samă,
Ia să-mi dai pe murgul vamă!
Toma, măre, d-auzea,
Din guriţă-i cuvânta:
– Ce-ai văzut
Om mai vedea.
Ce-am făcut
Om judeca;
Pân-atuncea, măi fârtate,
Dă-ţi mânia la o parte
Şi bea ici pe jumătate,
Ca să ne facem dreptate!
Toma, pân'să isprăvească,
Îi dă plosca haiducească
Pe jumate s-o golească,
Mânia să-şi potolească,
Ca c-un frate să vorbească.
Manea stânga
Şi-ntindea,
Să ia plosca
Şi să bea,
Iar cu dreapta ce-mi făcea?
Paloş mic că răsucea,
Pântecele
I-atingea,
Maţele
I le vărsa
Şi pe cal încălica,
Şi fugea, nene, fugea,
Vitejia
Cu fuga!
Foicică de rogoz,
Savai, Toma Alimoş,
Haiduc din Ţeara-de-Jos,
Nalt la stat,
Mare la sfat
Şi viteaz cum n-a mai stat,
Cumpătul el nu-şi pierdea.
Mâna
La rană
Punea
Şi din gură cuvânta:
– D-alelei, fecior de lele
Şi viteaz ca o muiere,
Nu fugi, că n-am dat vamă,
Nu fugi, c-o să-mi dai seamă
Vreme multă nu pierdea,
Maţele că-şi aduna,
Cu brâu lat se încingea,
Mijlocelul că-şi strângea
Şi la murgul se ducea,
Şi pe murg încălica,
Iar din gură mi-i grăia:
– Murgule, murguţul meu,
Datu-mi-te-a taică-tău

Scanned with OKEN Scanner

Ca să-mi fii de ajutor
La nevoie şi la zor,
Să te-ntreci cu şoimii-n zbor
Pân-o fi ca să nu mor.
Tinerel că m-ai slujit,
Dar şi-acum, îmbătrânit,
Să te-ncerci la bătrâneţe
Cât puteai la tinereţe.
Azi te jur pe Dumnezeu
Să mă porţi ca gândul meu
Şi s-ajungi p-ăl câine rău,
Că mi-a răpus zilele,
Zilele, ca câinele,
Pentru tine, murgule!
Până Toma se găteşte,
Murgul coama-şi netezeşte
Şi din gură mi-i grăieşte:
– Lasă şeaua, sai pe mine,
Şi de coamă ţin-te bine,
Ca s-arăt la bătrâneţe
Ce-am plătit la tinereţe!
Până Toma se ţinea,
Murgul, măre, şi zbura;
Şi zbura tocmai ca vântul,
Fără s-atingă pământul
Cât o clipă de zbura,
Mult pe Manea-l întrecea,
Iară Toma, de-l vedea,
Îndărăt se întorcea
Şi din fugă-i cuvânta:
– Maneo, Maneo, fiară rea,
Vitejia ţi-e fuga,
Că, de m-ai junghiat hoţeşte,
Mi-ai fugit şi mişeleşte,
Ia mai stai ca să-ţi vorbesc
Pagubele să-ţi plătesc,
Pagubele
Cu tăişul,
Faptele
Cu ascuţişul!
Bine vorba nu sfârşea,
Murguleţu-şi repezea
Şi cu sete mi-l lovea;
Capu-n pulbere-i cădea,
Iar cu trupul sus, pe şea,
Calu-n lume se ducea.
Foicică micşunea,
Vreme multă nu trecea
Şi pe Toma-l ajungea
Moartea neagră, moartea grea.
De pe cal descălica,
Ochiul
Se-mpăienjena,
Capul
I se învârtea
Şi-n des codru se pleca,
Iar din gură ce-mi grăia?
– D-alelei, murguţule,
D-alelei, drăguţule,
Ce-am gândit
Am izbândit,
Dar şi ceasul mi-a sosit.
Sapă-mi groapă din picior
Şi-mi aşterne fânişor,
Iar la cap şi la picioare
Pune-mi, pune-mi câte-o floare:
La cap, floare
De bujor,
Să mi-o ia mândra cu dor,
La picioare,
Busuioc,
Să mă plângă mai cu foc.
Apoi, măre, să te duci,
Drumu-n codri să apuci
Pân'la paltinii trăsniţi,
Unde-s fraţii poposiţi,
Nimeni frâul să nu-ţi puie,
Nici pe tine să se suie,

Scanned with OKEN Scanner

Făr'd-un tânăr sprâncenat
Şi cu semne de vărsat,
Cu păr lung şi gălbior,
Care-mi este frăţior,
Frăţior de vitejie,
Tovarăş de haiducie.
Numai el frâul să-ţi puie
Şi pe tine să se suie;
Tu să-l porţi şi pe el bine,
Cum m-ai purtat şi pe mine!
Bine vorba nu sfârşea,
Sufleţelul că-şi dedea;
Codrul se cutremura,
Ulmi şi brazi
Se cletina,
Fagi şi paltini
Se pleca,
Fruntea de i-o răcorea,
Mâna
De i-o săruta
Şi cu freamăt îl plângea.
Murgul jalnic râncheza,
Cu copita că-mi săpa,
Groapă mică că-i făcea,
Fânişor îi aşternea,
Floricele că-i sădea,
Cu trei lacrămi le stropea,
Drumu-n codri c-apuca
Şi mergea, măre, mergea
Pân'la paltinii trăsniţi,
La voinicii poposiţi.

Încadrarea în volum Balada reproduce o variantă din culegerea lui G. Dem. Teodorescu, care se deosebeşte de varianta inclusă în *Poezii poporale. Balade* (*cântece bătrâneşti*) *adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri*, culegere de folclor publicată în 1852.

Semnificaţia titlului Titlul este numele personajului principal, ca semn de preţuire a creatorului anonim pentru eroul întâmplărilor.

Aspectul general al realităţii (tema) Poetul popular înfăţişează în această poezie haiducia, ca formă de luptă socială şi ca atitudine în faţa vieţii, prezentând aspecte semnificative din existenţa lui Toma Alimoş.

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce se menţionează în expoziţiunea baladei? În expoziţiunea baladei se menţionează locul acţiunii – o sinteză a peisajului românesc format din munte, deal, câmpie şi pădure şi se *caracterizează* sumar personajele: Toma Alimoş şi Manea. Prin descriere se schiţează portretul lui Toma Alimoş, care are o înfăţişare impunătoare, este înţelept, prietenos şi viteaz. Fire deschisă, sociabilă, el simte lipsa omului, deşi se află

Scanned with OKEN Scanner

în tovărăşia murgului şi are asupra sa armele ca nişte surori protectoare.

2. Cum se exprimă setea de viaţă a haiducului? Setea de viaţă a haiducului se exprimă prin repetarea verbului „Închinar-aş" – la modul condiţional-optativ, timpul prezent, formă inversă – şi prin menţionarea elementelor cu care nu se poate însoţi ca să petreacă: „Închinar-aş murgului, / ... / Dar mi-e murgul vită mută, / ... / N-are gură să-mi răspundă!", „Închinar-aş armelor, / ... / Armelor surorilor, / Dar şi ele-s fiare reci".

3. Asupra cui se îndreaptă gândurile haiducului? Gândurile şi sentimentele haiducului se îndreaptă asupra naturii („ulmi, brazi, paltini") simţindu-se înfrăţit cu aceasta în viaţă şi în moarte.

Codrul personificat simte apropierea primejdiei, se înfioară, murgul nechează, iar armele ies din teacă. Boierul Manea, un om urât la chip şi la suflet, vine ca o furtună şi îi vorbeşte haiducului cu duşmănie.

4. Ce fapt determină desfăşurarea acţiunii? Desfăşurarea acţiunii este determinată de pretenţia boierului de a fi răsplătit de Toma cu calul său pentru pagubele pe care i le-a făcut. Răspunsul haiducului demonstrează că îşi asumă răspunderea faptelor şi că ei nu au de ce să se urască. Om cu sufletul deschis, întinde boierului plosca, îndemnându-l să uite mânia şi să-i vorbească întocmai ca unui frate. Viclean şi laş, Manea ia cu mâna stângă plosca, iar cu dreapta îl înjunghie mişeleşte, apoi fuge.

Atitudinea poetului anonim faţă de lipsa de demnitate a boierului se exprimă prin repetiţia verbului „a fugi", prin formularea „vitejia/cu fuga", identitatea de înţelesuri ale celor două substantive („vitejia", „fuga") subliniază dispreţul faţă de laşitate.

5. Cum reacţionează haiducul? Haiducul nu-şi pierde cumpătul într-un moment atât de greu pentru el. Om cinstit şi drept, îl atenţionează pe boier că trebuie să răspundă pentru fărădelegea sa, apoi îşi adună ultimele puteri şi pleacă în urmărirea duşmanului. Începând cu acest episod, balada capătă caracter dramatic şi fantastic. De domeniul fabulosului este felul cum îşi încinge trupul înjunghiat, îi vorbeşte calului cu căldură, ca unui frate, şi-i cere să-l ajute ca în tinereţe să pedepsească laşitatea şi răutatea boierului. La fel ca în basme, calul pricepe graiul omenesc şi „zboară ca vântul, / fără s-atingă pământul".

Scanned with OKEN Scanner

6. Care este punctul culminant al baladei?

Poetul popular surprinde printr-un pasaj narativ *încordarea maximă a conflictului* dintre cele două personaje, tensiunea sfârşindu-se odată cu moartea boierului. Verbele „repezea", „lovea", „se ducea" sugerează rapiditatea şi neîndurarea cu care haiducul l-a pedepsit pe duşmanul cel viclean şi lacom.

7. Ce se consemnează în deznodământul baladei?

În *deznodământul* baladei este prezentat haiducul cuprins de fiorii morţii şi i se consemnează ultimele dorinţe, încredinţate calului.

8. Ce se desprinde din testamentul spiritual al haiducului?

Toma Alimoş cere murgului să-i pună la cap „floare de bujor", iar la picioare busuioc, socotind aceste flori ca un semn al legăturii dintre el şi iubita sa. Intensitatea dorinţei reiese din repetiţia verbului „a pune" (folosit la modul imperativ) şi din epitetul adverbial „mai cu foc".

Haiducul este încredinţat că iubirea şi prietenia trainică pot risipi negura uitării pe care o aşterne moartea asupra amintirilor. De aceea îşi îndeamnă calul să meargă în codru, la fratele său de vitejie, numai el să-i pună frâul şi să-i fie de ajutor acestuia.

Sfârşitul haiducului este trăit dramatic de creatorul anonim. Dragostea şi compasiunea pentru faptul că viaţa i-a fost curmată mişeleşte se exprimă prin diminutivul „sufleţelul" şi prin constatarea „Bine vorba nu sfârşea".

9. Descoperiţi versurile care consemnează comuniunea cu natura şi legătura aproape omenească dintre om şi cal

Legătura dintre haiduc şi codru este veşnică. Ulmii, brazii, paltinii care au fost martorii dragostei lui de viaţă şi l-au adăpostit de poteri atunci când, în numele dreptăţii poporului, ca haiduc, îi judecă şi pedepseşte pe asupritori, îi alină suferinţa şi îi sunt aproape în ceasul sfârşitului. Natura este personificată: „Codrul se cutremura, / Ulmi şi brazi / Se cletina, / Fagi şi paltini / Se pleca, / Fruntea de i-o răcorea, / Mâna / De i-o săruta / Şi cu freamăt îl plângea".

Credincios stăpânului, calul îi sapă groapa în mijlocul naturii unde a trăit bucuriile vieţii şi a dobândit izbânzile împotriva răului, îi aşterne „fânişor" în mormânt, îi sădeşte flori, apoi pleacă în codru, la noul său stăpân, tovarăşul de haiducie al lui Toma Alimoş.

Scanned with OKEN Scanner

10. *Precizați elementele de prozodie folosite în această baladă*

Elementele de versificație sunt specifice poeziei populare: ritmul trohaic, rima împerecheată, monorima şi versurile scurte, cu măsura între 3 şi 6-7 silabe.

Frumusețea baladei rezultă din arta îmbinării mai multor motive: comuniunea om-natură, motivul haiducului, al dorului, al fratelui de cruce şi al animalului credincios.

Valoarea poeziei este sporită de priceperea poetului popular de a surprinde complexitatea trăirilor omeneşti şi de a formula un adevărat cod etic prin elogiul sentimentului prieteniei, al dragostei de viață şi de natură, al înfrățirii cu animalul credincios şi prin condamnarea lăcomiei, a urii şi a laşității.

Momentele subiectului baladei populare *Toma Alimoş*

4. Punctul culminant: Toma Alimoş îl ucide pe Manea instituind dreptatea.

Desfăşurarea acțiunii

- Toma îl urmăreşte pe Manea, îl ajunge şi-i spune că a venit ceasul dreptății;
- Calul înțelege dorința stăpânului şi îl încurajează;
- Haiducul, rănit, îşi adună ultimele puteri şi cere ajutor murgului pentru a-l pedepsi pe răufăcător.

2. Intriga: Pretențiile lui Manea şi rănirea lui Toma.

1. Expoziționea:
- Locul acțiunii este un peisaj românesc, format din munte, deal, câmpie, pădure;
- Personajele sunt Toma şi Manea.

5. Deznodământul:
- Testamentul lui Toma transmis murgului;
- Moartea lui Toma şi îndeplinirea ultimelor dorințe ale haiducului.

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii pentru caracterizarea personajelor din balada populară *Toma Alimoş*

Geniul popular a creat modele morale prin eroi care săvârşesc fapte excepţionale şi pedepsesc pe cei care încalcă demnitatea şi cinstea.

Personaj principal

Un astfel de model este şi Toma Alimoş, personajul principal din poezia cu acelaşi nume. Fiind protagonistul baladei, el apare pe tot parcursul acţiunii.

Haiduc

Poetul popular precizează identitatea personajului şi condiţia lui socială: „Pe câmpia verde,-ntinsă, / Şi de cetine coprinsă, / Şade Toma Alimoş, / Haiduc din Ţeara-de-Jos".

Caracterizarea directă – portretul fizic şi moral

Caracterizarea se realizează *direct* de către poetul anonim prin schiţarea portretului fizic şi moral şi *indirect*, prin intermediul faptelor, al atitudinilor şi al limbajului şi prin caracterizarea făcută de alte personaje.

Portretul fizic şi moral al lui Toma Alimoş este conturat prin adjective care scot în evidenţă măreţia înfăţişării („nalt la stat"), înţelepciunea şi firea deschisă („mare la sfat") şi vitejia fără seamăn („şi viteaz cum n-a mai stat"). Formularea „cum n-a mai stat" exprimă ideea de superlativ absolut.

Caracterizarea indirectă, prin fapte, atitudini, limbaj şi prin caracterizarea făcută de alte personaje reflectă măreţia înfăţişării, înţelepciunea, firea deschisă, setea de viaţă

Prin *caracterizarea indirectă* se sugerează faptul că haiducul nu este un însingurat. Nici armele, nici murgul, de care se simte legat puternic, nu pot înlocui tovărăşia omului. Dornic de viaţă, vrea să petreacă împreună cu semenii săi: „Închinar-aş şi n-am cui!".

– ochii negri, privirea ageră

Un element al portretului fizic îl constituie ochii negri şi privirea ageră îndreptată asupra câmpiei: „Ochii-şi negri d-arunca, / Peste câmpuri se uita / Şi departe ce-mi zărea?"

– sensibilitate faţă de natură

Toma Alimoş este un om sensibil faţă de natura cu care se simte înfrăţit în viaţă şi în moarte. Gândurile şi sentimentele sale se îndreaptă asupra codrului în cinstea căruia închină: „ Închinar-oi codrilor, / Ulmilor / Şi fagilor, / Brazilor, / Paltinilor, / Că-mi sunt mie fraţiori, / De poteri ascunzători; / D-oi muri, / M-or tot umbri, / Cu frunza m-or învăli, / Cu freamătul m-or jeli!"

Scanned with OKEN Scanner

– sentimentul responsabilității Răspunsul dat boierului cu privire la pagubele pe care i le-a pricinuit subliniază sentimentul responsabilității față de faptele sale. Cuvintele adresate boierului și atitudinea față de acesta reliefează firea deschisă a haiducului: el îndeamnă pe boier să-și potolească mânia, să-i vorbească asemeni unui frate și să bea vin din burduşel.

– demn, cinstit Toma Alimoş este un om demn şi cinstit, care dezaprobă viclenia şi laşitatea prin vorbele necruțătoare adresate lui Manea.

– dovedeşte stăpânire de sine, spirit justițiar Haiducul dovedeşte o uimitoare stăpânire de sine şi spirit justițiar când îşi încinge cu brâul trupul înjunghiat de moarte, îşi urmăreşte duşmanul şi-l răpune.

– neînfricat El este neînfricat şi ager, însuşiri care reies din felul cum îl urmăreşte şi îl pedepseşte pe răufăcător: „Murguleț-şi repezea / Şi cu sete mi-l lovea; / Capu-n pulbere-i cădea".

– profund, prețuieşte prietenia calului Toma Alimoş este un om profund şi înțelept, ştie să prețuiască valoarea prieteniei şi a devotamentului calului, sprijin de nădejde în viața de haiduc şi tovarăş devotat în ceas de cumpănă, de aceea îi vorbeşte cu dragoste şi recunoştință ca unui om.

Căldura sufletească este subliniată prin diminutivele „murguțule", „drăguțule".

– profunzimea sentimentelor Testamentul spiritual încredințat calului evidențiază încrederea în animalul credincios şi profunzimea dragostei față de iubită, legătura cu natura şi temeinicia sentimentului prieteniei lui Toma Alimoş pentru fratele său de cruce.

– bun cunoscător al oamenilor Toma Alimoş este un bun cunoscător al oamenilor; el se leagă sufleteşte de prietenul cel tânăr datorită identității însuşirilor şi idealurilor cu acesta: „frățior de vitejie / tovarăş de haiducie".

– sensibilitate El cere murgului să-l îngroape în mijlocul naturii, să-i pună pe mormânt la căpătâi floare de bujor, iar la picioare busuioc, deoarece consideră aceste flori un mijloc de legătură cu natura şi cu oamenii.

Personaj secundar Boierul Manea, personajul secundar din baladă, este caracterizat direct şi indirect.

Scanned with OKEN Scanner

– *portret fizic şi moral, urâţenia fizică şi morală*

Poetul anonim îi precizează, ca şi în cazul lui Toma Alimoş, condiţia socială: „Stăpânul / Moşiilor / Şi domnul / Câmpiilor." Liniile sumare ale portretului fizic şi moral subliniază urâţenia fizică şi sufletească, realitate surprinsă de patru adjective: „slutul", „urâtul", „grosul", „arţăgosul", care, la nivel stilistic, formează o enumeraţie.

Caracterizarea indirectă se realizează prin faptele, reacţiile boierului şi prin caracterizarea făcută de alt personaj.

– *arţăgos*

Fiind om arţăgos, Manea apare ca o furtună, gata să răpună pe cine îi stă în cale: „ Venea, măre, ca vântul, / Ca vântul şi ca gândul, / Cu părul lăsat în vânt, / Cu măciuca de pământ".

El pretinde că Toma i-a făcut mari pagube şi-i cere calul drept plată: „ Florile / Mi le-ai călcat, / Apele mi-ai turburat, / Livezi / Verzi / Mi-ai încurcat, / Păduri / Mari / Mi-ai dărâmat. / Ia să-mi dai tu mie samă, / Ia să-mi dai pe murgul vamă!".

– *viclenie, laşitate*

Din felul cum răspunde îndemnului haiducului, de a cinsti prieteneşte, reiese viclenia şi laşitatea: cu mâna stângă ia plosca, iar cu dreapta îl înjunghie de moarte, apoi fuge mişeleşte.

– *micime sufletească*

Micimea sufletească a boierului este evidenţiată prin cuvintele cu care Toma îl judecă pentru comportarea sa, socotindu-l un fricos „viteaz ca o muiere" şi un dezumanizat de ură şi de răutate, câine rău, „fiară rea".

Antiteza dintre haiduc şi boier reflectă frumuseţea morală a poporului care preamăreşte firea deschisă, armonia dintre oameni, cinstea, responsabilitatea faptelor, sensibilitatea faţă de natură şi condamnă impulsivitatea, cruzimea, lăcomia şi laşitatea.

Toma Alimoş, personaj literar în balada populară *Toma Alimoş*

→ *Este imaginea artistică a haiducului:*
– fire deschisă;
– înfrăţit cu natura;
– iubitor de cinste şi de dreptate.

→ *Realizată de creatorul anonim* cu dragoste şi preţuire pentru rolul de înfăptuitor al dreptăţii, deoarece, în viziunea populară, haiducia a constituit o formă de luptă socială.

Scanned with OKEN Scanner

Toma Alimoş este o baladă populară pentru că:

– este o creaţie epică în versuri;
– are caracter anonim, oral, colectiv, tradiţional, sincretic;
– înfăţişează o întâmplare din trecutul îndepărtat;
– are o acţiune simplă şi prezintă:
  • dorinţa lui Toma Alimoş de a cinsti cu cineva apropiat
  • întâlnirea haiducului cu Manea
  • pretenţia boierului de a lua pe murgul vamă pentru stricăciunile făcute de haiduc
  • fapta mişelească a boierului
  • pedepsirea răufăcătorului – sfârşitul haiducului
– la acţiune participă un număr restrâns de personaje, opuse prin condiţie socială şi însuşiri. În acest fel se conturează trăsăturile fizice şi morale: Toma este haiduc, Manea aparţine boierimii, haiducul are o înfăţişare impunătoare, boierul este slut, Toma este prietenos, cinstit, demn şi curajos, Manea este arţăgos, viclean, laş şi crud.
– elementele reale se îmbină cu elementele supranaturale: natura – factor real apare şi ca fiind supranatural prin personificare; calul – tovarăş de haiducie, este şi personaj fabulos – înţelege şi foloseşte graiul omenesc, zboară ca gândul şi ca vântul în urmărirea boierului Manea, ascultă şi îndeplineşte dorinţele stăpânului său. Toma Alimoş, deşi este rănit de moarte, supravieţuieşte până când îl pedepseşte pe duşman (hiperbolizarea puterii de care dă dovadă în această situaţie limită este de natură fabuloasă).

Balada istorică
Constantin Brâncovanul

Brâncovanul Constantin
Boier vechi şi domn creştin,
De averi ce tot strângea,
Sultanul se îngrijea
Şi de moarte-l hotăra,
Căci vizirul îl pâra.
Într-o gioi de dimineaţă,
Zi scurtărei lui de viaţă,
Brâncovanul se scula,
Faţa blândă el spăla,
Barba albă-şi pieptăna,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Şi amar se spăimânta!
– „Dragii mei, coconi iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi
Că pe noi ne-a-ncongiurat
Paşa cel neîmpăcat,
Cu ieniceri, cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari!"
Bine vorba nu sfârşea,
Turcii-n casă iuruşea,
Pe tuspatru mi-i prindea
Şi-i duce de-i închidea
La Stambul în turnul mare

Scanned with OKEN Scanner

– portret fizic şi moral, urâţenia fizică şi morală

Poetul anonim îi precizează, ca şi în cazul lui Toma Alimoş, condiţia socială: „Stăpânul / Moşiilor / Şi domnul / Câmpiilor." Liniile sumare ale portretului fizic şi moral subliniază urâţenia fizică şi sufletească, realitate surprinsă de patru adjective: „slutul", „urâtul", „grosul", „arţăgosul", care, la nivel stilistic, formează o enumeraţie.

Caracterizarea indirectă se realizează prin faptele, reacţiile boierului şi prin caracterizarea făcută de alt personaj.

– arţăgos

Fiind om arţăgos, Manea apare ca o furtună, gata să răpună pe cine îi stă în cale: „ Venea, măre, ca vântul, / Ca vântul şi ca gândul, / Cu părul lăsat în vânt, / Cu măciuca de pământ".

El pretinde că Toma i-a făcut mari pagube şi-i cere calul drept plată: „ Florile / Mi le-ai călcat, / Apele mi-ai turburat, / Livezi / Verzi / Mi-ai încurcat, / Păduri / Mari / Mi-ai dărâmat. / Ia să-mi dai tu mie samă, / Ia să-mi dai pe murgul vamă!".

– viclenie, laşitate

Din felul cum răspunde îndemnului haiducului, de a cinsti prieteneşte, reiese viclenia şi laşitatea: cu mâna stângă ia plosca, iar cu dreapta îl înjunghie de moarte, apoi fuge mişeleşte.

– micime sufletească

Micimea sufletească a boierului este evidenţiată prin cuvintele cu care Toma îl judecă pentru comportarea sa, socotindu-l un fricos „viteaz ca o muiere" şi un dezumanizat de ură şi de răutate, câine rău, „fiară rea".

Antiteza dintre haiduc şi boier reflectă frumuseţea morală a poporului care preamăreşte firea deschisă, armonia dintre oameni, cinstea, responsabilitatea faptelor, sensibilitatea faţă de natură şi condamnă impulsivitatea, cruzimea, lăcomia şi laşitatea.

Toma Alimoş, personaj literar în balada populară *Toma Alimoş* → *Este imaginea artistică a haiducului:* – fire deschisă; – înfrăţit cu natura; – iubitor de cinste şi de dreptate. → *Realizată de creatorul anonim* cu dragoste şi preţuire pentru rolul de înfăptuitor al dreptăţii, deoarece, în viziunea populară, haiducia a constituit o formă de luptă socială.

Scanned with OKEN Scanner

***Toma Alimoş* este o baladă populară pentru că:**

– este o creaţie epică în versuri;
– are caracter anonim, oral, colectiv, tradiţional, sincretic;
– înfăţişează o întâmplare din trecutul îndepărtat;
– are o acţiune simplă şi prezintă:
  • dorinţa lui Toma Alimoş de a cinsti cu cineva apropiat
  • întâlnirea haiducului cu Manea
  • pretenţia boierului de a lua pe murgul vamă pentru stricăciunile făcute de haiduc
  • fapta mişelească a boierului
  • pedepsirea răufăcătorului – sfârşitul haiducului
– la acţiune participă un număr restrâns de personaje, opuse prin condiţie socială şi însuşiri. În acest fel se conturează trăsăturile fizice şi morale: Toma este haiduc, Manea aparţine boierimii, haiducul are o înfăţişare impunătoare, boierul este slut, Toma este prietenos, cinstit, demn şi curajos, Manea este arţăgos, viclean, laş şi crud.
– elementele reale se îmbină cu elementele supranaturale: natura – factor real apare şi ca fiind supranatural prin personificare; calul – tovarăş de haiducie, este şi personaj fabulos – înţelege şi foloseşte graiul omenesc, zboară ca gândul şi ca vântul în urmărirea boierului Manea, ascultă şi îndeplineşte dorinţele stăpânului său. Toma Alimoş, deşi este rănit de moarte, supravieţuieşte până când îl pedepseşte pe duşman (hiperbolizarea puterii de care dă dovadă în această situaţie limită este de natură fabuloasă).

Balada istorică
Constantin Brâncovanul

Brâncovanul Constantin
Boier vechi şi domn creştin,
De averi ce tot strângea,
Sultanul se îngrijea
Şi de moarte-l hotăra,
Căci vizirul îl pâra.
Într-o giòi de dimineaţă,
Zi scurtărei lui de viaţă,
Brâncovanul se scula,
Faţa blândă el spăla,
Barba albă-şi pieptăna,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Şi amar se spăimânta!
– „Dragii mei, coconi iubiţi!
Lăsaţi somnul, vă treziţi,
Armele vi le gătiţi
Că pe noi ne-a-ncongiurat
Paşa cel neîmpăcat,
Cu ieniceri, cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari!"
Bine vorba nu sfârşea,
Turcii-n casă iuruşea,
Pe tuspatru mi-i prindea
Şi-i duce de-i închidea
La Stambul în turnul mare

Scanned with OKEN Scanner

Ce se-nalță lângă mare,
Unde zac fețe domneşti
Şi soli mari împărăteşti.
Mult acolo nu zăcea,
Că sultanu-i aducea
Lângă foişorul lui,
Pe malul Bosforului
– „Brâncovene Constantin,
Boier vechi, ghiaur hain!
Adevăr e c-ai chitit
Pân'a nu fi mazilit
Să desparți a ta domnie
De a noastră-mpărăție?
Că de mult ce eşti avut
Bani de aur ai bătut,
Făr'a-ți fi de mine teamă,
Făr-a vrea ca să-mi dai seamă!"
– „De-am fost bun, rău la domnie,
Dumnezeu singur o ştie;
De-am fost mare pre pământ,
Cată-acum de vezi ce sunt!"
– „Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene.
De-ți e milă de copii
Şi de vreai ca să mai fii,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească."
– „Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Iar pe toți de ne-ți tăia,
Nu mă las de legea mea!"
Sultanul din foişor
Dete semn lui Imbrohor.
Doi gelați venea curând,
Săbiile fluturând,
Şi spre robi dacă mergea,
Din coconi îşi alegea
Pe cel mare şi frumos
Şi-l pune ca pe scaun gios
Şi cât pala răpezea,
Capu iute-i reteza!
Brâncovanul greu ofta
Şi din gură cuvânta:
– „Doamne, fie-n voia ta!"
Cei gelați iarăşi mergea
Şi din doi îşi alegea
Pe cel gingaş mijlociu
Cu păr neted şi gălbiu,
Şi pe scaun îl punea
Şi capul îi răpunea!
Brâncovanul greu ofta
Şi din suflet cuvânta:
– „Doamne, fie-n voia ta!"
Sultanul se minuna
Şi cu milă se-ngâna:
– „Brâncovene Constantin,
Boier vechi şi domn creştin!
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ți i-ai perdut,
Numai unul ți-a rămas!
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creştinească
Şi te dă-n legea turcească!"
– „Mare-i Domnul Dumnezeu!
Creştin bun m-am născut eu,
Creştin bun a muri vreu...
Taci, drăguță, nu mai plânge,
Că-n pept inima-mi se frânge.
Taci şi mori în legea ta,
Că tu ceriu-i căpăta!"
Imbrohorul se-ncrunta,
Gelații se-nainta
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatei fecioraş,
La pământ îl arunca
Şi zilele-i rădica.
Brâncovanul greu ofta
Şi cu lacrimi cuvânta:
– „Doamne, fie-n voia ta!"

Scanned with OKEN Scanner

Apoi el se-ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copii se arunca,
Îi bocea, îi săruta,
Şi turbând apoi striga:
– „Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi feciori de câni!
Trei coconi ce am avut
Pe tustrei mi i-aţi perdut!
Dare-ar Domnul Dumnezeu
Să fie pe gândul meu:
Să vă ştergeţi pre pământ,
Cum se şterg norii la vânt,
Să n-aveţi loc de-ngropat,
Nici copii de sărutat!"
Turcii crunt se oţărea
Şi pe dânsul tăbăra,
Haine mândre-i le rupea,
Trupu-i de pele jupea,
Pielea cu paie-o împlea,
Prin noroi o tăvălea
Şi de-un paltin o lega
Şi râzând aşa striga:
– „Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain!
Cască ochi a te uita
De-ţi cunoşti tu pielea ta?"
– „Câni turbaţi! Turci, liftă rea!
De-ţi mânca şi carnea mea,
Să ştiţi c-au murit creştin
Brâncovanu Constantin!"

Împrejurările în care apare poezia

Balada este inclusă în *Poezii poporale. Balade* (*cântece bătrâneşti*) *adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri*, culegere de folclor publicată în 1852.

Realitatea istorică – punct de plecare pentru baladă

Constantin Brâncoveanu, personalitate a istoriei românilor, descinde dintr-o veche familie boierească: mama sa a fost sora lui Constantin Cantacuzino, domnitor al Ţării Româneşti.

Constantin Brâncoveanu a avut cea mai lungă domnie din istoria Munteniei (1688-1714).

În prima parte a cârmuirii s-a bucurat de încrederea Porţii, dovadă că în anul 1699 sultanul îl numeşte domn pe viaţă. Datorită intrigilor, patru ani mai târziu a fost chemat la Constantinopol, bănuit şi cercetat pentru necredinţă, dar, în schimbul mai multor pungi de bani, precum şi prin atragerea vizirului de partea lui, s-a întors în scaunul domniei. Pentru ţară a urmat o perioadă de linişte, de înflorire economică şi culturală.

A dat în Transilvania să se bată monedă de aur cu chipul său pentru a-şi sărbători aniversarea a şaizeci de ani. Sultanul a considerat că Brâncoveanu încearcă să devină independent, de aceea l-a mazilit, a poruncit să fie închis la Edicule („Şapte turnuri"), l-a judecat pentru trufie şi i-a cerut să renunţe la religia creştină. Rămânând neclintit în credinţa sa, a privit îndurerat cum i-au fost

Scanned with OKEN Scanner

decapitați fiii, apoi i s-a luat şi lui viața. Mai târziu, trupul său a fost îngropat la biserica Sf. Gheorghe Nou din Bucureşti, zidită de el.

Măreția sufletească a domnitorului este evidențiată de cărturarul ardelean Şincai în cronica sa: „odată cu Brâncoveanu a perit patru feciori ai lui, cărora el le-au grăit astfel în ora morței: «Iată! Toate avuțiile şi orice am avut am perdut! Să nu ne perdem încai sufletele. Stați tare şi bărbăteşte, dragii mei! Să nu băgați seamă de moarte. Priviți la Hristos, mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi şi cu ce moarte de ocară a murit! Credeți tare întru aceasta şi nu vă mişcați nici vă clătiți din credința voastră pentru viața şi lumea aceasta...»

Apoi, aceste zicând el, porunci împăratul de le tăiară capetele, întâi ale feciorilor, începând de la cel mai tânăr, şi mai pre urmă a tăiat capul lui Constantin Brâncoveanu şi aruncară trupurile în mare; şi creştinii după aceea, aflându-le, le-a astrucat la Patriarhie".

Tema operei Evocarea morții domnitorului Constantin Brâncoveanu şi a fiilor săi.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce se consemnează în expoziționea acestei poezii? În *expoziționea* acestei balade este prezentat personajul principal, Constantin Brâncoveanu, domnitor creştin, descendent dintr-o veche familie boierească, stăpânul unei averi atât de mari, încât stârneşte bănuiala şi ura sultanului.

2. În ce constă intriga? *Intriga* constă în hotărârea sultanului de a-l mazili pe domnitor şi de a-l pierde dacă nu i se va supune în întregime.

3. Ce se prezintă în desfăşurarea acțiunii? *Desfăşurarea acțiunii* înfățişează prinderea domnitorului şi a fiilor săi, confruntarea dintre Brâncoveanu şi sultan, moartea celor doi copii, suferința tatălui, îmbărbătarea celui de-al treilea cocon domnesc şi sfârşitul acestui fiu.

4. În ce împrejurări are loc prinderea lui Constantin Brâncoveanu? Domnitorul începe în mod obişnuit o dimineață de joi, îşi spală fața blândă, îşi piaptănă „barba albă" şi se închină la icoane. Atmosfera de tihnă se tulbură când vede curtea împânzită de ieniceri.

Scanned with OKEN Scanner

5. Ce modalități de expunere se îmbină în prima secvență a desfășurării acțiunii?

Poetul anonim folosește descrierea ca să schițeze portretul domnitorului, narațiunea pentru a-i înfățișa comportarea, apoi locul acestor modalități de expunere este luat de dialogul prin care tatăl își anunță coconii de primejdie și-i îndeamnă să se pregătească să înfrunte dușmanul. Verbele la modul imperativ evidențiază situația limită în care se află: „lăsați", „vă treziți", „vă gătiți".

6. Cum se înfățișează momentul prinderii domnitorului, al întemnițării lui și a fiilor săi?

În desfășurarea firului narativ, poetul popular urmărește năvălirea turcilor în palatul domnesc și își exprimă compasiunea față de soarta nedreaptă a celor patru captivi duși la Istanbul, în turnul Edicule și transferați apoi pe malul Bosforului, lângă foișorul sultanului.

7. Cum se desfășoară confruntarea dintre domnitor și sultan?

Confruntarea dintre Constantin Brâncoveanu și sultan se desfășoară într-o atmosferă de mare încordare. Sultanul îl judecă pentru că a îndrăznit să nu-i mai recunoască supremația, pregătindu-se din punct de vedere economic pentru dobândirea independenței politice: a adunat averi imense și a bătut monedă de aur fără să se teamă de Înalta Poartă și fără să dea socoteală de politica sa. Brâncoveanu răspunde că numai Dumnezeu poate judeca dacă a fost un domn bun sau rău și, că oricât de mare va fi fost el, soarta schimbătoare a făcut ca viața lui să fie în mâinile sultanului. Vorbele sale reflectă diplomația și profunzimea meditației asupra propriului destin.

8. Ce îi cere sultanul?

Sultanul este necruțător; el îl avertizează că diplomația nu-i folosește la nimic și singura condiție de a-l lăsa în viață, împreună cu fiii săi, este părăsirea legii creștinești.

9. Care este reacția domnitorului?

Domnitorul este neabătut de la calea dreaptă a credinței creștinești pe care n-o părăsește nici chiar în schimbul vieții lui și a copiilor săi: „Facă Dumnezeu ce-a vrea! / Iar pe toți de ne-ți tăia, / Nu mă las de legea mea!".

10. Cum este înfățișată moartea fiilor lui Brâncoveanu?

Narațiunea reliefează tragismul împlinirii poruncii sultanului: gealații flutură săbiile, iau pe cel

Scanned with OKEN Scanner

mai mare din coconi şi-i retează fulgerător capul. Durerea tatălui se reliefează prin epitetul antepus „greu" şi prin verbul „ofta". Singura lui mângâiere este că a făcut această jertfă pentru a-l cinsti cu credință pe Dumnezeu. Suferința tatălui se adânceşte când vede cum este răpus şi al doilea fiu – trăire subliniată de epitetul antepus „greu (ofta)", de verbul „cuvânta", însoțit de determinantul „din suflet". Cutremurat, de fiecare dată, înalță către Dumnezeu aceeaşi implorare: „Doamne! Fie-n voia ta!"

11. Ce atitudine are sultanul? Însuşi sultanul este impresionat de tăria cu care înfruntă Brâncoveanu suferința şi-i dă posibilitatea de a-şi salva singurul fiu rămas în viață dacă se leapădă de credința străbună.

12. Cum reacționează Brâncoveanu? Răspunsul dat de domnitor subliniază faptul că îşi păstrează până la moarte credința în care s-a născut. Această idee este evidențiată, la nivel morfologic, prin repetiția substantivului „creştin" şi a adjectivului „bun"; situarea celor două cuvinte la începutul versurilor contribuie la accentuarea lor: „Creştin bun m-am născut eu, / Creştin bun a muri vreu...". Verbele cu înțeles antitetic „a se naşte", „a muri" subliniază consecvența în păstrarea credinței. Brâncoveanu spune mezinului vorbe pline de duioşie şi îl încurajează, încredințându-l că prin jertfă va dobândi viața veşnică: „Taci şi mori în legea ta, / Că tu ceriu-i căpăta!".

13. În ce constă punctul culminant? Durerea îndelung stăpânită atinge intensitatea maximă când tatăl este martorul suferinței şi morții mezinului. Brâncoveanu oftează din greu, lăcrimează, se întunecă, îşi boceşte şi îşi sărută fiii lipsiți de viață, strigă cu ură duşmanilor cuvinte de ocară şi-i blestemă să fie spulberați de pe fața pământului, să nu aibă loc unde să-şi doarmă somnul veşnic şi nici parte de copii.

14. Ce prezintă deznodământul? *Deznodământul* înfățişează chinurile cumplite la care este supus domnitorul înainte de a fi omorât. Creatorul anonim introduce elemente fabuloase în această structură narativă, povestind cum duşmanii i-au jupuit pielea, i-au umplut-o cu paie, au tăvălit-o prin noroi, au legat-o de un paltin şi l-au întrebat pe domn dacă îşi recunoaşte pielea. Brâncovanul găseşte puterea să le răspundă numindu-i „câini turbați", „liftă rea", spunându-le că nici o încercare nu poate să-l abată de la legea creştinească.

Scanned with OKEN Scanner

15. *Menționați elementele de versificație*

Elementele prozodice sunt specifice creației populare: ritm trohaic, măsura de 7-8 silabe şi rimă împerecheată.

Domnitorul Constantin Brâncoveanu a fost canonizat de către Biserica ortodoxă pentru tăria credinței şi pentru puterea sa de jertfă. El a intrat în conştiința poporului care i-a cântat măreția morală în nenumărate creații folclorice – cea mai valoroasă fiind balada care îi poartă numele.

Momentele subiectului baladei populare *Constantin Brâncovanul*

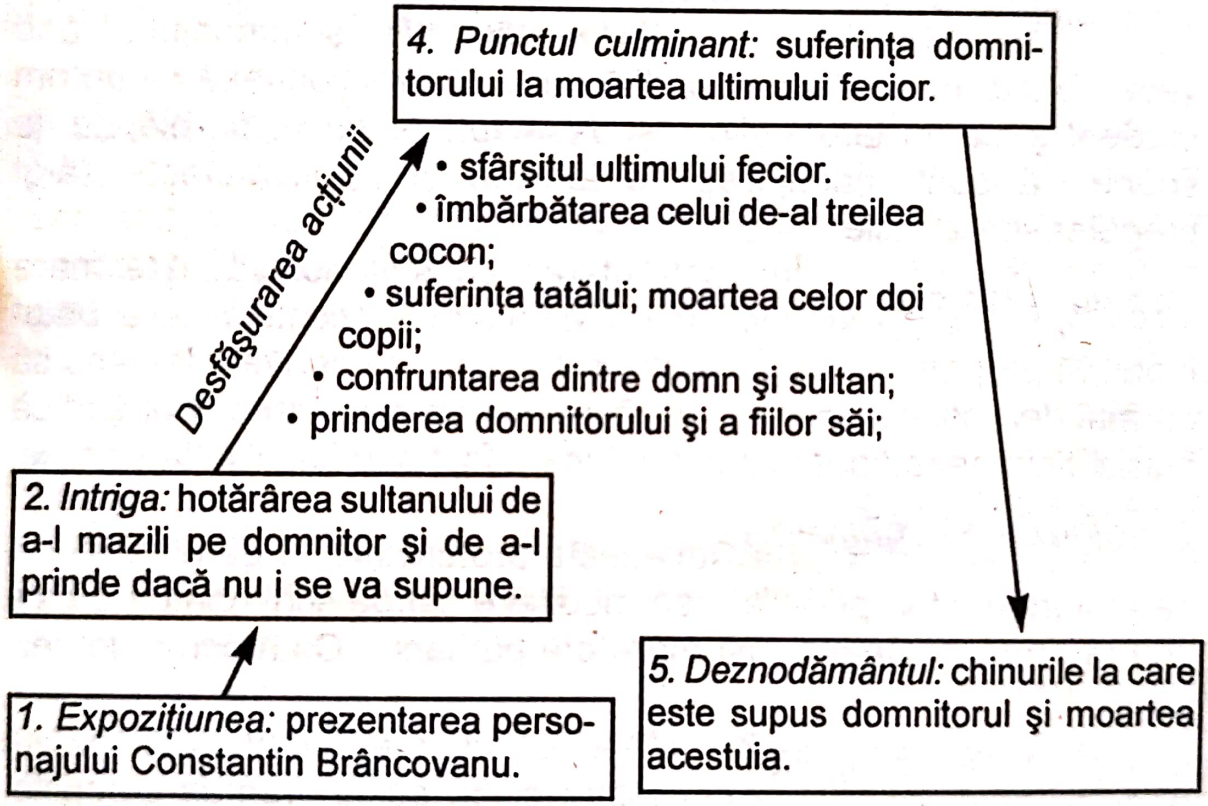

Sugestii pentru caracterizarea personajului Constantin Brâncovanul

În realizarea personajului literar Constantin Brâncovanul, creatorul anonim pleacă de la o realitate istorică atestată. El a fost domnitor al Țării Româneşti (1688-1714), descendent dintr-o veche familie boierească, nepot al domnitorului Constantin Cantacuzino, a dus o politică de înflorire economică, de dezvoltare a culturii şi a năzuit la libertatea Țării Româneşti care se afla sub jugul otoman.

Scanned with OKEN Scanner

Personaj principal Este *personajul principal* al baladei şi apare în toate momentele acţiunii.

Caracterizarea directă: portret fizic şi moral Creatorul anonim îşi exprimă dragostea şi preţuirea faţă de acest cârmuitor, schiţându-i portretul fizic şi moral în expoziţiune. Este un om bun şi înţelept, atribute sugerate prin adjectivele „blânda (faţă)", „(barba) albă". Prezenţa sa răspândeşte în jur pace. Pregătirile pentru o nouă zi se desfăşoară ca un ritual, surprins prin următoarele verbe şi substantive: „se scula", „faţa spăla", „barba-şi pieptăna", „la icoane", „se-nchina", „pe fereastră căta".

Caracterizarea indirectă – prudenţă Caracterizarea personajului se realizează şi indirect, urmărindu-i-se faptele, atitudinile, gândurile şi limbajul. Când vede curtea domnească năpădită de turci, reacţionează ca un om prudent şi ca un tată iubitor: îşi deşteaptă fiii cu vorbe blânde, le spune că sunt înconjuraţi de ieniceri şi îi povăţuieşte să-şi pregătească armele.

– spirit diplomatic În confruntarea cu sultanul vădeşte mare înţelepciune. Nemulţumirii acestuia că a bătut monedă proprie – „bani de aur" – şi bănuielii că ar avea de gând să nu mai dea ascultare Porţii, le răspunde cu diplomaţie spunând că numai Dumnezeu poate judeca dacă a fost bun sau rău la domnie.

– profunzime în gândire Dovedeşte profunzime în gândire atunci când îl îndeamnă pe sultan să mediteze cât de schimbătoare este soarta omului: „De-am fost mare pre pământ, / Cată-acum de vezi ce sunt!"

– credinţă nestrămutată în Dumnezeu Măreţia morală a domnitorului rezultă din faptul că în acele vremuri cumplite, când lepădarea de credinţă era tot una cu trădarea de neam, el şi-a sacrificat fiii şi a preferat moartea unui trai întinat de necredinţă. Replica sa este scurtă şi reflectă tăria credinţei şi fermitatea hotărârii: „Facă Dumnezeu ce-a vrea! / Iar pe toţi de ne-ţi tăia, / Nu mă las de legea mea!"

– stăpânire de sine Martor la omorârea primilor doi fii, Brâncoveanu dă dovadă de o impresionantă stăpânire de sine concentrându-şi durerea adâncă în invocarea către Dumnezeu, repetată de trei ori: „Doamne! Fie-n voia ta!"

Scanned with OKEN Scanner

– *devotament față de credință* Devotamentul suprem față de credință este evidențiat de consecvența cu care o apără. Deşi inima îi este sfâşiată de durere, când sultanul îi oferă şansa de a-l lăsa în viață pe cel mai mic dintre copii dacă renunță la legea străbună, nici făgăduiala aceasta nu-l poate abate din calea sa de bun creştin: „Mare-i Domnul Dumnezeu! / Creştin bun m-am născut eu / Creştin bun a muri vreu...".

– *gingăşie sufletească* Cuvintele de mângâiere spuse mezinului reflectă gingăşia sufletească a tatălui, tăria credinței în Dumnezeu, pe care se străduieşte să o transmită şi copiilor săi.

– *dragoste de părinte* Profunzimea dragostei paterne se conturează prin surprinderea atitudinilor şi sentimentelor care îl stăpânesc după moartea fiecăruia dintre feciori.

– *suferință de părinte* Naşterea suferinței şi intensificarea ei treptată până atinge punctul culminant se surprind cu ajutorul gradației ascendente. Inițial, poetul anonim constată că „Brâncovanul greu ofta", apoi notează: „Brâncovanul greu ofta / Şi din suflet cuvânta", pentru a sublinia în final exprimarea durerii prin plâns: „Brâncovanul greu ofta / Şi cu lacrimi cuvânta".

Durerea de părinte reiese din reacțiile personajului, surprinse prin verbele „se întuneca", „se despica", „se arunca", „îi bocea", „îi săruta", „striga".

– *ura față de dușmani* Brâncovanul trăieşte cu aceeaşi intensitate iubirea pentru copii şi ura față de dușmanii pe care îi blestemă amarnic: „Alei! voi feciori de câni! / Trei coconi ce am avut / Pe tustrei mi i-ați pierdut! / Dare-ar Domnul Dumnezeu / Să fie pe gândul meu: / Să vă ştergeți pre pământ, / Cum se şterg norii la vânt, / Să n-aveți loc de-ngropat, / Nici copii de sărutat!".

– *curaj* Domnitorul îşi învinge dușmanii pe plan spiritual prin tăria credinței. El îi înfruntă cu mare curaj pe păgâni spunându-le că, la oricâte cazne îl vor supune, nu îl vor putea abate de la legea creştinească: „Câni turbați! Turci, liftă rea! / De-ți mânca şi carnea mea, / Să ştiți c-au murit creştin / Brâncovanul Constantin!".

– *părinte ideal, om demn şi curajos, simbol al domnului patriot* În viziunea poetului anonim, Constantin Brâncoveanu este părintele ideal, omul demn şi curajos, simbolul domnului patriot, capabil de jertfe supreme într-o vreme

Scanned with OKEN Scanner

când pierderea credinței creştine însemna o amenințare a integrității naționale.

Plan de idei

1. Constantin Brâncoveanu strânge averi mari şi vizirul îl părăşte Porții.
2. Sultanul hotărăşte mazilirea şi moartea domnitorului.
3. Într-o joi dimineață, Brâncoveanu vede că ienicerii înconjoară curtea cu tunuri.
4. Domnitorul şi cei trei fii sunt prinşi, duşi la Istanbul şi închişi în turn.
5. Sultanul îl judecă pe Brâncoveanu pentru nesupunere.
6. El este nemulțumit de răspunsul domnului şi îl socoteşte viclean şi trufaş.
7. Sultanul cere lui Brâncoveanu să renunțe la legea creştinească.
8. Domnul spune că nu-şi părăseşte credința.
9. Fiii îi sunt omorâți pe rând.
10. Brâncoveanu îi blestemă pe duşmani.
11. Domnitorul este chinuit, umilit şi ucis de turci.

Rezumatul este compunerea în care se prezintă concis, într-o formă personală, desfăşurarea acțiunii unei opere literare.

Caracteristicile rezumatului:
– redactarea este obiectivă (fără mărci emoțional-subiective şi fără citate);
– redactarea este la persoana a III-a;
– nu se foloseşte dialogul;
– se realizează pe baza planului simplu;
– prezintă concis desfăşurarea acțiunii;
– nu se acceptă alternanța rezumat / comentariu / caracterizare;
– se utilizează timpurile şi modurile verbale adecvate (nu se acceptă: perfectul simplu şi imperfectul), se folosesc timpurile prezent şi perfect compus.

Rezumat

Constantin Brâncoveanu adună averi mari şi trezeşte bănuieli sultanului.

Când domnitorul se pregăteşte să înceapă o nouă zi, se înspăimântă văzând mulțime de turci în curtea palatului.

Scanned with OKEN Scanner

Îşi îndeamnă feciorii să-şi pregătească armele, dar turcii îi prind şi îi duc la Istanbul.

Sultanul îl întreabă dacă s-a gândit să nu mai dea ascultare Porţii şi îi reproşează că a bătut bani de aur trecând peste autoritatea lui. Brâncoveanu îi răspunde că numai Dumnezeu poate să judece cum a cârmuit ţara.

Sultanul îi spune că, dacă vrea să cruţe viaţa lui şi a coconilor domneşti, să îmbrăţişeze credinţa musulmană. Domnitorul nu-şi părăseşte religia.

La porunca sultanului, sunt omorâţi pe rând cei trei fii sub ochii tatălui.

Acesta îşi plânge copiii şi îi blestemă pe turci.

Duşmanii jupoaie pielea domnitorului şi îl batjocoresc.

Constantin Brâncoveanu moare, dar rămâne credincios legii creştineşti.

Povestirea este compunerea în care se prezintă conţinutul operei, insistându-se asupra detaliilor, asupra semnificaţiilor întâmplărilor şi sentimentelor.

Caracteristicile povestirii:

– prezintă detalii semnificative privitoare la întâmplări şi personaje;

– se referă la ceea ce se povesteşte, la cine povesteşte şi cum se povesteşte;

– înfăţişează atmosfera epocii cu ajutorul elementelor lexicale, aparţinând naratorului sau personajelor.

Povestirea

Constantin Brâncoveanu, boier de viţă veche şi domn creştin, adună mari averi, vizirul îl pârăşte sultanului şi acesta îi hotărăşte mazilirea şi moartea.

Într-o joi, domnitorul se pregăteşte să înceapă o nouă zi, dar se înspăimântă când priveşte pe fereastră şi vede o sumedenie de turci. El îşi grăbeşte fiii să se trezească şi să se înarmeze ca să înfrunte pe ienicerii care au înconjurat curtea cu tunuri.

Duşmanii năvălesc în casă, prind pe domn şi pe coconii săi, îi duc la Istanbul, unde îi închid într-un turn lângă mare, apoi îi aduc în faţa sultanului, aflat în foişorul său de pe malul Bosforului.

Sultanul îl întreabă dacă a năzuit să nu mai dea ascultare Porţii şi dacă a bătut monedă de aur.

Scanned with OKEN Scanner

Brâncoveanu răspunde că numai Dumnezeu poate judeca dacă a cârmuit bine sau rău țara şi că, oricât de fericit a fost, soarta i s-a schimbat, pentru că zilele lui sunt în mâinile sultanului.

Acesta îi cere să renunțe la credința strămoşească dacă îi este milă de copii şi ține la viața lor. Domnul respinge condiția pusă. La porunca sultanului vin doi gealați, îl iau pe fiul cel mare şi-i retează capul. Brâncoveanu oftează din greu şi spune să se facă voia lui Dumnezeu.

Gealații îl aleg pe fiul mijlociu şi îl răpun sub privirile îngrozite ale tatălui.

Sultanul se minunează, se înduioşează şi-l îndeamnă pe Brâncoveanu să se dea în legea turcească dacă vrea să-l lase în viață pe mezin.

Deşi inima i se frânge de durere când gealații înaintează spre copilaş, nu se leapădă de legea strămoşească, îl îmbărbătează pe copilaş spunându-i că, murind pentru credință, va dobândi viața veşnică.

Domnul se tulbură amarnic văzându-l şi pe al treilea cocon stingându-se şi îi blestemă pe păgânii tâlhari să nu aibă loc de îngropăciune, nici prunci asupra cărora să-şi reverse bucuria şi dragostea.

Turcii îl jupoaie, îl batjocoresc, dar nimic nu-l clinteşte de la legea creştină pentru care moare.

Constantin Brâncovanul este o baladă pentru că:

– este o creație epică în versuri;
– relatarea se face la persoana a III-a;
– modul de expunere este narațiunea;
– are caracter anonim, oral, colectiv, tradițional şi sincretic;
– înfățişează o întâmplare din trecutul îndepărtat;
– acțiunea este simplă şi urmăreşte:
  • prezentarea personajului principal;
  • năvălirea turcilor în palatul domnesc;
  • prinderea domnitorului şi a fiilor lui;
  • confruntarea dintre Brâncoveanu şi sultan la Istanbul;
  • refuzul domnitorului muntean de a renunța la legea creştinească;
  • uciderea primilor doi copii;
  • suferința tatălui;
  • îmbărbătarea mezinului;
  • sfârşitul ultimului fecior;
  • moartea lui Constantin Brâncoveanu.

Scanned with OKEN Scanner

– la acțiune participă un număr restrâns de personaje opuse prin natura misiunii lor de conducători. Brâncoveanu este domnitorul Țării Româneşti şi năzuieşte spre libertate națională, pe când sultanul este stăpânul, crud şi neîndurător când bănuieşte tendința de nesupunere a cârmuitorului din țara supusă. Constantin Brâncoveanu este simbolul domnului creştin, care îşi apără credința chiar cu prețul propriei vieți şi a celor dragi lui, deoarece păstrarea legii străbune înseamnă integritate etnică. Sultanul este musulman, el doreşte să folosească religia ca pe o cale de supunere spirituală pe care s-o asocieze îngenuncherii politice. Cele două personaje simbolizează binele şi răul; în confruntarea lor învinge binele. Prin tenacitatea apărării credinței strămoşeşti, Brâncoveanu biruie pe plan spiritual şi este personaj excepțional prin comportarea față de sultan, prin sentimentele față de fiii săi şi prin atitudinea față de tâlharii păgâni;

– elementele supranaturale se concretizează în puterea lui Brâncoveanu de a îndura chinurile după ce turcii îi jupoaie pielea în demnitatea şi disprețul cu care îi înfruntă până în clipa când îşi dă sufletul ca domn neîngenunchiat şi ca un creştin neabătut de la credința sa.

II. LITERATURA CULTĂ

Literatura cultă (scrisă) are autor cunoscut, poetul sau scriitorul este un om cult şi talentat, opera are caracter individual, se transmite prin scris, limba este literară (cu elemente populare, arhaisme, neologisme, elemente de jargon şi argou) în funcție de subiectul acesteia.

Genuri şi specii literare culte

Genul liric cult

Pastelul
Idila
Elegia
Romanța
Oda
Imnul
Meditația
Satira
Pamfletul

Scanned with OKEN Scanner

Genul epic cult

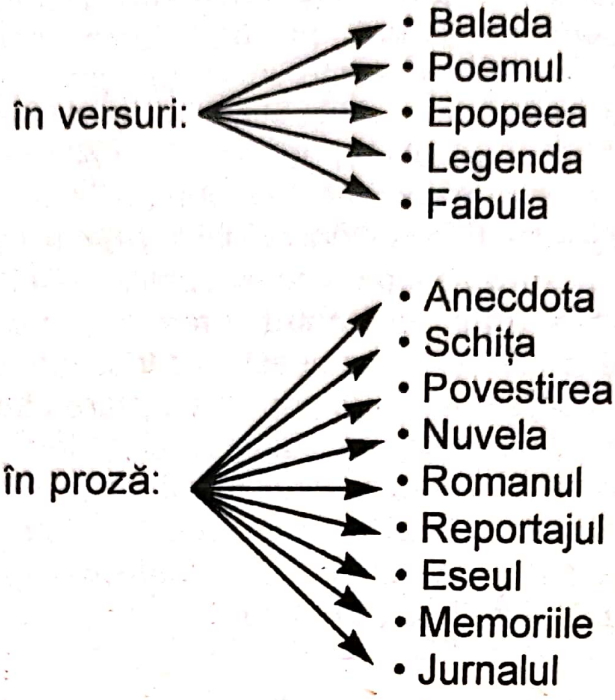

Genul liric cult

Pastelul

Pastelul este o specie a genului liric, este o poezie descriptivă, şi prezintă un peisaj prin intermediul căruia sunt exprimate, cu discreție, sentimentele poetului.

*„După vârsta de 40 de ani, Alecsandri începu să dea în **Pasteluri** o poezie nouă, în care tehnica picturală predomină. Luate în total, pastelurile reprezintă o lirică a liniştii rurale... De fapt, pastelurile lui Alecsandri sunt un calendar al spațiului rural şi al muncii câmpeneşti."* (G. Călinescu)

Vasile Alecsandri
(1818? – 1890)

S-a născut la Bacău, în anul 1818 şi a avut o copilărie fericită pe moşia părintească de la Mircești.

A studiat acasă cu călugărul maramureşean Gherman Vida, bun cunoscător al istoriei naționale, apoi a fost trimis la Iaşi, la institutul francezului Cuénim şi de acolo la Paris, în anul 1834, unde s-a împrietenit cu Alexandru Cuza – viitorul domn – şi cu scriitorul Ion Ghica.

Scanned with OKEN Scanner

În anul 1840 s-a întors în țară și a participat intens la viața politică și culturală românească. În anul 1840 a fost numit director al Teatrului Național din Iași, împreună cu Costache Negruzzi și Mihail Kogălniceanu. A participat la pregătirea și desfășurarea Revoluției de la 1848, trăind momente grele de exil. A avut o contribuție remarcabilă la înfăptuirea Unirii Principatelor din 1859. După Unire a devenit ministru de externe sub Cuza și agent diplomatic în Occident; a salutat cu entuziasm Războiul de Independență din 1877.

Ultimii ani de viață i-a petrecut în izolare la Mircești, unde a murit în august 1890.

Opera sa este alcătuită din poezii, proză și teatru.

În 1852 a publicat prima culegere de folclor din literatura română: *Poezii poporale. Balade* (*Cântece bătrânești*) *adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri*.

În 1853 a scris – sub influența creației populare – volumul *Doine*, cu ciclurile *Suvenire* și *Lăcrămioare*.

Prin *Pasteluri* a pus bazele unei noi specii literare în scrisul românesc.

Vasile Alecsandri a salutat eroismul poporului în Războiul de Independență prin volumul *Ostașii noștri*.

Culegerea *Legende* cuprinde poezii epice, dintre care cele mai importante sunt *Dumbrava Roșie* și *Dan, căpitan de plai*.

Operele reprezentative din proza lui V. Alecsandri sunt *Istoria unui galbăn*, *Balta Albă*, *O primblare la munți* și *O călătorie în Africa*.

A îmbogățit repertoriul dramatic românesc prin comediile: din ciclul Chiriților (*Chiriția în Iași* sau *Două fete și-o neneacă* și *Chiriția în provincie*, *Chiriția în balon*). A scris cea de-a doua dramă istorică românească – *Despot-Vodă*.

Iarna

Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.

Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.

Scanned with OKEN Scanner

Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopii înşiraţi se pierd în zare.
Şi pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbuci albii de fum.

Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Străluceşte şi dismiardă oceanul de ninsoare.
Iat-o sanie uşoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.

Împrejurările în care apare poezia

Poeziile despre natură publicate iniţial în revista „Convorbiri literare" în 1868 au fost incluse în volumul *Pasteluri* în 1875.

Vasile Alecsandri a pus bazele acestei specii literare în scrisul românesc.

Trăsăturile generale ale pastelurilor lui Vasile Alecsandri

Pastelurile sale s-au bucurat de aprecierea deosebită a criticului literar Titu Maiorescu: *„Pastelurile sunt un şir de poezii, cele mai multe lirice, de regulă descrieri, câteva idile, toate însufleţite de o simţire aşa de curată şi de puternică a naturei, scrise într-o limbă aşa de frumoasă, încât au devenit, fără comparare, cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobşte"*.

Pastelurile pot fi grupate în: poezii în care cântă pitorescul naturii de la Mirceşti – *Serile la Mirceşti*, *Malul Siretului*, *Concert în luncă* – pasteluri închinate frumuseţilor naturii surprinse în cele patru anotimpuri şi muncilor agricole: *Iarna*, *Bradul*, *Sania*, *La gura sobei*, *Miezul iernei*, *Sfârşit de iarnă*, *Oaspeţii primăverii*, *Dimineaţa*, *Tunetul*, *Plugurile*, *Sămănătorii*, *Secerişul*, *Cositul*, *Rodica*, *Toamna ţesătoare* şi *Sfârşit de toamnă*. O altă grupă o reprezintă aceea a pastelurilor exotice: *Pastel chinez* şi *Mandarinul*.

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce se descrie în prima strofă?

Tabloul iniţial este constituit din spaţii vaste aparţinând universului terestru şi cosmic schiţat prin substantivele „din văzduh", „norii", „în cer". Sentimentul care se desprinde din prima strofă este neliniştea ce se amplifică pe parcursul descrierii. Înfiorarea se datorează faptului

Scanned with OKEN Scanner

că iarna este cumplită, cerul este acoperit cu nori de zăpadă şi troienele „adunate-n cer grămadă" cad necontenit, ameninţând parcă să devină un adevărat potop. Epitetele „cumplita (iarnă)", „(norii) de zăpadă", „lungi (troiene) călătoare" – epitet dublu –, comparaţia „ca un roi de fluturi albi" şi personificarea ţării din versul „Răspândind fiori de gheaţă pe ai ţării umeri dalbi" dau impresia că prima strofă este o poartă vrăjită, deschisă spre lumea hibernală.

Verbele „(cumplita iarnă) cerne", „(fulgii) zbor", substantivele „troiene", „roi" sugerează abundenţa zăpezii.

2. Cum se înfăţişează feeria ninsorii?

Feeria ninsorii, care fascinează cu strălucirea ei, se înfăţişează prin repetiţia de trei ori a verbului „ninge", prin enumerarea adverbelor de timp „ziua", „noaptea", „dimineaţa", prin metafora „o zale argintie" şi cu ajutorul personificării „se îmbracă mândra ţară".

3. Ce exprimă versurile „Soarele rotund şi palid se prevede printre nori / Ca un vis de tinereţe printre anii trecători."?

Versurile „Soarele rotund şi palid se prevede printre nori / Ca un vis de tinereţe printre anii trecători." exprimă o cugetare asupra curgerii necontenite a timpului. Nostalgia după vârsta minunată şi îndepărtată a tinereţii îl copleşeşte pe poet, stare sufletească evidenţiată prin epitetul personificator „palid" şi prin comparaţia „ca un vis de tinereţe".

4. Ce impresie se desprinde din strofa a III-a?

Enumeraţia „... pe câmp, pe dealuri, împregiur, în depărtare", comparaţia „ca fantasme albe plopii" şi epitetele „(pe-ntinderea) pustie", „(satele) pierdute", „(clăbuci) albii de fum" dau impresia unui peisaj vast, fantastic şi lipsit de viaţă.

5. Ce înfăţişează ultimul catren?

Ultimul catren înfăţişează încetarea ninsorii, risipirea norilor şi apariţia soarelui. Epitetul „doritul (soare)" subliniază dragostea poetului faţă de astrul zilei. Pitorescul peisajului este surprins prin verbul personificator „dizmiardă", prin metafora „oceanul de ninsoare" şi prin verbul „străluceşte", care creează o imagine vizuală de o mare frumuseţe, sporind mirajul naturii.

6. Ce evidenţiază ultimele două versuri?

Ultimele două versuri: „Iat-o sanie uşoară care trece peste văi... / În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi." exprimă triumful vieţii, aceasta urmându-şi cursul indiferent de anotimp şi de loc. Sania uşoară sugerează prezenţa omului plecat să străbată

Scanned with OKEN Scanner

lumea de basm a iernii şi clinchetele de zurgălăi exprimă veselia. Imaginile vizuale se armonizează cu cele auditive, iar izbânda soarelui concordă cu setea de viaţă a omului.

7. Cum contribuie elementele de versificaţie la exprimarea eului liric?

V. Alecsandri acordă o atenţie deosebită elementelor de versificaţie, deoarece acestea contribuie la exprimarea eului liric. Foloseşte versul lung, cu măsura de 16 silabe, rima împerecheată şi ritm iambic prin care dă glas încântării în faţa farmecului naturii şi setei de viaţă.

Pastelul Iarna *învăluie sufletul cititorului în lumina soarelui de iarnă şi strălucirea purităţii zăpezilor.*

„colecţionar pios de poezie, bibliofil şi bibliograf înfrigurat, mereu în curent cu progresele…” (G. Călinescu)

Ion Pillat
(1891 – 1945)

Ion Pillat s-a născut la 31 martie 1891, în Bucureşti. Tatăl lui a fost descendentul unei familii de boieri, iar mama sa a fost fiica lui I. C. Brătianu.

Urmează cursurile colegiului „Sf. Sava” din Bucureşti, apoi îşi desăvârşeşte studiile la Paris. Îşi ia licenţa în Litere şi în Drept.

Publică poezii în revista „Convorbiri literare”.

Volumele sale de versuri sunt: *Visări păgâne* (1912), *Eternităţi de-o clipă* (1914), *Amăgiri* (1917).

Împreună cu Arghezi scoate revista „Cugetul românesc”.

În 1936 este ales membru corespondent al Academiei Române.

Realizează traduceri din poezia franceză, engleză, spaniolă, americană şi germană.

Mărţişor

Priveşti de pe poteca ce urcă-n deal la noi,
Din zbor întâia barză cum cade pe zăvoi

Vezi trenul care intră încet de tot în gară
Şi omul care sapă şi plugul care ară,

Scanned with OKEN Scanner

A nins cu nea de floare pe prunii din livezi
Şi munţii de la Rucăr cu iarna lor îi vezi

Auzi pe sub podgorii un câine care latră
Te simţi legat de toate – nu poţi urni o piatră.

Aceste lucruri simple ce veşnice îţi sunt!
Ce sfântă bucurie descoperi pe pământ.

Ce limpede te cheamă un cuc: o dată, două –
De fiecare dată ţi-e inima mai nouă.
De fiecare dată mai trainic te uneşti
Cu farmecul acestor privelişti câmpeneşti.

În gară, iată trenul a început să mişte.
Toţi pomii ninşi, pe dealuri îi flutură batiste.

Gâlgâitor din iarbă un şipot s-a trezit
În tine şi prin ramuri e cerul limpezit.

Ce râsete, ce chiot pe drumurile viei –
Pe unde-au mers părinţii îţi duci şi tu copiii.

O nouă viaţă astăzi de viaţa veche legi,
Dau muguri pretutindeni din veştedele crengi.

Cu apa ei lumina ţi-a botezat câmpia.
Ce pace e pe omul în alb ce sapă via,

Pe barza ce se duce pe Argeş tot în sus,
Pe-adâncul rost al vieţii la care te-ai supus.

Semnificaţia titlului Titlul, exprimat printr-un substantiv comun, indică numele popular al lunii martie cu care începe primăvara.

Aspectul general al realităţii (tema) Poetul cântă reînvierea întregii firi, bucuria şi încântarea omului, martor al farmecului şi al eternităţii naturii.

Scanned with OKEN Scanner

Compoziția Poezia este alcătuită din treisprezece distihuri care constituie un caleidoscop mirific al primăverii, realizat prin imagini vizuale, auditive şi motorii (cinetice).

Forma de exprimare a eului liric Prin adresarea directă, stabilită cu ajutorul verbelor şi al pronumelor la persoana a II-a, cititorul devine părtaş la emoția eului liric („priveşte", „vezi", „auzi", „te simți", „îți (sunt)", „descoperi", „te (cheamă)", „ți(-e)", „te (uneşte)", „în tine", „îți duci şi tu, „legi", „ți(-a botezat)", „te-ai supus").

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Cum este privit de om unul din cei mai îndrăgiți soli ai primăverii? Omul aşteaptă cu dragoste şi nerăbdare barza, unul din cei mai îndrăgiți soli ai primăverii. Ea coboară din zborul său înalt în zăvoi şi este privită cu bucurie pentru că vesteşte începerea unui nou ciclu de viață.

Pentru truditorul gliei, primăvara înseamnă unirea cu pământul, prin munca şi strădania care îi asigură existența.

2. Selectați imaginile vizuale prin care se descrie primăvara şi se înfățişează sentimentele poetului Poezia naturii umple cu farmecul ei sufletele, albul florilor care împodobesc pretutindeni copacii fiind asemeni zăpezilor imaculate de pe vârfurile munților. Această minunată imagine vizuală este creată cu ajutorul metaforei „a nins cu nea de floare".

Planul terestru unde palpită viața intens îl constituie zăvoiul în care coboară barza, gara, loc de sosire şi de plecare a trenului, livezile pline de floare, munții Rucăr cu iarna lor veşnică pe creste, podgoriile, izvorul, Argeşul, privelişti ale pământului românesc descrise cu un puternic sentiment de mândrie națională şi cu un neîntrecut talent de peisagist.

3. Cum se prezintă în pastel motivul comuniunii omului cu natura? Între om şi natură se stabileşte o legătură trainică prin contemplarea şi cunoaşterea farmecului şi misterului devenirii a tot ce înseamnă viață în univers şi prin răspunsul la chemarea reînvierii: „Auzi pe sub podgorii un câine care latră / Te simți legat de toate – nu poți urni o piatră. / Aceste lucruri simple ce veşnice îți sunt! / Ce sfântă bucurie descoperi pe pământ."

Scanned with OKEN Scanner

Figura de stil predominantă este personificarea prin care se exprimă comuniunea om-natură.

4. Ce ecou are în sufletul omului chemarea cucului?

Chemarea cucului face ca omul să se simtă reîntinerit şi să se lege mai trainic de farmecul acestei privelişti câmpeneşti.

Seninul primăverii pătrunde şi în sufletul omului: „În tine şi pe dealuri e cerul limpezit" – subliniază poetul.

Plenitudinea vieţii se relevă prin repetarea cuvântului „ce" cu sens exclamativ: „Ce râsete, ce chiot pe dealurile viei!".

5. Ce consideraţii face Ion Pillat asupra legăturii dintre generaţii?

Poetul surprinde atât permanenţa reînvierii, cât şi eternitatea speţei umane, generaţiile de tineri îşi poartă copiii pe drumurile străbătute de părinţi, unind prin copii prezentul cu viaţa de odinioară: „Pe unde-au mers părinţii îţi duci şi tu copiii. / O nouă viaţă astăzi de viaţa veche legi, / Dau muguri pretutindeni din veştedele crengi." Metaforele „muguri", „veştedele crengi" şi adverbul „pretutindeni" accentuează procesul devenirii perpetue în planul existenţei umane.

Natură şi om înseamnă existenţa veşnică aflată sub semnul echilibrului sufletesc şi acela de ritual al desfăşurării ciclice a anotimpurilor.

Soarele învăluie cu lumina lui sacră câmpia ca într-un botez cosmic, unind cerul cu pământul şi coboară linişte asupra omului care este o părticică din univers, luminează barza, satul, via şi rostul temeinic al vieţii hărăzite omului: „ Cu apa ei lumina ţi-a botezat câmpia. / Ce pace e pe omul în alb ce sapă via, / Pe barza ce se duce pe Argeş tot în sus, / Pe-adâncul rost al vieţii la care te-ai supus!".

Imaginea berzei din prima şi ultima parte dă simetrie poeziei şi semnifică statornicia naturii, în ciuda ireversibilităţii timpului simbolizat în pastel de trenul care intră încet în gară şi pleacă apoi măsurând parcă vremea ca un ornic ce străbate ţara în lung şi în lat.

6. Cum se exprimă la nivel lexical bucuria reînvierii?

La nivel lexical bucuria pricinuită de reînvierea primăverii se exprimă prin cuvinte aparţinând unui anumit câmp semantic: „bucurie", „ţi-e inima mai nouă", „limpede", „farmecul", „limpezit", „o viaţă nouă", „muguri", „cu apa ei lumina" (care este o minunată formulare metaforică), „pacea".

Scanned with OKEN Scanner

7. Ce legătură observați între elementele de versificație și bucuria reînvierii naturii?

Şi elementele de versificaţie contribuie la exprimarea reînvierii naturii. Versurile sunt lungi, de 13 silabe, în concordanţă cu preaplinul sufletelor, sunt grupate în distihuri, cu rimă împerecheată şi cu ritm trohaic.

Sintetizând imaginile auditive, vizuale şi motorii care au rolul de a sensibiliza sufletul omului, se poate spune că, în viziunea poetului Ion Pillat, primăvara este o simfonie în care se armonizează foşnetul zborului berzei, lătratul câinelui, chemarea cucului, gâlgâitul şipotului, râsetele, chiotul şi sunetul ritmic al trenului.

Primăvara este totodată o pictură suavă în care se schiţează albul „ninsorii de floare", „iarna munţilor" şi „pomii ninşi de floare" fluturând batiste pe dealuri ca semn de prietenie faţă de călătorii din tren. Farmecul tabloului sporeşte prin roz-albul mugurilor, verdele ierbii, auriul razelor soarelui şi prin seninul cerului.

Mişcarea, legea fundamentală a vieţii, are specificitatea ei primăvara, când se concretizează prin zborul berzei, aratul şi săpatul pământului, urcatul drumului spre vie în râsete şi chiote.

Acest pastel, în care Ion Pillat a îmbinat ingenios descrierea peisajului cu meditaţia asupra rosturilor vieţii, este conceput ca un monolog – modalitate de adresare către un interlocutor care simbolizează poporul român însuşi, statornic pe pământul dacic, martor la trecerea necontenită a timpului şi cunoscător înţelept al legilor ce guvernează natura şi viaţa.

Grete Tartler
(n. 1948)

Grete Tartler, poetă contemporană, se naşte la 23 noiembrie 1948 în Bucureşti, într-o familie de muncitori.

Absolvă liceul de muzică în 1972, este profesoară de violă la Liceul nr. 1 de Muzică şi studentă la Facultatea de Limbi Romanice din Bucureşti, secţia arabă.

Debutează cu versuri în revista „Amfiteatru" (1968), fiind prezentată de Ioan Alexandru la rubrica intitulată „Constelaţia lirei". Alte volume sunt: *Apa vie* (1970), *Chorale* (1974). Versuri pentru copii: *Târgul de animale mici*, *Şcoala de muzică*, *Zebra şi algebra*, *Întâmplări din dicţionar*.

Scanned with OKEN Scanner

Vine primăvara!

Astăzi când am plecat de la şcoală
capacul ghiozdanului ca o petală
s-a deschis şi deodată pe cer
au zburat cocorii echer,
graurii-litere din alfabetar,
lebedele-foi din abecedar,
gâştele-linie, ciorile-ascuţitori;
rândunica arată rândurile printre nori,
iar norii sunt sugativele din ghiozdan
pe care scrie-un stilou Pelikan.
Ca la un semn s-au pierdut toate-n zbor
de-asta îmi e ghiozdanul atât de uşor!

Semnificaţia titlului Titlul, alcătuit dintr-o propoziţie simplă formată din predicatul verbal „vine" şi subiectul „primăvara", exprimă vestea sosirii acestui anotimp.

Tema Poezia prezintă extazul pe care îl generează venirea primăverii.

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce observaţii puteţi face în legătură cu bogăţia imagistică, raportând-o la elementele cunoscute din text (indici de timp, de spaţiu şi de obiecte)?

Poezia este o miniatură – are numai 12 versuri – în care eul liric surprinde, în mod gradat, euforia ca o stare de plutire pe care i-o dă primăvara.

Frumuseţea textului constă în inventivitatea imagistică rezultând din asocierile plastice între lucruri şi fiinţe. Miracolul primăverii face să se petreacă metamorfoze ciudate, raportate la timp şi la spaţiu.

Pe stradă, la întoarcerea de la şcoală, ghiozdanul se deschide „ca o petală" (comparaţie care sugerează apropierea de suavitatea lumii vegetale) şi obiectele din interiorul lui se transformă în păsări: echerul devine un cârd de cocori, foile abecedarului se prefac în lebede, linia se preschimbă în stoluri de gâşte, ascuţitoarele capătă chip de ciori, în vreme ce rândunica „arată rândurile printre nori", ca într-o carte.

Scanned with OKEN Scanner

Norii, până la care s-au ridicat toate aceste zburătoare, au fost sugative cu urme de cerneală lăsate de „un stilou Pelikan".

2. Ce legătură există între sentimentele eului liric şi impresia de eliberare, de exuberanţă a obiectelor-păsări puse în mişcare de imaginaţia poetică?

În versurile finale ale acestei schiţe peisagistice eul liric include motivul comuniunii dintre om şi natură: toate visele, gândurile au zburat spre cer, ca şi cârdurile de păsări, de aceea poeta se simte atât de uşoară încât trăieşte o stare de levitaţie reală, graţie miracolului primăverii.

3. Ce elemente contribuie la muzicalitatea versurilor? Urmăriţi cum se marchează grafic relaţia dintre câmpul lexical aparţinând rechizitelor şi cel referitor la păsări

Poezia se caracterizează printr-o muzicalitate realizată prin factori multipli: rima împerecheată, prezenţa unui mare număr de vocale şi semivocale, dar şi de şirul construcţiilor poetice care prezintă metamorfozele rechizitelor în păsări. Substantivele aparţinând celor două câmpuri lexicale sunt legate prin linioară care permite eliminarea unui cuvânt (fie prepoziţia „ca", exemplu: „cocorii, ca un echer" sau linioara înlocuieşte verbe – „a deveni", „a zbura", „a fi"). Acest element de tehnică artistică dă suplete versurilor.

Poezia emoţionează prin candoarea şi sinceritatea aproape copilărească a bucuriei de viaţă pe care o sădeşte în suflete venirea primăverii.

„Tudor Arghezi, cel mai mare poet contemporan al nostru, ne-a adus poezia monumentală şi grea a zborului sufletesc către lumină." (G. Călinescu)

Tudor Arghezi
(1880 –1967)

Tudor Arghezi, pseudonimul pentru Ion Theodorescu, s-a născut la Bucureşti, într-o familie originară din Cărbuneşti-Gorj.

Îşi face studiile primare şi cele liceale în Bucureşti, la Liceul „Sf. Sava". Se întreţine în anii de liceu dând meditaţii colegilor sau elevilor mai mici, iar în vacanţe îndeplinind diferite munci grele, printre care şi aceea de ajutor de pietrar.

Prima poezie o publică în anul 1896 la revista „Liga ortodoxă", condusă de Alexandru Macedonski.

Scanned with OKEN Scanner

Debutul editorial are loc în anul 1927 cu volumul de versuri *Cuvinte potrivite*, prin care se impune în viața literară românească.

Alte volume de poezii publicate în timpul vieții sunt: *Flori de mucigai* (1931), *Cărticica de seară* (*1935*), *Hore* (1939), *1907* (1955), *Cântare omului* (1956), *Stihuri pestrițe* (1957), *Frunze* (1961), *Cadențe* (1964), *Răzlețe* (1966), *Ritmuri* (1966), *Noaptea* (1967).

Opera în proză aduce aspecte noi în scrisul românesc prin volumele: *Tablete din Țara de Kuty*, *Tablete de cronicar*, *Poarta neagră*, *Icoane de lemn*, *Cimitirul Buna-Vestire*, *Ochii Maicii Domnului* şi *Lina*.

Tudor Arghezi s-a afirmat ca publicist în perioada interbelică şi contemporană prin colaborarea la ziare şi reviste de prestigiu şi prin redactarea revistei „Bilete de papagal" (1929), care a avut mare importanță în epocă privind dezvoltarea literaturii.

Pentru activitatea literară, cât şi pentru cea obştească, Arghezi a fost laureat al Premiului de Stat, membru al Academiei Române (1955) şi a fost sărbătorit la 85 de ani ca poet național, în același an atribuindu-i-se premiul Herder al Universității din Viena.

S-a stins din viață în anul 1967 şi a fost înmormântat în grădina casei sale de la Mărțişor din Bucureşti, aşa cum i-a fost dorința.

Creion

În grădina-n care scriu
Cerne aur argintiu
O tipsie ca de jar
Spânzurată-ntr-un arțar.

Florile trezite mi-s,
Aripile şi-au deschis
Şi desprinse din răzoare
Stoluri lungi încep să zboare.

Împrejurările în care apare poezia Tudor Arghezi a scris nouă poezii intitulate *Creion*. Cea din manual face parte din volumul *Stihuri noi* şi a apărut în anul 1956.

Semnificația titlului Titlul sugerează faptul că poetul schițează un tablou. Alte titluri care s-ar potrivi sunt: *Desen*, *Pastel*, *Feerie*.

Aspectul general al realității (tema) Eul liric exprimă admirația şi încântarea față de farmecul naturii.

Compoziția Poezia este alcătuită din două catrene, fiecare corespunde unei secvențe în cadrul descrierii precizând timpul şi locul.

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea textului literar

1. Ce se prezintă în prima secvență?

În prima secvență se fixează spațiul terestru, grădina casei în care poetul creează, și se surprinde feeria peisajului învăluit de razele astrului zilei.

2. Prin ce figură de stil este înfățișat acest cadru?

Strălucirea soarelui se înfățișează prin construcția metaforică „aur argintiu", prin metafora „o tipsie" și prin comparația „ca de jar". Peisajul este umanizat prin personificarea soarelui cu ajutorul verbului „cerne". Fascinația cromatică este surprinsă la nivel morfologic prin adjectivul „argintiu" și prin substantivul „jar".

3. Explicați versul al patrulea din prima strofă

Prin versul „Spânzurată într-un arțar" se exprimă ideea că poezia naturii este sporită de lumina soarelui filtrată printre frunzele arțarului.

4. Ce înfățișează secvența a doua și la ce contribuie personificarea din primul vers al strofei a doua?

Primul vers din secvența a doua indică timpul în care poetul contemplă tabloul: dimineața, când în grădina scăldată de razele soarelui se trezesc florile la o nouă zi încântătoare. Personificarea florilor cu ajutorul epitetului „trezite" însuflețește tabloul. Faptul că poetul este copleșit de splendoarea naturii, pe care o iubește ca pe o ființă nespus de dragă, este subliniat de prezența pronumelui personal „mi" la cazul dativ, formă neaccentuată (această formă a pronumelui personal se numește *dativ etic* și exprimă implicarea afectivă a eului liric): „Florile trezite mi-s".

6. De cine este sporită frumusețea grădinii?

Frumusețea grădinii este sporită de prezența stolurilor de fluturi desprinse de pe florile din răzoare, zburând ca o ploaie de petale.

6. Prin ce fel de imagini se prezintă feeria naturii?

Feeria naturii este descrisă prin îmbinarea *imaginilor vizuale* (soarele cernându-și lumina de aur roșcat, arțarul ca un paznic al grădinii), *motorii* (lumina se cerne, fluturii zboară) și *imaginea olfactivă* ce sugerează miresmele îmbătătoare ale florilor.

Scanned with OKEN Scanner

Deşi poezia este de o maximă concentrare, în numai două catrene eul liric arghezian realizează un peisaj de o rară frumuseţe, care îndeamnă omul să se aplece asupra splendorilor naturii, izvor de bucurii şi de extaz. Meritul poetului constă şi în arta de a fi sugerat infinitul prin surprinderea planului înaltului (soarele) şi prin înfăţişarea planului pământesc (grădina şi florile).

Ionel Teodoreanu
(1897 – 1954)

Ionel Teodoreanu s-a născut la 7 ianuarie 1897 la Iaşi şi a murit la 3 februarie 1954 la Bucureşti. A început studiile primare la o şcoală germană din capitală şi le-a terminat la Iaşi, apoi a frecventat cursurile Liceului Internat şi ale Liceului Naţional din Iaşi. În 1919, într-un singur an, îşi ia diploma în Drept, la Iaşi, şi practică avocatura.

Între anii 1916-1917 a fost mobilizat la Botoşani.

Opera sa cuprinde volumele: *Ulița copilăriei* (1923), *La Medeleni* (1925-1927), *Turnul Milenei*, *Bal-mascat*, *Lorelei* (1936), *Prăvale-Baba* (1939).

A făcut parte din cercul revistei „Viaţa românească", unde s-a bucurat de simpatia şi aprecierea criticului literar G. Ibrăileanu.

În opera *Masa umbrelor* a evocat atmosfera „Vieţii româneşti" şi personalităţi ale vechiului Iaşi.

În creaţia lui Ionel Teodoreanu se disting ca teme fundamentale: copilăria cu farmecul ei, adolescenţa şi dragostea.

Basmul toamnei

Încadrarea în volum — *Basmul toamnei* face parte din ciclul *Jucării pentru Lily* în care sunt cuprinse scrierile de debut ale autorului, publicate în revista „Însemnări literare" (1919).

Specia literară — Este un poem în proză.

Aspectul general al realităţii (tema) — Prozatorul descrie aspecte ale toamnei care l-au fascinat, nostalgia urmărindu-l până târziu în plină iarnă.

Semnificaţia titlului — Titlul este alcătuit dintr-un substantiv („basmul") la cazul nominativ, articulat, care sugerează o lume fantastică, şi din determinantul „toamnei",

Scanned with OKEN Scanner

exprimat prin substantiv la cazul genitiv, care situează basmul în timp.

Procedeul artistic fundamental folosit Procedeul artistic fundamental folosit este personificarea – scriitorul atribuie însuşiri omeneşti frunzelor, firelor de iarbă, prunilor, merelor, perelor, nucilor, gutuilor, bostanilor, viei, castanului, florii-soarelui, gânsacului, gâştelor, greierilor, cosaşilor, lăcustelor, broscoiului, ţânţarilor, vântului şi iernii.

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Cum începe descrierea? Descrierea începe ca un basm, cu formula „A fost odată...” care transpune cititorul (ascultătorul) într-un univers fantastic (stârneşte curiozitatea cârdului de gâşte şi a firelor de iarbă).

2. Cum se creează impresia de fabulos? Imaginea unui tărâm fabulos se creează prin arta cu care scriitorul stabileşte corespondenţe între universul lumii vegetale, al celei animale şi al existenţei umane. Frunzele murmură şi se întreabă dacă se vorbeşte despre o vreme trecută, gânsacul îi răspunde cu certitudine că povestea se referă la un timp care a zburat şi gâştele întăresc afirmaţia lui. Firele de iarbă roagă insistent frunza să spună basmul toamnei.

3. În ce constă farmecul toamnei? Anotimpul farmecă prin cromatica mirifică şi bogăţia uimitoare. Prunii îşi revarsă crengile cu poame „ca nişte ochi vineţi, aiuriţi, merele şi perele au chipuri” colorate ca şi feţele roşcate ale frunzelor, obrazul gutuilor s-a îngălbenit ca şi când au trecut printr-o mare spaimă.

4. Ce alte corespondenţe realizează scriitorul? Splendoarea autumnală este sporită de corespondenţa dintre planul terestru şi cel cosmic. Luna este sora gutuilor şi soarele fratele bostanilor. Umorul realizat cu ajutorul epitetelor contribuie la evitarea monotoniei: „Bostanii au cozi fudule, râd pe-nfundatelea de fratele lor, Soarele, că-i berc”.

5. Ce imagini se folosesc pentru descrierea nucilor? În descrierea nucilor s-au folosit imagini olfactive, motorii şi vizuale. Ei răspândesc o mireasmă dulce-amară, se muncesc cu gândul cum de sunt aşa de mâhnite frunzele, iar, de atâta frământare, miezii, numiţi metaforic „creierii închişi în nuci”, se întăresc.

Scanned with OKEN Scanner

6. Cum este via în anotimpul toamnei?

Frumusețea viei constă în rod şi colorit, frunzele sunt ca nişte ruguri aprinse, ele se clatină îmbătate de mustul boabelor coapte care sporesc belşugul toamnei.

7. Cum este sugerată plecarea păsărilor în țările calde?

Plecarea păsărilor în țările calde este sugerată metaforic: prozatorul îşi imaginează că vara şi-a însemnat drumul cu zboruri de aripi, dar urmele s-au pierdut pentru că păsările s-au răzleţit şi vara s-a rătăcit undeva departe.

8. Cum este întâmpinată toamna de lumea miniaturalului prezentată în a doua secvență?

Lumea miniaturalului întâmpină toamna cu nelinişte şi cu tristeţe: greierii doinesc pribegia funigeilor firavi, cosaşii tulbură tăcerea, lăcustele săgetează înălțimile ca într-un neasemuit joc al stelelor căzătoare, în vreme ce broscoii verzui îngână croncănitul ciorilor şi țânțarii, atraşi de roşul frunzelor le înțeapă făcând ca trupul toamnei să tremure înfrigurat.

9. La ce aspecte din lumea vegetală se revine?

În secvența a treia se revine la aspecte din lumea vegetală: castanul se bucură de mulțimea roadelor, dar, nemulțumit de înfățişarea lor zburlită, le aruncă de pe creangă; floarea-soarelui, îngrijorată de căderea castanelor, se apleacă spre pământ şi ascultă cu atenție.

10. Cum se surprinde trecerea la anotimpul rece?

Finalul basmului toamnei surprinde trecerea pe nesimțite la anotimpul rece. După căderea frunzelor, cerul picură, apoi îşi încep zborul fulgii de nea ca un fuior şi iarna pune stăpânire deplină asupra lumii, îngânând povestea toamnei care a rămas departe în urmă. Firul basmului de aur al toamnei este depănat de glasul iernii şi însemnat în gura vetrei cu limbi de foc şi cu sclipiri de jar.

11. Cu ce echivalează finalul fragmentului, raportat la compoziția basmului?

Finalul fragmentului echivalează cu formula de încheiere a basmului, prin care se revine la realitate şi se accentuează atotputernicia iernii.

Prin această poezie, Ion Pillat se defineşte un autentic poet şi pictor al naturii.

Scanned with OKEN Scanner

„Ca o stea fixă, opera eminesciană luminează acum întregul cer al naţiei dându-i glorioasele ei raze, arătând participarea ei la algoritmurile geniilor universale." (Zoe Dumitrescu-Buşulenga)

Mihai Eminescu
(1850-1889)

„Poetul nepereche", Mihai Eminescu, s-a născut în Botoşani, la 15 ianuarie 1850, fiind al şaptelea copil, din cei unsprezece pe care i-au avut părinţii săi, Gheorghe Eminovici şi Raluca, născută Iuraşcu. Şi-a petrecut copilăria pe moşia părintească de la Ipoteşti. Aici a cunoscut farmecul pădurilor şi al izvoarelor, vraja folclorului, sufletul duios şi curat al românului, comoara amintirilor anilor luminoşi de la Ipoteşti purtând-o cu sine întreaga viaţă.

La vârsta de nouă ani (1859) este elev în clasa a treia la Cernăuţi şi clasa a patra o termină pe locul cinci din optzeci şi doi de şcolari. În 1860 se înscrie la Gimnaziul din Cernăuţi frecventând doi ani, iar după o întrerupere de alţi doi ani revine şi îşi continuă studiile. Stă în gazdă la Aron Pumnul, profesor de limba română, mare patriot, autor al antologiei *Lepturariu românesc*, citită şi apreciată de Eminescu.

În ianuarie, anul 1866 publică prima poezie intitulată „La mormântul lui Aron Pumnul, sub numele de Mihai Eminescu în broşura „Lăcrămioarele învăţăceilor gimnazişti". În februarie 1866 publică poezia „De-aş avea" în revista *Familia* condusă de Iosif Vulcan şi acesta îi schimbă numele în Eminescu.

Între anii 1869-1872 este student la Facultatea de Filosofie din Viena, unde se împrieteneşte cu scriitorul Ioan Slavici.

În anul 1870 trimite la revista „Convorbiri literare" din Iaşi poeziile *Venere şi Madonă*, *Epigonii* şi *Mortua est*. Intră în societatea literară „Junimea" şi se bucură de aprecierile criticului Titu Maiorescu. Acesta subliniază rolul poetului privind întreaga dezvoltare a literaturii naţionale.

Din decembrie 1872 şi până în 1874 este student audient la Facultatea din Berlin şi urmează cursuri de filosofie, istorie, economie politică.

În luna septembrie 1874 vine la Iaşi, este numit director al Bibliotecii Centrale, post pe care-l părăseşte, apoi devine revizor şcolar; în această perioadă se încheagă prietenia trainică dintre poet şi Ion Creangă, institutor la Iaşi.

Scanned with OKEN Scanner

Într-o perioadă de nici două decenii, Eminescu creează o operă monumentală în versuri şi proză, abordând genurile liric, epic şi dramatic.

Între anii 1877-1883 lucrează la redacţia ziarului „Timpul" din Bucureşti, alături de I. L. Caragiale şi Ioan Slavici. După ani de muncă încordată, de dezamăgire şi de zbucium, la 28 iunie 1883, poetul intră în noaptea minţii, din care nu va mai ieşi decât puţin timp, în ciuda îngrijirilor din ţară şi de la Viena.

Se stinge în sanatoriul doctorului Şuţu din Bucureşti la 15 iunie 1889 şi este înmormântat la Cimitirul Bellu.

Poesii, primul volum de versuri eminesciene, este tipărit din iniţiativa lui T. Maiorescu, la sfârşitul anului 1883 (pe copertă apare 1884).

„Pădurea constituie adesea o lume, cuprinzând în ea însăşi toate elementele cosmosului, oglindit în apele din adâncuri, din mijlocul ei, a locurilor acelea rotunde atât de strâns corelate cu luna, dar şi cu soarele şi stelele, din care sorb lumină şi eternitate şi putere." (Zoe Dumitrescu-Buşulenga)

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

O, rămâi...

„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asamăn unui prinţ,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri şi cuminţi;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea 'naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

1. Care este semnificaţia titlului?
2. Din câte părţi este alcătuită poezia şi ce exprimă fiecare parte?

3. Cum este scoasă în evidenţă puternica legătură sufletească dintre eul liric şi pădure?

4. Ce rol are personificarea?

Scanned with OKEN Scanner

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire,
Întinzând piciorul gol

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri,
Anii tăi se par ca clipe,
Clipe dulci se par ca veacuri."

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupră-mi clătinând;
Şuieram l-a ei chemare,
Ş-am ieşit în câmp râzând:

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

5. Prin ce imagini artistice se înfățişează atmosfera de vrajă în care pădurea cheamă pe copil?

6. Cu ce reflecții se termină prima parte a poeziei?

7. Ce exprimă partea a doua?

8. Ce sugerează înțelesul substantivelor „bolți" şi „câmp"?

9. Ultima strofă exprimă imposibilitatea întoarcerii în timp, la lumea copilăriei şi în spațiu, la lumea pădurii. Ce elemente de limbaj artistic contribuie la evidențierea acestei idei?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului literar

Titlul, alcătuit din interjecția „O" şi verbul „rămâi", la modul imperativ, exprimă o caldă şi intensă rugăminte.

Poezia este compusă din două părți: prima, constituită din cinci strofe, dă glas chemării duioase şi puternice adresate de pădure copilului şi a doua parte, formată din două strofe, conține reflecțiile poetului asupra îndemnului de a se întoarce la mirajul copilăriei.

Prima parte este încadrată între semnele citării, deoarece reproduce cuvintele spuse de pădure.

Ca şi în folclor, pădurea apare în viziunea eminesciană ca o ființă dragă, capabilă să-i înțeleagă complexitatea sentimentelor şi în preajma căreia poetul, copil, poate cunoaşte bucuria şi liniştea. Repetiția, realizată prin reluarea titlului („O, rămâi" – interjecție şi verb la modul imperativ), alternarea formelor pronumelui personal la persoana I „eu" („eu ştiu"), „la mine" şi de persoana a II-a „te" („te iubesc") la care se adaugă adjectivul pronominal posesiv provenit

Scanned with OKEN Scanner

din pronume la persoana a II-a „ale tale (doruri)" reflectă legătura dintre copil şi pădure, ca expresie a comuniunii dintre om şi natură.

Faptul că această legătură este adâncă şi unică este subliniat prin superlativul absolut al adverbului „atât de mult", prin adverbul „numai" şi prin verbul „(te) iubesc".

Puterea magică a pădurii, capabilă să plăsmuiască o imagine de basm a realităţii şi să-l ajute pe copil să trăiască aievea sentimentul contopirii cu lumea de poveste, se relevă prin personificare (procedeu artistic folosit în partea întâi a poeziei). Pădurea are capacitatea de a-l vedea pe băiat ca pe un prinţ învăluit în mister şi înţelepciune, cufundat în contemplarea naturii ale cărei frumuseţi sunt prezentate prin enumeraţie: apă („în ape", „vuietul de valuri"), iarbă („mişcarea 'naltei ierbi"), cerbi, fiinţe care întruchipează taina şi splendoarea pădurii. La nivel morfologic, adverbul „adânc", locuţiunea adverbială „în taină", adjectivele „negri şi cuminţi" contribuie la realizarea atmosferei de mister şi de profunzime.

Imaginea lumii vrăjite, unde pădurea îl cheamă pe copil, se schiţează prin determinantele „de farmec", „(cu glas) domol", „(a apei) strălucire" şi prin verbul „întinzând".

Prima parte a poeziei se încheie cu reflecţii asupra trecerii timpului: vremea copilăriei poetului este raportată „la veacuri", care semnifică timpul universal. Prin vraja vârstei de aur şi prin misterul naturii, poetul stăpâneşte cerul (universul cosmic), pământul (universul terestru) şi timpul, deoarece copilul nu-şi dă seama de curgerea vremii.

În partea a doua – printr-o maximă concentrare – se exprimă nostalgia faţă de copilărie şi de pădure – spaţiu mitic, identificat cu vârsta nevinovăţiei.

Înţelesul substantivului „bolţi" sugerează planul înaltului, al verticalităţii, aspiraţie posibilă numai datorită contopirii sufleteşti cu pădurea. Substantivul „în câmp" semnifică existenţa monotonă care urmează copilăriei. Verbul „clătinând" dă glas chemării pădurii către un tărâm de basm, iar verbele „şuieram", „am ieşit", „râzând" surprind nepăsarea şi inconştienţa cu care copilul se desprinde de lumea inocenţei plină de farmec.

Prin adverbele „astăzi", „chiar" şi „unde", prin verbul „m-aş întoarce" – la modul condiţional-optativ –, „nu pot" la indicativ, forma negativă şi prin interogaţia retorică „Unde eşti, copilărie, / Cu pădurea ta cu tot?" se exprimă ideea imposibilităţii întoarcerii în timp, la universul copilăriei şi în spaţiu, la lumea pădurii.

Scanned with OKEN Scanner

Pădurea şi copilul, între care se stabileşte o legătură adâncă şi unică, ilustrează drama imposibilităţii întoarcerii în timp – eternităţii naturii opunându-i-se vremelnicia omului.

Planul pentru răspunsurile posibile

1. Semnificaţia titlului.
2. Compoziţia poeziei.
3. Legătura sufletească dintre poet şi pădure.
4. Atmosfera de vrajă.
5. Reflecţiile cu care se încheie partea întâi.
6. Nostalgia poetului faţă de copilărie şi faţă de pădure.
7. Imposibilitatea întoarcerii în timp.

*„**La mijloc de codru...** prelucrează un motiv popular insistând asupra muzicalităţii versurilor cărora le asigură un caracter variat şi sprinten ca într-o adevărată capodoperă de orchestraţie – codrul fiind, ca şi în poezia populară, cadrul ideal al iubirii poetului."* (Fănică Gheorghe)

La mijloc de codru...

Împrejurările în care apare poezia

Se află în manuscrisul 2261, pag. 305, unde este transcrisă şi poezia *Ce te legeni...* şi a fost publicată în volumul *Poesii*, ediţia Maiorescu, tipărită la sfârşitul lunii decembrie 1883, editura Socec.

Semnificaţia titlului

Titlul denumeşte cadrul mirific de natură care l-a inspirat pe poet, iar punctele de suspensie solicită interesul generând în mod firesc întrebarea: Ce se află şi cum este la mijloc de codru?

Aspectul general al realităţii (tema)

Această poezie reflectă, sincer şi firesc, dragostea de natură şi iubirea ideală, deoarece pădurea constituie în lirica eminesciană un cadru intim de trăire a sentimentelor.

La mijloc de codru...

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş,
La voiosul luminiş,

1. Din câte versuri este alcătuită poezia şi în câte părţi pot fi grupate?
2. Ce se exprimă în prima secvenţă?

Scanned with OKEN Scanner

Luminiş de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor cu rândunele
Şi de chipul dragei mele.

3. La ce se referă a doua secvență?

4. Cum se realizează impresia de vastitate?

5. Care este rolul elementelor de versificație în realizarea muzicalității?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului literar

Poezia este alcătuită din treisprezece versuri care ar putea fi împărțite în două secvențe: prima cuprinde cinci versuri, iar cealaltă opt versuri.

Prima secvență schițează imaginea codrului în poiana căruia vin toate păsările „din huceag de aluniş".

Cadrul de natură este conturat prin sensul substantivelor precedate de prepoziții, determinate tot de substantive cu prepoziții: „de codru", „de aluniş", „de lângă baltă", prin care se sugerează situarea în spațiu. În acest loc „Toate păsările ies". Adjectivul pronominal nehotărât „toate" evidențiază trăirea intensă a vieții, substantivul „păsările" la numărul plural, formă articulată sugerează mulțimea, dar şi faptul că referirea se face la anumite păsări, care farmecă prin înfățişarea şi cântecul lor; forma articulată creează şi impresia de cadru familiar. Epitetul „voiosul" şi repetiția substantivului „luminiş" accentuează seninătatea peisajului în concordanță cu sentimentul tonic al setei de viață.

În a doua secvență, elementul cadru îl constituie balta, dar orizontul înfățişat este infinit, alcătuit din elemente ce reprezintă planul naturii terestre, planul uman şi cel cosmic.

Nu numai codrul este un centru miraculos al vieții, ci şi balta, care devine, în imaginația poetului, o oglindă fermecată, unde se reflectă lumea astrală, cea telurică şi chipul iubitei.

Acest tablou fantastic, în care se întrepătrund cele trei planuri, este înfățişat prin enumerație: „păsări călătoare", „zbor de rândunele", „chipul dragei mele", „luna", „soare", „stele".

Elementele de prozodie contribuie la muzicalitatea poeziei: măsura versurilor este de şapte silabe, rima este împerecheată şi ritmul trohaic.

Scanned with OKEN Scanner

Poezia La mijloc de codru... *poate fi considerată o miniatură, ca opera unui orfevreur (bijutier pentru aur), care emoționează prin valoarea ei estetică şi prin sentimentul tonic al setei de viață.*

Elegia

Elegia este o poezie lirică în care se exprimă sentimente de melancolie, de tristețe, de duioşie şi de nostalgie.

Peste vârfuri...

Peste vârfuri trece lună,
Codru-şi bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin,
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreodată?

Împrejurările în care apare opera

Poezia *Peste vârfuri...* este datată de Perpessicius (cercetătorul şi editorul cel mai important al operei lui Mihai Eminescu) în anul 1876. El a descoperit existența a şase redactări, toate din acelaşi an.

Titu Maiorescu a ales pentru ediția *Poesii* de Mihai Eminescu, 1883 (1884) textul publicat de Perpessicius pe poziția a cincea din cele şase redactări.

Opinii critice privind asemănarea cu alte poezii eminesciene

Critica literară a remarcat asemănări evidente între poeziile *Peste vârfuri...*, *Călin* (*file din poveste*), *Povestea teiului* şi *Făt-Frumos din tei* – în toate peisajul silvestru (de pădure) este învăluit de lumina misterioasă a lunii şi străbătut de nostalgia vagă a sunetului de corn. În *Povestea teiului*, glasul blând al cornului transmite liniştea sufletească: „Blându-i sunet se împarte / Peste văi împrăştiet / Mai încet, tot mai încet, / Mai departe, mai departe...". Şi în poemul *Călin* (*file din poveste*) este prezentă interogația retorică foarte asemănătoare cu aceea din *Peste vârfuri...*: „Mai avea-voi oare parte / De-al tău glas, iubite corn?". Un scurt pasaj

Scanned with OKEN Scanner

din piesa de teatru *Bogdan Dragoş* exprimă melancolia iubirii cauzate de tristețea morții: „De ce taci când fermecată / Eu spre tine mă întorn / Mai suna-vei, dulce corn, / Pentru mine vreodată?".

Semnificația titlului Titlul *Peste vârfuri...*, alcătuit din substantiv comun nearticulat precedat de prepoziție, sugerează un cadru de natură cu valoare de generalitate şi punctele de suspensie invită la meditație asupra realității exprimate de acest univers terestru.

Apartenența la gen şi specie, tema operei ***Peste vârfuri...*** *Peste vârfuri...* este o poezie lirică, o elegie străbătută de o dublă tristețe: a iubirii şi a morții cauzată de trecerea timpului.

Compoziția Poezia este alcătuită din trei strofe, melancolia accentuându-se de la un catren la altul.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Prima strofă înfățişează planul cosmic, natura terestră şi exprimă viața afectivă din universul uman. Cum se prezintă aceste aspecte? În prima strofă se înfățişează planul cosmic prin imaginea lunii, care simbolizează curgerea neîntreruptă a timpului, fapt evidențiat de sensul verbului „a trece", prin intermediul căruia se creează o imagine de mişcare: „Peste vârfuri trece lună". Natura terestră este reprezentată de codru, considerat de criticul literar G. Călinescu un element al permanenței: „Codru-şi bate frunza lin", mişcarea fiind o trăsătură a materiei vii.

Universul uman este sugerat de sunetul melancolic al cornului, imagine auditivă care se adaugă celor vizuale şi motorii din versurile anterioare.

2. Cum se prezintă viața interioară a poetului în strofa a doua? În a doua strofă se prezintă viața interioară a poetului (eul liric), stăpânit de nostalgia cauzată de timpul ireversibil care destramă bucuria vieții.

Repetiția adverbelor „mai departe", „mai încet" şi adverbul de mod „tot" sugerează îndepărtarea în timp şi spațiu a poetului de visul de fericire. Versul „Îndulcind cu dor de moarte" exprimă seninătatea izvorâtă din ideea morții eliberatoare. Această interpretare poate fi motivată şi prin prezența verbului „îndulcind", a substantivului „cu

Scanned with OKEN Scanner

dor" şi a determinantului său „de moarte" (atribut substantival prepoziţional). Aceeaşi linişte a neantului (a morţii) apare şi în poezia *Mai am un singur dor.*

3. Strofa a treia este alcătuită din două interogaţii. Cui sunt adresate şi ce exprimă?

Prima întrebare adresată fiinţei iubite sintetizează adânca durere a poetului, deoarece chemarea inimii sale fermecate rămâne fără răspuns.

Din cea de a doua interogaţie pusă cornului transpar nostalgia pentru tinereţea care a trecut, dar şi o vagă speranţă pentru o fericire posibilă: „Mai suna-vei, dulce corn, / Pentru mine vreodată?". Se deduce ideea că speranţa nu moare şi că echilibrul vieţii nu se năruie nici atunci când scurta trecere a omului prin lume este tristă.

Observaţii asupra elementelor lexicale şi de versificaţie care contribuie la tonalitatea elegiacă a poeziei

Tonalitatea elegiacă este accentuată, la nivel lexical, de cuvinte care exprimă întristarea: „melancolic", „mai departe", „mai încet". Cele două adverbe sugerează nostalgia stingerii.

Cuvintele „nemângâiet", „dor", „de moarte", „taci", „suna-vei" (verb cu formă inversă) exprimă speranţa revenirii fericirii de altădată. Impresia de cântec melancolic se accentuează şi prin elementele de versificaţie: ritm trohaic şi rimă îmbrăţişată. Poetul a creat rime rare (sau de lux, cum le-a numit criticul literar Titu Maiorescu) între substantiv şi verb („lună / sună", „întorn / corn"), adverb şi substantiv („lin / arin", „departe / moarte"), adverb şi adjectiv („încet / nemângâiet", „fermecată / vreodată").

Poezia aparţine perioadei creaţiei bucureştene, când poetul, aflat departe de natura fermecătoare a Ipoteştiului, de dulcele târg al laşului şi de cei dragi, trăieşte nostalgia iubirii câmpeneşti, durerea dragostei pierdute şi a tinereţii care nu se mai întoarce.

Frumuseţea elegiei este dată de atmosfera de vis, meditaţie şi nostalgie, de dorul de viaţă concretizat în iubire şi dragoste pentru natură şi de dorul de moarte, ca singurul liman al liniştii.

Scanned with OKEN Scanner

Idila

Idila (din fr. „idiyle") este o specie lirică erotică, din sfera poeziei bucolice în care se prezintă, în formă optimistă sau idealizată, viața și dragostea în cadrul rustic.

„Creația lui Coșbuc reprezintă, după ***Țiganiada*** *lui Ion Budai-Deleanu, o nouă contribuție specifică, masivă a Transilvaniei la poezia națională."* (D. Micu)

George Coșbuc
(1866 – 1918)

În climatul poeziei de la sfârșitul secolului al XIX-lea și primele două decenii ale secolului al XX-lea, Coșbuc se impune ca o prezență valoroasă, apreciată de critica literară a vremii, în special de Titu Maiorescu.

Se naște la 20 septembrie 1866 în satul Hordou, din fostul județ Năsăud.

Tatăl său, preotul Sebastian, și mama, Maria, descindeau din vechi familii de preoți.

Trăiește din plin bucuriile vieții rustice alături de copiii sătenilor.

Vocația lui literară se manifestă în mod evident în anii de liceu la Năsăud, de aceea în clasa a VI-a este primit în cadrul societății literare a școlii „Virtus Romana Rediviva", al cărei președinte ajunge (deși în această societate erau primiți numai elevii din clasele a VII-a și a VIII-a).

După absolvire se înscrie la Facultatea de Filosofie din Cluj, dar în urma morții tatălui său este silit să se retragă.

Este chemat de scriitorul Ioan Slavici la redacția revistei „Tribuna" din Sibiu, unde își desăvârșește talentul scriitoricesc.

În anul 1889 este chemat la București de criticul literar Titu Maiorescu. De-a lungul mai multor ani își publică versurile în volumele *Balade și idile* (1893), *Fire de tort* (1896), *Ziarul unui pierde vară* (1902) și *Cântece de vitejie* (1904), face traduceri valoroase din literatura universală și colaborează la reviste importante – dintre acestea se cuvine a fi menționate „Convorbiri literare", „Vatra", „Albina", înființată de Spiru Haret și contribuie la apariția revistei „Semănătorul" (1901), alături de Alexandru Vlahuță.

Se stinge din viață la 9 mai 1918, la doi ani după moartea fiului său, și este înmormântat la cimitirul Bellu.

Scanned with OKEN Scanner

La oglindă

Azi am să-ncrestez în grindă –
Jos din cui acum, oglindă!
Mama-i dusă-n sat! Cu dorul
Azi e singur puişorul,
Şi-am închis uşa la tindă
Cu zăvorul.

Iată-mă! Tot eu, cea veche!
Ochii? Hai, ce mai pereche!
Şi ce cap frumos răsare!
Nu-i al meu? Al meu e oare?
Dar al cui! Şi la ureche,
Uite-o floare.

Asta-s eu! Şi sunt voinică!
Cine-a zis că eu sunt mică?
Uite zău, acum iau seama,
Că-mi stă bine-n cap năframa.
Şi ce fată frumuşică
Are mama!

Mă gândeam eu că-s frumoasă!
Dar cum nu! Şi mama-mi coasă
Şorț cu flori minune mare –
Nu-s eu fată ca oricare:
Mama poate fi făloasă
Că mă are.

.....

O, că-mi stă mie-n tot felul!
Să mă port cu-ncetinelul:
Uite salbă, brâu şi toate!
Şi cosițe cumpărate,
Stai, să-nchei şi testemelul
Pe la spate.

Uite ce bujor de fată
Stai să te sărut o dată!
Tu mă poți, oglindă, spune
Ei, tu doară nu te-i pune
Să mă spui! Tu ai, surată,
Gânduri bune.

.....

Brâu-i pus! Acum, din ladă
Mai ieu şorțu! O să-mi şadă
Fată cum îmi stă nevastă...
Aolio! Mama-n ogradă!
Era gata să mă vadă
Pe fereastră.

Ce să fac? Unde-mi stă capul?
Grabnic, hai să-nchid dulapul
Să mă port să nu mă prindă.
Salbă jos! Şi-n cui, oglindă!
Ce-am uitat? Închisă uşa
De la tindă.

Intră-n casă? O, ba bine
Şi-a găsit nişte vecine,
Stă la sfat... toată-s văpaie!
Junghiul peste piept mă taie;
Doamne, de-ar fi dat de mine,
Ce bătaie!

Scanned with OKEN Scanner

Considerații asupra liricii erotice coșbuciene

O mare parte din opera lui George Coșbuc este consacrată liricii erotice. Spre deosebire de Eminescu și de alți poeți, care exprimă direct propriile sentimente, Coșbuc înfățișează iubirea fetelor și a flăcăilor din sat, de aceea este considerat „un liric obiectiv" (C. D. Gherea).

Cele mai multe din poeziile de dragoste sunt cuprinse în volumele *Balade și idile*, *Fire de tort* și sunt idile.

Critica literară a remarcat că idilele coșbuciene reflectă toată gama iubirii, de la primele tulburări cauzate de dorul nedefinit, de la glumele nevinovate ale copiilor care nu știu încă ce este dragostea, la pasiunea mistuitoare, terminând cu deznădejdea fetei înșelate și părăsite. Exemple: *La oglindă*, *Spinul*, *Scara*, *Rea de plată*, *Subțirica din vecini*, *Numai una*, *Dușmancele*, *Fata morarului*, *Cântecul fusului*.

Elemente de geneză

Poezia *La oglindă* apare în revista „Convorbiri literare" (1890), apoi este inclusă în volumul *Balade și idile* (1893).

Semnificația titlului

Titlul, format din substantivul comun „oglindă", precedat de prepoziția „la", indică locul unde o fată își admiră frumusețea și visează la dragoste.

Tema

La oglindă înfățișează, cu mare delicatețe și fină analiză psihologică, înmugurirea iubirii în sufletul unei copile.

Compoziția

Poezia este amplă, alcătuită din șaptesprezece strofe.

Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea textului literar

1. Pe baza cărui mod de expunere se realizează autoportretul?

Poezia este concepută ca un monolog în care se conturează autoportretul fetei, prin intermediul descrierii.

2. Ce se înfățișează în prima strofă?

Strofa inițială introduce într-o atmosferă de taină. Primul vers sugerează faptul că ziua la care se referă fata este foarte însemnată pentru ea, dovadă că o va „încresta în grindă".

În lipsa mamei, „dusă în sat", ea închide „...ușa de la tindă / Cu zăvorul", este stăpânită de un dor nelămurit și își face din oglindă un martor și un confident al viselor de vraja cărora se lasă cuprinsă.

Scanned with OKEN Scanner

3. *Ce descoperă fata privindu-se în oglindă?*

Privindu-se în oglindă, fata trăieşte o adevărată revelaţie. Propoziţiile scurte, exclamative interogative şi exclamative surprind nedumerirea, uimirea şi bucuria de a descoperi cât s-a făcut de frumoasă. Este ca un fluture care iese din crisalidă: ea, „cea veche", are acum ochii fermecători şi un „cap frumos" care răsare din apele oglinzii.

Sentimentele fetei se disting „printr-o intensitate şi prospeţime particulară" (D. Micu)

4. *Precizaţi modul şi timpul verbului cu care începe strofa a III-a*

Inocenţa, curiozitatea, bucuria descoperirii frumuseţii proprii stau sub semnul modestiei. Această trăsătură este evidenţiată prin *imperfectul modestiei*: „Mă gândeam eu că-s frumoasă", iar când îşi exprimă gândurile cu ajutorul verbelor la timpul prezent le pune pe seama mamei: „Nu-s eu fată ca oricare / Mama poate fi făloasă / Că mă are".

Observând că este frumoasă, fata nu îndrăzneşte să se laude, nici chiar în sine, preferând – după ce se admiră îndelung – să exclame: „Şi ce fată frumuşică / Are mama!"

5. *Ce mai constată, contemplându-se în oglindă?*

Interjecţiile şi exclamaţiile retorice relevă satisfacţia fetei că este frumoasă cu orice s-ar îmbrăca. Ea se găteşte cu „salbă", „brâu", „cosiţe cumpărate" şi pe cap îşi pune „testemelul".

6. *Ce observaţi în legătură cu sentimentele fetei?*

Fata trece de la o stare sufletească la alta: arde de dorinţa de a afla tainele iubirii şi este fericită admirându-şi farmecul, dar o stăpânesc şi temeri copilăreşti privind severitatea maternă exemplară. Considerând oglinda o adevărată prietenă, i se adresează pe un ton apropiat şi glumeţ, numind-o „surată", cu „gânduri bune" şi o roagă să nu spună nimănui taina sa.

7. *Cum se termină visul fetei?*

Reveria sfârşeşte brusc în clipa când fata îşi vede „mama în ogradă", gata să o vadă ce face. Ritmului lent al gândurilor şi sentimentelor îi ia locul panica: ea redevine copil, se dezbracă iute, pune hainele şi podoabele la locul lor, atârnă oglinda în cui şi deschide uşa „de la tindă".

Intensitatea precipitării se subliniază prin interjecţii: „Aolio!", „hai", prin propoziţii interogative şi exclamative „Ce să fac?", „Unde-mi stă capul?", „Ce-am uitat?", „Salbă, jos!", „Şi-n cui, oglindă!".

Scanned with OKEN Scanner

8. *Ce se exprimă în finalul poeziei?* În final se exprimă bucuria naivă a fetei că a scăpat de bătaie; mama s-a oprit la poartă de vorbă cu nişte vecine şi copila exclamă uşurată: „Stă la sfat... toată-s văpaie! / Doamne, de-ar fi dat de mine / Ce bătaie!".

Numărul mare al interjecţiilor, în special al celor de adresare, creează impresia unei comunicări secrete între cititor şi copila visătoare, iar această scenetă – imaginată de poet – capătă autenticitate, personajul feminin devine viabil („Iată(-mă)", „hai", „Uite zău", „Ei, aolio!", „O!", „ba bine").

Poezia are şi caracter monografic, deoarece poetul acordă importanţa cuvenită descrierii mediului în care trăieşte fata: casa are tavanul din grinzi, tindă, uşă care se închide „cu zăvorul", ogradă şi portiţă.

Îmbrăcămintea şi podoabele sunt specifice portului popular faţă de frumuseţea căruia poetul îşi exprimă admiraţia şi mândria.

Acest crochiu în care se surprind candoarea, graţia, feminitatea, capacitatea fetei de a visa la propria frumuseţe şi la ce spun alţii despre farmecul ei demonstrează că George Coşbuc este un cunoscător profund al sufletului tinerelor fete şi un fin analist.

9. *Elemente de versificaţie* Strofa, alcătuită din şase versuri, cinci cu măsura de opt silabe, un vers scurt de patru silabe şi ritmul iambic imprimă o muzicalitatea aparte poeziei şi surprinde ritmul interior al trăirilor fetei.

„Nimeni n-a imprimat atâta vigoare vizionară liricii noastre ca Tudor Arghezi. În poezia lui, odată deschisă o uşă, zece porţi se dau la o parte zgomotos şi simultan peste ameţitoare perspective." (G. Călinescu)

Tudor Arghezi
(1880 – 1967)

„La început a fost Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvântul. El era la început la Dumnezeu. Toate prin El au luat fiinţă, iar în afara Lui nimic ce există nu a luat fiinţă." (Noul Testament, Evanghelia după Ioan 1, 1-3)

Scrisoare cu tibişirul

Miracole nesfârşite zac în noi şi împrejurul nostru. (...) Miracolul suprem: cuvântul.

E miraculos cuvântul pentru că la fiecare obiect din natură şi din închipuire corespunde un cuvânt. Vocabularul e harta prescurtată

Scanned with OKEN Scanner

şi esenţială a naturii şi omul poate crea din cuvinte, din simboale, toată natura din nou (...). Meşteşugul cuvântului a cernut şi cerne fără răgaz lumea şi sufletul ei – şi a dat naştere literaturii (...).

Un cuvânt numeşte, alt cuvânt îl pune în mişcare, un alt cuvânt îi aduce lumina. Un cuvânt cântăreşte un miligram şi alt cuvânt poate cântări greutatea muntelui (...). Cuvinte fulgi, cuvinte aer, cuvinte metal. Cuvinte întunecate ca grotele şi cuvinte limpezi ca izvoarele pornite din ele. Într-un cuvânt se face ziuă şi alte cuvinte amurgesc. Cuvintele scapără ca pietrele, sau sunt mai ca melcii. Ele te asaltează ca viespile, sau te liniştesc cu răcoarea; te otrăvesc ca bureţii sau te adapă ca roua trandafirie. Chimia aplicată la flori şi parfume este o copilărie, comparativ cu magiile foarte vechi, pe care le realizează cuvintele, de la primele cântece şi basme despre Dumnezeu şi om. (...)

Fiecare scriitor este un constructor de cuvinte, de catapetesme de cuvinte, de turle şi de sarcofagii de cuvinte. (...)

Nici un meşteşug nu este mai frumos şi mai bogat, mai dureros şi mai gingaş totodată ca meşteşugul blestemat şi fericit al cuvintelor. El devine o pasiune nestăpânită şi a scriitorului mediocru şi a meşteşugarului de geniu (...). Atelierul: un colţ de masă, instrumentul: un condei pe hârtie; cea mai ieftină instalaţie: totul se găseşte concentrat în linia care le uneşte, invenţia – şi din mâna deschisă, ca dintr-un corn de abundenţă, curge avalanşa miraculoasă a cuvintelor. (...)

Elemente de geneză

Textul literar *Scrisoare cu tibişirul* a fost publicat prima dată în revista „Lumea", nr. 24 / 1924.

Încadrarea în creaţia lui Tudor Arghezi

Şi la Tudor Arghezi, ca la toţi marii scriitori, se remarcă preocuparea constantă de a-şi defini crezul artistic, atât prin intermediul unor poezii programatice, ca *Testament*, *Rugă de seară* şi *Miez de noapte*, cât şi prin texte în proză, dintre care se cuvin menţionate *Ars poetica*, apărută în revista „Adevărul literar", nr. 367 / 1927 şi *Scrisoare cu tibişirul*.

Poezia programatică şi sinonimele „artă poetică" sau „crez poetic" sunt texte în care autorul îşi exprimă, prin mijloace artistice specifice operei literare, concepţia despre artă.

Semnificaţia titlului

Titlul format din substantivul „scrisoare" şi determinantul „cu tibişirul" (un arhaism) sugerează

Scanned with OKEN Scanner

dorința scriitorului de a împărtăși semenilor considerațiile sale despre problemele estetice de mare importanță și vechime.

Tema În această artă poetică se definește puterea demiurgică a scriitorului de a recrea lumea prin cunoașterea și folosirea forței magice a cuvântului.

Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea textului literar

1. Ce fel de caracter are textul? Textul are caracter meditativ și reflexiv; Tudor Arghezi analizează elementele referitoare la rolul scriitorului și al artei sale în mod obiectiv, dar și subiectiv prin implicarea afectivă.

*2. Ce legătură este între cuvintele din **Noul Testament** și fragmentul dat?* Cuvintele din *Noul Testament* au valoare de motto pentru scrierea aceasta, deoarece subliniază forța magică a creatorului și a cuvântului.

3. Ce observații se pot face privind începutul fragmentului? Fragmentul începe cu o constatare de ordin general privind infinitul miracolelor din univers, apoi relevă locul suprem al cuvântului în cadrul acestora.

4. Cum definește Tudor Arghezi vocabularul? Tudor Arghezi formulează o definiție originală a vocabularului pornind de la natura magică a cuvântului, grație căruia poate fi recreată imaginea lumii: „Vocabularul e harta prescurtată și esențială a naturii și omul poate crea din cuvinte, din simboale, toată natura din nou".

Personificarea metaforică din al doilea paragraf evidențiază rolul cuvântului ca element fundamental al literaturii datorat puterii lui de a sensibiliza (deoarece literatura este arta cuvântului).

5. Ce observații face scriitorul privind diversitatea cuvintelor și puterea lor magică? Diversitatea aspectelor din planul uman-terestru și din cel cosmic impune infinite valențe limbajului.

Suavitatea, grația și candoarea nu pot fi exprimate decât prin cuvinte corespunzătoare diafane, pure și mângâietoare ca o adiere: „cuvinte fulgi, cuvinte aer", după cum duritatea se materializează prin vorbe reci și grele ca metalul, iar prin „cuvinte care pot cântări greutatea muntelui" se dă glas înțelepciunii, statorniciei și profunzimii. Arghezi formulează scurte definiții poetice (printr-un șir

Scanned with OKEN Scanner

de metafore descifrate) realizate prin asocieri inedite şi şocante de termeni (între cuvinte, fulgi, aer, metale, munte).

Expresivitatea imaginilor care înfăţişează impactul diferit al cuvintelor asupra omului: (tulburare, spaimă, linişte) rezultă din antiteze având la bază verbe care sintetizează acţiuni complexe. Unele cuvinte vestesc lumina zorilor, iar altele amurgesc, unele „te asaltează ca viespile, ori te otrăvesc asemenea bureţilor, dar altele îţi aduc liniştea răcorii sau te adapă cu roua trandafirie", „Unele cuvinte au duritatea pietrei", dar există şi cuvinte „moi ca melcii".

Scriitorul consideră că tainele chimiei despre parfumuri şi culori sunt nesemnificative în comparaţie cu magia pe care au căpătat-o cuvintele, începând cu primele cântece şi mituri despre Dumnezeu, magie îmbogăţită în timp, graţie sensibilităţii şi imaginaţiei omului.

6. Care este concepţia lui Arghezi despre rolul scriitorului?

Scriitorului îi revine rolul unic în procesul de îmbogăţire a limbii şi de recreare a lumii prin transfigurarea artistică.

Formularea metaforică „Fiecare scriitor este un constructor de cuvinte" este justificată prin arta scriitorului de a da cuvintelor sacralitatea catapetesmelor, măreţia turnurilor, misterul, durabilitatea şi monumentalitatea sarcofagelor.

7. Cum apare arta cuvântului în viziunea scriitorului?

Tudor Arghezi socoteşte scrisul „cel mai frumos şi bogat meşteşug", care impune o dramatică zbatere „ca un blestem" în strădania de a concretiza visul poetic prin cuvânt. Adjectivele cu sens antonimic „blestemat" şi „fericit" surprind arderea intensă şi dureroasă a creatorului adevărat, ca o ispăşire de blestem, dar evidenţiază şi bucuria triumfului estetic.

Modelarea cuvântului devine o patimă, atât pentru creatorul de geniu, cât şi pentru cel mediocru. În munca lui, scriitorul nu are nevoie decât de un colţ de masă ca atelier, de hârtie şi de creion, deoarece condiţia creării comorilor artistice o constituie factori de natură spirituală, nu materială. Pentru ca frumuseţile nebănuite ale rostirii poetice să se reverse „ca dintr-un corn al abundenţei" este nevoie de îmbinarea talentului cu procesul laborios al alegerii şi şlefuirii cuvântului cu migala unui orfevreur.

În ipostaza de Creator, poetul acordă cuvintelor „însuşirile logosului divin şi astfel poate crea din nou universul în întregime" (Ov. S. Crohmălniceanu).

Scanned with OKEN Scanner

Genul epic cult în versuri

Fabula

Fabula este specia genului epic, alegorică, în proză sau în versuri, în care personajele sunt animale, plante, lucruri (puse în situații omenești) și se satirizează aspecte negative cu scopul de a le îndrepta.

Sub raport compozițional, fabulele sunt alcătuite, de regulă, din două părți: prima este partea narativă și cuprinde povestirea propriu-zisă și partea a doua, detașată grafic, cuprinde învățătura care se desprinde direct sau indirect. Sunt și fabule unde morala este inclusă în povestire.

„Alături de satiră și epistolă, cultivate cu strălucire de Alexandrescu, opera acestuia trădează un interes foarte puternic pentru fabulă. Alexandrescu este incontestabil cel mai de seamă fabulist al nostru în secolul trecut și, prin câteva creațiuni ale sale în acest domeniu, el va rămâne una din marile figuri ale genului." (D. Popovici)

Grigore Alexandrescu
(1820 – 1885)

Grigore Alexandrescu s-a născut în orașul Târgoviște.

A studiat la București, la Institutul francez „Vaillant" și la Liceul „Sf. Sava", unde a fost coleg cu N. Bălcescu și Ion Ghica. A lucrat la redacția ziarului „Poporul suveran", organul de presă al Revoluției de la 1848. A contribuit la Unirea Principatelor în calitate de membru al Comisiei centrale de la Focșani.

A debutat cu poezii în revista lui I. H. Rădulescu din București, „Curierul românesc".

A scris poezii patriotice, fabule, satire (poezii de critică socială), epistole (scrisori literare) și volumul de proză intitulat *Memorial de călătorie*.

A făcut traduceri importante ale poeților francezi La Fontaine și Lamartine.

Scanned with OKEN Scanner

Câinele şi cățelul

„Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace,
Cum lupii, urşii şi leii şi alte câteva,
Care cred despre sine că prețuiesc ceva!
De se trag din neam mare,
Asta e o-ntâmplare;
Şi eu poate sunt nobil, dar s-o arăt nu-mi place.
Oamenii spun adesea că-n țări civilizate
Este egalitate.
Toate iau o schimbare şi lumea se ciopleşte,
Numai pe noi mândria nu ne mai părăseşte.
Cât pentru mine unul, fieştecine ştie
C-o am de bucurie
Când toată lighioana, măcar şi cea mai proastă,
Câine sadea îmi zice, iar nu domnia-voastră."

Aşa vorbea deunăzi cu un bou oarecare
Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare.
Cățelul Samurache, ce şedea la o parte
Ca simplu privitor,
Auzind vorba lor,
Şi că nu au mândrie, nici capriții deşarte,
S-apropie îndată
Să-şi arate iubirea ce are pentru ei:
„Gândirea voastră, zise, îmi pare minunată,
Şi simtimentul vostru îl cinstesc, frații mei."
„Noi, frații tăi, răspunse Samson plin de mânie,
Noi, frații tăi, potaie!
O să-ți dăm o bătaie
Care s-o pomeneşti.
Cunoşti tu cine suntem şi ți se cade ție,
Lichea neruşinată, astfel să ne vorbeşti?"
„Dar ziceați..." – „Şi ce-ți pasă? Te-ntreb eu ce ziceam?
Adevărat vorbeam,
Că nu iubesc mândria şi că urăsc pe lei,
Că voi egalitate, dar nu pentru căței."

Aceasta între noi adesea o vedem
Şi numai cu cei mari egalitate vrem.

Scanned with OKEN Scanner

Împrejurările în care apare poezia Fabula a fost publicată în volumul *Poezii* din 1842, ediție îngrijită de Alecu Donici, un alt mare fabulist român.

Semnificația titlului Substantivele din titlul operei *Câinele și cățelul* numesc două personaje din aceeași specie, dar care aparțin unor categorii diferite ca importanță socială. Concepțiile acestora se exprimă prin intermediul dialogului și al atitudinii lor.

Aspectul general de viață prezentat Grigore Alexandrescu satirizează în această fabulă demagogia liberală.

Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea textului literar

1. Citiți cu atenție textul poeziei și delimitați părțile fabulei Convorbirea cu Samson și cățelul Samurache în prezența unui bou formează prima parte a poeziei, iar ultima, alcătuită din două versuri, constituie concluzia sau morala.

2. Care este concepția lui Samson despre egalitatea dintre semeni? Câinele dezaprobă animalele puternice (lupii, urșii, leii), care își dau importanță, bazându-se pe originea lor nobilă: „Cât îmi sunt de urâte unele dobitoace". Dulăul, în contrast cu acestea, pretinde că este modest, deși descinde și el din neam mare.

3. Cum încearcă să demonstreze că împărtășește această idee? Samson consideră că egalitatea este expresia progresului. El spune că se bucură atunci când cel mai umil dintre câini i se adresează prin cuvinte simple: „Cât pentru mine unul, fieștecine știe / C-o am de bucurie / Când toată lighioana, măcar și cea mai proastă, / Câine sadea îmi zice, iar nu domnia-voastră".

4. Ce rol are intervenția autorului? Intervenția autorului completează portretul câinelui, evidențiind forța lui fizică și importanța pe care și-o dă făcând declarații nesincere despre egalitate: „Așa vorbea deunăzi cu un bou oarecare / Samson, dulău de curte, ce lătra foarte tare". Ridicolul situației rezultă din precizarea ironică referitoare la faptul că ascultătorul lui Samson este „un bou oarecare" – simbol al oamenilor inferiori și lipsiți de personalitate.

Scanned with OKEN Scanner

5. Ce efect au vorbele dulăului asupra lui Samurache?

Vorbele dulăului îl impresionează pe Samurache. Cățelul își depășește timiditatea, considerând că declarațiile auzite sunt spuse din toată inima și se grăbește să-și exprime iubirea și prețuirea față de bou și față de Samson, socotindu-i adepții unor principii nobile. Modestia cățelului se desprinde din precizarea făcută de autor în postura de regizor, că nu îndrăznește să se apropie de cei puternici, nici să intervină în discuțiile lor, rămânând simplu privitor, până în momentul în care aude cu mirare și cu bucurie că aceștia au convingeri democratice. Adverbul „îndată" evidențiază uimirea și graba lui Samurache de a-și arăta simpatia: „S-apropie îndată / Să-și arate iubirea ce are pentru ei". Cățelul își manifestă sentimentele prin vorbe pline de căldură și de considerație față de bou și de dulău. Simpatia se evidențiază prin cuvintele „minunată", „cinstesc" și prin adresarea familiară „frații mei".

6. Din ce precizări se desprinde pretinsa modestie a lui Samson și dorința lui de comunicare cu cei care se conduc după principii democratice?

Samson răspunde cu indignare, „plin de mânie" și-l amenință pentru că a îndrăznit să se considere egalul lor. Furia dulăului crește, gradarea sentimentului evidențiindu-se prin propoziții interogative, prin folosirea substantivului „lichea", determinat de epitetul „nerușinată", apelativ adresat cățelului: „Cunoști tu cine suntem și ți se cade ție, / Lichea nerușinată, astfel să ne vorbești?".

7. Cum își concretizează cățelul sentimentele?

Propoziția simplă din dialogul cu dulăul („– Dar ziceați...") surprinde marea nedumerire a cățelului față de brutalitatea cu care îl amenință și îl umilește Samson, deoarece atitudinea lui contrastează cu declarațiile sale privind relațiile dintre cei puternici și cei slabi. Antiteza dintre ideile susținute și convingerea reală a lui Samson despre egalitate se accentuează prin afirmația că îi urăște pe cei ce se cred superiori, că vrea egalitate cu aceștia, nu cu oamenii de rând: „Adevărat vorbeam, / Că nu iubesc mândria și că urăsc pe lei, / Că voi egalitate, dar nu pentru căței".

8. Care este morala (concluzia) formulată de poet în ultimele două versuri?

Ultimele două versuri constituie morala fabulei prin care poetul ironizează și condamnă pe cei ce susțin idei democratice, dar nu le respectă. Adverbul „adesea" imprimă caracter de generalitate problemei

Scanned with OKEN Scanner

abordate şi precizarea „între noi" dezvăluie sensul alegoriei: întâmplarea prezentată se petrece – de fapt – în lumea oamenilor şi prin intermediul ei se satirizează demagogia liberală din acele vremuri.

Referindu-se la caracterul realist al fabulelor lui Grigore Alexandrescu, N. Iorga făcea următoarea apreciere: „În dosul fiecăreia din fabulele lui se ascunde o poveste trăită, de aceea le gustau contemporanii atât de mult".

***Câinele şi cățelul* este o fabulă pentru că:**

– aparține genului epic cult;

– narează în mod alegoric o întâmplare din lumea animalelor care sunt personificate şi devin simboluri – câinele Samson înfățişează demagogul liberal, cățelul Samurache reprezintă pe omul simplu, sincer şi naiv şi boul oarecare este întruchiparea prostiei şi a anonimatului;

– satirizează defecte omeneşti: îngâmfarea, demagogia şi brutalitatea parvenitului, sinceritatea şi naivitatea datorate incapacității omului simplu de a face distincție între aparență şi realitate. Samurache se încrede în vorbele lui Samson fără a căuta să se convingă de adevărul celor afirmate; de aceea trăieşte o mare deziluzie.

Boul şi vițelul

Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
În zilele noastre de soartă-ajutat,
Şi decât toți frații mai cu osebire,
Dobândi-n cireadă un post însemnat.

– Un bou în post mare? – Drept, cam ciudat vine,
Dar asta se-ntâmplă în oricare loc:
Decât multă minte, ştiu că e mai bine
Să ai totdeauna un dram de noroc.

Aşa d-a vieței veselă schimbare
Cum şi de mândrie boul stăpânit
Se credea că este decât toți mai mare;
Că cu dânsul nimeni nu e potrivit.

Scanned with OKEN Scanner

Vițelul atuncea plin de bucurie
Auzind că unchiu s-a făcut boier,
Că are clăi sumă şi livezi o mie:
„Mă duc, zise-ndată, nițel fân să-i cer."

Făr-a pierde vreme, vițelul porneşte,
Ajunge la unchiul, cearcă a intra;
Dar pe loc o slugă vine şi-l opreşte:
„Acum doarme, zice, nu-l poci supăra."

– „Acum doarme? Ce fel! Pentru-ntâia dată
După-prânz să doarmă! Obiceiul lui
Era să nu şază ziua niciodată;
Ăst somn nu prea-mi place şi o să i-o spui."

– „Ba să-ți cauți treaba, că mănânci trânteală:
S-a schimbat boierul, nu e cum îl ştii;
Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,
Priimit în casă dacă vrei să fii."

La o mojicie atâta de mare,
Vițelul răspunde că va aştepta;
Dar unchiul se scoală, pleacă la plimbare,
Pe lângă el trece făr-a se uita.

Cu mâhnire toate băiatul le vede,
Însă socoteşte că unchiu-a orbit;
Căci fără-ndoială nu putea a crede
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua zi iarăşi prea de dimineață
Să-i găsească vreme la dânsul veni:
O slugă, ce-afară îl vedea că-ngheață,
Ca să-i facă bine, de el pomeni.

„Boierule, zise, aşteaptă afară
Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu."
– „Cine? A mea rudă? Mergi de-l dă pe scară,
N-am astfel de rude şi nici voi să-l ştiu."

Scanned with OKEN Scanner

Încadrarea în volum Poezia a fost publicată în 1838, apoi inclusă în volumul *Poezii* din 1842, ediția îngrijită de Alecu Donici şi Mihail Kogălniceanu.

Semnificația titlului Titlul este alcătuit din două substantive comune articulate, acestea sunt numele personajelor principale ce reprezintă categorii social-umane opuse.

Procedeul artistic folosit Procedeul artistic fundamental este alegoria, modalitate specifică fabulei.

Aspectul general de viață prezentat În această fabulă Gr. Alexandrescu satirizează parvenitismul.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce moduri de expunere sunt folosite în poezie? Modurile de expunere folosite în această creație sunt: narațiunea şi dialogul.

2. Ce idee se formulează în prima strofă? Poezia începe printr-o constatare cu caracter general privind uşurința ascensiunii într-o societate care nu are simțul valorilor.

Poetul mânuieşte cu artă ironia, realizând firesc o gradație ascendentă de la o constatare la alta.

3. Cum se exprimă atitudinea critică a autorului? Comparația „Un bou ca toți boii" dă glas ironiei, care se accentuează prin notația „puțin la simțire" – ambele mențiuni subliniază prostia şi lipsa de bun simț a personajului principal. Faptul că nu prin merite a dobândit postul însemnat se deduce din precizarea că numai soarta l-a ajutat să urce pe o treaptă de invidiat. La nivel morfologic, ascensiunea socială se exprimă prin substantivul „un post" şi adjectivul „însemnat".

4. Prima secvență dialogată reprezintă partitura poetului, care printr-o interogație retorică, simulează mirarea, dar în realitate el trece de la ironizarea la satirizarea parvenitului. Demonstrați această atitudine Satirizarea parvenitului se realizează prin alăturarea substantivelor din formularea „Un bou în post mare" – determinantul „mare" sugerează că în mod normal un bou nu poate ajunge niciodată prin meritele sale într-o funcție însemnată.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunzându-şi aparentei nedumeriri, recunoaşte că o asemenea împlinire socială este împotriva ordinii fireşti, că este o ciudăţenie, dar nu şi o imposibilitate, deoarece oricând şi oriunde există împrejurări când norocul propulsează oameni în locuri nemeritate. La nivel morfologic, ideea parvenirii este susţinută prin verbul „se întâmplă", prin substantivul „în loc" şi adjectivul pronominal nehotărât „oricare": „Un bou în post mare? – Drept, cam ciudat vine, / Dar asta se-ntâmplă în oricare loc: / Decât multă minte, ştiu că e mai bine / Să ai totdeauna un dram de noroc".

5. Care este prima consecinţă a parvenirii boului?

Boul, stăpânit de mândrie, crede într-adevăr că este superior tuturor acelora din rândul cărora s-a ridicat.

6. Cum priveşte viţelul vestea schimbării condiţiei sociale a unchiului?

Viţelul se bucură de schimbarea condiţiei sociale a unchiului, îl fascinează ideea bogăţiei acestuia („are cläi sumă şi livezi o mie") şi hotărăşte să meargă neîntârziat să-l vadă şi să-i ceară ajutorul.

Atitudinea satirică a autorului faţă de împrejurările parvenirii se accentuează prin aprecierea „s-a făcut boier" din care rezultă că boul însuşi a contribuit la intrarea sa în rândul celor privilegiaţi, ridicându-se din lumea săracilor, unde posibilitatea de a avea „niţel fân" constituie o problemă de existenţă şi o bucurie.

7. Ce i se întâmplă viţelului când ajunge la curtea rudei celei bogate?

Când ajunge la curtea rudei celei bogate, viţelul este cuprins de mare nedumerire, stare sufletească accentuată de folosirea interogaţiei şi a exclamaţiei: „Acum doarme? Ce fel! Pentru-ntâia dată / După-prânz să doarmă!". Repetarea verbului „a dormi" – de două ori în replica viţelului – accentuează surprinderea sa faţă de obiceiul inexistent în modul de viaţă de până atunci a boului. În naivitatea lui, crede că trebuie să-i atragă atenţia asupra acestei schimbări pe care o consideră dăunătoare: „Ăst somn nu prea-mi place şi o să i-o spui".

8. Ce exprimă replica slugii?

Sluga îl înştiinţează pe nepot de o altă transformare a boului parvenit: îi plac numai oamenii care se umilesc în faţa lui, de aceea îl sfătuieşte să-şi vadă de treabă şi să nu-şi permită îndrăzneala de a face vreo observaţie în legătura cu noua viaţă a unchiului, pentru că poate fi pedepsit: „că mănânci trânteală".

Scanned with OKEN Scanner

9. Ce vizează intervenția poetului?

Intervenția poetului urmărește reacția vițelului. Deși consideră o mojicie felul cum este primit, nu pune temei pe vorbele slugii și se hotărăște să aștepte până ce unchiul se va trezi din somn. El este foarte contrariat când vede că acesta, plecând la plimbare, trece pe lângă dânsul fără să-i arunce măcar o privire. Mai întâi se mâhnește, dar fiindcă este cinstit și își iubește ruda, nu poate să creadă cu nici un preț că boul l-a văzut și nu l-a luat în seamă și socotește că este posibil ca unchiul să fi orbit.

10. Ce hotărâre ia vițelul stăpânit de acest gând?

Stăpânit de acest gând, vițelul se hotărăște să revină, dar nu mai are bucuria din ziua anterioară și pleacă foarte devreme, decis să aștepte până când boierul își va găsi timp și pentru dânsul.

11. Ce exprimă dialogul din finalul fabulei?

Fabula se încheie cu dialogul dintre slugă și bou. Servitorul își anunță stăpânul că așteaptă afară ruda sa, „al doamnei vaci fiu", formulare din care transpare ironia poetului față de originea inferioară a boului. Acesta se miră și se indignează de obrăznicia vițelului care pretinde că îi este nepot. Devine brutal și hotărăște să-l alunge: „Cine? A mea rudă? Mergi de-l dă pe scară". Ultimul vers exprimă desolidarizarea hotărâtă a boierului de rudele sărace pentru a nu se ști de unde s-a ridicat pe scara măririi sociale. La nivel morfologic, ruptura completă de familie se subliniază prin verbele „n-am", „nu voi", la forma negativă, prin adverbul „astfel de", determinant al substantivului „rude" și prin adverbul de întărire „nici": „N-am astfel de rude și nici voi să-l știu".

O particularitate a acestei fabule este faptul că are morala inclusă în povestirea întâmplării (nu se detașează la sfârșit printr-un anumit număr de versuri, dar se deduce cu ușurință).

Boul și vițelul este o fabulă pentru că:

– aparține genului epic cult;

– narează alegoric o întâmplare din lumea animalelor care, personificate, devin simboluri – boul reprezintă parvenitul, vițelul înfățișează ruda săracă și naivă care se încrede în relațiile de familie, dar cu dezamăgire constată că este renegat de neamul ajuns bogat și puternic;

– satirizează defecte omenești: prostia, nesimțirea, înfumurarea, precum și brutalitatea și grosolănia parvenitului;

Scanned with OKEN Scanner

– deşi nu respectă compoziţia clasică a speciei, constituită de regulă din naraţiune şi învăţătură, detaşată de text, morala se deduce indirect cu uşurinţă din povestire.

Observaţii asupra compoziţiei, limbajului şi elementelor de prozodie

Fabula se remarcă prin echilibrul compoziţiei ce rezultă din forma de operă dramatică a naraţiunii.

Poezia este construită ca o piesă de teatru în care personajele prezentate alegoric (boul simbolizează parvenitul, viţelul pe omul naiv) creează impresia teatrului cu măşti.

Replicile şi mişcarea scenică imprimă dinamism expunerii, contribuie la sublinierea aspectului general al realităţii prezentate (tema) şi ajută la caracterizarea personajelor.

Rapiditatea desfăşurării întâmplării se realizează prin propoziţii scurte juxtapuse.

Constatarea care se desprinde din fabulă este aceea că poetul apare în ipostază de observator al realităţii, analist al situaţiilor şi judecător al faptelor şi atitudinilor personajelor. El consemnează existenţa fenomenului parvenitismului în prima jumătate a secolului al XIX-lea, observă integrarea boului în categoria arivişţilor, enumeră schimbările survenite în viaţa boului ajuns boier şi îi condamnă atitudinea faţă de ruda săracă. El are un rol justiţiar. Altă postură a autorului este aceea de regizor, concretizată prin intervenţia privind mişcarea, limbajul şi comportarea personajelor.

Atitudinea critică se exprimă prin umor şi oralitate.

Limbajul oral se realizează prin cuvinte populare: pronumele demonstrativ „asta", adjectivul pronominal „ăst (somn)", adjectivul „niţel", verbele „cearcă" (pentru „încearcă"), „să nu şază" (pentru „să nu şadă"), adverbul „atuncea" (pentru „atunci"), viitorul popular „o să spui" (pentru „voi spune").

Alte mărci ale oralităţii sunt expresiile intraductibile „a-ţi căuta treaba", „a mânca trânteală", „a fi dat pe scară", „a găsi vreme".

Dialogul este o caracteristică a oralităţii, ca modalitate de expunere. Din punct de vedere sintactic, oralitatea se remarcă prin frecvenţa raportului de coordonare şi prin prezenţa propoziţiilor interogative.

Elementele de versificaţie: poezia este amplă, alcătuită din unsprezece catrene, cu versuri lungi de 11-12 silabe şi rimă încrucişată.

Scanned with OKEN Scanner

„Topârceanu este mai întâi un poet liric. – Dar un poet liric de o natură specială. D-sa combină în multe din poeziile sale, şi anume în cele mai reuşite, impresionabilitatea şi pasiunea celui mai subiectiv liric, cu observaţia pătrunzătoare a unui realist." (G. Ibrăileanu)

George Topârceanu
(1886 – 1937)

George Topârceanu, poet de mare originalitate, aparţine perioadei interbelice. Părinţii săi erau ardeleni: tatăl din Topârcea – Sibiu, de unde vine şi numele familiei, iar mama din Sălişte.

Familia modestă se stabileşte la Nămăieşti-Muscel, unde în anul 1886 se va naşte viitorul poet.

Topârceanu urmează studiile liceale la Bucureşti. Debutează în anul 1905 cu poezii în suplimentul literar al ziarului „Adevărul". În anul 1909 trimite la revista ieşeană „Viaţa românească" poezia *Răspunsul micilor funcţionari*, primită cu interes de criticul literar Garabet Ibrăileanu. La îndemnul acestuia, Topârceanu se stabileşte la Iaşi în toamna anului 1914. Lucrează ca secretar de redacţie la „Viaţa românească" şi colaborează cu scrieri literare, până în anul morţii, 1937.

Oprea sa este alcătuită din versuri, schiţe, povestiri, cronici dramatice, recenzii, articole polemice şi note critice.

În anul 1916 îi apar volumele de versuri *Balade vesele* şi *Parodii originale*. În anul 1920, primul volum este completat şi publicat cu titlul *Balade vesele şi triste*, iar în anul 1928 apare alt volum de versuri, *Migdale amare*. Poeziile lui se remarcă prin lirism, umor, duioşie şi observaţii realiste. Topârceanu a scris şi fabule, grupate în volumul *Fabule pentru copii*.

Interesul său se îndreaptă atât asupra frumuseţii şi diversităţii naturii, cât şi asupra omului surprins în context social.

Impresiile lui din prizonierat sunt sintetizate în volumele *Amintiri din luptele de la Turtucaia* şi *Pirin – Planina*. Prozei sale îi aparţine şi romanul neterminat *Minunile Sfântului Sisoe*, publicat în volumul *Postume*, considerat de Mihail Sadoveanu „o capodoperă".

Bivolul şi coţofana

Pe spinarea unui bivol mare, negru, fioros,
Se plimba o coţofană
Când în sus şi când în jos.
Un căţel, trecând pe-acolo, s-a oprit mirat în loc:

Scanned with OKEN Scanner

– Ah, ce mare dobitoc!
Nu-l credeam aşa de prost
Să ia-n spate pe oricine...
Ia stai, frate, că e rost
Să mă plimbe şi pe mine!

Cugetând aşa, se trage îndărăt să-şi facă vânt,
Se piteşte la pământ
Şi deodată – zdup! – îi sare
Bivolului în spinare...

Ce s-a întâmplat pe urmă nu e greu de-nchipuit.
Apucat cam fără veste, bivolul a tresărit,
Dar i-a fost destul o clipă să se scuture şi-apoi
Să-l răstoarne,
Să-l ia-n coarne
Şi cât colo să-l arunce, ca pe-o zdreanţă în trifoi.

– Ce-ai gândit tu oare, javră? Au, crezut-ai că sunt mort?
Coţofana, treacă-meargă, pe spinare o suport
Că mă apără de muşte, de ţânţari şi de tăuni
Şi de alte spurcăciuni...

Pe când tu, potaie proastă, cam ce slujbă poţi să-mi faci?
Nu mi-ar fi ruşine mie de viţei şi de malaci,
Bivol mare şi puternic, gospodar cu greutate,
Să te port degeaba-n spate?...

Încadrarea în gen şi specie Poezia se încadrează în volumul *Fabule pentru copii.*

Este o fabulă pentru că aparţine genului epic şi prezintă în mod alegoric o întâmplare din viaţa oamenilor.

Aspectul general de viaţă prezentat George Topârceanu satirizează în această fabulă tendinţa unor oameni de a profita de prostia şi slăbiciunea semenilor, cât şi de anumite împrejurări favorabile.

Semnificaţia titlului Titlul este alcătuit din două substantive comune articulate, folosite cu sens alegoric: bivolul – simbol al omului puternic şi brutal, coţofana – simbol al parazitului util.

Scanned with OKEN Scanner

Compoziția Poezia respectă structura clasică a fabulei, fiind alcătuită din două părți: cea narativă, care cuprinde povestirea propriu-zisă şi morala sau învățătura ce se desprinde din relatarea întâmplării.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce se prezintă în expoziţiunea fabulei? În expoziţiune se prezintă personajele fabulei: un bivol, o coţofană şi un cățel – despre fiecare se notează anumite particularităţi. Bivolul este „mare, negru, fioros", coţofana se plimbă în voie pe spinarea acestuia „când în sus şi când în jos" şi cățelul care priveşte cu mirare scena şi îşi permite să-l critice pe bivol.

2. Cum îl consideră cățelul pe bivol şi ce hotărâre ia? Cățelul consideră că bivolul este „un mare dobitoc" şi se bucură că a găsit prilejul să profite de prostia lui.

Interjecția „la", verbul „stai" – folosit la modul imperativ – şi substantivul „frate" – la cazul vocativ – exprimă încântarea cățelului că poate profita de situație, fiind convins că bivolul îl va plimba şi pe dânsul. Intensitatea încântării se subliniază şi prin propoziția exclamativă: „la stai, frate, că e rost / Să mă plimbe şi pe mine!".

3. Ce face cățelul? Cățelul se azvârle în spinarea bivolului, gândindu-se că acesta nu se va împotrivi.

4. Ce se înfățişează prin întâmplarea propriu-zisă? Prin întâmplarea propriu-zisă se înfățişează reacția bivolului şi consecințele atitudinii sale. Luat prin surprindere, el tresare, dar îşi recapătă într-o clipă stăpânirea de sine şi reacționează cu fermitate şi duritate: îl răstoarnă pe cățelul nesocotit, îl ia în coarne şi-l aruncă departe, în trifoi. Comparația „ca pe-o zdreanță" subliniază disprețul celui puternic față de cel slab şi necugetat. Cât de contrariat este bivolul de gestul cățelului şi disprețul față de acesta se exprimă prin substantivul „javră" şi prin cele două interogații retorice din versul: „Ce-ai gândit, tu oare, javră? Au crezut-ai că sunt mort?".

5. Cum motivează bivolul faptul că acceptă coţofana pe spinarea lui? Din felul cum justifică bivolul acceptarea coţofenei pe spinarea sa reiese că el este un oportunist. Face un compromis purtând coţofana în spinare pentru că are anumite foloase: îl apără de muşte, de țânțari

Scanned with OKEN Scanner

şi de tăuni. Ideea aceasta este sugerată prin formularea „treacă-meargă", iar avantajele pe care le are de pe urma păsării îndrăzneţe sunt evidenţiate prin enumeraţia substantivelor „muşte", „ţânţari", „tăuni" şi „(alte) spurcăciuni" şi prin punctele de suspensie care presupun un infinit de servicii şi avantaje.

6. Ce se deduce din întrebările adresate cățelului?

Din întrebările puse se exprimă părerea defavorabilă a bivolului despre cățel, căruia i se adresează cu apelativul „potaie (proastă)", motivându-şi astfel brutalitatea şi dispreţul faţă de el. Din moment ce nu-i aduce nici un folos şi este lipsit de orice valoare, bivolul nu este dispus să-i facă nici o favoare.

7. Ce conține partea a doua a poeziei?

Partea a doua a poeziei conţine morala, din care se deduce că nu demnitatea justifică atitudinea bivolului faţă de cățel, ci orgoliul său de gospodar de frunte ce nu vrea să fie văzut într-o situaţie umilitoare de către cei inferiori lui: „Nu mi-ar fi ruşine mie de viţei şi de malaci, / Bivol mare şi puternic, gospodar cu greutate, / Să te port degeaba-n spate?...".

Morala se desprinde indirect din versurile menţionate şi exprimă constatarea că în societate există oameni puternici care îi acceptă pe semenii lor slabi dacă le aduc foloase, dar îi disprețuiesc pe aceia de pe urma cărora nu au nici un avantaj.

8. Ce moduri de expunere sunt folosite în această fabulă?

Modul de expunere fundamental este naraţiunea, acesteia i se adaugă succinte descrieri prin care se caracterizează personajele, monologul prin care cățelul îşi exprimă părerea despre prostia bivolului şi satisfacţia că a găsit pe cineva mai puternic de pe urma căruia poate să profite şi dialogul. Prin cuvintele bivolului se conturează atitudinea şi concepţia sa faţă de compromis, faţă de profit, cât şi felul cum înţelege el noţiunea de demnitate.

9. Ce observații se pot face privind ritmul naraţiunii?

Ritmul naraţiunii este dinamic, însuşire realizată prin aglomerări verbale (folosirea unui număr mare de verbe de mişcare): „se plimba", „trecând", „s-a oprit", „să ia", „să se plimbe", „a tresărit", „să-şi facă vânt" (locuţiune verbală), „se piteşte", interjecţia predicativă „zdup", „să se scuture", „să arunce", „apără".

10. Care este procedeul artistic fundamental folosit în această poezie?

Procedeul artistic fundamental folosit în această poezie este personificarea, cerută de caracterul alegoric al

Scanned with OKEN Scanner

fabulei. Prin felul cum mânuieşte alegoria, George Topârceanu dovedeşte acelaşi spirit critic din *Parodiile originale*.

Rezumat

O coţofană se plimbă pe spinarea unui bivol.

Un cățel o vede, se miră şi se opreşte în loc. El crede că bivolul este prost şi îl va purta şi pe dânsul pe spate. Cățelul se aruncă pe spinarea bivolului. Acesta tresare, dar repede se scutură şi îl azvârle departe. Îi spune că nu se opune să i se plimbe coţofana pe spinare, pentru că îl apără de insecte, dar pe dânsul nu-l acceptă, deoarece nu-i aduce nici un folos. El s-ar ruşina faţă de restul cirezii dacă l-ar vedea ducându-l şi pe cățel în spinare.

Parodia

Parodia (din fr. „parodie" şi gr. „parodia") este specie literară, dar şi modalitate estetică a criticii.

Parodia este creaţia literară în care se preiau temele, motivele şi mijloacele artistice ale altei opere literare sau ale unui autor în scopul de a obţine un efect satiric sau comic.

În literatura noastră cele mai cunoscute sunt *Parodiile originale* ale lui George Topârceanu.

„O elegie a ideii de cunoaştere mi se pare a fi poezia Anei Blandiana." (Eugen Simion)

Ana Blandiana
(n. 1942)

Poetă, prozatoare şi publicistă contemporană, Ana Blandiana se naşte la 25 martie 1942 în Timişoara, face studiile liceale în localitatea natală şi în anul 1967 absolvă cursurile Facultăţii de Filologie din Cluj.

Debutează poetic în revista „Tribuna" (1959) şi editorial cu placheta intitulată *Persoana întâi plural* (1964). Poezia începuturilor stă sub semnul sentimentelor pure şi suave, reflectă uimirea şi bucuria descoperirii lumii, a farmecului şi a exuberanţei tinereţii.

În volumele ulterioare, *Călcâiul vulnerabil* (1967), *A treia taină* (1970), *Cincizeci de poeme* (1970), *Octombrie, noiembrie, decembrie* (1972), *Poezii* (1974), Ana Blandiana abordează probleme privind

Scanned with OKEN Scanner

specificitatea poeziei, pune accent pe relația dintre poet și normele etico-sociale, este preocupată de legătura dintre om și univers. Acum se adâncește reflexivitatea și sporește interesul pentru miturile fundamentale, ca în creația poeților Lucian Blaga și Tudor Arghezi. Lirica erotică este înlocuită cu lirica meditativă și cu poezia întoarcerii la inocența copilăriei. Versurile pentru copii sunt incluse în volumele *Întâmplări din grădina mea* (1980), *Alte întâmplări din grădina mea* (1983) și *Întâmplări de pe strada mea* (1988).

Fapt divers

Ieri dimineață pe la ora șapte,
Când era încă aproape noapte,

Și toți copiii dormeau încă tun,
A fost săvârșită o crimă într-un prun.

Un vierme necunoscut s-a introdus
În pruna cea mai de sus.

I-a supt sângele dulce și-n grabă
A azvârlit-o fără viață în iarbă.

Apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat,
A plecat.

La ora opt și zece minute apoi,
Furnicile au descoperit trupul prunii-n trifoi,

Și l-au așezat pioase pe-o pernă
Umplută cu foi de lucernă

Și l-au prohodit bătrânește pe rând
Și l-au coborât în pământ.

La ora nouă și cinci au venit păsările, detectivii mici,
Și le-au anchetat și le-au acuzat pe furnici.

La ora zece fix au apărut procurorii cei mari,
Îmbrăcați în uniforme de grădinari.

Scanned with OKEN Scanner

Au pus întrebări prunelor înspăimântate
Şi-au cercetat totul cu severitate,

Şi-au dat în urmărire cu semnalmente ferme,
Un vierme.

La ora treisprezece şi două minute exact,
Încă nu-l prinseseră pe vinovat.

Ei nu ştiau că viermele nu fusese vierme, ci omidă,
Pe care nu aveau cum să o prindă,

Pentru că se transformase, fără nici un martor ocular,
Într-un fluture extraordinar

Care se învârtea ironic şi grațios,
Ca să vadă ce se mai petrece jos,

Iar ei, obosiți de anchetă şi urmărire,
Se opreau din când în când ca să-l admire.

Semnificația titlului Titlul, alcătuit din substantivul comun „fapt" şi determinantul său, adjectivul „divers" sugerează caracterul neobişnuit al unei întâmplări din viața comună.

Aspectul general al realității (tema) În această creație epică se prezintă consecințele unui fapt divers petrecut în natură.

Compoziția Poezia este alcătuită din 17 distihuri în care se urmăreşte desfăşurarea acțiunii folosindu-se tehnica narațiunii polițiste.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce procedeu artistic se foloseşte pe tot parcursul poeziei? Procedeul artistic folosit pe tot parcursul poeziei este personificarea.

2. Ce se consemnează în primele trei distihuri? În primele trei distihuri – care constituie expoziționea narațiunii – se consemnează timpul începutului acțiunii: „...dimineața

Scanned with OKEN Scanner

pe la ora şapte", locul – într-o grădină – şi se indică personajele principale: „pruna cea mai de sus" – victima – şi „un vierme necunoscut" – criminalul.

3. În ce constă fărădelegea săvârşită de vierme?

Viermele s-a îndestulat cu dulceaţa prunei, provocându-i moartea, a aruncat-o în iarbă, apoi a plecat fără nici o mustrare de conştiinţă.

4. Ce moment al acţiunii reprezintă sfârşitul prunei şi fuga viermelui?

Moartea prunei şi fuga viermelui reprezintă intriga poeziei.

5. Ce urmăreşte desfăşurarea acţiunii?

Desfăşurarea acţiunii urmăreşte descoperirea trupului neînsufleţit, înmormântarea prunei de către furnici şi anchetarea cazului.

6. Ce ton adoptă poeta în reflectarea realităţii transfigurate?

În reflectarea realităţii transfigurate, poeta adoptă un ton ironic şi amuzant în legătură cu preocuparea exagerată în ceea ce priveşte exactitatea timpului, persiflând totodată pretenţia de minuţiozitate şi profesionalism în derularea anchetei. Furnicile au găsit victima „la ora opt şi zece minute". „La ora nouă şi cinci au venit păsările, detectivii mici", „la ora zece fix au apărut procurorii cei mari", „la ora treisprezece şi două minute exact" încă nu fusese descoperit vinovatul.

7. În ce constă punctul culminant?

Punctul culminant constă în absurdul şi ridicolul situaţiei în care se află anchetatorii plini de zel, dar fără a bănui complicaţiile faptului neprevăzut: viermele a fost o omidă, s-a transformat într-un fluture fermecător „fără nici un martor ocular" şi zboară peste capetele anchetatorilor, iar aceştia, obosiţi şi nemulţumiţi de insucces, îi admiră volutele graţioase.

8. Ce sugerează deznodământul?

Fără martori şi fără probe, cu toată strădania, vinovatul nu va fi aflat, fiindcă, la fel ca în realitate, acesta îşi poate schimba înfăţişarea şi apare ca o fiinţă suavă şi nevinovată, derutând pe cercetătorii superficiali, lipsiţi de simţul prevederii, luând în consideraţie supoziţii care nu duc la nici un rezultat.

9. Cine sunt anchetatorii?

În rândul anchetatorilor există o ierarhie strictă: întâi vin „detectivii mici" – păsările –, apoi sosesc „procurorii cei mari / îmbrăcaţi în uniforme

Scanned with OKEN Scanner

de grădinari" care cercetează cu mare severitate „prunele înspăimântate" şi îl dau în urmărire pe vinovat indicându-i cu exactitate semnalmentele.

10. Cum se realizează sub raport lexical tehnica narațiunii polițiste?

Faptul că în poezie se parodiază tehnica narațiunii polițiste se evidențiază prin câmpul lexical format din anumite substantive („o crimă", „detectivii", „procurorii", „urmărire", „semnalmente", „pe vinovat", „martor ocular", „anchetă"), verbe („a fost săvârşită", „a anchetat", „au acuzat", „au cercetat") şi adjective („înspăimântate", „ferme").

11. Ce observați în legătură cu elementele de prozodie?

Poezia este clasică, dar şi modernă sub raport prozodic prin faptul că măsura versurilor este inegală. Versul scurt din strofa a V-a anunță laconic părăsirea locului crimei, iar cel din strofa a XII-a exprimă ironia față de inutilitatea urmăririi făptaşului după „semnalmentele ferme". Are rima împerecheată şi strofele sunt distihuri.

Fapt divers se aseamănă prin parodierea tehnicii narațiunii polițiste cu partea a doua a poeziei lui George Topârceanu *Rapsodii de toamnă*.

Poezia Anei Blandiana se remarcă prin bogăția imagistică, prin naturalețea personificărilor care dau impresia de fapt autentic (faptului petrecut aievea) şi se impune prin umor şi fină ironie.

Genul epic cult în proză

Subiectul operei literare

Totalitatea faptelor şi evenimentelor, povestite sau prezentate de scriitor într-o operă literară care se constituie într-o acțiune sau mai multe, reliefând tema şi caracterele personajelor, formează subiectul operei literare (numai scrierile epice şi dramatice au subiect).

Momentele subiectului operei literare sunt:
- expoziționea (situația inițială);
- intriga (elementul perturbator);
- desfăşurarea acțiunii;
- punctul culminant;
- deznodământul.

Scanned with OKEN Scanner

„Printr-o mare suprafață a operei sale, mai ales în proză, Negruzzi nu e numai un creator veritabil... dar și un inovator, un mare scriitor modern..." (Alexandru Piru)

Costache Negruzzi
(1808 – 1868)

Costache Negruzzi s-a născut la Trifeștii Vechi, județul Iași. Tatăl său, paharnicul Dinu Negruț, iubitor de cultură, își alcătuise o bibliotecă bogată care cuprindea tipărituri și manuscrise rare. Își însușește cunoștințe de limbă greacă și de limbă franceză în casa părintească, sub supravegherea unor dascăli particulari, învață singur să citească în limba română, după cum mărturisește, cu mult umor, în scrisoarea *Cum am învățat românește*. Citește cu pasiune literatură română, franceză și greacă, dobândind o cultură deosebită.

Se încadrează în generația de la 1848 prin idealurile reflectate în creația sa artistică și prin activitatea culturală desfășurată.

În anul 1840 devine director al Teatrului Național din Iași împreună cu Vasile Alecsandri și Mihail Kogălniceanu. În scopul îmbogățirii repertoriului dramatic face traduceri, adaptări, prelucrări și scrie piese inspirate din realitățile românești.

Unirea din 1859 găsește în Costache Negruzzi un susținător însemnat. După 1859 este sfetnicul domnitorului Alexandru Ioan Cuza și membru al Societății Academice. Moare în anul 1968.

Sobieski și românii

1. *Expoziționea – partea introductivă a operei literare, în care se prezintă locul, timpul acțiunii și unele personaje;*
– *locul: Moldova, Cetatea Neamțului;*
– *personaje: armata polonă, Ioan Sobieski, hatmanii Iablonovski și Potoțki.*

Pe drumul ce duce către cetatea Neamțu, pe la sfârșitul lui septemvrie 1686, se vedea o oaste mergând. După un trup de lănceri ce deschidea marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei: unul în floarea vârstei, posomorât, gânditor, necăjit și doi mai bătrâni. În sfârșit, venea duiumul oastei: trăsuri, bagaje, pedestrași, șleahtă pospolită, amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă. Nu se auzea nici surlă,

Scanned with OKEN Scanner

nici dobă, numai ropotul cailor şi pasul oamenilor, ce abia se mişcau, pentru că de zece zile caii n-au ros decât coaja copacilor, şi oamenii s-au hrănit numai cu poame.

Şi încă această oaste, în stare aşa de ticăloasă, e aceea ce a îngiosit de atâtea ori trufia Semilunii, iar acei trei fruntaşi ofiţeri sunt hatmanii Iablonovski şi Potoţki, şi cel din mijlocul lor însuşi Ioan Sobieski, regele Poloniei.

Şi cum să nu fie supărat şi necăjit vestitul rege? el, Sobieski, fala leşilor, eroul creştinătăţii, mântuitorul Vienii, să fie nevoit pentru a doua oară a da pas turcilor, a se trage dinaintea tatarilor şi a moldovenilor; a-şi privi oastea ticăloşită de lipsa merindelor, horopsită de duşmanii carii îl urmează mişeleşte, fără a îndrăzni să deie pept făţiş cu el, şi fac pradă tot ce cade, tot ce rămâne pe urmă; a nu întâmpina în drumul său decât o fioroasă pustietate!

Cum am zis, mergea încet şi gânditor. Hatmanii lângă dânsul păzeau tăcerea, respectând supărarea sa de care şi ei se împărtăşeau.

– Ce castel e acesta? întrebă Sobieski când, ridicând capul, zări pe sprânceana dealului, înălţându-se trufaşă dinaintea lui, cetăţuia Neamţu. Cu bună seamă, vreun cuib al tâlharilor acestor de moldoveni!

– La vreme de război, aici domnii Moldovei obicinuiesc a-şi trimite averile lor, răspunse Potoţki.

– Aşa! Să mergem dar să-l luăm... Oh! voi să-mi răzbun pre Cantemir care mă înşală şi mă făcu să perd atâtea viteji!

– Eu aş zice să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski, şi să ne urmăm drumul înainte. Avem tunuri de câmp, nu de asalt.

– Ba pre numele patronului meu! Nu va zice lumea că o cetate s-a arătat dinaintea lui Sobieski fără a i se cuceri? N-avem tunuri? Vom lua-o dar cu mânile.

2. Intriga este faptul care determină cursul acţiunii: hotărârea de a cuceri Cetatea Neamţului

– Numele M(ăriei) tale este destul tun, zise Potoţki.

Trufia polonului măgulindu-se de această groasă linguşire, faţa i se însenină la ideea unei izbânzi atât de lesnicioase şi îndată dete poruncă să se înşire oastea către cetate.

În cetăţuie se aflau optsprezece plăieşi, trimişi de ispravnicul de Neamţ pentru străjuire, în lipsa garnizoanei, care era la Fălcii pe lângă domnitorul Cantemir, unde tăbărâse armia turcească. Cu

Scanned with OKEN Scanner

câteva ceasuri mai înainte sosise încă un tânăr plăieş, al cărui cal asudat păştea înşelat troscotul ce creştea pe lângă ziduri.

– Mai bea o duşcă, băiete, zise un bătrân de care se videa că ascultă toţi, şi ne spune ce ai mai văzut la Iaşi?

– Eu – ştiţi că m-aţi trimis la Iaşi să văd ce mai este. După ce s-au dus leşii, m-am luat cât colea pe urma lor până la Cotnar... ş-apoi, după ce am văzut că duşmanii şi-au luat drumul spre ţara lor, am apucat de-a dreptul piste codri... Dar oare ce buciumă străjerul?

3. *Desfăşurarea acţiunii reprezintă faptele determinate de intrigă:*
– pregătirea plăieşilor pentru rezistenţă;
– solia regelui polon;
– răspunsul bătrânului plăieş;
– asediul cetăţii;
– lupta eroică a moldovenilor.

– Fă-i semn să coboare de pe zid şi să vie încoace.

Nu trecu mult şi plăieşul de strajă viind, spuse că o oaste mare se apropie de cetate.

Îndată alergară toţi pe ziduri.

– Leşii sunt! strigă tânărul ce venise de curând şi pre care l-am auzit vorbind; şi-au schimbat drumul şi vin aici.

– La porţi, flăcăi, zise bătrânul. Încuieţi-le şi grămădiţi bolovani pe ziduri. Aşezaţi-vă toţi pe la metereze. Să nu zică leahul c-au intrat într-o cetate românească ca într-o ţarină pustie.

– Dar noi suntem numai nouăsprezece şi asta-i o oaste întreagă, observă unul; cum se...

– Taci, mucosule! îl curmă bătrânul. Te temi că-i peri? Mare pagubă! Un mişel mai puţin.

Vânătorul astfel înfruntat se trase ruşinat şi se sui pe ziduri.

În vremea aceasta, oastea se apropiase. Regele trimise un ofiţer ca să vorbească cu cei din cetate.

Solul veni la poartă. Bătrânul îl salută de pe zid.

– Bine ai venit, domnule, ce pofteşti de la noi?

– Măria sa, regele Poloniei, mare duce de Lituania ş.c.l. (urmau titlurile), vă face cunoscut că să vă închinaţi şi să-i cuceriţi cetatea împreună cu toate averile şi merindele; atunci garnizoana va fi slobodă a ieşi cu arme şi bagaje, fără a i se face nimică, iar cutezând a i se împotrivi, cetatea se va cotropi, şi garnizoana se va trece subt ascuţişul sabiei.

– Du răspuns M(ăriei) sale, zise bătrânul, că laude şi îngroziri de aste am mai auzit noi, şi tot nu ne-am spăriet. Mai bine M(ăria) sa şi-ar căuta de drum şi ar da pace unor oameni care nu i-au făcut nimică. Cetatea n-veam de gând să i-o dăm cu una, cu două, măcar

Scanned with OKEN Scanner

că nu sunt în ea nici averi, nici merinde. Tot ce-i putem da este plumbul din puşce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru.

– Plecaţi-vă, zise trimisul, şi nu vă puneţi capul în primejdie.

– Nu purta grijă de capul nostru, domnule. Gândiţi mai bine la al vostru.

– Încă o dată vă întreb, vă închinaţi ori ba?

– Ba.

Parlamentarul se duse.

Asaltul începu. Tunurile aşezate pe scaune de lemn băteau necontenit cetatea. Plăieşii răspundeau cu gloanţe care nu făceau greş. Fieştecare împuşcătură obora câte unul din vrăjmaşi şi mai ales din ofiţeri, asupra cărora erau aţintite flintele lor. Leşii pereau fără a face spor.

În ziua dintâi, doi vânători periră. A doua zi şi a treia zi mai căzură cinci şi se răniră doi. A patra zi căzu însuşi comandantul artileriei leşeşti, dar mai periră trei moldoveni. Numărul bravilor scădea pe toată ziua. Seara, adunându-se pe lângă foc, văzură că au sfârşit şi muniţiile şi merindele.

– Ce este de făcut, tată? Întrebă tânărul vânător pe bătrânul, care, rănit la picior, sta întins pe o laviţă.

– Câţi au perit d-ai noştri?

– Zece.

– Şi nu mai avem nici praf, nici merinde?

– Nu.

– Dacă-i aşa, apoi mâni dimineaţă urcă-te pe poartă şi leagă în vârful sâneţii un ştergar alb; spune că închinăm cetatea cu tocmală să ne lase slobozi să ieşim şi să ne ducem unde vom voi.

Aşa se urmă. Leşii primiră toate condiţiile cerute. Oastea se înşiră în două rânduri, lăsând prin mijlocul ei loc ca să treacă garnizoana şi poarta se deschise.

Atunci, în loc de o strajă numeroasă, se văzură ieşind şase oameni din care trei duceau pe umerele lor pe alţi trei ce erau răniţi.

4. Punctul culminant este momentul de maximă intensitate în desfăşurarea acţiunii: hotărârea pripită a regelui de a spânzura pe cei nouă plăieşi

– Ce este aceasta? strigă Sobieski, răpezindu-se călare înaintea lor. Ce sunteţi voi?

– Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său.

Scanned with OKEN Scanner

– Cum! Atâța sunteți?

– Zece din noi au perit din mila Măriei tale.

– Voi ați cutezat a vă împotrivi mie şi a-mi omorî atâția viteji? zise regele. O, asta nu se va trece aşa! urmă turbat de mânie; trebuie o pildă pentru cei asemine vouă şi pilda va fi groaznică şi vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de ştreang. Spânzurați-i!

Pe loc ostaşii încongiurară pre plăieşi, carii, depunând jos răniții, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făcea pentru moartea lor. Ofițerii priveau cu înduioşare această scenă.

5. Deznodământul constituie sfârşitul acțiunii: eliberarea plăieşilor

– Fie-mi iertat, sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de regele care şedea posomorât şi mânios, a arăta Măriei tale că aceşti viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda, şi că au avut norocirea a câştiga făgăduința marelui Sobieski că vor fi slobozi şi nesupărați.

– Îți mulțămesc, vrednice al meu tovarăş de arme – zise Sobieski ca deşteptat din somn, îți mulțămesc că m-ai oprit a face o faptă defăimată. Ai cuvânt: oamenii aceştia s-au purtat vitejeşte. Să li se dea fiecăruia câte cincizeci de zloți. Apoi, înturnându-se către români: «Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace şi spuneți-le copiilor şi fraților voştri că ați avut cinstea de a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia.»

Îndată se făcu loc moldovenilor, carii, luându-şi răniții, se îndreptară cătră munți, în vreme ce oastea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele boambelor duşmăneşti, rămase singură pe culmea înverzită, ca un mare schelet de uriaş.

Întrebări şi exerciții privind cunoaşterea textului literar şi a momentelor subiectului operei literare

1. Explicați titlul, raportându-l la conținutul operei.
2. Prezentați momentele subiectului, urmărind împletirea celor trei modalități de expunere (descrierea, narațiunea şi dialogul).
3. Definiți arhaismele, selectați-le făcând aprecieri privind scopul folosirii lor în text.
4. Ce trăsătură a bătrânului plăieş se conturează prin dialogul cu solul regelui Sobieski?

Scanned with OKEN Scanner

5. Prin ce notații se realizează descrierea luptei?

6. Comentați punctul culminant al operei, urmărind reacția plăieşilor şi a regelui Sobieski.

7. Care este semnificația deznodământului povestirii şi ce simboluri descoperiți privind permanența neamului nostru?

Răspunsuri posibile privind înțelegerea textului literar şi pentru cunoaşterea momentelor subiectului operei literare

Costache Negruzii, scriitor care aparține generației paşoptiste, răspunde chemării adresate de Mihail Kogălniceanu în prefața revistei „Dacia literară" (editată în 1840) de a crea o literatură inspirată din realități ale istoriei naționale, evocând momente însemnate din trecutul nostru.

Debutează în anul 1857 cu volumul intitulat *Păcatele tinereților*, împărțit în patru cicluri. În ciclul al doilea, numit *Fragmente istorice*, se includ scrieri inspirate din cronicile şi legendele Moldovei: *Aprodul Purice* – primul poem eroic din literatura română –, *Alexandru Lăpuşneanul* – prima nuvelă istorică românească – şi povestirile *Sobieski şi românii* şi *Regele Poloniei şi domnul Moldovei*.

Titlul povestirii indică factorii principali ai acțiunii: un personaj individual, regele polon, numit prin substantivul propriu Sobieski şi un personaj colectiv, românii, simbol al întregului popor.

Costache Negruzzi a evocat un episod din lupta poporului nostru împotriva cotropitorilor poloni în secolul al XVII-lea.

Acțiunea operei se concentrează asupra conflictului dintre cele două personaje, respectând în desfăşurarea sa momentele subiectului.

În *expoziție* se indică timpul – sfârşitul lunii septembrie 1686 –, locul – Cetatea Neamțului –, şi personajele colective şi individuale. Personajele colective sunt armata polonă şi plăieşii din cetate, iar personajele individuale sunt regele Ioan Sobieski, hatmanii Iablonovski şi Potoțki şi bătrânul, conducător al plăieşilor. În expoziție se precizează că regele şi armata lui se întorceau în țară, fiind puşi în situația umilitoare de a se retrage a doua oară din fața tătarilor şi moldovenilor. Neavând hrană, oamenii au mâncat timp de zece zile numai „poame", iar caii au ros coaja copacilor.

Intriga o reprezintă hotărârea pe care o ia orgoliosul rege de a cuceri Cetatea Neamțului.

Scanned with OKEN Scanner

În *desfăşurarea acţiunii* se prezintă asedierea cetăţii de către armata polonă şi eroica îndârjire cu care plăieşii o apără.

Punctul culminant îl reprezintă episodul pregătirii în vederea spânzurării plăieşilor care l-au înfruntat pe marele Sobieski.

În *deznodământ* se arată că regele, ajutat de hatmanul Iablonovski, reuşeşte să preţuiască vitejia plăieşilor, lăsându-i să plece liberi.

De-a lungul povestirii, scriitorul îmbină cele trei moduri de expunere: descrierea, naraţiunea şi dialogul.

În *expoziţiune* descrierea imprimă valoarea documentară prin consemnarea elementelor componente ale oştii polone din secolul al XVII-lea: *lănieri*, *tunuri mari trase de boi*, *ofiţeri călări*, *hatmani*, *trăsuri*, *bagaje*, *pedestraşi*, *şleahtă pospolită*. Descrierea surprinde dezordinea şi descurajarea armatei polone. Aceasta se retrăgea „în stare aşa de ticăloasă", ostaşii veneau „cu capul plecat, cu armele răsturnate". Fineţea observaţiei constă atât în notarea elementelor exterioare ale tristeţii, cât şi în reliefarea profunzimii sentimentelor: „veneau cu întristarea pe faţă şi cu durerea în inimă". Repetiţia cuvântului „nici" subliniază atmosfera încordată a retragerii polonilor şi faptul că trecerea armatei se făcea în linişte apăsătoare. Antiteza între faima oştirii poloneze, care „a îngiosit de atâtea ori trufia Semilunii" şi starea „aşa de ticăloasă", justifică *întristarea oştenilor*, a celor doi hatmani şi a regelui. Ritmul lent al expunerii, surprins prin notaţia „mergea încet şi gânditor", este dinamizat de dialogul dintre rege şi cei doi demnitari militari în legătură cu Cetatea Neamţului şi cu hotărârea lui Sobieski de a o cuceri imediat. Aflând de la hatmanul Potoţki că domnii Moldovei îşi pun acolo averile la adăpost în vreme de război, regele, orgolios şi lacom, decide – fără discernământ – atacul; hotărârea sa constituie *intriga acţiunii*. Prin intervenţia lui, hatmanul Iablonovski dovedeşte înţelepciune. El precizează: „Avem tunuri de câmp, nu de asalt", subliniind astfel că nu sunt pregătiţi pentru cucerirea cetăţii. Sfatul său nu are nici o influenţă asupra trufiei nemăsurate a regelui. Trăsătura este evidenţiată cu ironie printr-o reluare gradată a atributelor prin care acesta se definea: „El, Sobieski, fala leşilor, eroul creştinătăţii, mântuitorul Vienii". Potoţki intervine linguşitor, încurajându-i planul: „Numele M(ăriei) tale e destul tun". Atitudinea critică a naratorului se remarcă prin observaţia asupra reacţiei regelui: „Trufia polonului

Scanned with OKEN Scanner

măgulindu-se de această groasă linguşire, faţa i se înseninã la ideea unei izbânzi atât de lesnicioase".

Dialogul imprimă caracter scenic povestirii (aduce tabloul în faţa cititorului), surprinzând trăsătura esenţială a fiecărui personaj şi poziţia faţă de hotărârea de a cuceri cetatea.

Printr-o informaţie succintă, prezentată cu ajutorul descrierii, povestitorul îl introduce pe cititor în spaţiul cetăţii, unde se aflau nouăsprezece plăieşi, trimişi de ispravnicul de Neamţ pentru pază. Un tânăr plăieş aduce vestea că leşii se întorc spre ţara lor, dar semnalul străjerului curmă liniştea moldovenilor. Revenirea la dialog imprimă un ritm alert care se menţine până la sfârşitul povestirii:

„– Dar oare ce buciumă străjerul?

– ...o oaste mare se apropie de cetate".

Aflând că polonii şi-au schimbat planurile, bătrânul conducător al plăieşilor dă poruncile necesare pentru pregătirile de apărare a cetăţii:

„– ...grămădiţi bolovani pe ziduri. Aşezaţi-vă toţi pe la metereze. Să nu zică leahul c-au intrat într-o cetate românească ca într-o ţarină pustie".

Asprimea bătrânului faţă de plăieşul care vorbeşte despre raportul inegal de forţe dintre ei şi leşi prefigurează demnitatea, trăsătură conturată în dialogul cu solul regelui. Trimisul polon face cunoscute condiţiile puse de Sobieski: închinând cetatea, vor fi liberi, în caz contrar „cetatea se va cotropi şi garnizoana se va trece subt ascuţişul sabiei". Bătrânul – simbol al poporului român – prin replica sa pune în lumină însuşirile alese ale neamului nostru: curajul, înţelepciunea, caracterul paşnic, conştiinţa propriei valori. Limbajul popular, arhaic, fraza cronicărească, felul mucalit de exprimare dezvăluie atitudinea ironică a bătrânului şi îi conferă o notă de superioritate:

„– Tot ce-i putem da este plumbul din puşce, pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru... Nu purta de grijă capului nostru, domnule. Gândiţi-vă mai bine la al vostru".

În descrierea luptei, Costache Negruzzi foloseşte un stil concis şi precis, concretizat prin notaţii scurte ce vizează esenţialul – îndârjirea eroică şi abilitatea plăieşilor: „Fieştecare împuşcătură obora câte unul din vrăjmaşi şi mai ales din ofiţeri... Leşii pereau fără a face spor".

Scanned with OKEN Scanner

Cercetând urmările luptei care durează cinci zile, bătrânul constată că au rămas în viață numai nouă plăieşi, iar muniţiile şi merindele s-au sfârşit. În această situaţie limită el hotărăşte să închine cetatea cu condiţia să li se dea libertatea: „Să ne lase slobozi să ieşim şi să ne ducem unde vom voi". Este memorabilă scena descrierii celor şase plăieşi, dintre care trei duceau pe umerii lor pe alţi trei ce erau răniţi, trecând printre duşmanii înşiraţi pe două rânduri – leşii erau încredinţaţi că în cetate se află o armată numeroasă care le-a ţinut piept cinci zile. Atenţia se opreşte asupra luptătorilor caracterizaţi prin adjectivul „bravilor", sinonim în acest text cu substantivele „plăieşi" şi „români".

Dialogul surprinde creşterea tensiunii emoţionale, conducând spre punctul culminant al povestirii şi accentuând trăsăturile de caracter ale personajelor:

„– Ce este aceasta? strigă Sobieski, repezindu-se călare înaintea lor. Ce sunteţi voi?

– Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său.

– Cum! atâţia sunteţi?

– Zece din noi au perit din mila M(ăriei) tale".

Din răspunsul calm şi sigur se deduce că bătrânul este demn şi curajos, că nu îl înfricoşează mânia şi brutalitatea regelui.

Intervenţia hatmanului Iablonovski îi întregeşte portretul moral. Înţelepciunii – schiţată în partea introductivă a povestirii, când precizează regelui că nu sunt pregătiţi să cucerească cetatea – i se adaugă judecata dreaptă, un impresionant umanism şi simţul onoarei – concretizat aici prin respectarea cuvântului dat. Cu toate că şi-ar fi putut atrage ura şi răzbunarea lui Sobieski, nimic nu-l opreşte să-i spună adevărul:

„Fie-mi iertat, sire, zise atunci Iablonovski, apropiindu-se cu respect de regele care şedea posomorât şi mânios, a arăta M(ăriei) tale că aceşti viteji n-au făcut decât datoria lor, datorie patriotică şi vrednică de toată lauda, şi că au avut norocirea a câştiga făgăduinţa marelui Sobieski că vor fi slobozi şi nesupăraţi".

Epitetele „patriotică", „vrednică" şi substantivul „viteji" relevă superioritatea plăieşilor izvorâtă din dragostea de ţară, completând portretul acestora.

Deznodământul nuvelei îl prezintă pe Sobieski într-o lumină favorabilă. El depăşeşte impulsivitatea, cruzimea, orgoliul nemăsurat şi acţionează ca un om drept:

Scanned with OKEN Scanner

„– Ai cuvânt; oamenii aceştia s-au purtat vitejeşte. Să li se dea fiecăruia câte cincizeci de zloți. Apoi, întorcându-se către români: «Voinicilor, zise, sunteți slobozi; mergeți în pace şi spuneți-le copiilor şi fraților voştri că ați avut cinstea de a vă împotrivi cinci zile regelui de Polonia»".

Impresionantul eroism al plăieşilor dă naştere admirației duşmanului, copleşit de înălțimea morală a acestui pumn de oameni. Totuşi, deşi adresează cuvânt de laudă plăieşilor, Sobieski le vorbeşte de pe poziția cuceritorului trufaş, al cărui orgoliu a fost lezat, pentru că nu a ieşit victorios în confruntarea cu cei nouăsprezece apărători ai cetății. Epitetul adverbial „vitejeşte" şi substantivul „voinicilor" subliniază eroismul acestora.

Ultima secvență a povestirii înfățişează o scenă solemnă. Moldovenii, luându-şi răniții, se urcă spre munți:

„Îndată se făcu loc moldovenilor, carii, luându-şi răniții, se îndreptară către munți, în vreme ce oastea se cobora încet la vale; iar cetatea cu porțile deschise, purtând pe zidurile sale urmele boambelor duşmăneşti, rămase singură pe culmea înverzită, ca un mare schelet de uriaş".

Această imagine sugerează ascensiunea poporului nostru; prin comparația cu un schelet uriaş, cetatea apare ca o întruchipare a rezistenței şi a luptelor legendare. Puterea maximă de sugestie a finalului rezultă din antiteza între imaginea statică şi cea dinamică; moldovenii şi polonii pleacă fiecare în drumul lor, în timp ce „singură" Cetatea Neamțului rămâne ca un simbol al permanenței românilor în istorie.

Ca şi Mihai Eminescu în *Scrisoarea III* sau Mihail Sadoveanu în volumul al treilea din *Frații Jderi*, Costache Negruzzi subliniază ideea că dragostea de țară a fost întotdeauna dovada demnității şi unității de idealuri ale neamului.

Prezentând momentele subiectului în succesiunea lor clasică, îmbinând cu artă cele trei moduri de expunere, introducând arhaismul în limbajul obişnuit, scriitorul realizează, prin povestirea Sobieski şi românii *o pagină memorabilă despre vitejia strămoşilor.*

Scanned with OKEN Scanner

Momentele subiectului operei literare „Sobieski şi românii” de Costache Negruzzi

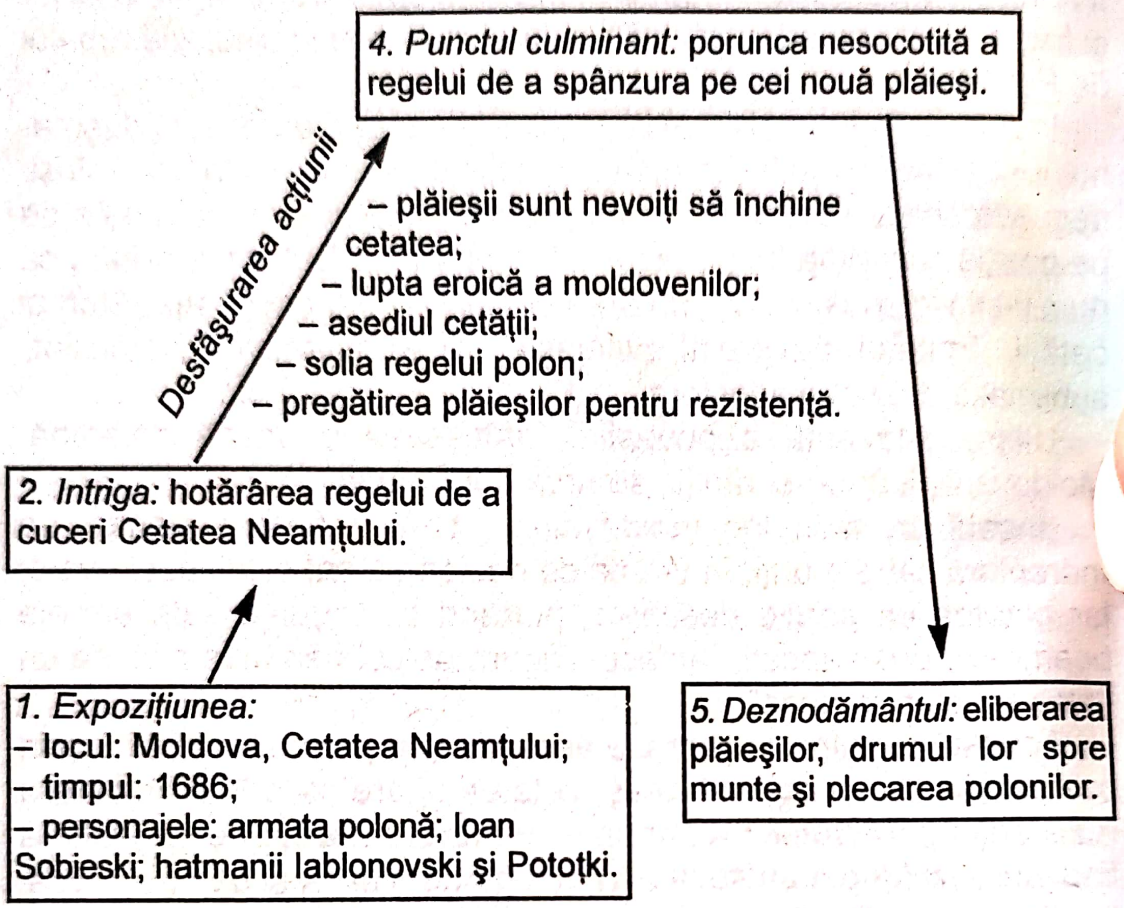

Naraţiunea

Naraţiunea (din fr. „naration”, lat. „narratio” – povestire, istorisire) este mod de expunere propriu genului epic, care constă în povestirea unor întâmplări reale sau imaginare. Obiectul naraţiunii îl formează desfăşurarea în timp a faptelor într-o succensiune de momente.

Naraţiunea poate exista ca o operă literară de sine stătătoare.

Întrebări şi exerciţii pentru evidenţierea modului fundamental de expunere – naraţiunea

1. Ce realitate istorică este înfăţişată în această operă literară?
2. Cine narează întâmplările?
3. Observaţi ce consemnează prozatorul în partea introductivă a povestirii şi precizaţi rolul descrierii şi al dialogului în cadrul naraţiunii.

Scanned with OKEN Scanner

4. Ce hotărăşte Sobieski în legătură cu Cetatea Neamţului şi în ce măsură această decizie influenţează desfăşurarea naraţiunii?
5. De cine era apărată cetatea?
6. Prezentaţi faptele narate.
7. Ce surprind dialogurile dintre bătrân şi sol, dintre bătrân şi plăieş, dintre tânărul vânător şi conducătorul plăieşilor, dintre rege şi hatmanul Iablonovski?

Răspunsuri posibile pentru evidenţierea modului fundamental de expunere – naraţiunea

Costache Negruzzi a evocat un episod istoric din lupta poporului nostru împotriva polonilor, în secolul al XVII-lea – asediul Cetăţii Neamţului de către oastea duşmană şi rezistenţa eroică a plăieşilor moldoveni.

Întâmplările *sunt narate* de scriitor, care se detaşează de acţiune şi de personaje, realizând astfel prezentarea obiectivă a faptelor (scriitorul este *omniprezent* şi *omniscient*).

În partea introductivă a operei se indică timpul acţiunii – sfârşitul lunii septembrie 1866 –, locul – Cetatea Neamţului – şi personajele – armata polonă, în fruntea căreia mergea regele Ioan Sobieski, însoţit de hatmanii Iablonovski şi Potoţki.

Naratorul accentuează asupra *desfăşurării în timp a faptelor*, prin descrierea componenţei armatei polone din secolul al XVII-lea, reconstituind astfel culoarea locală. Dialogul dintre rege şi cei doi hatmani dă viaţă faptelor narate şi personajelor înfăţişate, dinamizând totodată ritmul povestirii.

Aflând de la hatmanul Potoţki că în vreme de război domnii Moldovei îşi adăpostesc averile în cetate, regele hotărăşte să o cucerească, în ciuda sfaturilor înţelepte ale lui Iablonovski care îi aminteşte că ei „au tunuri de câmp şi nu de asalt".

În cetate erau optsprezece plăieşi trimişi de ispravnicul de Neamţ pentru a o apăra în locul garnizoanei care se găsea la Fălciu, pe lângă domnul Cantemir.

Faptele narate sunt: pregătirea plăieşilor pentru luptă, solia poloneză, răspunsul plăieşilor, lupta dintre cele două tabere, închinarea cetăţii, hotărârea pripită a regelui de a-i spânzura, schimbarea deciziei acestuia la intervenţia hatmanului Iablonovski, eliberarea românilor, urcarea plăieşilor în munţi şi plecarea polonilor spre ţara lor.

Scanned with OKEN Scanner

Această operă literară este o *narațiune* deoarece *povestește o întâmplare* – asediul Cetății Neamțului –, *urmărind succesiunea faptelor în desfășurarea lor gradată.*

Pentru că timpul când se petrec evenimentele ocupă un loc foarte important în cadrul *narațiunii*, scriitorul insistă asupra acestui factor prin mai multe mijloace și în mod diferit. Inițial precizează momentul retragerii oștirii polone „...pe la sfârșitul lui septembrie 1686". *Ideea de temporalitate* se accentuează prin observații cu caracter documentar asupra organizării armatei polone din secolul al XVII-lea, apoi tangențial amintește că la cârma Moldovei era domnitorul Constantin Cantemir, aflat atunci la Fălciu, „unde tăbărâse armata turcească"-

Fiind o *narațiune*, *prozatorul prezintă atitudini și trăsături sufletești ale personajelor care determină desfășurarea faptelor.*

Hotărârea de a cuceri cetatea este generată de trufia regelui care se simte umilit că a fost nevoit să se retragă pentru a doua oară din fața turcilor, a tătarilor și a moldovenilor.

Calitățile sufletești ale plăieșilor – demnitate, cutezanță, dorință de libertate și dispreț față de lăcomia regelui polon – stau la baza pregătirilor de apărare a cetății și îi însuflețesc pe români în timpul celor cinci zile de luptă îndârjită.

Deznodământul neașteptat se datorează schimbării atitudinii lui Sobieski față de plăieși. După un moment de maximă tensiune, când regele a poruncit pregătirea sfârșitului umilitor al plăieșilor prin ștreang, ca al tâlharilor, nu prin sabie, ca al vitejilor, acțiunea își schimbă cursul. Deși „turbat de mânie" că numai nouăsprezece oameni au avut îndrăzneala să i se împotrivească timp de cinci zile și să-i omoare nenumărați luptători, regele este receptiv la intervenția lui Iablonovski. Fiind un om cu simțul onoarei, îi mulțumește hatmanului că l-a împiedicat să-și calce cuvântul dat plăieșilor, îi laudă pentru vitejie și cutezanță, îi îndeamnă să povestească tuturor despre curajul lor și îi lasă să plece liberi.

Trăsăturile narațiunii *Sobieski și românii* sunt:

– relatarea obiectivă de către scriitorul omniprezent și omniscient;
– situarea acțiunii în timp și în spațiu;
– prezentarea faptelor și situațiilor determinate de acțiunea și sentimentele personajelor.

Scanned with OKEN Scanner

Narațiunea

Povestitor (narator):
• Redactarea este la persoana a III-a;
• Scriitorul este omniprezent şi omniscient.

Personaje (participanți la acțiune):
• Oastea polonă (personaj colectiv);
• Ioan Sobieski
• Iablonovski;
• Potoțki;
• Bătrânul plăieş; plăieşii din cetate (personaj colectiv).

Acțiunea urmăreşte desfăşurarea întâmplărilor într-o anumită ordine:
• Prezentarea locului şi a timpului acțiunii;
• Înfățişarea personajelor (armată, Iablonovski, Potoțki, Sobieski);
• Hotărârea de a cuceri cetatea;
• Pregătirea plăieşilor pentru rezistență;
• Solia regelui polon.

Sugestii pentru caracterizarea personajelor

Sobieski este **personajul principal** ale cărui sentimente şi hotărâri generează acțiunea narațiunii.

– personaj principal, unul din factorii esențiali ai acțiunii

Costache Negruzzi îl caracterizează direct: în expozițiune face o schiță de portret care începe cu observații despre vârstă şi despre starea sufletească evidențiate printr-un epitet triplu: „(unul) în floarea vârstei, gânditor, necăjit".

– caracterizarea directă realizată de autor cu referire la vârstă şi starea sufletească

Apoi precizează identitatea: tânărul însoțit de hatmanii Iablonovski şi Potoțki este „însuşi Ioan Sobieski, regele Poloniei". Adjectivul pronominal de întărire „însuşi" atrage atenția asupra importanței personajului şi implicit asupra rolului pe care îl avea în derularea întâmplărilor. Este ca o revelație faptul că, în împrejurarea evocată, chiar regele Lehiei străbate ținuturile Moldovei.

– unicitatea personajului privind calitatea sa de rege

Trăsătura dominantă a lui Sobieski este trufia. În postura de învins, el trăieşte dramatic umilința

– trufaş

Scanned with OKEN Scanner

înfrângerii şi mai ales revolta faţă de un duşman pe care îl consideră inferior, deoarece îl urmăreşte, îi hărţuieşte armata, dar nu îndrăzneşte să dea piept cu el.

– orgolios

Orgoliul său este rănit pentru că vede starea jalnică a armatei demoralizate, flămânde, incapabile de redresarea situaţiei.

– vanitos

Antiteza dintre faima de apărător şi cuceritor, de care se bucurase regele şi situaţia de înfrânt în confruntarea din toamna anului 1686 evidenţiază vanitatea izvorâtă din convingerea că este invincibil.

Printr-o apoziţie dezvoltată, prozatorul enumeră, cu fină ironie, argumente care îl făcuseră vestit, „fala leşilor, eroul creştinătăţii, mântuitorul Vienii" sugerând antiteza cu situaţia prezentată.

– lacom, pripit în decizii

Orgolios, lacom şi pripit în hotărâri, regele încearcă o reabilitare a situaţiei de învins şi de urmărit.

Văzând Cetatea Neamţului înălţându-se trufaşă pe sprânceana unui deal, ca o sfidare parcă faţă de vremelnicia istoriei şi a timpului, decide să o cucerească, aflând de la Potoţki că acolo îşi adăpostesc domnii Moldovei averile la vreme de război.

– caracterizarea prin limbaj

Limbajul şi reacţiile personajului evidenţiază infatuarea de care este stăpânit. El răspunde scurt şi hotărât lui Iablonovski, fără drept de replică, atunci când acesta îl sfătuieşte să-şi continue drumul deoarece au tunuri de câmp, nu de asalt.

– infatuat

Regelui infatuat îi place să fie adulat (linguşit). Prozatorul priveşte cu ochi critic reacţia şi decizia lui Sobieski, flatat de Potoţki şi încântat de posibilitatea unei victorii uşor câştigate.

– caracterizarea de către alte personaje – personalitate a nobilimii şi a vieţii politice

Orgoliul nemăsurat al regelui este sugerat indirect de cuvintele solului care vorbeşte şi el cu trufie despre titlurile suveranului său şi cu superioritate despre ameninţările referitoare la tragica soartă a plăieşilor, dacă nu vor accepta să închine cetatea.

– caracterizarea pe baza reacţiilor şi a hotărârilor: impulsivitate şi cruzime

Infatuarea, impulsivitatea şi cruzimea regelui ating intensitatea maximă când află că în cetatea au fost numai nouăsprezece plăieşi care au avut

Scanned with OKEN Scanner

curajul să-i țină oastea în loc timp de cinci zile și să-i omoare atâția viteji.

– personalitate complexă: trufie, impulsivitate, cruzime, simț al onoarei, vitejie, spirit de dreptate

Față de această îndrăzneală – cum o consideră el – hotărăște moartea umilitoare a plăieșilor prin ștreang, ca a tâlharilor, nu prin sabie, ca a vitejilor.

Deznodământul duce la concluzia că Sobieski este o personalitate complexă, caracterizată atât prin limite, cât și prin însușiri pozitive: trufie, impulsivitate, cruzime, dar și simț al onoarei, spirit de dreptate și capacitate de a prețui vitejia adversarului. El îi mulțumește hatmanului Iablonovski că l-a oprit de la o decizie nedreaptă și dezonorantă, îi laudă pe plăieși și le dă libertatea de a pleca unde vor ei.

– simbol al poporului român

Bătrânul conducător al plăieșilor din cetate este un simbol al poporului român. Prin replicile sale pune în lumină însușirile alese ale neamului nostru, curajul, înțelepciunea, caracterul pașnic, conștiința propriei valori.

– ospitalier, demn, înțelept

Acest bătrân de care „ascultă toți" dovedește ospitalitate, demnitate și înțelepciune în dialogul cu solul polon: „– Bine ai venit, domnule, ce pofteşti de la noi?".

– ironic, batjocoritor

El apare totodată ironic și batjocoritor, hotărât să nu închine cetatea, în ciuda amenințărilor.

Mesajul său către rege reflectă disprețul pentru lăcomia și nesocotința acestuia: „Tot ce-i putem da este plumbul din puşce pre care i-l vom trimite noi de pe ziduri, fără să se mai ostenească să vie înăuntru".

– necruțător

Este necruțător cu plăieșul care se înspăimântă de numărul mare al dușmanilor, îi curmă vorba și îl face să se ruşineze: „– Taci, mucosule! Te temi că-i pieri? Mare pagubă! Un mişel mai puțin".

– bun organizator

Ca bun organizator ia măsuri rapide de apărare a cetății, mobilizează pe plăieși și le insuflă curaj, demnitate și dragoste de țară: „– La porți, flăcăi! Încuieți-le și grămădiți bolovani pe ziduri. Să nu zică leahul c-au intrat

Scanned with OKEN Scanner

într-o cetate românească ca într-o țarină pustie". În timpul atacului îi călăuzeşte să ochească necontenit cu grijă şi să țintească mai ales asupra conducătorilor duşmani.

Este om chibzuit şi demn, care închină cetatea numai când merindele şi muniţiile s-au sfârşit, dar pune condiţia să fie lăsaţi liberi. – om chibzuit

Este neînfricat; alături de ceilalţi plăieşi priveşte cu nepăsare când li se pregătesc spânzurătorile. – neînfricat

Armata polonă este un **personaj colectiv**, prezentată ca fiind dezorganizată, flămândă, obosită, demoralizată în urma înfrângerilor suferite în faţa otomanilor, tătarilor şi moldovenilor.

Oastea este numeroasă, alcătuită din lăncieri, douăsprezece tunuri mari trase de boi, ofiţeri călări, doi hatmani, pedestraşi, şleahtă pospolită, trăsuri şi bagaje. Luptătorii veneau „amestecaţi în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe feţe şi cu durerea în inimă". Prin succinte note descriptive, prozatorul surprinde starea sufletească a armatei, demoralizarea şi înfăţişarea jalnică datorate faptului că timp de zece zile oamenii nu s-au hrănit decât cu poame.

Este o armată de cuceritori care trăieşte gustul amar al înfrângerii.

Grupul plăieşilor (personaj colectiv), alcătuit din nouăsprezece oameni, apare în postură de eroi care îşi fac datoria faţă de ţară cu preţul vieţii. Deşi sunt atât de puţini, nu se înspăimântă când văd că oastea polonă se îndreaptă spre cetate, ci se pregătesc să-i ţină piept, luptă cu îndârjire împotriva lor cinci zile şi îi ţin pe loc, făcând dovada curajului şi a calităţii de buni ţintaşi:

„Plăieşii răspundeau cu gloanţe care nu făceau greş. Fieştecare împuşcătură obora câte unul din vrăjmaşi şi mai ales din ofiţeri, asupra cărora erau aţintite flintele lor. Leşii pereau fără a face spor".

Demnitatea şi curajul nu îi părăsesc pe plăieşi nici când regele porunceşte să fie spânzuraţi pentru că au avut curajul să se împotrivească: „depunând jos răniţii, îşi făcură semnul crucii şi se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor".

În antiteză cu leşii, oastea de cotropitori, plăieşii din Cetatea Neamţului sunt un simbol al armatei de apărare, constituită din oameni paşnici, care luptă pentru integritatea pământului românesc.

Scanned with OKEN Scanner

Rezumat

În toamna anului 1686, armata polonă condusă de regele Ioan Sobieski este înfrântă de oştile tătarilor, turcilor şi moldovenilor.

Regele vede Cetatea Neamţului şi decide să o cucerească. Este sfătuit de hatmanul Iablonovski să-şi continue drumul pentru că leşii au tunuri de câmpie, nu de asalt, dar el ascultă vorbele linguşitoare ale hatmanului Potoţki.

Sobieski trimite un sol pentru a convinge pe plăieşi să închine cetatea, dacă vor să fie lăsaţi liberi.

Bătrânul conducător al plăieşilor respinge această propunere.

Regele porunceşte atacul cetăţii şi lupta durează cinci zile. În bătălie cad nenumăraţi duşmani şi zece plăieşi.

Constatând că hrana şi praful de puşcă sunt pe sfârşite, bătrânul hotărăşte să predea cetatea cu condiţia de a fi lăsaţi liberi.

Sobieski acceptă dorinţa moldovenilor, dar, când află că numai nouăsprezece plăieşi au îndrăznit să-i ţină piept, porunceşte să fie spânzuraţi.

La intervenţia hatmanului Iablonovski, regele recunoaşte vitejia plăieşilor, îi laudă, le dăruieşte câte cincizeci de zloţi şi îi lasă liberi.

Armata polonă pleacă spre Lehia, plăieşii urcă în munţi şi cetatea rămâne pustie.

Scrisoarea literară

Scrisoarea literară este specie literară a prozei memorialistice care conţine confesiuni, aprecieri asupra vieţii, a oamenilor şi a locurilor, presupunând un interlocutor.

Istoria unei plăcinte

de Costache Negruzzi

Îţi aduci aminte de copilăria noastră – care s-a dus ca să nu se mai întoarcă! – ce plăcută impresie ne făcea strigarea: cooooovrigi! gugoşeeeeele! Cum alergam toţi, copii şi bătrâni, şi cei mari şi cei mici; cu ce nerăbdare aşteptam să-şi puie plăcintarul jos tablaua din cap, şi cât de iute i-o deşertam!

Astăzi plăcintele au pierdut valoarea lor şi plăcintarul poezia lui; civilizaţia l-a omorât. Toţi l-au părăsit, şi surâsul se vede pe buzele lui numai când e înconjurat de băieţi şi de copii, singurii ce i-au mai rămas credincioşi. Aceştia uneori îi mai deşartă tablaua, iar cele mai adese se întoarce seara acasă cu dânsa plină. Atâta numai că marfa lui e marfă ce nu aduce pagubă; ce nu se vinde se mănâncă.

Scanned with OKEN Scanner

În vremea domnilor fanarioți, plăcintele şi gugoaşele erau mult mai căutate. Un domn grec – a cărui nume ingrata istorie a uitat a ni-l păstra – era un mare mâncău de plăcinte. Gugoaşe, alivenci, iaurt, sarailii, baclavale, plăcinte, învârtite ş.c.l. se îngropau în stomahul lui ca într-un abis fără fund. În toată dimineața – păn-a nu face divan – trata cu becerii săi despre felul plăcintelor ce trebuiau să aibă la masă.

Un curtezan – unde nu-i vâra ei coada – care îmbla de mult să se facă vornic, nu ştia ce mijloc să mai întrebuințeze, şi şedea odată trist cu soția sa la masă. Cataifurile treceau pe dinaintea lui fără macar să le atingă, când iaca se înfățoşează o plăcintă pântecoasă cu o ghirlandă de gogoşele, împărăteasa plăcintelor, cap d-operă în gastronomie.

– Nevastă, strigă boierul meu sărind de la masă, m-am făcut vornic.

– Când?

– Acum.

– Cum?

– Vezi plăcinta asta? Din pântecele ei a să iasă vornicia mea.

Îndată plăcinta s-a trimis la curte.

Înălțimea sa se pusese la masă, dar fața-i era posomorâtă. Slujitorii stau înmărmuriți dinaintea lui, cu mânile la pept. Curtea toată tremura: căci nu era vorba de nimic altă, decât de a trimite la Ocnă pe şase beceri şi a bate cu urechea în stâlp pe credincerul cel mare. Pentru ce astă urgie? – Pentru că ticăloşii au uitat să facă plăcinte la masa Măriei sale. Uitare nevinovată şi *neiertabilă*!

Când acum era să se puie în lucrare înalta hotărâre, iaca norocita plăcintă, de care am vorbit, întră adusă pe o tipsie de argint. De-aş fi fost de față, aş putea să-ți descriu încântarea ce a căşunat sosirea acestei ancore mântuitoare, dar eu încă nu eram pe lume; precât însă am auzit din bătrâni, bucuria a fost mare, şi credincerul, stolnicii şi becerii au scăpat de pedeapsa meritată.

Trimisul s-a întors bogat răsplătit, aducând şi pentru curtezanul nostru următorul bilet din partea marelui postelnic:

„Arhon...

Înălțimea sa mi-a poruncit să-ți fac cunoscut că mâne dimineață să te înfățoşezi la curte, spre a îmbrăca caftan de vornic mare.

P.S. Nu uita să trimiți mâne, pentru masa Măriei sale, o plăcintă ca cea de astăzi."

A doua zi, mehterhaneaua juca în ograda boierului cu plăcinta, care, şăzând în balcon, îşi netezea barba cu mulțămire; iar când

Scanned with OKEN Scanner

înceta câte puţin scârţiitorul ţipet a surlei, s-auzea între norodul grămădit la poartă cântând:

Cu iaurt, cu gugoşele,
Te făcuşi vornic, mişele!

Încadrarea în volum *Istoria unei plăcinte* este o scrisoare literară care face parte din volumul de debut intitulat *Păcatele tinereţilor*, publicat în anul 1857 şi se încadrează în partea a treia, numită *Negru pe alb*, subintitulată *Scrisori la un prieten.*

Aspectul general de viaţă prezentat (tema) C. Negruzzi demască mijloacele de parvenire din timpul domniilor fanariote.

Compoziţia Opera este alcătuită din două părţi: prima constituie cadrul evocării şi a doua este povestirea propriu-zisă.

Tabloul schiţat prin intermediul acestei scrisori literare este imaginea vremii copilăriei scriitorului, când plăcintarul umplea de bucurie sufletele celor mici şi acesta era la mare cinste. Prozatorul este solidar cu plăcintarul a cărui importanţă a fost minimalizată de civilizaţie.

Scriitorul îşi aminteşte cu nostalgie de cel ce se afla în centrul atenţiei, întâmpinat cu veselie de cumpărătorii care aparţineau tuturor vârstelor şi care, nerăbdători, aşteptau plăcintarul să-şi dea jos de pe cap tava cu bunătăţi şi să i-o golească într-o clipă. Zilele acelea au rămas o amintire, plăcintarul este înconjurat când şi când de copii, dar nici aceştia nu pot să-i consume toată marfa.

Perioada de glorie a plăcintelor se situează în timpul domniilor fanariote, când se petrece întâmplarea propriu-zisă.

Naratorul nu a fost contemporan cu faptul povestit, ci l-a aflat de la alţii, aşa cum însuşi mărturiseşte: „...eu încă nu eram pe lume; pre cât am auzit însă din bătrâni..."

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar şi descoperirea momentelor subiectului

1. Care este atitudinea scriitorului faţă de întâmplarea povestită şi cum se exprimă? Povestitorul priveşte cu ironie lăcomia unui domn fanariot şi importanţa pe care o acordă voluptăţii gastronomice, atitudine exprimată prin cuvântul popular „mâncău", determinat de adjectivul antepus „mare". Cât de nesăţios este acest domnitor, se evidenţiază prin enumeraţie

Scanned with OKEN Scanner

şi comparaţie: „Gogoaşe, alivenci, iaurt, sarailii, baclavale, plăcinte învârtite ş.c.l. îngropate în stomahul lui ca într-un abis fără fund". De la ironie scriitorul trece la sarcasm, sugerând faptul că plăcintele reprezentau pentru domn problema de căpetenie, dovadă că dimineaţa, înainte de a se începe divanul, stabilea cu bucătarii (becerii) felul plăcintelor ce trebuiau servite la masă.

2. La ce persoană se face relatarea?

Autorul relatează faptele la persoana I în prima parte a scrisorii, apărând atât în ipostază de narator, cât şi de personaj. Ca narator şi ca personaj se include afectiv în masa copiilor bucuroşi de sosirea plăcintarului şi este încântat de bunătăţile aduse de acesta. În naraţiunea realizată la persoana a III-a scriitorul este omniprezent şi omniscient (prezint pretutindeni şi atotştiutor), povesteşte întâmplări ale personajelor cunoscând gândurile şi sentimentele acestora.

3. Când şi unde se petrece întâmplarea povestită şi ce personaje participă la acţiune?

Situaţia iniţială sau *expoziţiunea* este partea introductivă a unei opere epice în care se prezintă timpul, locul şi personajele.

Întâmplarea narată se petrece în timpul domniilor fanariote, fără referire exactă la timp, loc şi personaje; locul acţiunii este casa unui boier şi curtea domnească, iar personajele sunt un domn grec, un boier, soţia sa şi becerii.

4. Ce semnificaţie are valoarea de generalitate a elementelor expoziţiunii privind timpul, locul şi personajele?

Valoarea de generalitate privind timpul, locul şi personajele sugerează faptul că oricând şi oriunde se poate parveni în împrejurări favorabile speculând anumite situaţii.

5. Ce fapt declanşează acţiunea?

Întâmplarea sau faptul care determină desfăşurarea acţiunii se numeşte *intrigă*.

În această operă intriga este dorinţa unui boier de a parveni, vis împlinit prin specularea unei situaţii – neglijenţa bucătarilor domnului de a pregăti plăcinte pentru masa de la curte. Notaţia „umbla de mult să se facă vornic şi nu ştia ce mijloc să mai întrebuinţeze", verbul „să se facă" la diateza reflexivă şi construcţia adverbială „de mult" scot în evidenţă străduania boierului de a urca pe scara ierarhiei sociale cu orice chip.

Scanned with OKEN Scanner

6. Urmăriți secvențele desfășurării acțiunii

***Desfășurarea acțiunii* este momentul cel mai extins al operei literare, care cuprinde unul sau mai multe episoade, prezentate într-o anumită ordine.**

Boierul din narațiunea *Istoria unei plăcinte* este trist și nu ia în seamă ispititoarele cataifuri care îi trec pe dinainte, pentru că nu a izbutit să ajungă la mărirea îndelung urmărită: de la indiferență trece la o veselie fără margini când slujitorul îi aduce o plăcintă minunat împodobită „cu o ghirlandă de gogoșele".

El îi spune soției sale că din pântecele acestei capodopere de gastronomie va ieși vornicia lui și, într-adevăr, „împărăteasa plăcintelor" îi va deschide calea ascensiunii.

O altă secvență din desfășurarea acțiunii este trimiterea plăcintei la curte.

7. Care este punctul culminant?

***Punctul culminant* reprezintă momentul de maximă tensiune în desfășurarea acțiunii.**

La curte domnea o atmosferă de mare tensiune, pentru că domnitorul poruncise pedeapsa exemplară a celor care se făcuseră vinovați că uitaseră să pregătească plăcinta pentru masa „Măriei Sale". Această situație limită este surprinsă prin notațiile „slujitorii stau înmărmuriți", „curtea toată tremura", „era vorba... de a trimite la ocnă pe șase beceri și a bate cu urechea în stâlp pe credincerul cel mare".

Expunând această situație, scriitorul conchide că ea constituie o „uitare vinovată și neiertătoare", simulând că este de acord cu osândirea vinovaților. Astfel subliniază faptul că întâmplarea este ridicolă în sine prin disproporția dintre greșeala reală și gravitatea caznelor la care urmau să fie supuși.

La vederea plăcintei salvatoare, toți s-au bucurat că au scăpat de pedeapsă. Trimisul boierului a fost răsplătit cu bogății și a adus stăpânului său biletul din partea marelui postelnic.

8. În ce constă deznodământul?

***Deznodământul* constă în rezolvarea conflictului declanșat de intrigă.**

9. Ce fapte umplu de fericire sufletul boierului?

Boierul trăiește o fericire fără margini când află din biletul adus de slujitorul său că domnitorul i-a poruncit să se înfățișeze a doua zi la curte ca să îmbrace caftanul de mare vornic.

Scanned with OKEN Scanner

Nota din P. S. (post scriptum) „Nu uita să trimiți mâine pentru masa Măriei Sale o plăcintă ca cea de astăzi" accentuează satirizarea mijloacelor uşoare prin care se putea parveni.

10. Când îşi găseşte boierul liniştea sufletească?

După ce primeşte caftanul de mare vornic, boierul îşi găseşte liniştea sufletească, sărbătoreşte evenimentul şezând în balcon, netezindu-şi barba şi ascultând meterhaneaua.

11. Care este atitudinea mulțimii față de felul cum a dobândit boierul rangul de vornic?

Poporul dezaprobă prin cuvinte necruțătoare oportunismul boierului şi îl consideră un mişel care a dobândit un rang mare pe căi necinstite: „Cu iaurt, cu gugoşele, / Te făcuşi vornic, mişele".

Înfățişând realist, cu fină ironie şi spirit critic, aspecte negative ale societății feudale, sugerând caracterul de generalitate şi necesitatea unei atitudini ferme față de proliferarea lor, opera capătă un evident caracter moralizator.

Observații asupra stilului din *Istoria unei plăcinte*

Stilul acestei scrisori se remarcă prin concizie maximă, putere de sugestie, umor şi oralitate.

Pentru satirizarea parvenitismului, Costache Negruzzi a narat lapidar (succint, pe scurt) o întâmplare petrecută în epoca fanariotă.

La realizarea umorului contribuie ironia şi satira, vizând contrastul dintre aparență şi esență. Prozatorul vorbeşte despre vina de neiertat a slujitorilor care au uitat importanta lor misiune de a pregăti plăcinta pentru prânzul domnesc, simulând că este de acord cu pedeapsa hotărâtă.

Satira şi ironia demască totodată setea de parvenire a unui boier, modul cum ajunge el vornic şi atitudinea critică a poporului față de nemeritatul rang dobândit ca preț al plăcintei pântecoase.

Scriitorul creează comicul de situație şi de limbaj prin îmbinarea cuvintelor populare cu neologismele. Pentru a înfățişa specificul epocii fanariote, perioadă cu care scriitorul nu a fost contemporan, el foloseşte un număr însemnat de arhaisme lexicale („beceri", „vornic", „credincer", „caftan", „arhon", „meterhanea") şi cuvinte populare („mâncău", „a-şi vârî coada", „a căşuna").

Oralitatea decurge din calitatea de scrisoare literară a narațiunii.

Scanned with OKEN Scanner

Ca în orice operă de acest fel, se foloseşte adresarea directă realizată prin verbe şi pronume la persoana a II-a („îți aduci aminte", „vezi", „să trimiți", „(să-)ți (descriu)", „(să) te (fac)", „te (făcuşi vornic)"), prin substantive la cazul vocativ („nevasto", „arhon", „mişele") şi prin utilizarea verbului „a vorbi" („am vorbit"). Interjecția de adresare „iaca" (folosită de două ori) contribuie la caracterul oral al stilului („iaca, se înfățişează o plăcintă", „iaca, norocita plăcintă").

Alte mărci ale oralității sunt cuvintele şi expresiile populare intraductibile („a-şi vârî coada", „a bate cu urechea în stâlp"), propozițiile interogative şi exclamative şi prezența dialogului în cadrul narațiunii.

C. Negruzzi a contribuit prin scrisorile literare din ciclul Negru pe alb *la dezvoltarea literaturii române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.*

Povestirea

Povestirea este specia genului epic, de mică întindere, care relatează un fapt din punctul de vedere al unui narator – martor sau participant la evenimentul povestit.

„Poveştile sale te captivează, te tulbură, te înalță, te întăresc sufleteşte. Durerile morale ale altora autorul le simte ca pe ale sale, le-nțelege adânc şi le redă cu sinceritate." (Henric Sanielevici)

Ion Agârbiceanu
(1882 – 1963)

Este un important prozator realist din Transilvania care înfățişează viața satului, dar şi pe cea urbană din perspectiva unui moralist de formație teologică.

Se naşte în satul Cenade – Alba, de care se simte legat până în anii târzii ai maturității. Tatăl, Nicolae Agârbiceanu, pădurar, este meşter la cântat din fluier şi un om citit – pentru condiția lui. Are abonamente la diverse ziare şi reviste, se simte atras de poeziile lui Coşbuc şi Goga, din care recită cu har şi este fermecat de poveştile cu haiduci. Mama, Ana, născută Olariu, este „un tezaur de folclor" şi o femeie foarte evlavioasă şi cu mare dragoste de natură. Sensibilitatea părinților se transmite şi fiului lor. Iubeşte omul simplu, câmpul şi mai ales misterul silvestru, evocat emoționant în *Mărturisiri*.

Scanned with OKEN Scanner

Frecventează cursurile şcolii primare în mediul sătesc, apoi studiază liceul la Blaj, unde citeşte cu pasiune literatură română, începând cu poeţii Văcăreşti şi terminând cu acea contemporană lui. Scrie poezii pe care le publică sub pseudonim în diverse reviste. În timpul anilor de studii la Facultatea de Teologie a Universităţii din Budapesta continuă să-şi valorifice aptitudinile literare şi se integrează în gruparea revistei „Luceafărul".

Ca preot, în satele ardelene, prozatorul se apropie de oamenii simpli, analizaţi în studiile sociale, şi este impresionat de dramele care le tulbură existenţa.

Activitatea sa literară se îmbogăţeşte, devine membru al Academiei, publică la reviste de prestigiu şi este apreciat de critica literară.

Moare la 28 mai 1963.

Proza realistă a lui Ion Agârbiceanu este grupată în volumele: *De la ţară* (1906), *Două iubiri* (1906) din care face parte şi impresionanta nuvelă *Fefeleaga*, *În întuneric* cuprinde schiţe inspirate din drame rurale, *Luncuşuoara în Paresemi* (1920), *Ceasuri de seară* (1921), *File din cartea naturii* (1959).

Ion Agârbiceanu a scris şi romane, dintre care cel mai valoros rămâne *Arhanghelii* (1941).

Întâiul drum

Flutură rar câte un fulg de nea prin văzduhul sur. Se opresc pe-o clipă nehotărâţi, apoi coboară iar şi iar se opresc. Parcă le pare rău după înălţimea din care vin, se simt străini în lume şi se tem de ce vor afla, jos, pe pământ.

Uneori îi prinde o undă de vânt şi-i măturâ, de nu se mai văd şi trece o vreme până ce îndrăznesc să coboare alţii. Îi măturâ şi din curte, de pe pământul îngheţat pe care s-au aşezat, uşor, ca nişte scame de pene.

Nu e frig. A fost înainte cu câteva zile, până a îngheţat tina. Acum e bine. Se tot încearcă să ningă, şi nu poate. Se pare că iarna şi-a uitat din anul trecut cum să-şi scuture cojocul.

Lelea Anuţa e necăjită tare. Copilul cel mic, sugaciul, orăcăie ca o broască în leagăn. [...] Ioniţă, frăţiorul cel mare, se şi repede să-l legene în locul mamei sale, cuprinsă de trebi, cât nu mai ştie unde-i este capul. [...] Mamă-sa iasă şi vine şi iar iasă. Are treabă în tindă, în cameră, prin curte după lemne. Au făcut foc în camera dinainte

Scanned with OKEN Scanner

şi aici fierbe şi mâncarea pe vatră. Rar priveşte şi ea prin geam: ninge rar şi acum. [...]

Lelea Anuţa începe deodată să caute cu înfrigurare prin solniţa agăţată într-un cui. Nu află ce caută, o ia din cui, o întoarce cu capul în jos şi o scutură pe masă. Dar nu se scutură decât câteva fire de sare. Trece în tindă, caută în oale, intră în cămară, răscoleşte pretutindeni şi iar vine. E neliniştită, îngrijorată. [...]

– Ştii ce, mamă? Niţă doarme acum şi nelăgănat, mă duc eu la prăvălie să cumpăr sare.

– Tu?

– Ştii că am mai fost şi cu dumneata.

– Cu mine ai fost, dar singur nu. Singur nu ştii nici unde e prăvălia.

– Ba ştiu. Cunosc casa. Are table verzi la fereşti.

– Are, da' pân-acolo, prin câte hudiţe trebuie să treci? Te vei rătăci şi nu vei mai şti veni nici acasă.

Ioniţă zâmbi.

– Cum să nu ştiu? las' pe mine. Dă-mi bănuţii şi o traistă şi îndată-s cu sarea acasă. [...]

Porni pe uliţă la vale, spre vatra satului, unde era prăvălia, iar mamă-sa se grăbi în casă la cel din leagăn. Nu mai era aşa de îngrijorată. Dacă se va încurca pe hudiţe, îi va arăta vrun om unde e prăvălia. Apoi, de! Copilul era mărişor acum. Frig nu era. Vântul încetase aproape.

Cu bâta în mână, cu trăistuca după grumaz, Ioniţă mergea vârtos prin zăpada moale care abia albise uliţa. În urma lui rămâneau urme negre, căci zăpada i se lua pe tălpile opincuţelor.

Uliţa era pustie. Ţipenie de om nici prin curţi. Nici un lătrat de câine. Era o linişte şi o pace, cât lui Ioniţă îi părea că aude fâşâitul fulgilor de nea, care cădeau tot mai deşi şi se roteau uneori ca un potop de fluturi.

Se silea să-şi amintească prin câte hudiţe trebuia să treacă până la prăvălie. [...]

Înaintea unei portiţe văzu un câne mare, ciobănesc, unul alb, miţos, şi îşi strânse bine bâta în mână. Dar cânele nu-i avu grija, părea că nici nu-l văzuse. Şedea liniştit în coadă şi se uita şi el cum ninge. Părea că pacea şi liniştea din văzduh intrase în el.

Dar cum începu să ningă de tare! Şi văzduhul parcă se cobora tot mai jos. Se opri o clipă să scuture căciula: mai gros cu un deget era stratul de zăpadă ce se aşezase pe fundul ei.

Scanned with OKEN Scanner

Se văzu deodată la o încrucişare de uliţe. Pe care să apuce?

Vezi că şi uliţele şi casele de zăpadă nu mai semănau cu cele pe care le văzuse el când a fost cu mumă-sa la prăvălie: ajunsese parcă pe un tărâm nou. Totuşi nu stătu mult pe gânduri şi porni pe una. Nu merse douăzeci de paşi şi nimeri într-alta, care cârmea la stânga. La capătul ei intră într-o uliţă mai largă, apoi în alta strâmtă de tot. Asta se înfunda într-o poartă. Nu! Pe-aici nu fusese cu mumă-sa. Se întorsese şi tot orbocăind prin zăpada ce cădea acum ca o perdea, se trezi iar în uliţa pe care venise.

Începu să asude. Nu-i era cald, dar începu a se teme că nu va afla prăvălia. Porni înapoi şi intră într-altă uliţă, pe care nu fusese încă. Dacă ar fi fost, i s-ar fi cunoscut paşii, căci acum lăsa urme adânci în zăpadă.

Nu era ţipenie de om, nu zbura nici o pasăre, nu cucuriga nici un cocoş, nu lătra nici un câine. Numai zăpada cădea în perdele tot mai dese şi lumina se micşora, deşi încă nici amiazi nu era.

Ioniţă se opri şi îşi încordă din nou gândurile. Deodată îi veni în minte că de-a stânga prăvăliei, nu prea departe, era biserica. Vezi bine! Cum de nu s-a gândit până acum?

Va căuta să vadă turnul, dar cum nu ştia unde se află, nu ştia în ce parte să-l caute. Aşa că se învârti încet în jurul lui şi privi în toate părţile.

Dar nu vedea mai departe de o aruncătură de băţ. Sus, perdeaua de zăpadă era parcă şi mai deasă.

Începu să asude şi mai tare. Va mai afla prăvălia?

Porni cu hotărâre pe altă uliţă şi ajunse într-o nouă înfundătură. El era singura vietate care se mişca pe drum, alb tot în potopul de ninsoare care sporea mereu. [...]

Cum trecu de vro trei ori pe aceleaşi uliţe, atrase atenţia unui bătrân care privea prin fereastra unei case. Cine să fie copilul ăsta care se tot învârte pe-aici? Când îl văzu iar, ieşi în drum.

– Ce-i cu tine, măi Prâsleo? Ce cauţi pe-aici?

– Că nu mă cheamă Prâslea, ci Ioniţă, suspină copilul, care era gata de mult să plângă. M-a trimis mama după sare şi nu aflu prăvălia.

– Ai mai fost la prăvălie?

– Am mai fost cu mama, dar atunci nu era zăpadă şi acum nu mai cunosc uliţele.

– Dacă-i aşa, vino după mine.

Scanned with OKEN Scanner

Bucuros, Ioniță zâmbi și porni după bătrân. Nu-i mai păsa pe ce ulițe trece. Îndată se trezi înaintea prăvăliei.

– Ei, acum știi?

Copilul își uită să-i mai mulțumească bătrânului și intră repede în prăvălie.

[Intrat în prăvălie, Ioniță cere sare de douăzeci de bani. Jupânul glumește, spunându-i că i-a dat numai optsprezece. Copilul numără banii, demonstrându-i jupânului că nu are dreptate. Mirat că un copil care nu merge încă la școală știe să numere până la douăzeci, ba încă și până la o sută (pe Ioniță îl învățase Mitruț, un copil vecin cu el, care era la școală), jupânul îi dăruiește o fluierice de zahăr. Între timp, în prăvălie intră un vecin al băiatului. Pleacă amândoi înapoi spre casă.]

Numai ei doi înaintau pe drum, prin amarnica ninsoare: curgeau, nu alta, fulgii lânoși, mari și grei, cât aproape se înnoptase.[...]

Olio! Dar cum se schimbase și casa, și șura, și curtea, și gardul lor, și acoperișul portiții, de când a plecat el la prăvălie! Gata să nu le mai cunoască.

Mamă-sa îl aștepta tare îngrijorată.

– De ce ai stat așa de mult, măi copile? Mă temeam că te-ai rătăcit și nu mai afli prăvălia, pe ninsoarea asta.

În loc de răspuns, Ioniță scoase trăistuca cu sare de după cap, o puse pe masă, apoi duse la gură, întors către perete, fluiericea cea roșie de zahăr și o probă.

Un țiuit ascuțit răsună în cameră.

– Ce-a fost asta? îl întrebă maică-sa.

El îi arătă fluiericea.

– Mi-a dat-o jupânul, fără bani, pentru că i-am numărat până la o sută.

– Ai numărat tu?

– Păi cine altul, că eram singur cu jupânul în prăvălie.

Și Ioniță avu o singură părere de rău: că nu putea fluiera și cel din leagăn cu fluiericea pe care i-o tot punea la gură.

Elemente de geneză Ion Agârbiceanu se dovedește un prozator de primă mărime prin schițele și povestirile în care surprinde esențialul și narează spontan realitatea transfigurată artistic. Povestirea *Întâiul drum* este inclusă în volumul *File din cartea naturii*, apărut în anul 1959.

Scanned with OKEN Scanner

Semnificația titlului Titlul, exprimat prin substantivul comun „drum", precedat și determinat de numeralul ordinal „întâiul" (cu valoare adjectivală) se referă la împrejurarea în care un copil se confruntă pentru prima dată cu necunoscutul.

Aspectul general de viață prezentat (tema) Narațiunea înfățișează încrederea în sine a unui băiețaș care, datorită tenacității, își atinge scopul urmărit în prima sa experiență de viață.

Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea textului literar

1. De unde este inspirată întâmplarea? Întâmplarea este inspirată din existența cotidiană a unei familii dintr-un sat ardelenesc.

2. Cum par episoadele la o lectură grăbită? La o lectură grăbită, povestirea pare simplă și banală și poate fi rezumată într-o frază: Ioniță vrea să fie de ajutor mamei sale, el se încumetă să meargă singur pentru prima dată la prăvălia din sat să cumpere sare și reușește să-și îndeplinească dorința.

3. Prin ce captivează povestirea? Apreciați valoarea raportând-o la problema timpului, locului și la personajele acțiunii Valoarea povestirii rezultă din atenția acordată de scriitor situării în timp și în spațiu, din arta descrierii de natură și din fina analiză a tuturor personajelor.

4. Ce se schițează în partea inițială a textului? Textul începe cu descrierea unui peisaj hibernal care constituie dimensiunea spațială exterioară; aceasta se va întregi pe parcursul operei urmărind drumul lui Ioniță până la prăvălie. Personificarea surprinde începutul timid al revenirii iernii: „Când și când flutură câte un fulg prin văzduh, cei care urmează se opresc pe-o clipă nehotărâți, apoi coboară iar și iar se opresc. Parcă le pare rău după înălțimea din care vin, se simt străini în lume și se tem de ce vor afla jos pe pământ".

5. Ce înfățișează dimensiunea interioară? Dimensiunea interioară înfățișează căminul și ce se petrece acolo. Venind frigul, lelea Anuța a făcut focul în „camera dinainte" și fierbe mâncarea pe vatră, ca în orice gospodărie țărănească. În odaie se află un leagăn unde Niță plânge din toate puterile încrețindu-și și strâmbându-și obrăjorii, refuzând să sugă și îngrijorându-și mama care exclamă cu mâhnire: „Of! Doamne! De ce vor mai avea dureri și copiii?".

Scanned with OKEN Scanner

6. Cum se surprind la nivel morfologic grijile unei gospodine de la țară în prag de iarnă?

Prozatorul surprinde realist grijile unei gospodine de la țară prin repetiția unor verbe de mișcare și a substantivului „treabă": „...iasă și vine și iară iasă", „cuprinsă de trebi", „are treabă", cu ajutorul expresiei populare „cât nu mai știe unde îi este capul" și prin enumerarea substantivelor care denumesc locurile pe unde umblă fără odihnă femeia: „în tindă", „prin cameră", „în curte după lemne". Aceste substantive completează dimensiunea spațială interioară.

7. Ce fapt sporește neliniștea Anuței?

Lelea Anuța este îngrijorată că i se întoarce bărbatul de la lucru din pădure și nu are cu ce săra mâncarea și mămăliga. Ea caută cu înfrigurare în solnița agățată în cui, scotocește prin cămară, se uită în oala de fier, dar nu găsește sarea nicăieri. Ioniță merge la două vecine, însă nici una nu are să-i împrumute.

8. Cum încearcă Ioniță să-și scoată mama din impas?

Ioniță se hotărăște să-i vină mamei în ajutor ducându-se să cumpere sare, dar ea se teme că s-ar putea rătăci. Băiatul o asigură că va recunoaște prăvălia după tablele verzi de la ferestre și mai știe că aceasta se află în vatra satului, nu departe de biserică.

9. Ce urmează după dialogul dintre mamă și fiu?

Lelea Anuța îi dă copilului bani și trăistuța pentru sare, îl sfătuiește cum să se poarte cu jupânul, îl petrece cu privirea și se întoarce grăbită la pruncul din leagăn.

10. Drumul, considerat de băiat foarte simplu, devine la un moment dat un adevărat labirint, dar el nu se dă bătut. Cum schițează scriitorul acest labirint?

După ce iese din curte, Ioniță înaintează grăbit („merge vârtos") pe ulița lor, care pare pustie. Este o liniște atât de apăsătoare, încât parcă aude fâșâitul fulgilor căzând tot mai deși „ca un potop de fluturi". Copilul se concentrează și își amintește că până la prăvălie trebuie să treacă prin patru sau cinci ulițe. Se pomenește în fața unei porți și îl cuprinde teama de câinele ciobănesc aflat acolo, dar acesta nu-l bagă în seamă.

Ninsoarea se întețește, vizibilitatea se reduce, cerul „parcă se coboară tot mai jos". Ioniță ajunge la o încrucișare de drumuri și se întreabă nedumerit pe care să apuce.

Sub stratul gros de zăpadă satul era ca „un tărâm nou", care nu mai seamănă cu acela văzut când fusese prima dată cu mama lui pe acolo.

Scanned with OKEN Scanner

11. *Ce face Ioniță?* Ioniță apucă pe una din ulițe, după nici douăzeci de paşi aceasta se continuă cu alta care coteşte la stânga şi la capătul ei dă într-o uliță mai largă, apoi pătrunde într-una foarte strâmtă care se afundă într-o poartă. Se întoarce în ulița pe unde venise, pătrunde după aceea într-alta necunoscută şi îl cuprinde teama că s-a rătăcit, iar în jur nu vede „țipenie de om" ca să întrebe cum să ajungă în vatra satului. Totuşi nu-şi pierde cumpătul. Îşi aminteşte că în stânga prăvăliei se află biserica şi turnul acesteia ar putea fi un reper sigur, dar din cauza ninsorii nu se mai vedea „mai departe de o aruncătură de băț", iar lumina se împuținase, deşi nu era încă nici amiază.

12. *Cine îl salvează pe Ioniță?* Trecând de mai multe ori pe aceeaşi uliță, îl vede un bătrân care iese în drum, îl întreabă ce caută şi după ce află necazul său, îl călăuzeşte până la prăvălie.

13. *Ce deduceți din atitudinea bătrânului?* Atitudinea bătrânului dezvăluie sensibilitatea omului simplu. El nu rămâne indiferent față de băiatul care orbecăie prin ninsoare şi îi vine în ajutor vorbindu-i pe un ton glumeț ca să-i alunge frica.

14. *Cum se comportă băiatul la prăvălie?* La prăvălie Ioniță se comportă ca un copil ager la minte şi stăpân pe sine. Când jupânul, vrând să-l încerce, glumeşte şi îi spune că are numai optsprezece bani, el îi răspunde cu siguranță că sunt douăzeci, fiindcă i-a numărat mama înainte de a-i lega în năfrămuță şi ea nu greşeşte. Spre mirarea jupânului, Ioniță, care nu avea şapte ani, numără până la o sută, aşa cum îl învățase Mitruț, un copil de şcoală din vecini. Negustorul îl laudă şi îi dăruieşte o fluierice de zahăr spre marea lui bucurie.

15. *În ce fel se termină primul drum al lui Ioniță?* Spre norocul lui Ioniță, în prăvălie vine un vecin al său, în tovărăşia căruia se întoarce străbătând iarăşi prin ninsoare labirintul de ulițe, iar când ajung acasă aproape nu o mai recunoaşte sub stratul gros de zăpadă.

16. *Ce prezintă dialogul dintre Ioniță şi mama lui?* Dialogul dintre lelea Anuța şi Ioniță evidențiază îngrijorarea pricinuită de întârzierea lui, satisfacția acestuia că a ştiut să numere până la o sută şi bucuria că jupânul i-a dăruit fluiericea de zahăr şi l-a lăudat.

Singura lui părere de rău este că nu poate fluiera şi Niță, sentiment din care transpare dragostea pentru frățiorul mai mic.

Scanned with OKEN Scanner

17. Ce semnificație are în această narațiune motivul comuniunii om-natură?

Motivul comuniunii om-natură este raportat la semnificația primei experiențe de viață a lui Ioniță. Aceasta coincide cu întâia ninsoare, puritatea zăpezii concordă cu candoarea copilului, iar ritmului crescând al ninsorii îi corespunde căutarea tensionată a drumului spre prăvălia din vatra satului.

18. Puteți stabili o legătură între Ioniță și personajul din basme, Prâslea, așa cum îl numește bătrânul său călăuz?

Fără a exagera, se poate stabili o legătură între Prâslea, personaj de basm, și Ioniță. Ca și eroul din poveste, el parcurge un drum inițiatic trecând prin labirintul de uliță, până ajunge la vatra satului.

Ca și în basme, întâlnim motivul probelor depășite: copilul trece cu bine pe lângă câinele ciobănesc, își amintește prin câte uliță trebuie să meargă și vrea să se orienteze după turnul bisericii.

Nu lipsesc nici personajele adjuvante care contribuie la victoria binelui: bătrânul ce iese la poartă și îl însoțește până la prăvălie și vecinul alături de care se întoarce acasă.

Călătoria se încheie cu victoria binelui – izbânda copilului: el se întoarce bucuros aducând sarea și vorbind despre cuvintele frumoase spuse de jupân.

În această narațiune prozatorul sugerează faptul că în condițiile unei existențe care se află sub semnul muncii și al grijilor de tot felul, copiii se maturizează de timpuriu, capătă încredere în forțele proprii, știu să depășească situațiile dificile și devin un sprijin real pentru părinți.

Din întreaga povestire se desprinde dragostea și admirația scriitorului pentru frumusețea sufletească a oamenilor simpli și pentru înțelepciunea cu care știu să-și crească și să-și îndrume copiii. Caracterul moralizator al scrierilor lui Ion Agârbiceanu este discret, trăsătură subliniată de criticul literar G. Călinescu în Istoria literaturii române de la origini până în prezent: *„La Agârbiceanu discutarea problemelor morale formează ținta nuvelei și romanului și dacă ceva merită aprobarea neșovăitoare este tactul desăvârșit cu care știe să facă operă educativă, ocolind predica morală”.*

Scanned with OKEN Scanner

Schița

Schița este specia genului epic în proză caracterizată prin numărul redus de personaje, limitarea acțiunii la un episod din viața unuia sau a mai multor personaje și prin simplitatea intrigii.

„Marele dramaturg atacă o formă literară nouă: schița dialogată, de o mare concentrație, adevărate scenete, care mai târziu au fost puse direct în scenă. În aceste giuvaiere... arta lui atinge acea densitate esențială în caracterizarea oamenilor simpli și moravurilor timpului..." (Șerban Cioculescu)

Ion Luca Caragiale
(1852 – 1912)

I. L. Caragiale s-a născut la 30 ianuarie 1852 în satul Haimanale, județul Prahova, sat care azi îi poartă numele.

Urmează școala primară la Ploiești, cu învățătorul Bazil Drăgoșescu, pe care îl caracterizează în schița autobiografică *Peste cincizeci de ani*. Continuă cursurile gimnaziale din Ploiești, citind cu pasiune operele scriitorilor români și capodoperele universale.

După moartea tatălui său se stabilește la București, unde muncește din greu pentru a-și întreține familia. Duce o viață de funcționar modest (sufleor, copist și corector). Se afirmă în publicistică editând *Claponul* și *Calendarul claponului*. În anul 1878, Mihai Eminescu îl determină să colaboreze la ziarul „Timpul" și îl introduce în cercul Societății literare „Junimea" unde citește prima sa piesă, comedia *O noapte furtunoasă*.

S-a impus ca dramaturg prin comediile *O noapte furtunoasă* (1878), *Conu Leonida față cu reacțiunea* (1880), *O scrisoare pierdută* (1884), *D'ale carnavalului* (1885) și prin drama *Năpasta* (1890).

După 1890, scrie nuvele, schițe și povestiri. Ultimii ani de viață îi petrece la Berlin, de unde urmărește cu viu interes evenimentele din țară. Consecințele tragice al răscoalei din 1907 sunt surprinse în pamfletul *1907. Din primăvară până-n toamnă*.

În noaptea de 8 spre 9 iunie 1912 trece în neființă, este adus în țară și înmormântat la cimitirul Bellu, alături de Eminescu.

Scanned with OKEN Scanner

D-l Goe...

Ca să nu mai rămâie repetent şi anul acesta, mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa au promis tânărului Goe să-l ducă-n Bucureşti de 10 Mai.

Puţin ne importă dacă aceste trei dame se hotărăsc a părăsi locul lor spre a veni în capitală numai de hatârul fiului şi nepoţelului lor. Destul că foarte de dimineaţă, dumnealor, frumos gătite, împreună cu tânărul Goe, aşteaptă cu multă nerăbdare pe peronul din urbea X, trenul accelerat care trebuie să le ducă la Bucureşti. Adevărul e că, dacă se hotărăşte cineva să asiste la o sărbătoare naţională aşa de importantă, trebuie s-o ia de dimineaţă. Trenul în care se vor sui ajunge în Gara de Nord la opt fără zece a. m. D-l Goe este foarte impacient şi, cu un ton de comandă, zice încruntat:

– Mam'mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!

– Vine, vine acuma, puişorul mamii! răspunde cucoana.

Şi sărută pe nepoţel; apoi îi potriveşte pălăria.

Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripţia pe pamblică „*le Formidable*" şi sub pamblică biletul de călătorie înfipt de tanti Miţa, că „aşa ţin bărbaţii biletul".

– Vezi ce bine-i şade lui – zice mam'mare – cu costumul de marinel?

– Mamiţo, nu ţi-am spus că nu se zice marinel?

– Da' cum?

– Marinal...

– Ei! ziceţi voi cum ştiţi; eu zic cum am apucat. Aşa se zicea pe vremea mea, când a ieşit întâi moda asta la copii – marinel.

– Vezi că sunteţi proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

– Da' cum, procopsitule? întreabă tanti Miţa cu un zâmbet simpatic.

– Mariner...

– Apoi de! n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta! zice mam'mare şi iar sărută pe nepoţel şi iar îi potriveşte pălăria de mariner.

Dar nu e vreme de discuţii filologice: soseşte trenul – şi nu stă mult.

Trenul este plin... Dar cu multă bunăvoinţă din partea unor tineri politicoşi, cari merg până la o staţie apropiată, se fac locuri pentru dame. Trenul a plecat...

Mam'mare îşi face cruce, apoi aprinde o ţigară... Goe nu vrea să intre în cupeu; vrea să şadă în coridorul vagonului cu bărbaţii.

Scanned with OKEN Scanner

– Nu!... nu e voie să scoți capul pe fereastră, mititelule! zice unul din tineri lui d. Goe, şi-l trage puțin înapoi.

– Ce treabă ai tu, urâtule? zice mititelul smucindu-se.

Şi după ce se strâmbă la urâtul, se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă şi scoate iar capul. Dar n-apucă să răspunză ceva urâtul şi mititelul îşi retrage îngrozit capul gol înăuntru şi-ncepe să zbiere:

– Mamițoo! mam'mare! tantii!

– Ce e? ce e? sar cucoanele.

– Să oprească! zbiară şi mai tare Goe, bătând cu picioarele. Mi-a zburat pălăria! Să oprească!!!

Tot într-un timp, iacătă conductorul intră să vază cine s-a suit de la stația din urmă.

– Biletele, domnilor!

Cucoanele arată biletele dumnealor, explicând d-lui conductor de ce nu poate şi Goe să facă acelaşi lucru: fiindcă biletul era în pamblica de la pălărie, şi dacă a zburat pălăria, fireşte c-a zburat cu pamblică şi cu bilet cu tot. Dar avea bilet...

– Parol! chiar eu l-am cumpărat! zice tanti Mița.

Conductorul însă nu înțelege, pretinde bilet; dacă nu, la stația apropiată, trebuie să-l dea jos pe d. Goe. Aşa scrie regulamentul: dacă un pasager n-are bilet şi nu declară că n-are bilet, i se ia o amendă de 7 lei şi 50 de bani, şi-l dă jos din tren la orice stație.

– Dar noi n-am declaratără? strigă mamița.

– Ce e vinovat băiatul dacă i-a zburat pălăria? zice mam'mare.

– De ce-a scos capul pe fereastră? eu i-am spus să nu scoată capul pe fereastră! zice cu pică urâtul.

– Nu-i treaba dumitale! ce te amesteci d-ta? zice tanti Mița urâtului...

– Uite ce e, cucoană – zice conductorul – trebuie să plătiți un bilet...

– Să mai plătim? n-am plătitără o dată?

– Şi pe deasupra un leu şi 25 de bani.

– Şi pe deasupra?...

– Vezi, dacă nu te-astâmperi? zice mamița şi-l zguduie pe Goe de mână.

– Ce faci, soro? eşti nebună? nu ştii ce simțitor e? zice mam'mare. Şi, apucându-l de mâna cealaltă, îl smuceşte de la mamița lui tocmai când trenul, clănțănind din roate, trece la un

Scanned with OKEN Scanner

macaz. Din smucitura lu' mam'mare într-un sens, combinată cu clătinătura vagonului în alt sens, rezultă că Goe îşi pierde un moment centrul de gravitate şi se reazimă în nas de clanţa uşii de la cupeu. Goe începe să urle... În sfârşit, n-au ce să facă. Trebuie să se hotărască a plăti biletul, pe care are să-l taie conductorul din carnetul lui. Păcat însă de pălărie!... Ce-o să facă d. Goe la Bucureşti cu capul gol? şi toate prăvăliile închise!... s-ar întreba oricine, care nu ştie câtă grije are mam'mare şi câtă prevedere. Cum era să plece băiatul numai cu pălăria de paie? Dacă se întâmplă să plouă, ori răcoare? Şi mam'mare scoate din săculeţul ei un beret tot din uniforma canonierii „*le Formidable*".

– Te mai doare nasul, puişorule? întreabă mam'mare.

– Nu... răspunde Goe.

– Să moară mam'mare?

– Să moară!

– Ad' să-l pupe mam'mare, că trece!

Şi-l pupă în vârful nasului; apoi aşezându-i frumos beretul:

– Parcă-i şade mai bine cu beretul!... zice mam'mare scuipându-l să nu-l deoache, apoi îl sărută dulce.

– Cu ce nu-i şade lui bine? adaogă tanti Miţa, şi-l scuipă şi dumneaei şi-l sărută.

– lasă-l încolo! că prea e nu ştiu cum!... Auzi d-ta! pălărie nouă şi biletul! zice mamiţa, prefăcându-se foarte supărată.

– Să fie el sănătos; să poarte mai bună! zice mam'mare.

Dar mamiţa adaogă:

– Da' pe mamiţa n-o pupi?

– Pe tine nu vreau! zice Goe cu humor.

– Aşa? zice mamiţa. Lasă!... şi-şi acopere ochii cu mâinile şi se face că plânge.

– Las' că ştiu eu că te prefaci! zice Goe.

– Ţi-ai găsit pe cine să-nşeli! zice mam'mare.

Mamiţa începe să râză; scoate din săculeţ ceva şi zice:

– Cine mă pupă... uite!... ciucalată!

Mamiţa pupă pe Goe, Goe pe mamiţa şi, luând bucata de ciucalată, iese iar în coridor.

– Puişorule, nu mai scoate capul pe fereastră!... E lucru mare, cât e de deştept! zice mam'mare.

– E ceva de speriat, parol! adaogă tanti Miţa.

Scanned with OKEN Scanner

Pe când Goe îşi mănâncă afară ciucalata, cucoanele se dau în vorbă de una, de alta... Trenul aleargă acum despre Crivina către Periş.

– Ia mai vezi ce face băiatul afară, mamiţo! zice mamiţa către mam'mare.

Mam'mare se ridică bătrâneşte şi se duce în coridor.

– Goe! Puişorule! Goe! Goe!

Goe nicăieri.

– Vai de mine! ţipă cucoana, nu-i băiatul! Unde e băiatul!... s-a prăpădit băiatul!

Şi toate cucoanele sar...

– A căzut din tren băiatul! Ţaţo, mor!

Dar deodată, cu tot zgomotul trenului, se aud bubuituri în uşa compartimentului unde nu intră decât o persoană.

– Goe! maică! acolo eşti?

– Da!

– Aide! zice mam'mare, ieşi odată! ne-ai speriat.

– Nu pot! zbiară Goe dinăuntru.

– De ce?... *te doare la inimă*?

– Nu! Nu pot...

– E încuiat! zice mam'mare, vrând să deschidă pe dinafară.

– Nu pot deschide! zbiară Goe desperat.

– Vai de mine! îi vine rău băiatului înăuntru!

În sfârşit, iacătă conductorul cu biletul: primeşte paralele şi liberează pe captiv, pe care toate trei cucoanele îl sărută dulce, ca şi cum l-ar revedea după o îndelungată absenţă. Şi mam'mare se hotărăşte să stea în coridor, pe un geamantan străin, să păzească pe Goe, să nu se mai întâmple ceva puişorului. Puişorul vede o linie de metal în colţul coridorului, care are la capătul de sus o maşină cu mâner. Se suie-n picioare pe geamantan, pune mâna pe mânerul maşinii şi începe să-l tragă.

– Şezi bine, puişorule! să nu strici ceva! zice mam'mare...

Trenul îşi urmează drumul de la Periş către Buftea cu mare vitează. dar pe la mijlocul kilometrului 24, deodată s-aude un şuier, apoi semnalul de alarmă, trei fluiere scurte, şi trenul se opreşte pe loc, producând o zguduitură puternică

– „Ce e? ce e?"... Toţi pasagerii sar înspăimântaţi la ferestre, la uşi, pe scări...

Goe este în coridor... De ce s-a oprit trenul?

Scanned with OKEN Scanner

Cineva, nu se ştie din ce vagon, a tras semnalul de alarmă. Din ce vagon?... Asta e uşor de constatat; manivela semnalului nu se poate trage decât rupându-se aţa înnodată şi cu nodul plumbuit. Personalul trenului umblă forfota, examinând roatele tamponate cu toată presiunea, aşa de tamponate că-i trebuie vreo zece minute mecanicului să-şi încarce iar pompa de aer comprimat şi să poată urni trenul din loc. În toată vremea asta, conductorii şi şeful trenului aleargă din vagon în vagon şi cercetează aparatele semnalelor de alarmă.

Cine poate ghici în ce vagon era ruptă aţa plumbuită şi răsturnată manivela? Ciudat! tocmai în vagonul de unde zburase mai adineaori pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam'mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe. Nu se poate şti cine a tras manivela.

Trenul se porneşte în sfârşit şi ajunge la Bucureşti cu o întârziere de câteva minute. Toată lumea coboară. Mam'mare aşază frumuşel beretul lui Goe, îl scuipă pe puişor să nu-l deoache, îl întreabă dacă-l mai doare nasul şi-l sărută dulce.

Apoi cucoanele se suie cu puişorul în trăsură şi pornesc în oraş.

– La bulivar, birjar! la bulivar!...

Universul prezentat în schiţele lui I. L. Caragiale

I. L. Caragiale realizează o vastă frescă a societăţii româneşti, ilustrând în schiţele sale aspecte variate de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

Împrejurările în care apare opera

Iniţial, opera *D-l Goe...* a fost publicată în ziarul „Universul" din 12 mai 1901, apoi inclusă în volumul *Momente şi schiţe* (în acelaşi an), la a cărui apariţie scriitorul George Ranetti aprecia: *„Nu momente maestre, ci monumente trebuia să botezi admirabilul volum"*.

Semnificaţia titlului

Titlul, alcătuit din substantivul comun scris prescurtat „d-l" şi numele personajului principal, sugerează fina ironie a prozatorului faţă de familiile care îşi răsfaţă copiii, acordându-le mai multă importanţă decât li se cuvine. Goe nu este la înălţimea unui domn şi punctele de suspensie invită la meditaţii asupra aspectului de viaţă abordat.

Tema operei

În această creaţie literară, I. L. Caragiale prezintă educaţia greşită pe care o primesc copiii în familii parvenite.

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări, exerciții și sugestii pentru cunoașterea textului literar

1. Ce se menționează la începutul schiței?

La începutul schiței sunt prezentate unele personaje – Goe și însoțitoarele sale –, așteptând trenul spre București, unde se duc să vadă parada de 10 Mai, distracție promisă băiatului pentru a-l determina să învețe mai mult, ca să nu mai rămână repetent – mențiunea respectivă subliniază dezinteresul copilului față de școală.

2. Indicați locul, timpul acțiunii și personajele

Timpul, locul și personajele sunt: 10 mai (ziua națională a României în acel timp), peronul unei gări din „urbea X", Goe, mam'mare, mamițica, tanti Mița, un tânăr politicos („urâtul") și conductorul. Fiecare din acești factori are un caracter de generalitate (în sensul că o astfel de întâmplare se poate petrece oricând și oriunde).

3. Urmăriți comportarea lui Goe în așteptarea trenului

Prozatorul înfățișează succint atitudinea dominantă în comportarea lui Goe: pretenția ca tot ceea ce dorește să i se îndeplinească imediat. De aceea chiar și trenul trebuie să vină când vrea el: „D-l Goe este foarte impacient și, cu un ton de comandă, zice încruntat: – Mam'mare! De ce nu mai vine? Eu vreau să vie!". Determinantele „foarte impacient" (adjectiv la gradul superlativ absolut), „(un ton) de comandă" și „(zice) încruntat" subliniază nemulțumirea că trebuie să aștepte trenul. Cuvintele pe care le spune „mam'mare", gesturile ei, graba cu care încearcă să-l liniștească explică faptul că Goe este răsfățat. Pentru a fi mai convingătoare, ea repetă verbul „vine", apoi îl alintă cu diminutivul „puișorule" (diminutiv repetat de mai multe ori în schiță), „îl sărută" și îi așază pălăria.

4. Ce observați în legătură cu vestimentația lui Goe?

Descrierea vestimentației, aleasă cu grijă și prețiozitate, sugerează importanța exagerată și nemeritată acordată lui Goe: „Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripția pe pamblică: «le Formidable»". Precizarea făcută de tanti Mița, care îi pusese biletul sub panglica pălăriei, că „așa țin bărbații biletul", exprimă ideea că în ochii celor trei doamne Goe apare ca un tânăr domn ce trebuie respectat cu toată seriozitatea.

Scanned with OKEN Scanner

5. Ce reflectă dialogul dintre Goe şi însoţitoarele sale în legătură cu forma corectă a cuvântului „marinar”?

Dialogul în legătură cu forma corectă a cuvântului „marinar” reflectă incultura lui Goe, a doamnelor şi lipsa lui de respect faţă de acestea:

„– Vezi ce bine-i şade lui – zice mam'mare – cu costumul se marinel?

– Mamiţo, nu ţi-am zis că nu se zice marinel?

– Da' cum?

– Marinal...

.....

– Vezi că sunteţi proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

– Da' cum, procopsitule? întreabă tanti Miţa, cu un zâmbet simpatic.

– Mariner...”

Îngăduitoare peste măsură, mam'mare îl tratează pe Goe cu admiraţie şi cu dragoste, îl socoteşte chiar un tânăr instruit: „n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta”, „îl sărută pe nepoţel şi iar îi potriveşte pălăria”. Adverbul „iar” reflectă dezaprobarea scriitorului faţă de răsfăţatul permanent, indiferent de felul cum se poartă şi cum vorbeşte nepotul.

6. Cum se comportă Goe după ce se urcă în tren?

Goe este necuviincios, neascultător, obraznic şi cu străinii. După ce se urcă în tren, rămâne pe coridorul vagonului „cu bărbaţii”, considerându-se egal cu aceştia. Răspunde cu impertinenţă tânărului politicos, care oferise locul său doamnelor.

7. Care sunt consecinţele pierderii pălăriei?

Lipsa de educaţie este trădată nu numai de limbaj, ci şi de comportare: Goe se agită, se strâmbă la interlocutorul său, care îi dăduse un sfat folositor, apoi „se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă”, scoate capul pe fereastră şi pălăria îi zboară.

Pierderea pălăriei cu biletul aflat în panglică, sosirea conductorului şi conflictul său cu doamnele tulbură plăcerea călătoriei.

Doamnele sunt revoltate că li se cere să mai plătească un bilet pentru Goe, se alarmează când conductorul ameninţă că l-ar putea da jos la prima staţie, protestează împotriva regulamentului, întrebând contrariate:

Scanned with OKEN Scanner

„– Să mai plătim? N-am plătitără o dată?"

Mamițica devine autoritară şi nervoasă că băiatul a pricinuit atâtea neplăceri. Ea îl zguduie pe Goe de mână.

Replica promptă a bunicii exprimă teama de a răni sensibilitatea nepotului:

„– Ce faci, soro? eşti nebună? nu ştii ce simțitor e?"

Cele trei interogații şi calificativul „nebună" exprimă dezaprobarea față de asprimea mamițicăi şi teama de a nu supăra „puişorul" – atitudine pe care nimeni nu şi-a permis-o până atunci.

Această scenă este pentru Goe o confirmare a „calităților" lui şi îi sporeşte pretenția să fie respectat de toată lumea.

Cuvintelor de mângâiere pe care i le spun cele trei doamne să-i aline durerea de la nas, pentru că se lovise de clanța de la uşa cupeului, gesturilor ocrotitoare şi falsei supărări a mamițicăi, Goe le răspunde necuviincios.

Faptul că este răsfățat se înfățişează cu fină ironie; scriitorul se întreabă insistent, cu aparentă îngrijorare, ce va face Goe la Bucureşti fără pălărie într-o zi de sărbătoare, când toate prăvăliile sunt închise şi cum ar fi fost posibil ca mam'mare să nu se îngrijească de orice situație neprevăzută – subtilitatea ironiei este subliniată de repetiția adjectivului pronominal „câtă": „câtă grijă are mam'mare şi câtă prevedere".

Pentru a-l împăca, doamnele îi vorbesc blând, mamițica îi dă „ciucalată", îl pupă toate, iar el se alintă cu obrăznicie sub privirile lor pline de admirație. Precizările „E lucru mare cât e de deştept!", „E ceva de speriat, parol!" exprimă atitudinea critică a prozatorului față de inconştiența celor trei personaje privind valoarea reală a lui Goe şi urmările negative ale răsfățării lui. Comportamentul şi limbajul lor au efectul educativ contrar celui urmărit.

8. Ce alte obrăznicii ale lui Goe tulbură plăcerea călătoriei?

Alte isprăvi ale copilului răzgâiat sunt blocarea sa la toaletă, eliberarea numai după ce vine conductorul, iar doamnele îi plătesc biletul, şi tragerea semnalului de alarmă, punctul culminant al obrăzniciilor băiatului.

9. Ce atitudine are autorul față de reacția lui mam'mare după ce Goe a tras semnalul de alarmă?

Deşi mam'mare rămâne pe coridor, să supravegheze nepoțelul şi îl îndeamnă să nu facă iarăşi ceva rău, acesta se agață de mânerul semnalului de alarmă, producând mare panică în rândul

Scanned with OKEN Scanner

pasagerilor, când trenul se opreşte brusc cu „o zguduitură puternică". Pentru a ascunde greşeala lui Goe, căruia nu-i spune nici măcar un cuvânt de dojană, mam'mare se retrage cu el în compartiment, îl ia în braţe şi se preface că doarme, în vreme ce personalul trenului umblă alertat să descopere din ce vagon s-a tras semnalul de alarmă. Dezaprobarea naratorului faţă de acest act de laşitate, cu efecte negative asupra educaţiei copilului – care poate considera că nu este rău dacă nu ai curajul să-ţi recunoşti greşelile –, se deduce din ironia folosită în consemnarea incidentului: „Cine poate ghici în ce vagon era ruptă aţa plumbuită şi răsturnată manivela? Ciudat! Tocmai în vagonul de unde zburase mai adineauri pălăria marinerului. Cine? cine a tras manivela? Mam'mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în braţe. Nu se poate şti cine a tras manivela".

10. Ce înfăţişează finalul schiţei?

Ajunse în capitală, doamnele se urcă în trăsură, sunt vesele, fără nici o umbră de nemulţumire pentru că Goe a pricinuit neplăceri tuturor călătorilor trăgând semnalul de alarmă. Ele poruncesc să fie duse la bulevard.

Schiţa se remarcă prin fină ironie şi spirit de observaţie – elemente prin intermediul cărora prozatorul conturează imaginea unei familii parvenite şi a unui copil prost crescut.

Planul dezvoltat pentru schiţa *D-l Goe...*
de I. L. Caragiale

Idei principale	*Idei secundare*
1. Familia lui Goe aşteaptă sosirea trenului spre Bucureşti.	a. Familia îi oferă lui Goe o călătorie la Bucureşti pentru a nu mai rămâne repetent. b. Îmbrăcate elegant, mamiţica, mam'mare şi tanti Miţa, împreună cu Goe aşteaptă să ia trenul. c. Copilul se dovedeşte nerăbdător, dorind să vină trenul la comanda sa. d. Goe este îmbrăcat în costum de marinar. e. El vorbeşte urât cu cele trei doamne când se referă la forma corectă a cuvântului „marinar".

Scanned with OKEN Scanner

2. Comportarea lui Goe în tren.	a. Goe nu vrea să stea în compartiment şi iese pe culoar cu bărbaţii. b. Scoţând capul pe fereastră, îşi pierde pălăria şi biletul de tren. c. Familia lui Goe este nevoită să plătească un nou bilet şi o amendă. d. Copilul se loveşte cu nasul de clanţa uşii şi zbiară. e. Doamnele nu-l pedepsesc, îl admiră şi îl răsfaţă, considerând că este deştept. f. Goe se încuie la toaletă. g. Neastâmpărat, trage semnalul de alarmă şi opreşte trenul. h. Goe şi mam'mare intră în compartiment, se prefac apoi că dorm pentru a nu-şi recunoaşte vina.
3. Sfârşitul călătoriei.	a. Trenul ajunge cu întârziere la Bucureşti. b. Doamnele, împreună cu Goe iau o trăsură spre bulevard.

Rezumat

Mam'mare, mamiţica şi tanti Miţa pleacă împreună cu Goe la Bucureşti, de 10 Mai, călătorie promisă băiatului ca să înveţe mai bine pentru a nu mai rămâne repetent.

Goe este nerăbdător să vină trenul. El vorbeşte urât cu cele trei doamne, referindu-se la forma corectă a cuvântului „marinar". Deşi îl pronunţă greşit şi el, bunica şi mătuşa consideră că nepotul este deştept.

După ce urcă în tren, doamnele intră în compartiment, iar Goe rămâne pe coridor. Scoate capul pe fereastră, îi zboară pălăria sub a cărei panglică se află biletul de călătorie. Conductorul cere biletele şi pretinde plata unui bilet şi a unei amenzi.

Goe se loveşte cu nasul de clanţa uşii, dar mam'mare îl liniştеşte, dându-i un beret nou şi mamiţica îi dăruieşte ciocolată.

Băiatul iese pe coridor şi se încuie în toaletă. Este eliberat de controlor, după ce doamnele plătesc biletul de călătorie şi amenda.

Goe trage semnalul de alarmă.

Mam'mare intră în compartiment, îl ia pe băiat în braţe, se prefac apoi că dorm, sustrăgându-se pedepsei.

Scanned with OKEN Scanner

Nu se poate constata cine este vinovatul şi trenul îşi reia mersul.

La Bucureşti, doamnele, împreună cu Goe se urcă într-o trăsură şi pleacă la bulevard.

Opera *D-l Goe...* este o schiță pentru că:

– acțiunea este de maximă concentrare – prezintă liniar un singur episod din viața unei familii: călătoria cu trenul din urbea X la Bucureşti;

– are un număr redus de personaje (mamițica, mam'mare, tanti Mița, tânărul Goe) definite printr-o singură trăsătură de caracter;

– compoziția este riguros orientată spre deznodământ: ajunse la Bucureşti, cele trei doamne coboară vesele, ca şi când nimic neplăcut nu s-ar fi întâmplat în timpul călătoriei şi poruncesc birjarului să le ducă la bulevard ca să vadă parada de 10 mai, scopul venirii lor în capitală;

– atât în cadrul narațiunii, al descrierii, cât şi al dialogului, prozatorul foloseşte un stil concis.

Sugestii privind caracterizarea personajului Goe

– personaj principal Este personajul principal care apare în toate momentelor acțiunii acestei opere literare.

– copil răsfățat, supraapreciat de familie, incapabil să se ridice la condiția de domn La caracterizarea personajului contribuie titlul schiței prin care se sugerează faptul că Goe este un copil răsfățat, supraestimat de familie.

Caracterizarea se realizează direct, de către scriitor şi indirect, prin descrierea vestimentației, a comportării şi prin intermediul limbajului.

– copil leneş Din caracterizarea făcută de autor la începutul schiței („Pentru a nu mai rămâne şi anul acesta repetent...") se desprinde faptul că Goe este un copil leneş, care disprețuieşte munca şi călătoria la Bucureşti constituie o recompensă pentru a trece clasa.

– prețiozitate în vestimentație Vestimentația reflectă prețiozitatea şi grija exagerată a celor trei doamne pentru îmbrăcămintea copilului: „el poartă un frumos costum de marinar, pălărie de pai cu inscripția pe pamblică «le Formidable»".

Scanned with OKEN Scanner

– incultură, lipsă de respect, grosolănie

Felul cum vorbeşte cu doamnele în legătură cu forma corectă a cuvântului „marinar" denotă incultură, lipsă de respect şi grosolănie: „– Vezi că sunteţi proaste amândouă?...".

– iritabilitate, instabilitate, impertinenţă, răsfăţ

Prozatorul surprinde succint atitudinea dominantă din comportarea băiatului ca tot ceea ce doreşte să i se îndeplinească neîntârziat, de aceea crede că şi trenul trebuie să vină când vrea el: „Domnul Goe este foarte impacient, şi, cu un ton de comandă, zice încruntat: – Mam'mare, de ce nu mai vine? Eu vreau să vie!".

Felul de a se comporta în tren este altă modalitate de caracterizare a personajului. El se supraapreciază, considerându-se egal cu maturii, nu intră în compartiment cu doamnele, ci rămâne pe coridorul vagonului, cu bărbaţii.

– obrăznicie, grosolănie

Este grosolan cu străinii, trăsătură dedusă din răspunsul obraznic dat tânărului călător care îl sfătuieşte să nu scoată capul pe fereastră: „– Ce treabă ai tu, urâtule?". Impertinenţa este accentuată prin notarea gesturilor: se strâmbă la interlocutorul său, se spânzură cu mâinile de vergeaua de alamă, scoate capul pe fereastră.

– proastă creştere, nepolitețe

Pierderea pălăriei este un alt prilej care dezvăluie proasta creştere a lui Goe. El zbiară, bate din picioare, cerând să fie oprit trenul pentru a-şi găsi pălăria.

Neastâmpărul permanent al băiatului este scos în evidenţă de momentul când se loveşte cu nasul de clanţa uşii, de secvenţa când se blochează la toaletă, culminând cu tragerea semnalului de alarmă.

– caracterizarea făcută de alte personaje

Caracterizarea făcută de cele trei doamne oferă o imagine deformată a lui Goe. Mam'mare îl consideră un tânăr instruit, dovadă că după discuţia filologică ea îi spune admirativ: „– Apoi de! n-a învăţat toată lumea carte ca d-ta!". Şi tanti Miţa îl priveşte cu simpatie şi încântare, făcând abstracţie de calificativul „proaste", cu care li s-a adresat. Când mam'mare afirmă: „– E lucru mare, cât e de deştept!", tanti Miţa se grăbeşte să sublinieze: „– E ceva de speriat, parol!".

Goe este leneş, impertinent, râzgâiat, ca urmare a modului greşit în care familia înţelege să-l educe considerând că îi dă o creştere aleasă.

Scanned with OKEN Scanner

Goe, mam'mare, mamițica şi tanti Mița aparțin burgheziei parvenite şi sunt personaje ridicole, deoarece au certitudinea că fac parte din înalta societate, că sunt culte, rafinate şi bine crescute, dar comportarea şi limbajul contrazic pretenția lor.

Nuvela

Nuvela este o creație în proză, mai întinsă decât schița, dar mai scurtă decât romanul, cu o acțiune complexă, care înfățişează episoade semnificative din viața unuia sau mai multor personaje.

„Slavici a înțeles arta ca un mijloc de moralizare a oamenilor, ca un instrument de educație civică şi socială. Este între marii noştri scriitori moralistul prin excelență." (Pompiliu Marcea)

Ioan Slavici
(1848 – 1925)

Personalitatea scriitorului Ioan Slavici, scriitor clasic alături de Mihai Eminescu, Ion Creangă şi I. L. Caragiale, a îmbogățit literatura națională cu romane – dintre cele mai cunoscute sunt *Mara* şi *Ultimul armaş* –, cu operele memorialistice – *Amintiri*, *Închisorile mele*, *Lumea prin care am trecut* – şi cu nuvele incluse în volumul *Novele din popor*, publicat în anul 1881. A acordat o mare atenție folclorului, prelucrând şi publicând un număr mare de basme.

Conținutul tematic al nuvelelor lui Slavici Volumul *Novele din popor* cuprinde scrieri care prezintă viața satului ardelenesc sub raport material, spiritual şi etic (*Gura satului*, *La crucea din sat*, *Scormon*), înfățişează urmările tragice ale dez-umanizării sub impulsul setei de înavuțire (*Comoara*, *Pădureanca*, *Moara cu noroc*) sau urmăresc procesul formării intelectualității din lumea satului, intelectuali ce revin în mediul rural, după ce obțin atestate la diverse şcoli, pentru a contribui la ridicarea comunității țărăneşti (*Popa Tanda*, *Budulea Taichii*).

Scanned with OKEN Scanner

Budulea Taichii

I

De-mi părea bine?

Dar se-nțelege că-mi părea bine.

Când mi-l aduc aminte pe dânsul, mi se desfăşoară înaintea ochilor întreaga lume a tinereților, cu toate farmecele ei, acuma pierdute pentru totdeauna; şi nici unul dintre noi toți, care împreună am trecut prin acea lume, nu poate să gândească la tinerețele sale fără să-i treacă, aşezat, retras şi întotdeauna înțelept, Budulea Taichii pe dinaintea ochilor, pentru că Budulea nu era numai al Taichii, ci şi al nostru al tuturora.

Mie, îndeosebi, mi se cuvenea oarecare întâietate la împărțeala părerilor de bine, pentru că eu îl ştiam încă din copilărie şi eram prieten chiar şi cu Budulea cel bătrân.

Nea Budulea, înainte de toate, avea un picior mai scurt decât celălalt şi era un om scurt, gros, rotund la față şi zâmbea mereu când vorbeai cu el. Fără de dânsul nu se putea nici un fel de veselie în sat la noi, fiindcă el cânta mai bine decât toți şi din vioară, şi din cimpoi, şi din flujer, iară pe Huțu îl ducea întotdeauna cu sine, deoarece Buduleasa fugise cu un scriitor al satului, şi nu putea să-l lase pe copil singur acasă. Când Budulea cânta la vioară, ținea cimpoile, iară când oamenii se săturau de vioară, Budulea schimba cu feciorul său. Fluierul îl purta Budulea totdeauna în şerpar; altfel nu l-am văzut de când îl țiu minte şi nici nu-mi pot închipui un Budulea făr-de fluier în şerpar.

La praznice şi la ziua numelui ştiam de mai nainte că are să ne vie Budulea cu mulți ani, cu spor în casă şi cu belşug la masă: aşa m-am trezit eu; ce va fi fost mai nainte, nu ştiu.

Îmi aduc numai aminte că eram copil mic şi că priveam când la piciorul cel scurt al lui Budulea, când la Huțu, care şedea cu cimpoile într-un colț al casei. Mai țin apoi minte că i-am dat o bucată de plăcintă, că l-am bătut, fiindcă nu voia să-mi lase cimpoile, şi că era băiat bun, căci nu s-a supărat, deşi era mai mare decât mine.

În urmă, la şcoala din sat, mă bătea câteodată el pe mine, dar nici atunci nu era supărat, deşi totdeauna eu mă legam de el.

Căci dascălul nostru era un om neobosit, şi fiindcă Budulea peste săptămână mergea la lucru, el zicea mereu: „Măi Buduleo, nu mai purta şi copilul cu tine; pune-i o bucată de pâne în traistă şi trimite-l

Scanned with OKEN Scanner

la şcoală, ca să-mi bat şi eu capul cu dânsul". Iară Budulea era om cuminte şi înţelegea că dascălul nu are altă treabă decât să-şi bată capul cu copiii oamenilor. Un singur lucru îl mai punea pe gânduri: parcă tot nu-i venea să creadă că şi Huţu are să înveţe carte.

Când eu începusem a umbla la şcoală, Huţu era printre băieţii de care îmi era frică.

Îl văd parcă şi acum umblând cu o vergea în mână pe dinaintea băncii şi privind de la înălţimea diregătoriei sale de cenzor cu o straşnică neîndurare asupra noastră, care nu străbătuserăm încă în adâncimile tainicului „Bukiaz-ba". (...)

Povăţuit de mâna lui am trecut aceste adâncimi pe nesimţite.

Întorcându-mă acasă după cele dintâi ceasuri petrecute la şcoală, sufletul îmi era plin de minunăţiile ce văzusem. Închipuirea mea de copil era prea slabă spre a putea aduna atâta sumedenie de copii la un loc, şi toţi aceşti copii, pe care-i văzusem acum în aievea, şedeau tăcuţi, nemişcaţi şi cu ochii ţintiţi la învăţător: îmi era ca şi când m-aş fi întors din altă lume, şi când maica mă întreba ce-am văzut la şcoală, în uimirea mea nu ştiam să-i spun altceva decât c-am văzut pe Huţu lui Budulea plimbându-se cu bâtul în mână şi că acum nu-l mai cheamă Huţu, ci Mihail Budulea, ca pe taică-său cel cu cimpoile.

Şi, fiindcă eram nerăbdător şi doream să văd iar pe Huţu cu bâtul, m-am dus şi după-prânz la şcoală. Simt şi acum adânca dezamăgire ce mă cuprinsese când văzui un alt băiet cu vergeaua, căci în zadar, atât de straşnic ca el nu mai era nici unul. (...)

După aceea m-am dus iar la şcoală. Mama-mi dăduse două pere, una pentru mine, alta pentru Huţu. Eu le-am păstrat pe amândouă pentru dânsul; dar am plecat plângând de la şcoală şi plângând am ajuns acasă, fiindcă el nu le ceruse de la mine, iară eu nu îndrăzneam să i le dau.

Şi fiindcă eram prea nenorocit, mama a trimis pe Barbura să aducă pe Huţu, pentru ca să-i dau cele două pere: iară de aci înainte, mergând la şcoală, el trecea totdeauna şi mă lua şi pe mine.

Pus fiind astfel sub ocrotirea celui mai straşnic dintre „cenzorii" din şcoală, nu mă mai temeam de nimeni şi de nimic.

Ştiam, afară de aceasta, că şi eu trebuie să mă fac odată ca Huţu, şi pentru aceea îi prindeam apucăturile şi, înainte de toate, din copil neastâmpărat ce eram, mă făcui băiat aşezat şi înţelept ca dânsul. Nu-i vorba, el era tot mai aşezat şi mai înţelept decât mine; dar când

Scanned with OKEN Scanner

îl vedeam pe el zicând Tatăl nostru, cântând irmoşul ori citind *Apostolul* în biserică, inima îmi bătea mai tare, căci un glas tainic îmi şoptea: „Şi tu vei fi odată ca dânsul". Mergeam dar totdeauna cu el, de el ascultam totdeauna şi la dânsul căutam scăpare când eram năpăstuit.

Căci Huţu era puternic, pentru că dascălul nu ţinea la nimeni mai mult ca la dânsul.

[Dascălul Clăiţă îl sfătuieşte pe Budulea să-şi trimită feciorul la şcoală în oraş. Învăţând mai departe, Huţu va putea ajunge dascăl în sat.]

Ştia tot satul că Huţu are să meargă la şcoala în care învăţ eu şi că are să se întoarcă dascăl, deşi eu voiam să mă fac popă.

Ne-am dus apoi la oraş, adecă nu ne-am dus, fiindcă eu plecasem câteva zile mai-nainte, iară dascălul Clăiţă venise cu Budulea şi cu Huţu în urmă, dar ne-am întâlnit în oraş.

Dascălul era foarte necăjit. Lumea se stricase cu desăvârşire şi directorul de la preparandie nu voia să-l primească pe Huţu fiindcă era o lege nouă, ca să nu primească decât pe aceia care au făcut patru clase primare.

Budulea era, dimpotrivă, aşezat şi vesel. Îi părea bine că nu l-au primit pe Huţu la preparandie: voia să-l dea la şcoala unde eram şi eu.

Huţu, în sfârşit, era nenorocit. Dascălul îi dăduse nişte pantaloni roşi, un surtuc petecit şi o pălărie purtată, pentru că acum nu se mai putea să umble în strai ţărănesc. Nu i se potriveau deloc hainele; el însuşi nu se simţea bine în ele; îi era ruşine parcă de lume şi păşea lat şi ţiindu-şi mâinile depărtate de trup, pentru ca nu cumva, umblând, să-şi roadă mânecile şi pantalonii. Erau hainele în care umblase odată dascălul; şi-l treceau fiorii când se gândea că acum el însuşi le poartă şi se strică.

Eu eram fericit. Acum atârnau toate de mine, fiindcă eu cunoşteam pe profesorul de a treia clasă primară şi puteam să-i duc la dânsul, şi să-i recomand, şi să-i spun că Huţu e din sat de la noi, şi că e un băiat cumsecade.

[Profesorul Wondracek îl supune pe Huţu unui scurt examen.]

– Băiatul nu ştie mult – zise el în sfârşit – dar îl primesc, fiindcă e feciorul d-tale, şi dacă va fi silitor, are să treacă examenul. E destul

Scanned with OKEN Scanner

de mare, adaugă el aşezat, pentru ca să înţeleagă că-i şade rău între copii dacă nu învaţă bine, pentru că atunci e ca măgarul între oi.

Atât îmi trebuia şi mie.

Întrebaţi dacă-mi părea bine?

Dar se înţelege că-mi părea bine: nici nu mai mergeam, zburam spre casă, pentru că Huţu trebuia să locuiască cu mine; el era şi trebuia să rămână sub scutul şi povăţuirea mea. Şi cum mergeam, eu mergeam iute, fiindcă eram fericit, dascălul Clăiţă grăbea, fiindcă era un om neobosit, Budulea cel bătrân şchiopăta sprinten şi pe mărunţite cu noi, fiindcă nu-şi mai găsea rostul şi ar fi voit să afle vreun om ca să-i spună cele petrecute, şi numai Huţu venea aşezat şi cu paşii măsuraţi în urma noastră, ca şi când nici n-ar şti de ce e vorba.

– Vino, măi, mai iute, îi zisei eu nerăbdător.

– Lasă, că vă ajung eu, răspunse el zâmbind.

II

Eram cinci inşi la precupeaţa Lenca Liuchici şi aveam două paturi şi o masă, iară Huţu se culca pe jos, fiindcă taică-său îi adusese o saltea cu paie, două perini, o velinţă, trei rânduri de albituri, două pâni mari, un săculeţ de fasole, altul cu făină de mămăligă şi o bucată de slănină, ca să-i fie pe două săptămâni. Seca Lenca avea două fete şi un copil, era sârboaică şi vindea peşte în piaţă; ea se certa totdeauna pe sârbeşte când era acasă, şi pe româneşte în piaţă, dar altminteri era o femeie bună şi ţinea la noi, fiindcă eu şi Ioţa îi plăteam şi cu mâncarea, iară ceilalţi doi, care erau preparanzi, şi Huţu, îi plăteau pentru pat şi pentru locul saltelei, mai având ca să le fiarbă, din al lor, şi de mâncare, când aveau câte ceva. Huţu nu plătea decât pe jumătate, adecă şaizeci de creiţari pe lună, fiindcă îi aducea în toate dimineţile coşurile cu peşte verde şi pe cel cu peşte uscat, făcea foc, mătura în casă, spăla vasele, căra apă şi aducea iar coşurile acasă, când se însera, şi atunci mă duceam şi eu să-i ajut, pentru că-mi plăcea să port coşul cu peşte, şi peştele mirosea frumos.

Aşa se petreceau lucrurile pe vremea aceea, şi vremile erau atunci minunate.

Budulea cel cu fluierul în şerpar venea în toate vinerile şi ne aducea câte ceva de acasă. El pleca de joi şi venea încet, dar

Scanned with OKEN Scanner

totdeauna cu traista plină. Iară când întâlnea vreun drumeț, prindea vorbă cu el şi, dacă drumeţul nu-l întreba, el îi spunea fără să fie întrebat: „Mă duc şi eu la oraş, fiindcă am un fecior la şcolile cele mari. Are să iasă dascăl. Eu sunt Budulea, cimpoieşul din Cocorăşti". Iară Seca Lenca se bucura totdeauna când joi de cu seara ne pomeneam cu el, pentru că Budulea ştia o mulţime de minciuni şi niciodată nu venea cu mâna goală. Vineri după-amiază Budulea iar se întorcea acasă şi le spunea drumeţilor că a fost la oraş, fiindcă are un fecior la şcolile cele mari.

Dar după ce se întorcea acasă, Budulea se făcea trist. De când avea şi el un fecior la şcolile cele mari, se gândea mereu că, oare ce poate să se fi ales de Safta; nu se putea el bucura aşa singur, când şi ea trebuia să se bucure cu el dimpreună. Şi când se gândea cum s-ar bucura Safta dac-ar afla că feciorul ei are să fie dascăl, ochii i se umpleau de lacrămi şi credea că, moartă să fie, ar scoate-o din pământ.

Şi pentru aceea Budulea nu-şi mai găsea tihna de mai nainte şi era mereu dus pe gânduri.

Apoi a venit peste câteva săptămâni dascălul Clăiță şi cu Budulea şi cu nevasta lui Budulea, care era mama lui Huțu, şi părea acum mai bătrână decât Budulea.

Dascălul era foarte aşezat, ca şi când ar sta înaintea episcopului. Budulea râdea în el, ca omul care a făcut o poznă din cele mai bune, iară Buduleasa era nerăbdătoare, ca şi când ar fi stat pe spini şi pe jeratic.

Dar ziua aceea nu era vineri şi noi eram la şcoală.

Budulea s-a gândit dar să vie ca să-l ieie pe Huţu şi să-l ducă acasă, dar să nu-i spuie nimic, pentru ca să vadă ce zice.

Fiind însă că noi eram în clasă şi profesorul ne vorbea tocmai despre cele patru părți cardinale ale universului, Budulea a deschis uşa, a băgat capul prin deschizătură şi-a strigat tare:

– Măi, Budulea taichii!

De-atunci a rămas Huţu „Budulea Taichii".

D-nul profesor Wondracek a sărit mânios, fiindcă Huţu s-a ridicat şi-a zis:

– Noi suntem, domnule profesor! iară băieții au început să râdă.

Dar când Budulea a intrat, a zis: „Vreau să-l duc acasă, ca să vadă pe maică-sa", domnul Wondracek nu mai era mânios şi mi-a dat şi mie voie să plec, pentru că şi eu voiam să văd pe mama lui Huțu.

Scanned with OKEN Scanner

Huțu însă nici nu mergea iute.

El era băiat de cinci ani când plecase maică-sa; o ținea bine minte, şi, precum a aşteptat zece ani ca să o vadă, mai putea aştepta încă cinci minute.

Când am ajuns apoi acasă, la Seca Lenca, dascălul era mişcat, Budulea iarăşi râdea în el, Seca Lenca stătea cu fetele ei privind ca la o minune; iar eu nu cunoşteam pe mama lui Huțu, fiindcă n-o văzusem niciodată.

Huțu o cunoştea şi s-a dus să-i sărute mâna, dar ea n-a primit, ci i-a zis că s-a făcut mare şi s-a uitat la el. Şi el s-a uitat la ea şi i-a zis că a îmbătrânit. Apoi n-au mai zis nimic, ci au stat față în față şi s-au uitat amândoi aşa în vânt.

– Nu-ți pare bine că vezi pe maică-ta? a grăit atunci Budulea apropiindu-se.

– Îmi pare bine, taică, a răspuns Huțu şi şi-a băgat mâna în buzunarul pantalonilor.

După aceea Huțu a ieşit afară şi a început să plângă, iară maică-sa a ieşit după el, ca să plângă şi ea; am început să plâng şi eu, fiindcă nu mai văzusem pe Huțu niciodată plângând. Dar Budulea râdea acum şi se uita la noi; pentru aceea am ieşit şi eu afară şi, când am văzut că Huțu plânge, iar mumă-sa îl ține în brațe şi-l sărută, m-am oprit cuprins de fior înaintea lor.

Întrebați dacă-mi părea bine?

Îmi venea parcă să țip de bucurie, dar am plecat, ca să nu-i supăr.

De aici înainte Budulea venea cu nevasta la oraş şi le zicea drumeților: „Mergem la oraş fiindcă avem un fecior la şcoala cea mare. Are să iasă dascăl". Iară când venea singur, el le zicea: „Mergem când eu, când nevastă-mea la oraş fiindcă avem un fecior la şcolile cele mari. Învățătura cere multă cheltuială şi nu putem să ne pierdem vremea amândoi, adecă atât eu, cât şi nevasta mea. Eu sunt Budulea, cimpoieşul de la Cocorăşti".

III

(...) La capătul anului lucrurile s-au schimbat. Eu am plecat acasă, iar Budulea Taichii a rămas la domnul profesor Wondracek.

Dascălul Clăiță era nenorocit, fiindcă auzise că domnul Wondracek voieşte să treacă pe Huțu la şcolile latineşti. Era o curată hoție să ia băiatul pe care l-a crescut el în şcoala lui şi să-l

Scanned with OKEN Scanner

nenorocească, depărtându-l de la dăscălie, pentru ca să-l scoată, te pomeneşti ce, popă, ba poate chiar advocat.

– E rău, e foarte rău, zicea el. Pentru că să vezi d-ta: e adevărat că trebuie să fie şi popi şi alt neam de oameni, dar cel mai mare lucru e dascălul, şi aşa oamenii cei mari aleşi trebuie să fie dascăli.

Însă Budulea nu voia să înţeleagă nenorocirea ce i se pregătea lui Huţu. El ştia un lucru: că fluierul lui are şase borte, şi când auzea că Huţu are să înveţe latineşte, greceşte, ba chiar şi nemţeşte, îi venea să sară cuc de bucurie şi, mergând la oraş, le zicea drumeţilor: „Am un fecior la învăţătură. Are să iasă dascăl mare. Vorbeşte sârbeşte şi ungureşte, iar acum învaţă latineşte, greceşte şi nemţeşte; nu-i mai lipseşte nici o limbă pentru ca să fie cele şase depline".

Căci, după cum ştia Budulea, nu erau atunci pe lume decât şase limbi, căci franţuzeasca era un fel de nemţească, rusească un fel de sârbească, iar turcească un fel de limbă păgânească, pe care puteai s-o înţelegi în latineşte, căci, după cum spunea dascălul Clăiţă, şi latinească era o limbă păgânească. Huţu putea dar să se înţeleagă cu toată lumea.

Drumeţii dădeau din cap şi, întorcându-se acasă, spuneau că este la Cocorăşti un cimpoieş care are un fecior foarte învăţat, ce ştie toate limbile, şi că l-au văzut chiar ei pe acel cimpoieş, care e un om scurt, gros, şchiop de piciorul stâng, rotund la faţă şi zâmbeşte totdeauna când vorbeşti cu el.

[Huţu îşi continuă studiile la şcoala din oraş, însă se hotărăşte să devină preot. Pentru că ar fi trebuit să îl aştepte prea mulţi ani, dascălul Clăiţă o măritră pe Livia, promisă lui Huţu, cu un alt fecior din sat. Huţu se gândeşte să se călugărească, dar amână timp îndelungat decizia. În final, după aproape zece ani, se îndrăgosteşte de Mili, sora Liviei, se căsătoreşte cu ea şi are un băiat, primul nepot al lui Budulea.]

Împrejurările în care apare opera Opera a fost publicată în iunie-iulie 1880 în revista „Convorbiri literare", la Iaşi, apoi a apărut în ziarul „Timpul", la Bucureşti şi a fost inclusă în volumul *Novele din popor* în 1881.

Semnificaţia titlului Titlul este numele personajului principal al operei: alcătuit din substantivul propriu Budulea şi substantivul comun Taichii, devenit propriu într-o anumită împrejurare hazlie.

Scanned with OKEN Scanner

Aspectul general al realității (tema)

Nuvela înfățișează momente semnificative din viața personajului principal Huțu, numit Budulea Taichii, şi îi urmăreşte evoluția începând cu primii ani de şcoală şi până la realizarea sa ca intelectual întors între ai lui, dornic să contribuie la ridicarea satului.

Caracterul de evocare al operei

Această operă literară are caracter memorialistic; scriitorul, în postură de personaj, rememorează amintiri din anii de şcoală din care se detaşează chipurile îndrăgite: Mihai Budulea, cimpoieşul din Cocorăşti, Huțu, fiul său, dascălul Clăiță.

Fiind operă de evocare, prozatorul foloseşte redactarea la persoana I, el este martorul sau eroul întâmplărilor povestite. Aceste amintiri sunt filtrate prin propria sensibilitate cu un sentiment de nostalgie („când mi-aduc aminte de dânsul mi se desfăşoară înaintea ochilor întreaga lume a tinereții cu toate farmecele ei acum pierdute pentru totdeauna").

Chiar din partea introductivă a fragmentului, prozatorul îşi exprimă dragostea față de Huțu şi mândria că este prieten cu el şi cu tatăl acestuia. Nuvela continuă cu prezentarea cimpoieşului.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Prin ce moduri de expunere se realizează caracterizarea lui Budulea?

Caracterizarea lui Budulea se realizează îmbinând descrierea cu narațiunea. Prin caracterizarea directă se înfățişează succint portretul fizic şi moral al cimpoieşului din Cocorăşti: „un om scurt şi gros", cu fire deschisă – dedusă din faptul că pe fața lui rotundă înflorea mereu un zâmbet plăcut. El era nelipsit de la petrecerile satului, fiind un neîntrecut cântăreț din vioară, cimpoi şi din fluier.

Scriitorul povesteşte cum Budulea era aşteptat cu nerăbdare la praznice şi la ziua numelui, pentru că ştia nu numai să cânte, ci şi să facă frumoase urări de viață lungă şi de belşug la masă.

2. În ce împrejurări l-a cunoscut scriitorul pe Huțu?

Scriitorul l-a cunoscut pe Huțu în copilărie, când băiatul îşi însoțea tatăl la sărbătorile unde Budulea era chemat să cânte şi el avea grijă de cimpoaie şi de fluiere. Pornind de la aceste întâmplări petrecute în copilărie, scriitorul a recreat o

Scanned with OKEN Scanner

lume apropiată de cea reală, în care se regăseşte în ipostază de personaj alături de Huţu.

3. Ce impresie a făcut Huţu asupra copilului (viitorului prozator) în anii de şcoală?

Scriitorul îşi aminteşte că, îndemnat de dascălul Clăiţă, cimpoieşul şi-a dat feciorul la şcoala din Cocorăşti, deşi nu-i venea să creadă că el va învăţa carte. Dascălul i-a încredinţat misiunea de cenzor. Huţu se purta cu straşnică neîndurare, mergând cu vergeaua în mână prin faţa băncilor, privindu-i sever pe şcolari, dar şi ajutându-i să treacă peste dificultăţile însuşirii primelor noţiuni ale cititului. În această postură, Huţu produce o puternică impresie asupra elevului Slavici, de aceea când mama lui îl întreabă ce a văzut la şcoală, din sumedenia de imagini, nu îşi aminteşte decât de Huţu plimbându-se autoritar printre elevi cu bătul în mână. Chiar din primele zile ale vieţii de şcolar se naşte o strânsă prietenie între cei doi băieţi – Huţu devenind apărătorul de temut al învăţăcelului.

4. Ce a mai însemnat Huţu pentru prietenul său în anii de şcoală de la Cocorăşti?

Din mărturisirile scriitorului se desprinde faptul că Huţu a însemnat pentru el un model în anii de şcoală de la Cocorăşti. El se străduia să-i imite gesturile şi preocupările şi să devină un băiat cuminte: „Ştiam, afară de aceasta, că şi eu trebuie să mă fac odată ca Huţu şi pentru aceea îi prindeam apucăturile şi, înainte de toate, din copil neastâmpărat ce eram mă făcui băiat aşezat şi înţelept ca dânsul".

5. Prin ce mod de expunere înfăţişează scriitorul plecarea sa şi a lui Huţu la şcoala din oraş?

Prozatorul înfăţişează, prin intermediul naraţiunii, plecarea sa şi a lui Huţu la şcoala din oraş. Huţu a venit însoţit de dascălul Clăiţă şi de Budulea, învăţătorul intenţionând să-l aducă pe băiat la preparandia (şcoală pentru pregătirea învăţătorilor). Pentru că nu absolvise patru clase primare în sat, Huţu nu a fost primit la preparandia şi s-a dus la şcoala profesorului Wondracek. Scriitorul îşi aminteşte ce fericire i-a pricinuit faptul că a devenit coleg cu Huţu şi că trebuie să locuiască împreună. Huţu se bucura de această schimbare din viaţa lui. El era totodată stingherit că îmbrăcase hainele dăruite de dascălul Clăiţă care nu i se potriveau, fiind prea mari pentru dânsul; era emoţionat că le purtase învăţătorul şi se temea să nu le uzeze. În vreme ce toţi grăbeau pasul, Huţu venea din urma lor „aşezat şi cu paşi mărunţi".

Scanned with OKEN Scanner

6. Ce povesteşte scriitorul despre Huţu când se afla în gazdă la precupeaţa Lenca Liuchici?

În gazdă la precupeaţa Lenca Liuchici se aflau cinci băieţi care dormeau în două paturi, iar Huţu se culca jos, pe o saltea de paie adusă de tatăl său. Cimpoierul îi lăsa de mâncare două pâini mari, un săculeţ cu fasole, unul cu mălai şi o bucată de slănină pentru două săptămâni. Fiindcă era băiat sărac, Huţu nu putea să plătească decât şaizeci de creiţari pe lună, adică jumătate faţă de cei care se tocmiseră cu mâncarea gazdei şi pentru restul banilor îndeplinea diferite munci: ducea în fiecare dimineaţă coşurile cu peşte la piaţă, iar seara le căra acasă, mătura, spăla vasele, căra apă.

Budulea cel bătrân venea în fiecare vineri cu fluierul în şerpar şi dădea băieţilor câte ceva de acasă. El intra în vorbă cu drumeţii şi le spunea, cu mândrie, că are un fecior la şcolile cele mari şi că acesta se va face dascăl.

Seca Lenca se bucura când îl vedea, pentru că ştia să povestească frumos şi le aducea totdeauna ceva bun în traistă.

7. Ce fapt îi umbreşte fericirea lui Budulea?

Fericirea lui Budulea era umbrită de faptul că soţia lui, Safta, îl părăsise cu zece ani în urmă şi nu ştia ce s-a întâmplat cu dânsa. Ar fi vrut să se bucure împreună că au un fecior la şcolile cele mari şi că va deveni dascăl.

8. Ce surpriză i-a făcut cimpoieşul băiatului?

Peste două săptămâni, Budulea a venit la oraş însoţit de Safta şi de dascălul Clăiţă. În această secvenţă se relatează împrejurarea în care Huţu primeşte porecla „Budulea Taichii". Pentru că băieţii nu erau acasă şi părinţii lui Huţu erau nerăbdători să-l vadă, cimpoieşul s-a dus la şcoală, a băgat capul prin deschizătura uşii şi a strigat: „Măi, Budulea Taichii!". Întâmplarea l-a supărat pe profesor, dar, când Budulea a intra în clasă şi a spus că ar dori să-l ia pe băiat ca să-şi vadă mama, profesorului i-a trecut supărarea şi i-a dat voie copilului să plece împreună cu colegul său, Ioan Slavici.

9. Cum se comportă Huţu în această împrejurare?

La început, Huţu a fost reţinut, mergea fără grabă gândindu-se că aşa cum a aşteptat timp de zece ani ca să-şi vadă mama, poate să mai aştepte încă cinci minute. Când a ajuns acasă, s-a dus să-i sărute mâna, însă ea nu a acceptat, i-a spus că s-a făcut băiat mare şi l-a privit îndelung. Copilul, care avea numai

Scanned with OKEN Scanner

cinci ani când a fost părăsit, purta în minte imaginea mamei de atunci, de aceea rămâne surprins când o vede şi îi spune că a îmbătrânit.

Copleşiţi de emoţie, nici unul nu a mai spus nimic, „ci au stat faţă în faţă şi s-au uitat amândoi aşa în vânt".

Dialogul exprimă nedumerirea lui Budulea faţă de reacţia fiului său şi faţă de răspunsul laconic (scurt) al acestuia: „– Nu-ţi pare bine că vezi pe maică-ta?

– Îmi pare bine, taică, a răspuns Huţu..."

Nemaiputându-şi ascunde emoţia, băiatul şi mama au ieşit afară, au plâns, Safta şi-a sărutat copilul, în vreme ce prietenul lui plângea, iar Budulea râdea şi se uita mulţumit la dânşii.

De atunci, vinerea, Budulea venea la oraş şi cu soţia sa şi le spunea cu mândrie drumeţilor că merg la feciorul lor care învaţă la şcoala cea mare şi se va face dascăl.

10. Ce prezintă partea finală a fragmentului? La sfârşitul nuvelei se prezintă ultimele trepte parcurse de Huţu în formarea sa şi implicarea celor apropiaţi faţă de împlinirea lui profesională. Se bucură de încrederea şi preţuirea profesorului Wondracek, în casa căruia locuia îndeplinind munci care îl scuteau pe Budulea de orice cheltuială.

Dascălul Clăiţă este desperat auzind că profesorul vrea să-l treacă la şcolile latineşti de unde s-ar putea să iasă popă sau chiar avocat, pentru că el consideră că meseria de dascăl este cea mai importantă şi că „oamenii cei mari, aleşi trebuie să fie dascăli". El se frământă deoarece i se pare o hoţie ca domnul Wondracek să-i ia elevul pe care l-a crescut la şcoala lui cu speranţa că se va întoarce la Cocorăşti.

Budulea, în naivitatea sa, crede că Huţu ştie toate limbile pământului, că se poate înţelege cu toată lumea şi, mergând la târg, le spune drumeţilor cît de învăţat este fiul lui, iar aceştia se minunează.

Perseverent, călit în lupta cu greutăţile, Huţu continuă să înveţe la oraş şi devine preot. El primeşte o mare lovitură când aude că dascălul Clăiţă a măritat-o pe Livia cu un alt fecior din sat, fiindcă ar fi trebuit să aştepte prea mulţi ani să-şi termine dânsul studiile. Îndurerat, Huţu se gândeşte să se călugărească, dar amână această hotărâre şi, după aproape zece ani, se căsătoreşte cu Mili, fiica cea mai mică a dascălului. Revine în sat şi îi face lui Budulea bucuria de a-i dărui primul nepot.

Scanned with OKEN Scanner

Opera *Budulea Taichii* este o nuvelă pentru că:

– este o creație epică în proză;
– are o acțiune de mai mare întindere decât schița și mai mică decât romanul;
– are o acțiune complexă care prezintă momente semnificative din viața personajelor:

- copilăria lui Huțu ca orfan care-și însoțea tatăl la petreceri și la munca ogorului, pentru ca să nu rămână singur acasă;
- anii de școală de la Cocorăști, unde se bucură de prețuirea dascălului Clăiță, care-l numește monitor;
- studiile la oraș la școala domnului Wondracek;
- hărnicia cu care muncește în gospodăria gazdei Seca Lenca, pentru ca să-și scutească tatăl de cheltuieli;
- râvna depusă pentru studiul limbilor străine și al altor discipline pentru a deveni preot;
- durerea pe care o încearcă atunci când află că Livia, iubirea lui, s-a măritat cu altul, depășirea suferinței;
- întoarcerea în sat;
- căsătoria cu Mili;
- venirea pe lume a copilului;
- paralel se prezintă viața colegului său, școlarul Slavici de atunci;
- sentimentele părinților: mândria tatălui, emoția mamei când își revede fiul peste zece ani, frământările sufletești ale dascălului Clăiță și mulțumirea care pune stăpânire pe toți în final;

– la acțiune iau parte mai multe personaje prezentate în mediul lor de viață;
– scriitorul îmbină cele trei moduri de expunere – narațiunea ocupă un loc dominant.

Romanul

Romanul este specia genului epic în proză, de mare întindere, are o acțiune complexă, un număr mare de episoade și personaje și o intrigă complicată.

„Într-un soi de poeme în proză și de însemnări... autorul reconstruiește în ton idilic acea vârstă a exuberanței, pe care adultul o uită de obicei ușor. Cu tot aspectul lor liric, poemele prezintă interes psihologic tocmai prin puterea de a fixa o experiență pe care toți o pierd." (G. Călinescu)

La Medeleni
de Ionel Teodoreanu

(...) Olguța luă cu degetele din gură ultima bomboană de mintă și o așează pe sugătoare. Apoi botează între buze noua peniță „Aluminium" cu gust de aguridă, o cufundă umezită în cerneală,

Scanned with OKEN Scanner

scutură condeiul pe sugătoare, şi scrise titlul pedepsei: „Olguța are dreptate".

Sublinie titlul cu-atâta energie, încât linia, la început plină, se prefăcu la sfârşit în două şine subțiri, ca şi cum expresul care le umpluse ar fi deraiat. Olguța le contemplă cu satisfacție... Mai muie o dată condeiul în cerneală şi începu să caligrafieze afirmația... Virajurile roşii ale limbii, din ce în ce mai răsărită între buze, însoțeau virajurile negre ale peniței, din ce în ce mai repezi... După a zecea afirmație, Olguța se încruntă, contrazisă de cele două sute de negații, care-şi aşteptau rândul în ciubăraşul negru al călimării de cristal... Mirosea a cerneală.

Olguța lăsă condeiul şi începu să-şi sucească nasul.

Luă din nou condeiul. Subt fiecare cuvânt al ultimei afirmații însemnă cu vârful peniței câte două ghilimele drepte. Subt ele altele, şi altele, şi altele. Mişcarea îi plăcea. Parcă scărpina coala. Cu încetul hârtia se umplu până jos de un joc de țânțari. (...)

Condeiul se ridică în aer, orizontal, şi de-acolo coborî inspirat asupra unei coli intacte: „Olguța nare dreptate de două sute de ori".

Olguța privi cu milă pe reprezentanta celor două sute de negații. Făcuse într-adins o greşeală de ortografie, scriind „nare" într-un cuvânt.

„Olguța are dreptate de o sută de ori".

Privi cu mândrie sinteza bine caligrafiată şi corect scrisă a celor o sută de afirmații. Subt ele trase o linie, scăzu şi scrise: „Olguța n-are dreptate de o sută de ori".

Vra să zică nimicise o sută de negații. Bun!

Dar tot mai rămâneau o sută... Bine! dacă-i aşa.

„Olguța n-are dreptate de o sută de ori, însă Buftea n-are dreptate deloc".

Olguța respiră, privind epitaful pedepsei... Uşa se deschise încetişor... Monica intră în odaie, privind podelele, cu mâna la gură.

– Monica, ia uită-te ce-am scris! (...)

– Cum? ai şi scris?!

– Uită-te!

– Aa! Numai atâta ai scris! se linişti Monica.

– Ce? Nu-ți place?

– Nu zic că nu!... Da' scriu eu pentru tine.

– Da' nu vreau!... Aşa am vrut să scriu!

– Tante Alice a văzut?

– Aşa vreau eu! se împotrivi Olguța.

Scanned with OKEN Scanner

– Olguța, fă-mi și mie o plăcere... Eu ți-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine.

– Și eu ce să fac? începu să consimtă Olguța.

– Tu uită-te!

– Asta nu!

– Atunci pune sugătoarea!

– Ți!

– Fă și tu ceva! Hai, Olguța, lasă-mă să încep.

– Știi ce?

– ...?

– Scriu și eu cu tine!

– Nu vreau.

– Da' vreau eu!

– De ce, Olguța?

– Fiindcă n-am ce face!... Tu scrii „Olguța n-are dreptate" de două sute de ori și eu scriu că am dreptate.

– Hai să-ncepem!

– Monica, n-am condei! se tângui Olguța, lăsând-o pe Monica să-i ia condeiul.

– Vezi, Olguța! lasă-mă pe mine!

– Fă cum vrei! oftă Olguța. Eu te-aștept!

Începu să cutreiere odaia în lung și-n lat, din ce în ce mai repede. Poposi lângă sobă, deschise portița, acordă o scurtă audiență gavanoaselor, închise portița la loc.

– Ascultă, Monica, tu pui numere la-nceput?

– Nu pun.

– Atunci cum știi câte ai scris?

– Țin minte.

– Aha!

– Vrei să pun?

– Nu... să-mi spui când ajungi la douăzeci.

– De ce?

– Ai să vezi!

Se aplecă peste umărul Monicăi, controlând.

– Așa! Douăzeci?

– Da.

– Scrie la-nceput numărul cincizeci.

– Vai, Olguța!

– Fă cum spun!

Scanned with OKEN Scanner

– Şi tante Alice?

– Nu controlează... Scrie mare de tot „cincizeci”... Aşa. mai ai de scris douăzeci de rânduri şi s-a făcut suta *mea.* (...)

– Isprăveşte, Monica, se impacientă Olguța.

– Lasă, că nu mai am mult.

Olguța măsluise şi negațiunile, silind-o pe Monica să numeroteze cu câte un „cincizeci” persuaziv fiecare rând al cincisprezecilea.

– Ascultă, Monica, începu Olguța agitată, după oarecare codeală jenată, îți dau ție păpuşa mea.

– Pentru că ți-am scris asta? dispreţui Monica colile acoperite de parada amăgitoare a literelor. Eu am două păpuşi!... Tu ce-ai să faci fără păpuşă?

– Nu!... Da' mie nu-mi trebuie păpuşă. Ai isprăvit?

– Am isprăvit... Asta nu-i frumos, Olguța! Ce-are să spună tante Alice!

– Lasă... Caută-mi o panglică.

Olguța făcu sul colile.

– Ai găsit?

– Da.

– Acum fă o fundă frumoasă; ştii, cum mi-ai făcut pentru premii.

– De ce, Olguța? întrebă Monica, înflorind din vârful degetelor funda sulului cu pedeapsa.

– Mama are să vadă că funda-i bine făcută şi-are să fie mulțumită.

– ...?

– Fiindcă eu nu ştiu să fac funde... ş-atunci are să uite să mai controleze!

– Vai, Olguța, tare eşti şireată! (...)

Personalitatea scriitorului

Apariția lui Ionel Teodoreanu în literatura română a fost primită cu deosebită căldură şi prețuire de critica literară.

Garabet Ibrăileanu îl consideră drept „unul din cei mai înzestrați scriitori apăruți după război”.

Ciclul *La Medeleni* a fost socotit o scriere de valoare rară, comparabilă cu capodopera scriitorului rus Lev Nicolaevici Tolstoi, *Război şi pace*.

Criticul literar Ov. S. Crohmălniceanu îl situează în rândul prozatorilor care au evocat cu artă medii sociale diferite. Se asociază

Scanned with OKEN Scanner

opiniei că lirismul excesiv este în dauna epicului, fiindcă pune accent mai ales asupra evocării atmosferei, nu pe crearea de fapte şi de întâmplări captivante.

Universul operei Atât în volumul *Ulița copilăriei*, cât şi în romanul ciclului *La Medeleni*, Ionel Teodoreanu se dovedeşte un cunoscător desăvârşit al sufletului copilului şi al adolescentului cu candoarea, curiozitatea, căldura, pendularea între vis şi realitate, cu răzvrătirile şi crizele de personalitate specifice acestei vârste.

Compoziția Romanul *La Medeleni* cuprinde trei volume: *Hotarul nestatornic*, *Drumuri* şi *Între valuri* apărute între anii 1925-1927. Acestea urmăresc existența unor copii „de la vârsta jocurilor cu zmeul şi păpuşile" până în pragul adolescenței şi apoi al maturității.

Conținutul volumului ***Hotarul nestatornic*** Romanul reconstituie universul unei copilării fericite, tulburate de conflicte neesențiale dintre Olguța şi Dănuț. Ciocnirile se nasc din rivalitățile determinate de deosebirile temperamentale ale celor doi frați.

Încadrarea în volum Fragmentul aparține primului volum, capitolul I, intitulat *Potemkin şi Kami-Mura* şi înfățişează unul din conflictele izbucnite între copii, când Olguța îi fură zmeul lui Dănuț şi doamna Deleanu o pedepseşte să scrie de o sută de ori „Olguța are dreptate" şi de două sute de ori „Olguța nu are dreptate".

Semnificația titlului Titlul este exprimat prin substantivul propriu, ce localizează întâmplările, simple, sincere şi naive evocate.

Aspectul general de viață prezentat (tema) Fragmentul prezintă conflicte dintre frați, soluționate simplu.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce înfățişează primul paragraf al evocării? În primul paragraf este înfățişată Olguța pregătindu-se să ispăşească pedeapsa dată de doamna Deleanu pentru că a furat zmeul lui Dănuț. Olguța consideră nedreaptă sancționarea, începe să scrie fără tragere de inimă: îşi scoate bomboana din gură şi o aşază

Scanned with OKEN Scanner

pe sugătoare, bagă în gură penița nouă „Aluminium", apoi o înmoaie în cerneală şi numai după aceea scrie titlul pedepsei „Olguța are dreptate". Afirmația îi face plăcere, o subliniază energic, astfel încât linia capătă înfățişarea a „două şine subțiri, ca şi cum expresul care le umpluse ar fi deraiat". Scrie din ce în ce mai repede scoțând încântată limba, dar după a zecea afirmație se opreşte gândindu-se nemulțumită la cele două sute de negații.

2. Ce soluție găseşte Olguța ca să termine mai repede lucrul?

Ingenioasă, găseşte soluția de a pune ghilimele sub fiecare cuvânt al celei de-a zecea afirmații, până ajunge la a suta afirmație. Cazna se transformă într-un joc plăcut, „parcă scărpina coala, care se umple rapid, cu ghilimele ca nişte țânțari".

3. Cum îndeplineşte partea cea mai neplăcută a pedepsei?

Fiind o fire trufaşă, Olguța socoteşte o jignire să afirme că dreptatea nu este de partea ei şi caută o cale prin care să rezolve rapid situația şi să-şi satisfacă orgoliul rănit. Ea trage o linie sub cele o sută de afirmații şi notează: „Olguța n-are dreptate de o sută de ori, însă Buftea n-are dreptate deloc".

Epitaful o încântă şi se gândeşte cu detaşare la restul muncii.

4. Ce schimbare intervine în desfăşurarea acțiunii?

Venirea Monicăi în camera Olguței simplifică lucrurile pentru osândită. Prozatorul prezintă prin intermediul dialogului satisfacția Olguței că poate să-i arate Monicăi cât de ingenios s-a achitat de o parte a obligației, surpriza acesteia când vede cum stau lucrurile şi hotărârea delicatei fete de a-şi ajuta verişoara.

Cu toate împotrivirile, evident numai formale, Olguța acceptă să fie scutită de corvoadă, totuşi propune ca, în timp ce Monica scrie foaia cu negațiile, ea să o scrie pe cea cu afirmațiile, dar renunță repede, pretextând că nu are decât un toc.

5. Ce face Olguța în timp ce Monica scrie?

În timp ce Monica scrie, Olguța se plimbă precipitată prin cameră, cercetează gavanoasele cu dulceață ascunse în sobă şi se gândeşte cum să termine mai repede îndeplinirea pedepsei. În ciuda tuturor împotrivirilor, o convinge pe Monica să scrie sub al douăzecilea rând cincizeci şi, falsificând şi numărul negațiilor, îi spune că mai are de scris douăzeci de rânduri. Monica protestează, dar Olguța îşi impune punctul de vedere.

Scanned with OKEN Scanner

6. Cum caută Olguța să se revanșeze față de Monica pentru serviciile făcute?

Olguța caută să se revanșeze față de Monica pentru serviciile făcute dăruindu-i păpușa ei, dar aceasta, delicată și dezinteresată, o refuză.

7. Ce prezintă sfârșitul dialogului dintre cele două fete?

În încheierea dialogului dintre cele două fete se prezintă modul cum acționează Olguța ca să aibă siguranța că va scăpa cu obrazul curat de îndeplinirea pedepsei. Ea cere Monicăi să-i facă o fundă frumoasă, răsucește colile și le leagă meșteșugit, fiind convinsă că doamna Deleanu va fi încântată de aspectul plăcut și nu se va mai osteni să citească foile. Monica exclamă admirativ: „– Vai, Olguța, tare ești șireată!".

8. Demonstrați că fragmentul este un text literar

Fragmentul este un text literar pentru că scriitorul a folosit moduri de expunere specifice operei beletristice: narațiunea, descrierea, dialogul. Cuvintele sunt utilizate cu sens propriu, dar și figurat, pentru a sensibiliza pe cititor. Ionel Teodoreanu apelează la construcții metaforice surprinzătoare: Olguța „botează între buze penița", își însoțea caligrafierea afirmației fericite cu „virajele roșii ale limbii", în vreme ce negațiile, în număr de două sute „își așteptau rândul în ciubărașul negru al călimării". Comparația liniei subliniate cu „două șine subțiri, ca și cum expresul care le umpluse ar fi deraiat" evidențiază satisfacția Olguței că are dreptate (chiar și numai de o sută de ori). „Hârtia se umplu de un joc de țânțari și de „parada literelor amăgitoare", Monica „înflorește în vârful degetelor funda".

Scriitorul creează personajele – Monica și Olguța –, urmărindu-le gândurile, sentimentele, atitudinile, faptele și caracterizându-le prin intermediul antitezei.

Îmbinând lirismul și observația realistă, Ionel Teodoreanu face din romanul Hotarul nestatornic *miracolul copilăriei însăși spre care toți ne îndreptăm pentru a ne însenina sufletele cu minunata candoare a vârstei de aur.*

Rezumat

Olguța este pedepsită să scrie de o sută de ori „Olguța are dreptate". Ea scrie de zece ori afirmația, apoi până la o sută pune ghilimele.

Trage linie, scade și scrie că ea nu are dreptate de o sută de ori, dar Dănuț nu are deloc dreptate.

Scanned with OKEN Scanner

Monica se oferă să o ajute să termine pedeapsa.

Olguța cere Monicăi să falsifice numărul rândurilor, iar aceasta cedează cu greu.

Olguța face un sul din hârtiile unde este scrisă pedeapsa şi le leagă cu funda făcută de Monica.

Olguța ştie că doamna Deleanu va fi impresionată de fundă şi nu va mai citi hârtiile.

Sugestii privind caracterizarea personajelor

Olguța şi Monica sunt, alături de Dănuț, personajele principale ale primului volum intitulat *Hotarul nestatornic* din trilogia *La Medeleni* şi simbolizează mirajul vârstei copilăriei.

Caracterizarea Olguței se realizează indirect prin descrierea gesturilor, gândurilor, reacțiilor şi faptelor sale.

Ea dovedeşte spontaneitate, orgoliu şi neastâmpăr prin felul în care îşi îndeplineşte pedeapsa.

Considerându-se nedreptățită, se apucă greu de lucru, dar se simte măgulită când vede primele afirmații şi începe să scrie precipitat, scoate limba şi priveşte cu încântare rândurile.

Fire practică, găseşte soluția ingenioasă de a pune ghilimele sub a zecea afirmație, până la o sută.

Orgolioasă, obişnuită să fie întotdeauna învingătoare, notează: „Olguța n-are dreptate de o sută de ori, însă Buftea n-are dreptate deloc".

Olguța are putere de convingere şi o înduplecă pe Monica să falsifice numărul negațiilor, ca să termine mai repede corvada. Are o personalitate deosebită: când Monica îi reproşează că nu este corect ce face şi o întreabă ce va spune doamna Deleanu, Olguța îi răspunde cu hotărâre: „Aşa am vrut să scriu" (verbul „a vrea" cu forma afirmativă şi negativă se repetă în dialogul celor două fete evidențiind firea voluntară a Olguței).

Ea este realistă – priveşte cu luciditate modul cum va acționa mama când va vedea sulul de hârtie frumos legat cu fundă şi ştie că lucrurile se vor sfârşi în favoarea sa.

Olguța este o Smărăndiță a popii, surprinsă într-un alt mediu social şi într-o altă perioadă din evoluția societății româneşti. Ea captivează, devine un personaj viabil şi un punct de referință când se vorbeşte despre copilărie sau despre adolescență.

Monica, în antiteză cu Olguța, este cuminte, sfioasă, delicată, conciliantă, îndatoritoare, călăuzită de un puternic simț al corectitudinii

Scanned with OKEN Scanner

şi al demnităţii. Intră în odaie cu mâna la gură, în linişte, ca să nu-şi deranjeze verişoara. Este contrariată de metoda folosită de Olguţa ca să umple foaia cu cele o sută de afirmaţii. Priveşte mirată „jocul de ţânţari" al ghilimelelor din cele nouăzeci de rânduri. Fiindcă este corectă, o întreabă pe Olguţa: „Tanti Alice a văzut?", arătându-i coala de hârtie. Monica este generoasă, se oferă să scrie în întregime pedeapsa şi o convinge pe Olguţa să accepte ajutorul ei. Monica are un acut simţ al demnităţii, se lasă înduplecată cu greu să falsifice numărul, dar nu acceptă păpuşa. În antiteză cu Olguţa – băieţoasă, nerăbdătoare, agitată – este feminină, iscusită, înzestrată cu simţul frumosului. Ea face o fundă minunată, ca şi cea de la premii, cu care se va lega sulul de hârtie, ca să o impresioneze pe doamna Deleanu şi pentru a o face să nu mai citească pedeapsa.

Şi ea, ca şi Olguţa, este un personaj viabil, privit cu dragoste de cititor.

Evocarea

Evocarea este opera literară prin care se zugrăvesc fapte, evenimente, împrejurări petrecute în trecut.

„Savant de renume mondial, N. Iorga a fost una din personalităţile de primă mărime din istoria culturii noastre, aducând aminte prin erudiţia, puterea de muncă, vastitatea şi varietatea domeniilor de preocupări de învăţaţii şi artiştii Renaşterii apusene, de un Milescu, de un Cantemir şi de un Hasdeu dintre români." (D. Micu)

Nicolae Iorga
(1871 – 1940)

N. Iorga, personalitate enciclopedică a spiritualităţii româneşti, a văzut lumina zilei la 5 iunie 1871, la Botoşani.

Tatăl său, avocat cunoscut, descindea dintr-o familie de boieri, mama era o intelectuală fină; ea s-a luptat din greu, după ce a rămas văduvă, să dea o educaţie aleasă fiilor săi. N. Iorga a fost un copil precoce, care la vârsta de şase ani citea opere în limba franceză şi *Letopiseţele*, editate de Mihail Kogălniceanu (*letopiseţe* sau cronici sunt scrieri cu caracter istoric, în care faptele sunt prezentate cronologic).

Studiile primare şi liceale, până în clasa a cincea, le-a făcut la Botoşani, iar cursurile superioare de liceu la Iaşi. Apoi s-a înscris la Şcoala Normală Superioară din Iaşi, unde într-un singur an şi-a

Scanned with OKEN Scanner

trecut toate examenele, luându-şi licenţa în Litere (secţia Limbi clasice).

A studiat la Paris, la Berlin şi la Leipzig unde şi-a luat doctoratul specializându-se în istoria universală.

A călătorit în vechile şi marile oraşe europene pentru a studia arhive despre istoria românilor. După întoarcerea în ţară, prin activitatea didactică prestigioasă a contribuit la formarea conştiinţei unei întregi generaţii de intelectuali de la începutul secolului al XX-lea şi din preajma celui de-al doilea război mondial.

A devenit membru al Academiei Române în 1911, apoi profesor universitar la Sorbona din Paris şi i s-a acordat titlul „doctor honoris causa" din partea mai multor universităţi străine.

A desfăşurat o remarcabilă activitate publicistică, didactică, ştiinţifică, literară şi politică.

A fost un neîmpăcat adversar al radicalismului fascist, căruia i-a căzut victimă în noiembrie 1940.

Opera beletristică (literară) se compune din poezii şi din piesele de teatru *Mihai Viteazul*, *Învierea lui Ştefan cel Mare*, *Un domn pribeag*, *Tudor Vladimirescu*, *Constantin Brâncoveanu*, *Doamna lui Ieremia*.

Opera sa memorialistică este alcătuită din *Orizonturile mele*, *O viaţă de om, aşa cum a fost* (scriere autobiografică) , *Memorialul de călătorie*, *Sate şi preoţi din Ardeal* şi opt volume de *Memorii*.

A scris în limbile: română, franceză, germană, engleză, suedeză, portugheză, italiană, poloneză şi daneză.

Cea dintâi învăţătură

Româneşte am învăţat din casa părintească, adecă din casa mamei, aşa cum se vorbea: limpede, frumos şi, mai ales, puternic şi colorat, fără amestecul ziarului, discursului şi cărţii de succes – deşi umbla prin toate colţurile *Dorul inimii* – în casele boiereşti ale Moldovei de Sus. Dar, când a fost vorba de slova tipărită, cum s-a nemerit de am avut înaintea mea înseşi *Letopiseţele* de vechi şi bun grai ale lui Mihail Kogălniceanu [...].

E sigur că din foile cronicii pe care am cetit-o după plac, când ici şi când colo, n-am tras nici o provizie de nume, nici o cantitate oarecare de date. Ceea ce se impunea minţii mele, care se deschidea unor zări mai largi – şi ce largi în timp şi în spaţiu erau

Scanned with OKEN Scanner

acestea! – erau întâmplarea, scena, şi dintr-însa nu amănuntele, care pentru poveştile nescrise se înfig atât de adânc şi trainic în memorie, ci impresia de total, senzaţia de viaţă. De viaţă trăită întocmai ca viaţa pe care o trăiam eu, dar aceea cu atâta zgomot şi praf şi sânge! Mă mutam, pur şi simplu, în ea, în acea lume trăită cu un veac, cu două, cu mai multe în urmă. Din colţul odăiţei cu tavanul jos şi fereştile mici de la cocoana Marghioala Vâzdogeasa, eu priveam încăierările şi luam parte la judecăţile Divanurilor; din Scaunul lor pecetluit cu zimbrul, vodă vorbea de ajungeau cuvintele până la mine. Nu eram părtaş, dar că eram şi eu martur, de aceasta nu mă puteam îndoi. De atunci, de când stătusem cu Dabija-vodă, cel care nu bea decât din oala de lut, cu Alexandru Iliaş, care nu ştia româneşte, dar era aşa de bun, cu Duca bogatul, ale cărui pietre scoase din rinichi le-am privit de atâtea ori, cu Dimitrie Cantemir, prins cu muscalii lui cu tot, în cursa de la Stănileşti, am căpătat putinţa de a trăi aiurea, oricând şi oriunde, cu aceeaşi realitate ca şi aceea de la care plecasem şi la care, bogat de amintiri ciudate şi rare, trebuia să mă întorc [...].

Tatăl meu, avocat al librarului ieşean Petrini, care lichidase, fusese plătit pentru serviciile sale cu unele din obiectele unui magazin care se vindeau şi acele lucruri de artă, care multă vreme au rămas pe rafturile etajerelor noastre şi din care, câte unul şi astăzi se află la mine, dar şi cu cărţi. Frumoase cărţi franceze din Editura Calmann Lévy, având flori în relief pe legătura lor multicoloră .[...]

Pot face lista lor şi acuma, deşi a trecut de atunci atâta vreme, o jumătate de veac şi încă mai mult. Cu puţină sforţare, le cunosc şi coloarea legăturii acestor cărţi, de mult vândute în lipsa mea la şcoală. Unde n-am mers eu cu dânsele, pereţii de vălătuci ai umilei căsuţe pierind ca o perdea de fum la cel dintâi avânt al imaginaţiei trezite! Cu un călător englez m-am dus în India şi m-am aşezat în răcoarea vilelor ascunse în tamarini, pe când servitorii arămii se aplecau adânc înaintea senioriei mele.[...]

Multe drumuri am făcut eu pe atuncea, şi oameni mari au fost uneori aceia cari m-au îndreptat la dânsele! Prin Victor Hugo din Orientale am văzut pierind în flăcări Sodoma şi Gomora, când îngerul a spus focului neştiutor: „aici"; prin el, zburând pe aripile unei măreţe poezii, am intrat în palatul lui Ali-paşa, „*lumină a luminilor*" pe care numai dervişul vagabond îl poate face „câne" şi „blăstămat"; am văzut cum fata din Răsărit cearcă apa cu piciorul, am compătimit

Scanned with OKEN Scanner

cald pe vizirul care-şi vede toată oastea sămănată pe câmpul de măcel. [...]

Trăiam mai mult în aceste zări decât în căsuța a cărei îngustime era indiferentă, când eu eram stăpân pe atâta lume!

Încadrarea în volum

Fragmentul *Cea dintâi învățătură* aparține operei memorialistice *O viață de om, așa cum a fost.*

Aspectul general al realității (tema)

Fragmentul evocă amintirile cărturarului în legătură cu felul cum a deprins primele noțiuni de limba română şi cum a pătruns în universul miraculos al cărților.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. La ce persoană sunt majoritatea verbelor şi pronumelor şi ce caracter imprimă operei această particularitate?

Majoritatea pronumelor şi verbelor sunt la persoana I, singular („am învățat", „am cetit", „am căpătat", „plecasem", „cunosc", „eu", „mă simțeam", „mă (puteau)") şi prin această particularitate se realizează caracterul memorialistic al scrierii, prin sublinierea faptului că prezintă o experiență de viață proprie.

2. Cu ce începe confesiunea scriitorului?

N. Iorga începe confesiunea cu mențiunea că a învăța româneşte în casa mamei sale (a rămas orfan de tată la vârsta de patru ani şi a fost crescut de mama sa). Prețuirea pentru rostirea frumoasă, nuanțată şi clară a limbii se exprimă printr-o enumerație a patru epitete: „(se vorbea) limpede, frumos şi, mai ales, puternic şi colorat".

3. Ce altă bucurie i-au oferit primii ani ai copilăriei?

Primii ani ai copilăriei i-au oferit norocul şi bucuria de a învăța să scrie după *Letopisețele* tipărite de M. Kogălniceanu (mare om al vieții politice şi al culturii din secolul al XIX-lea). Calificativele „de vechi şi bun (grai)" constituie o apreciere privind limba curată şi expresivă în care au fost scrise cronicile moldoveneşti.

4. Ce înrâurire au avut cronicile asupra copilului?

Pe lângă faptul că au constituit un model de limbă pentru copilul N. Iorga, cronicile l-au transpus într-atât în trecutul

Scanned with OKEN Scanner

istoric, încât trăia aievea întâmplările, după cum mărturiseşte el însuşi: „mă mutam pur şi simplu, în acea lume trăită cu un veac, cu două, cu mai multe în urmă".

5. Ce personalităţi ale istoriei au prins viaţă în mintea copilului?

Pentru copil istoria devine a doua realitate la care este martor şi şi-o apropie prin câte un element semnificativ: şi-l întipăreşte în memorie pe Dabija-Vodă, „cel care nu bea decât cu oala de lut", îl îndrăgeşte pe Alexandru Iliaş, cel atât de bun cu ţara, deşi nu ştia româneşte, este fascinat de bogăţiile domnitorului Duca, dar mai ales nu poate să uite pietrele scoase din rinichii acestuia şi îl compătimeşte pe Dimitrie Cantemir pentru înfrângerea suferită în lupta de la Stănileşti de pe Prut (1711), dusă alături de ruşi împotriva turcilor.

6. Ce importanţă are în formarea sa contactul cu istoria?

Lectura cronicilor contribuie la interesul pentru istorie, la dezvoltarea imaginaţiei şi la formarea sentimentului patriotic. Letopiseţele fac să reînvie în mintea lui trecutul neamului, îl apropie sufleteşte de domnitorii care au slujit cu credinţă poporul şi, îmbogăţit cu aceste cunoştinţe, se întoarce la prezent de unde s-a desprins prin puterea închipuirii sale.

7. Ce miraj îi mai dezvăluie primele lecturi?

Tatăl lui N. Iorga, avocat al librarului ieşean Petrini, a fost plătit pentru serviciile făcute acestuia şi cu multe cărţi în limba franceză din Editura Calmann Lévy. Viitorul istoric s-a legat atât de mult sufleteşte de aceste opere, încât şi după o jumătate de veac ar fi putut să facă lista lor şi să-şi amintească aspectul exterior. Aceste minunate cărţi l-au ajutat să trăiască la vârsta de aur mirajul călătoriei într-o lume străină şi îndepărtată. Opera *Orientalele* a scriitorului francez Victor Hugo (1802-1879) l-a purtat prin Sodoma şi Gomora, cetăţile blestemate să piară în foc pentru viaţa plină de păcate a oamenilor. Prin poeziile lui Victor Hugo a pătruns în viaţa lui Ali-paşa, „lumină a luminilor", stăpânul absolut care primea observaţii, chiar umilitoare, numai din partea dervişului (călugărul musulman). Alte pagini de poezie i-au trezit compasiunea pentru vizirul care-şi privea îndurerat oastea sfărâmată, mândria şi nădejdea lui. Pe aripile visului a peregrinat cu un călător englez (personaj într-o poezie) în India, printre tamarinii plini de flori galbene şi l-au întâmpinat servitorii cu pielea arămie, închinându-i-se adânc în semn de mare respect.

Scanned with OKEN Scanner

8. Ce considerații face scriitorul privind capacitatea cărților de a-l transpune în timp și în spațiu?

Scrierile din literatura română și străină au fost atât de sugestive, încât l-au smuls din timpul și spațiul real și l-au purtat cu vraja lor spre lumi din alte veacuri, unele de pe meleagurile noastre, altele din țări exotice. Printr-o exclamație retorică, scriitorul accentuează asupra rolului puterii magice a lecturii: „Unde n-am mers eu cu dânsele, pereții de vălătuci ai umilei căsuțe pierind ca o perdea de fum la cel dintâi avânt al imaginației trezite!". El se rupe de realitatea imediată și trăiește impresii și emoții puternice într-o lume închipuită peste care se simte stăpân.

Toți marii scriitori au lăsat pagini memorabile despre primele lor învățături – Creangă a evocat această realitate în opera Amintiri din copilărie, *Ioan Slavici în opera* Amintiri, *C. Negruzzi își consemnează impresiile în scrisoarea literară* Cum am învățat românește, *M. Sadoveanu în volumul* La noi, la Viișoara. *Originalitatea fiecăruia constă în aspectele asupra cărora insistă și în limbajul folosit.*

Ceea ce caracterizează evocarea lui N. Iorga este evidențierea bucuriei de a fi învățat să vorbească și să scrie în curata, frumoasa și expresiva limbă românească, așa cum era rostită de cei din casa părintească și cum a fost păstrată în cronici, cărțile de căpătâi ale neamului nostru.

Alături de slova românească, la formarea personalității acestui spirit enciclopedic au contribuit scrieri din tezaurul culturii universale pe care le-a citit la o vârstă fragedă.

Scanned with OKEN Scanner

Amintirea

Amintirea (de la „a aminti") este specia literară epică în proză, cu caracter memorialistic, în care autorul descrie fapte din propria viață, impresii, întâmplări trăite; relatarea amintirilor expunerea se face cu subiectivitate.

„Creangă şi-a înveşmântat faptele copilăriei în aureolă de basm, făcând să vorbească în sufletul lui frământat graiul mut al spiritului anonim, din care a răsărit, ca o fermecată floare de vis."
(Pompiliu Constantinescu)

Ion Creangă
(1839 – 1889)

Ion Creangă s-a născut la 10 iunie 1839, în satul Humuleşti din județul Neamț, fiind fiul lui Ştefan a Petrei şi al Smarandei, fiica lui David Creangă din satul Pipirig. Între anii 1846 şi 1855 urmează şcoala primară la Humuleşti şi la Broşteni, Şcoala domnească de la Târgu-Neamț şi Şcoala de catiheți de la Fălticeni. Între anii 1855 şi 1858 frecventează cursurile Seminarului de la Socola din Iaşi, apoi studiază la Şcoala Normală din Iaşi, după absolvire fiind numit institutor în acelaşi oraş.

În anul 1875 îl cunoaşte pe Eminescu, acesta îl introduce la „Junimea" (societate literară de prestigiu care şi-a desfăşurat activitatea la Iaşi, apoi la Bucureşti) şi îl ajută să debuteze în revista „Convorbiri literare" (la 1 octombrie 1875 cu povestea *Soacra cu trei nurori*), unde îşi va publica şi celelalte povestiri şi poveşti.

Se stinge din viață la 31 decembrie 1889 şi este înmormântat la Iaşi, în cimitirul Eternitatea.

Bojdeuca din Iaşi – devenită muzeu – este mărturia trecerii lui Creangă prin această veche aşezare de cultură românească, unde el a scris pagini nemuritoare şi s-a pătruns de strălucirea geniului eminescian.

Creația literară a lui Ion Creangă se compune din poveşti, povestiri şi *Amintiri din copilărie*. Cele mai cunoscute poveşti ale scriitorului sunt: *Povestea lui Harap-Alb*, *Povestea porcului*, *Povestea lui Stan Pățitul*, *Fata babei şi fata moşneagului*, *Punguța cu doi bani*, *Capra cu trei iezi*. Dintre povestiri amintim: *Cinci pâni*, *Acul şi barosul*, *Povestea unui om leneş*. Un loc aparte în rândul povestirilor îl ocupă *Moş Ion Roată şi Unirea* şi *Ion Roată şi Vodă Cuza*. În cadrul literaturii

Scanned with OKEN Scanner

memorialistice, scriitorul s-a impus cu opera *Amintiri din copilărie*, o prețioasă monografie a vieții materiale şi spirituale a oamenilor de la munte din Moldova secolului al XIX-lea.

Împrejurările în care apare opera

Opera este alcătuită din patru părți – primele trei părți apar în revista „Convorbiri literare", iar a patra este publicată postum de către prietenii scriitorului.

Semnificația titlului

Titlul, alcătuit din substantivul comun „amintiri", la numărul plural, nearticulat şi determinantul „din copilărie" – substantiv comun, numărul singular, nearticulat, cazul acuzativ, precedat de prepoziție – subliniază caracterul de evocare al scrierii şi sugerează faptul că prozatorul a selectat doar o parte din întâmplările copilăriei sale care au valoare de generalitate, deoarece, înfățişând propria copilărie, Creangă a prezentat „copilăria copilului universal".

Un aspect asupra căruia insistă prozatorul în *Amintiri din copilărie* este cel referitor la anii de şcoală, evocați cu nostalgie şi umor.

Scriitorul schițează portrete ale dascălilor şi ale colegilor săi, vorbeşte despre cărțile şi despre felul învățăturii ce li se dădea, se referă la atmosfera din şcoală şi narează întâmplări pline de haz – una din acestea fiind procitania.

Amintiri din copilărie
(*Procitania*)

Nu trece mult după asta, şi-ntr-o zi, prin luna lui maiu, aproape de Moşi, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oiu zice, să puie pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiet mai mare şi înaintat în învățătură până la genunchiul broaştei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popei, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muşte... Şi Nică începe să mă asculte; şi mă ascultă el, şi mă ascultă, şi unde nu s-apucă de însemnat la greşele cu ghiotura pe o draniță: una, două, trei, până la douăzeci şi nouă. „Măi!!! s-a trecut de şagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, şi câte au să mai fie!" şi unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor şi a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. „Ce-i de făcut, măi Nică?" îmi zic eu în mine. Şi mă uitam pe furiş la uşa mântuirii şi tot scăpăram din picioare, aşteptând cu neastâmpăr

Scanned with OKEN Scanner

să vie un lainic de şcolar de afară, căci era poruncă să nu ieşim câte doi deodată; şi-mi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Bălan şi de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul sânt Nicolai se vede că a ştiut de ştirea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiet în şcoală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre uşă, ies răpede şi nu mă mai încurc prinprejurul şcoalei, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Şi când mă uit înapoi, doi hojmalăi se şi luase după mine; şi unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; şi trec pe lângă casa noastră, şi nu întru acasă, ci cotigesc în stânga şi întru în ograda unui megieş al nostru, şi din ogradă în ocol, şi din ocol în grădina cu păpuşoi, care era chiar atunci prăşiţi de-al doilea, şi băieţii după mine; şi, până să mă ajungă, eu, de frică, cine ştie cum, am izbutit de m-am îngropat în ţărnă la rădăcina unui păpuşoiu. Şi Nic-a lui Costache, duşmanul meu, şi cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; şi se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui. Şi de la o vreme, nemaiauzind nici o foşnitură de păpuşoi, nici o scurmătură de găină, am ţâşnit odată cu ţărna-n cap, şi tiva la mama acasă, şi am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la şcoală, măcar să ştiu bine că m-ar omorî!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înţeles cu tata, m-au luat ei cu binişorul şi m-au dus iar la şcoală. „Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învăţătură, zicea părintele; doar ai trecut de bucheludeazla şi bucheriţazdra: eşti acum la ceaslov, şi mâne-poimâne ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învăţăturilor, şi, mai ştii cum vine vremea? poate să te faci şi popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată ş-oiu vede eu pe cine mi-oiu alege de ginere".

Hei, hei! când aud eu de popă şi de Smărăndiţa popei, las muştele-n pace şi-mi iau alte gânduri, alte măsuri; încep a mă da şi la scris, şi la făcut cadelniţa în biserică, şi la ţinut isonul, de parcă eram băiet. Şi părintele mă ie la dragoste, şi Smărăndiţa începe din când în când a mă fura cu ochiul, şi bădiţa Vasile mă pune să ascult pe alţii, şi altă făină se măcina acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răguşit, balcâz şi răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Încadrarea fragmentului în operă

Întâmplarea relatată în fragment se încadrează în partea întâi a operei şi se petrece după aducerea de către părintele Ioan a

darurilor „de şcoală nouă: calul Bălan şi Sfântul Nicolai, făcătorul de vânătăi".

Scriitorul apare în dublă ipostază: de personaj şi de narator, Nică, protagonistul care povesteşte faptele.

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Cărui gen aparţine acest fragment? Acest fragment aparţine genului epic, prezintă un şir de întâmplări structurate într-o logică înlănţuire, care formează momentele subiectului.

2. Ce se înfăţişează la începutul fragmentului? În partea de început a fragmentului, care constituie expoziţiunea, se consemnează circumstanţele temporale şi spaţiale şi se menţionează personajele. Întâmplarea se petrece „într-o zi, prin luna lui maiu, aproape de Moşi", la şcoala din Humuleşti. Personajele sunt Nică al lui Ştefan a Petrei, şi Nic-a lui Costache, care are cinstea să-i procitească (să-i examineze) pe băieţi, în lipsa dascălului, bădiţa Vasile.

3. Care este elementul perturbator sau intriga? Elementul perturbator sau intriga constă în satisfacţia răutăcioasă cu care Nic-a lui Costache îi înregistrează greşelile colegului său: „...şi mă ascultă el, şi unde nu s-apucă de însemnat la greşeli cu ghiotura pe o draniţă: una, două, trei, până la douăzeci şi nouă".

4. Care sunt secvenţele din desfăşurarea acţiunii? Secvenţele narate în desfăşurarea acţiunii surprind spaima lui Nică, la gândul numărului mare de greşeli şi al pedepsei straşnice care îl aşteaptă, neliniştea lui că nu se întoarce mai repede şcolarul plecat afară, ca să poată să iasă şi el, „căci era straşnică poruncă să nu iasă câte doi afară", venirea acestuia, fuga lui Nică şi urmărirea sa de către Nic-a lui Costache şi Toader a Catincăi.

5. Cum se prezintă creşterea gradată a zbuciumului sufletesc al lui Nică? Ion Creangă se dovedeşte un fin analist al psihologiei copilului. El prezintă creşterea gradată a zbuciumului sufletesc al lui Nică înfăţişând trăirile acestuia, gesturile şi reacţiile sale. Mai întâi reflectează: „Măi!!! s-a trecut de şagă, încă nu m-a gătit de ascultat şi câte au să mai fie!",

Scanned with OKEN Scanner

îl cuprinde spaima şi furia văzând că se apropie pedeapsa: „...şi unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor şi a tremura de mânios" şi socoteşte că fuga este singura soluţie. Expresiile populare surprind creşterea tensiunii emoţionale: „scăpăram din picioare aşteptând cu neastâmpăr să vie un lainic de şcolar de afară", „...şi îmi crăpa măseaua-n gură când vedeam că nu mai vine".

Nică face haz de necaz explicând cum a scăpat de prigoană: „Dar adevăratul sânt Nicolai se vede că a ştiut de ştirea mea, că numai iaca ce intră afurisitul de băiet în şcoală".

6. Prin ce cuvinte şi expresii se realizează desfăşurarea rapidă a acţiunii?

Desfăşurarea rapidă a acţiunii se realizează prin aglomerări verbale, acestea sunt în general verbe de acţiune („plec", „ies", „mă uit", „se luase după mine", „încep a fugi", „trec", „nu întru", „cotigesc", „să ajungă").

O mare putere de sugestie în sublinierea ritmului accelerat al întâmplărilor îl au locuţiunea verbală „o ieu la sănătoasa", adverbul „răpede", propoziţiile eliptice de verbul „a intra" – exprimat o singură dată –, repetiţiile prepoziţiilor „în", „din" şi a conjuncţiei copulative „şi": „întru în ograda unui megieş al nostru, şi din ogradă în ocol, şi din ocol în grădina cu păpuşoi".

7. Care este punctul culminant al acţiunii?

Văzând că nu reuşeşte să scape de urmăritori nici prin fuga desperată, nici prin încercarea de a ocoli curtea părintească, Nică găseşte soluţia îngropându-se la rădăcina unui păpuşoi din grădina megieşului. Umorul nu lipseşte nici din prezentarea acestui moment care este punctul culminant: „Şi Nic-a lui Costache, duşmanul meu şi Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; şi se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui".

8. În ce constă deznodământul?

Deznodământul (situaţia finală) înfăţişează cu ajutorul comicului de limbaj şi de situaţie două atitudini opuse: Nică ţâşneşte „cu ţărna-n cap", o ţine-ntr-o fugă până acasă şi-i spune mamei că nu se mai duce la şcoală, chiar dacă l-ar omorî, dar lucrurile se schimbă. A doua zi, vine părintele, se înţelege cu Ştefan a Petrei şi îl ambiţionează pe Nică determinându-l să-şi schimbe complet hotărârea şi să manifeste mare tragere de inimă faţă de învăţătură, la gândul că s-ar putea să ajungă popă în Humuleşti şi chiar să devină ginerele preotului.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie
(*La Broşteni*)

[...] A doua zi am purces din Fărcaşa pe la Borca spre Pârâul Cârjei şi Cotârgaş, până ce am ajuns şi la Broşteni. Şi după ce ne-a aşezat bunicul în gazdă, cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, apoi ne-a dus pe la profesor şi pe la biserică, de ne-a închinat pe la icoane, şi pe urmă ne-a lăsat cu sănătate şi s-a întors acasă, trimiţându-ne din când în când cele trebuitoare.

Şi satul Broştenii fiind împrăştiat, mai ca toate satele de la munte, nu se ruşina lupul şi ursul a se arăta ziua meaza-mare prin el [...]. Şi Irinuca avea o cocioabă veche de bârne, cu fereştile cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită cu răzlogi de brad şi aşezată chiar sub munte, pe malul stâng al Bistriţei, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână; avea un bărbat şi o fată balcâză şi lălâie, de-ţi era frică să înnoptezi cu dânsa în casă. Noroc numai că de luni dimineaţă şi până sâmbătă seara n-o mai vedeai; se ducea cu tată-său în munte, la făcut ferestrea, şi lucra toată săptămâna ca un bărbat pe nimica toată: doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia îşi puteau scoate mămăliga. Ba la mulţi se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciţi, şi aceasta le era câştig pe deasupra.

Cocioaba de pe malul stâng al Bistriţei, bărbatul, fata şi boii din pădure, un ţap şi două capre slabe şi râioase, ce dormeau pururea în tindă, era toată averea Irinucăi. Dar şi asta-i o avere, când e omul sănătos. Însă ce mă priveşte? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la şcoală; şi văzând profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre şcolari să ne tundă. Când am auzit noi una ca asta, am început a plânge cu zece rânduri de lacrămi şi a ne ruga de toţi dumnezeii să nu ne sluţească. Dar ţ-ai găsit; profesorul a stat lângă noi, până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus în rând cu ceilalţi şcolari şi ne-a dat de învăţat, după puterea noastră, între una-alta, şi *Îngerul a strigat*, pe dinafară.

Şi am dus-o noi aşa până pe la Mezii-Păresii. Şi unde nu ne trezim într-o bună dimineaţă plini ciucur de râie căprească de la caprele Irinucăi! Ei, ei! ce-i de făcut? Dascălul nu ne mai primea în şcoală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n-avè cine-l înştiinţa, merindele erau pe sfârşite, rău de noi!

Nu ştiu cum se întâmplă, că, aproape de Buna-Vestire, unde nu dă o căldură ca aceea, şi se topeşte omătul, şi curg pâraiele, şi se

Scanned with OKEN Scanner

umflă Bistriță din mal în mal, de cât pe ce să ieie casa Irinucăi. Şi noi, pe căldurile cele, ne ungeam cu leşie tulbure, şedeam afară la soare cu pielea goală, până ce se usca cenuşa pe noi, şi apoi ne băgam în Bistrița de ne scăldam. Aşa ne învățase o babă să facem, ca să ne treacă de râie. Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda în Bistriță, la Broşteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare! Şi nici tu junghiu, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de râie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ține ca râia de om".

Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat şi având obicei a şedè uitată, ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, câte c-o bucată de răzlog în mână, şi cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înținată. Şi unde nu porneşte stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om; şi trece prin gardul şi prin tinda Irinucăi, pe la capre, şi se duce drept în Bistriță, de clocotea apa. Asta era în sâmbăta lui Lazăr, pe la amiazi. Ei, ei! ce-i de făcut? Gardul şi casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi râie şi tot de spaimă.

– Strânge repede ce mai ai, până când nu vine baba, şi hai să fugim cu pluta ceea la frate-meu Vasile în Borca, zise Dumitru, căci plutele începuse a umbla.

Înşfăcăm noi te mieri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută, şi plutaşii, de cuvânt, şi pornesc. Ce-a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu ştiu; dar ştiu atâta că eram cu gheața-n spate de frică, păn-am ajuns la Borca, unde ne-a fost şi masul. Iar a doua zi, în duminica de Florii, des-dimineață am plecat din Borca pe Plaiul-Bătrân, împreună cu doi plăieşi călări, spre Pipirig. [...]

Încadrarea în operă Fragmentul se încadrează la sfârşitul primei părți a operei.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce înfățişează fragmentul? Fragmentul înfățişează un episod din viața scriitorului când a fost dus de bunicul său, David Creangă din Pipirig, să învețe carte la Broşteni.

Scanned with OKEN Scanner

2. *Ce consemnează descrierea în primul alineat? Ce referiri se fac despre Irinuca şi familia ei?*

Descrierea începe cu imaginea de ansamblu a satului Broşteni, aşezare de munte izolată, realitate subliniată prin menţiunea „nu se ruşina lupul şi ursul a se arăta ziua meaza-mare prin el", precum şi prin repetarea substantivului „tihăraie", sugestiv pentru locul abrupt şi sălbatic.

Notaţiile din care rezultă că Irinuca, gazda lui Nică şi familia ei trăiesc în sărăcie sunt: „o cocioabă veche de bârne, cu fereşti cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită în răzlogi de brad şi aşezată chiar sub munte". Soţul şi fiica Irinucăi munceau în munte la făcut „ferestrea". Fata, „balcâză şi lălâie" lucra toată săptămâna „ca un bărbat pe o nimica toată; doi oameni, cu doi boi, la vreme de iarnă, abia îşi puteau scoate mămăliga. Ba la mulţi, se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciţi şi aceasta le era câştig pe deasupra".

Prozatorul vorbeşte cu amărăciune şi duioşie despre sărăcia muntenilor şi despre primejdiile care-i pândeau la tot pasul.

3. *Care este reacţia copiilor faţă de hotărârea profesorului de a-i tunde?*

După plecarea bunicului, Nică şi Dumitru se duc la şcoală, unde profesorul, văzându-i cu plete, porunceşte unuia dintre elevi să-i tundă. Durerea celor doi băieţi şi imposibilitatea de a se împotrivi se evidenţiază prin îmbinările de cuvinte: „am început a plânge", „cu zece rânduri de lacrămi", „a ne ruga de toţi dumnezeii să nu ne sluţească".

4. *Cum încearcă Nică şi Dumitru să se lecuiască de râie?*

Necazul cel mai mare al copiilor este că se trezesc „plini ciucur de râie căprească" de la caprele Irinucăi. Aceasta nu poate să-i vindece, dascălul nu-i mai primeşte la şcoală ca nu cumva să-i molipsească şi pe ceilalţi elevi, iar Nică n-avea cum să-l înştiinţeze pe bunicul său. Propoziţia exclamativă – cu rol de concluzie – „rău de noi!" scoate în evidenţă faptul că băieţii se aflau într-o situaţie fără ieşire. Ei încearcă să se lecuiască urmând sfatul unei babe şi, profitând de căldura venită pe neaşteptate, se ung cu leşie tulbure, stau la soare cu pielea goală, după ce se usucă cenuşa se scaldă în Bistriţa, însă fără nici un rezultat. Scriitorul meditează cu ironie asupra acestei întâmplări, făcând haz de necaz, atitudine exprimată prin enumeraţiile „nici tu junghiu, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de

Scanned with OKEN Scanner

râie n-am scăpat", încheind cu reflecția sintetizată de proverbul „Se ține ca râia de om".

5. Ce poznă fac cei doi copii?

Naratorul povestește cu umor cum într-o zi, când Irinuca era plecată în sat, ei s-au urcat în munte, de unde, în joacă, au desprins o stâncă; aceasta s-a rostogolit cu repeziciune dărâmând casa gazdei, omorând o capră și oprindu-se drept în Bistrița. Văzând ce ispravă au făcut, băieții au uitat și de râie și de școală, singurul lor gând fiind cum să ajungă mai repede cu pluta la Borca.

În această secvență se scoate în evidență predispoziția pentru joc și joacă, spontaneitatea copilului și lipsa lui de maturitate în ceea ce privește consecințele pe care le-ar putea avea imprudența jocului. Evocarea sugerează cu finețe nevoia de responsabilitate chiar și la o vârstă timpurie.

6. Cum se realizează povestirea acestui episod?

Încordarea momentului se evidențiază prin verbele „strânge", „"să fugim, „înșfăcăm", „ne ducem", prin interjecția „hai" cu valoare predicativă, prin adverbele „repede", „degrabă" și prin locuțiunea verbală „eram cu gheața-n spate".

7. Ce observații se pot face asupra limbajului folosit?

Deși povestirea este la persoana I singular, deoarece autorul evocă propriile întâmplări, el recurge frecvent și la adresarea directă, realizată prin folosirea verbelor la persoana I plural și a II-a, angajând astfel participarea ascultătorului: „Însă ce mă privește? Mai bine să ne căutăm de ale noastre", „Dar ți-ai găsit?", „Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda în Bistrița, la Broșteni, de două ori pe zi". Interjecțiile, propozițiile exclamative și interogative scot în evidență intensitatea sentimentelor și dau impresia că întâmplările se derulează sub ochii noștri: „Ei! ei! ce-i de făcut?".

Caracterul popular al limbajului narațiunii este accentuat de expresiile intraductibile, din povestirea care parcă își deapănă firul: „nu se rușina lupul și ursul a se arăta ziua meaza-mare prin sat", „Irinuca... avea o fată balcâză și lălâie", „abia își putea scoate mămăliga", „a plânge cu zece rânduri de lacrămi", „a ne ruga de toți dumnezeii", „ne-a tuns chilug", „ne-a dat de învățat, după puterea noastră", „plini ciucur de râie căprească".

Scanned with OKEN Scanner

Observații privind caracterul epic al fragmentului

Fragmentul aparține unei opere epice și întrunește trăsăturile specifice acestui gen literar:

- folosește ca mod de expunere fundamental narațiunea;
- sentimentele scriitorului sunt prezentate indirect prin intermediul personajelor principale, secundare și episodice (bunicul David Creangă din Pipirig, profesorul, Nică, Dumitru, Irinuca, bărbatul și fata ei);
- prin descriere se conturează circumstanțele temporale și spațiale: întâmplarea se petrece la Broșteni (surprins cu notele caracteristice ale satului de munte), unde Nică este dus la învățătură de la școala din Humulești, după ce bădița Vasile este luat la armată – perioada de timp asupra căreia se insistă este cea de la Mezii-Păresii (postul Paștelor);
- prin descriere se schițează și portretele personajelor: Irinuca este o femeie nici tânără, nici bătrână, era comodă, îi plăcea să-și piardă vremea prin sat („avea obiceiul de a ședè uitată ca fata vătămanului"). Urâțenia fetei sale se surprinde printr-o construcție cu valoare de superlativ absolut: „...balcâză și lălâie, de-ți era frică să înnoptezi cu dânsa în casă";
- înfățișează un șir de întâmplări într-o succesiune gradată care se constituie în momentele subiectului.

Prozatorul a realizat pagini nemuritoare prin arta evocării copilăriei, îmbinând lirismul cu elemente documentare despre satul românesc de la munte, din Moldova celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea.

Amintiri din copilărie
(*Pupăza din tei*)

Mă trezește mama într-o dimineață din somn cu vai-nevoie, zicându-mi: „Scoală, duglișule, înainte de răsăritul soarelui; iar vrei să te pupe cucul arminesc și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua?"... Căci așa ne amăgea mama cu o pupăză, care-și făcea cuib de mulți ani într-un teiu foarte bătrân și scorburos, pe coasta dealului, la moș Andrei, fratele tatei cel mai mic. Și numai ce-o auzeai vara: „Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!" des dimineață, în toate zilele, de vuia satul. Și cum mă scol, îndată mă și trimete mama cu

Scanned with OKEN Scanner

demâncare în țarină la niște lingurari ce-i aveam tocmiți prăşitori, tocmai în Valea-Seacă, aproape de Topoliță. Şi pornind eu cu demâncarea, numai ce şi aud pupăza cântând:

– Pu-pu-pup! Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!

Eu, atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte? Mă abat pe la teiu, cu gând să prind pupăza, căci aveam grozavă ciudă pe dânsa; nu numaidecât pentru pupat, cum zicea mama, ci pentru că mă scula în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei. Şi cum ajung în dreptul teiului, pun demâncarea jos în cărare pe muchea dealului, mă suiu încetişor în teiu, care te adormea cu mirosul floarei, bag mâna în scorbură, unde ştiam şi, norocul meu!... găbuiesc pupăza pe ouă şi zic plin de mulțămire: „– Taci, leliță, ce te-am căptuşit eu! îi mai pupa tu şi pe dracul de-acum!".

Şi când aproape să scot pupăza afară, nu ştiu cum se face, că mă sparii de creasta ei cea rotată, de pene, căci nu mai văzusem pupăză până atunci, şi-i dau iar drumul în scorbură. Şi cum stam eu şi mă chiteam în capul meu că şerpe cu pene nu poate să fie – după cum auzisem, din oameni, că se află prin scorburi câteodată şi şerpi – unde nu mă îmbărbătez în sine-mi şi iar bag mâna să scot pupăza,... pe ce-a fi...; dar ea, sărmana, se vede că se mistuise de frica mea prin cotloanele scorburei, undeva, căci n-am mai dat de dânsa nicăieri; parcă intrase în pământ. „– Măi! anapăda lucru ş-aista", zic eu înciudat, scoțând căciula din cap şi tuflind-o în gura scorburei. Apoi mă dau jos, să caut o lespede potrivită, mă suiu cu dânsa iar în teiu, îmi ieu căciula şi în locul ei pun lespedea, cu gând c-a ieşi ea pupăza de undeva până m-oiu întoarce eu din țarină. După aceea mă dau iar jos şi pornesc răpede cu demâncarea la lingurari... Şi oricât oiu fi mers eu de tare, vreme trecuse la mijloc doar, cât am umblat horhăind cine ştie pe unde şi cât am hojbăit şi mocoşit prin teiu, să prind pupăza, şi lingurarilor, nici mai rămâne cuvânt, li se lungise urechile de foame aşteptând. Ş-apoi, vorba ceea: „Țiganul, când i-i foame cântă; boierul se primblă cu mânile dinapoi, iar țăranul nostru îşi arde luleaua şi mocneşte într-însul". Aşa şi lingurarii noştri: cântau acum îndrăcit pe ogor, şezând în coada sapei, cu ochii paianjeniți de-atâta uitat, să vadă nu li vine mâncare dincotrova? Când, pe la prânzul cel mare, numai iacătă-mă-s şi eu de după un dâmb, cu mâncarea sleită, veneam, nu veneam, auzindu-i lălăind aşa de cu chef... Atunci au şi tăbărât balaurii pe mine, şi cât pe ce să mă-nghită, de nu era o chirandă mai tânără între dânşii, să-mi ție de parte.

Scanned with OKEN Scanner

– Hauileo, mo! ogoiți-vă! ce tolocăniți băiatul? Cu tată-său aveți ce-aveți, iar nu cu dânsul!

Atunci, lingurarii, nemaipuindu-şi mintea cu mine, s-au aşternut pe mâncare, tăcând molcum. Şi scăpând eu cu obraz curat, îmi ieu traista cu blidele, pornesc spre sat, mă abat iar pe la teiu, mă suiu într-însul, pun urechea la gura scorburii şi aud ceva zbătându-se înlăuntru. Atunci ieu lespedea cu îngrijire, bag mâna şi scot pupăza, vlăguită de atâta zbucium; iar ouăle, când am vrut să le ieu, erau toate numai o chisăliță. După asta vin acasă, leg pupăza de picior c-o ață ş-o îndosesc de mama vro două zile în pod prin cele putini hârbuite; şi una-două, la pupăză, de nu ştiau cei din casă ce tot caut prin pod aşa de des. Încă a doua zi după asta, iaca şi mătuşa Măriuca lui moş Andrei vine la noi, c-o falcă-n ceriu şi cu una-n pământ şi se ia la ciondănit cu mama din pricina mea:

– Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care – zicea mătuşa cu jale – ne trezeşte des-dimineață la lucru de atâția ani?

Grozav era de tulburată, şi numa nu-i venea să lăcrămeze, când spunea aceste. Şi acum văd eu că avea mare dreptate mătuşa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, sărmana, nu ştia de asta nici cu spatele.

– Ce spui, cumnată? Da' că l-aş ucide în bătaie, când aş afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine că mi-ai spus, las' pe mine, că ți-l ieu eu la depănat!

– Nici te mai îndoi despre asta, cumnată Smarandă, zise mătuşa, căci de zbânțuitul ista al dumitale, nimica nu scapă! Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc!

Eu, fiind ascuns în cămară, cum aud unele ca aceste, iute mă suiu în pod, umflu pupăza de unde era, saiu cu dânsa pe sub streaşina casei şi mă duc de-a dreptul în târgul vitelor, s-o vând, căci era tocmai lunea, într-o zi de târg. Şi cum ajung în iarmaroc încep a mă purta țanțoş printre oameni, de colo până colo, cu pupăza-n mână, că doar şi eu eram oleacă de fecior de negustor. Un moşneag nebun, c-o vițică de funie, n-are ce lucra?

– De vânzare-ți-e găinuşa ceea, măi băiete?

– De vânzare, moşule!

– Şi cât cei pe dânsa?

– Cât crezi şi dumneata că face!

– Ia ad-o-ncoace la moşu', s-o drămăluiască!

Scanned with OKEN Scanner

Şi cum i-o dau în mână, javra dracului se face a o căuta de ou şi-i dezleagă atunci frumuşel aţa de la picior; apoi mi-o aruncă în sus, zicând: „Iaca poznă, c-am scăpat-o!". Pupăza, zbrrr! pe-o dugheană şi, după ce se mai odihneşte puţin, îşi ie apoi drumul în zbor spre Humuleşti şi mă lasă mare şi devreme cu lacrămile pe obraz, uitându-mă după dânsa!... Eu atunci, haţ! de sumanul moşneagului, să-mi plătească paserea...

– Ce gândeşti dumneata, moşule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ţi-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu giunca asta de mine! Înţeles-ai? Nu-ţi paie lucru de şagă! Şi mă băgam în ochii moşneagului, şi făceam un tărăboiu, de se strânsese lumea ca la comedie împrejurul nostru; dă, iarmaroc, nu era?!

– Dar ştii că eşti amarnic la viaţă, măi băiete?! zise moşneagul de la o vreme, râzând. În ce te bizui de te îndârjeşti aşa, nepoate? Dec! nu cumva ai pofti să-mi iei viţica pentr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi ţică, şi ia acuş te scarpin, dacă vrei, ba ş-un topor îţi fac, dacă mă crezi, de-i zice „aman, puiule!" când îi scăpa din mâna mea!

– Dă pace băietului, moşule, zise un humuleştean de-ai noştri – că-i feciorul lui Ştefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, şi ţi-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta.

– He, he! să fie sănătos dumnealui, om bun; d-apoi chiteşti dumneata că nu ne cunoaştem noi cu Ştefan a Petrei? zise moşneagul; chiar mai dinioară l-am văzut umblând prin târg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani, cum i-i negustoria, şi trebuie să fie pe-aici undeva, ori în vro dugheană, la băut adălmaşul. Apoi bine că ştiu a cui eşti, măi ţică! Ian stăi oleacă, să te duc eu la tată-tău şi să văd, el te-a trimes cu pupăzi de vânzare, să spurci iarmarocul?!

Toate ca toatele, dar când am auzit eu de tata, pe loc mi s-a muiet gura. Apoi încet-încet m-am furişat pintre oameni, şi unde-am croit-o la fugă spre Humuleşti, uitându-mă înapoi să văd nu mă ajunge moşneagul; căci îmi era acum a scăpare de dânsul, drept să vă spun. Vorba ceea: „Lasă-l, măi! L-aş lăsa eu, dar vezi că nu mă lasă el acum!". Tocmai aşa păţisem şi eu; ba eram încă bucuros că am scăpat numai cu-atâta. „Bine-ar fi s-o pot scoate la capăt, macar aşa, cu mama şi cu mătuşa Măriuca", gândeam eu, bătându-mi-se inima, ca-ntr-un iepure, de frică şi de osteneală.

Şi când ajung acasă, aflu că tata şi mama erau duşi la târg; şi fraţii îmi spun, cu spaimă, că-i poznă cu mătuşa lui moş Andrei: a

Scanned with OKEN Scanner

sculat mai tot satul în picioare din pricina pupăzăi din teiu; zice că i-am fi luat-o noi, şi pe mama a pus-o în mare supărare cu asta. Ştii că şi mătuşa Măriuca e una din cele care scoate mahmurul din om; nu-i o femeie de înţeles, ca mătuşa Anghilița lui moş Chiriac, s-a mântuit vorba. Şi cum îmi spuneau ei îngrijiți, numai ce şi auzim cântând în teiu:

– Pu-pu-pup! Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!

Soră-mea Catrina zice atunci cu mierare:

– I-auzi, bădiță! Doamne, cum sunt unia de năpăstuiesc omul chiar pe sfânta dreptate!

– Mai aşa, sorioară!... Dar în gândul meu: „Când ați şti voi câte a pătimit, sireaca, din pricina mea, şi eu din pricina ei, i-ați plânge de milă!"

Zahei însă ne lăsase vorbind şi se ca' mai dusese în târg, după mama, să-i spuie bucuria despre pupăză...

Şi a doua zi, marți, taman în ziua de lăsatul săculuí de postul Sân-Petrului, făcând mama un cuptior zdravăn de alivenci şi plăcinte cu poalele-n brâu, şi părpălind nişte pui tineri la frigare, ş-apoi tăvălindu-i prin unt, pe la prânzul cel mic, cheamă pe mătuşa Măriuca lui moş Andrei şi-i zice cu dragă inimă:

– Doamne, cumnățică-hăi, cum se pot învrăjbi oamenii din nimica toată, luându-se după gurile cele răle! la poftim, soro, mai bine să mâncăm ceva din ce-a dat Dumnezeu, să cinstim câte-un pahar de vin în sănătatea gospodarilor noştri şi: „Cele răle să se spele,/ Cele bune să s-adune;/ Vrajba dintre noi să piară,/ Şi neghina din ogoară!"

Căci dac-ai sta să faci voie rea de toate, zău, ar trebui de la o vreme s-apuci câmpii!

– Aşa, cumnată dragă, zise mătuşa Măriuca, strângând cu nedumerire din umere, când se punea la masă. Văzut-ai dumneata? Să mai pui altădată temeiu pe vorbele oamenilor!

Apoi începem cu toții a mânca. Şi alții ca alții, dar eu ştiu că mi-am pus bine gura la cale, să-mi fie pe toată ziua.

Întrebări, exerciții şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Ce înfățişează fragmentul? Fragmentul aparține părții a doua, povesteşte o întâmplare hazlie despre furatul unei pupeze de către Nică şi prezintă încercările sale de a o vinde în iarmaroc.

2. Ce se consemnează în primul alineat?

Evocarea începe prin explicarea cauzei, pentru care Nică se hotărăşte să fure pupăza. Mama îi scula pe el şi pe fraţii săi înainte de răsăritul soarelui, motivând că pupăza, ceasornicul satului, vesteşte începutul zilei. Din vorbele mamei reiese dorinţa ei de a-şi creşte copiii în spiritul hărniciei. Ea socotea că este o ruşine să-i prindă zorile dormind.

3. Naratorul reconstituie cu fidelitate gesturile, gândurile şi sentimentele lui Nică în momentul când prinde pupăza. Selectaţi formulările prin care sunt consemnate secvenţele acestui moment

Naratorul consemnează cu exactitate gesturile, gândurile şi sentimentele lui Nică în momentul prinderii pupezei prin următoarele formulări: „Mă abat pe la tei", „... pun demâncarea jos în cărare", „mă sui încetişor în tei", „bag mâna în scorbură, norocul meu!", „găbuiesc pupăza pe ouă". Nică se sperie de creasta rotată a pupezei, gândindu-se că s-ar putea să fie în scorbură un şarpe, dar după o clipă înţelege că spaima lui este fără temei. Zbuciumul lui se subliniază printr-un număr mare de verbe în notaţiile: „mă chiteam", „scot (căciula)", „(o) tuflesc (în gura scorburei)", „bag (mâna)", „mă dau jos", „caut (o lespede)", „mă sui (cu dânsa iar în tei)", „(îmi) iau (căciula)", „pun (lespedea)", „pornesc (răpede cu demâncarea la lingurari)".

4. Indicaţi verbele care arată ce face Nică după ce duce mâncarea la lingurari

După ce duce mâncarea lingurarilor, grija lui Nică este să afle ce s-a întâmplat cu pupăza şi să o prindă. Preocuparea sa este subliniată de sensul verbelor: „mă abat (iar pe la tei)", „pun urechea (la gura scorburei)", „ieu (lespedea)", „bag (mâna) şi scot (pupăza)", „vin (acasă)", „leg (pupăza de picior)", „(o) îndosesc (în pod)".

5. Care sunt urmările prinderii pupezei?

Dialogul dintre mătuşa Măriuca şi Smaranda Creangă scoate în evidenţă indignarea cumnatei că Nică a îndrăznit să fure pupăza – stare sufletească subliniată prin observaţiile „grozav era de tulburată" şi „numai nu-i venea să lăcrămeze".

6. Cum reacţionează mama când aude bănuielile cumnatei?

Mama este uluită că fiul ei ar fi putut să aibă o asemenea îndrăzneală şi în acelaşi timp este hotărâtă să îl pedepsească aspru, mărturisind, plină de amărăciune şi de mânie, că l-ar ucide în bătaie dacă ar afla că el a prins pupăza să o chinuiască.

Scanned with OKEN Scanner

7. Ce-i vine în gând lui Nică atunci când află ce-l aşteaptă?

Auzind ce-l aşteaptă, îi vine în gând să vândă pupăza, de aceea o scoate din pod, din „cele putini hârbuite" şi se duce cu ea la târg.

8. Cum este prezentată întâmplarea din iarmaroc?

Întâmplarea din iarmaroc este prezentată cu umor. Nică se poartă „ţanţoş" printre oameni, pentru că se consideră „oleacă de fecior de negustor". Un moşneag hâtru, cu o viţică de funie, spune că vrea să cumpere pupăza, i-o cere pentru ca să o „drămăluiască" şi îi dă drumul, prefăcându-se că a scăpat-o. Purtarea moşului dezlănţuie furia lui Nică – gesturile băiatului scot în evidenţă comicul de situaţie şi înverşunarea cu care urmăreşte să-şi dovedească priceperea şi seriozitatea de negustor: „Eu atunci, haţ de sumanul moşneagului", „să-mi plătească paserea", „Şi mă băgam în ochii moşneagului şi făceam un tărăboi, de se strânsese lumea ca la comedie împrejurul nostru".

9. Ce atitudine ia moşul faţă de îndârjirea lui Nică?

Bătrânul râde de îndârjirea lui Nică, încearcă să-l facă să înţeleagă că îndrăzneala lui de a-i lua viţica pentru un cuc armenesc este de tot hazul, apoi îl ameninţă cu bătaia în cuvinte care stârnesc râsul. Când moşul află că este feciorul lui Ştefan a Petrei, îi spune că-l va duce la dânsul să-l întrebe dacă el l-a trimis cu pupăza în târg să spurce iarmarocul.

10. Ce gând îl stăpâneşte pe băiat când aude că s-ar putea să dea ochii cu tatăl său?

Dacă la început Nică se purta mândru în iarmaroc şi îşi apăra cu străşnicie condiţia de negustor, cerând cu insistenţă plata pentru marfa lui, când aude de tatăl său, se furişează printre oameni şi o ia la fugă spre Humuleşti, singurul gând fiind să scape şi de pedeapsa tatălui şi de bănuielile mătuşii Măriuca.

11. Ce află Nică atunci când se întoarce acasă?

Când se întoarce acasă, află cu mare spaimă de la fraţii şi surorile lui că părinţii sunt duşi la târg, iar mătuşa a umplut satul cu învinuirea că el a furat pupăza.

12. Cum se destinde atmosfera?

Auzind cântecul neaşteptat al pupezei, fraţii lui Nică rămân uimiţi. Catrina se întreabă, cum poate să cadă năpasta asupra omului „chiar pe sfânta dreptate", iar Zahei dă fuga în târg să ducă mamei vestea cea bună. Nică se preface că împărtăşeşte părerea

Scanned with OKEN Scanner

Catrinei despre nevinovăția lui, dar în același timp cugetă la chinurile prin care au trecut el și, mai ales, sărmana pupăză.

13. Ce dezvăluie episodul împăcării cu mătușa Măriuca?

Împăcarea cu mătușa Măriuca scoate în evidență firea deschisă a românilor și dorința de înțelegere cu semenii lor. Cadrul întâlnirii în care se restabilește pacea surprinde realități specifice vieții țăranului: mama face „un cuptior zdravăn de alivenci și plăcinte cu poalele-n brâu, și părpălind niște pui tineri la frigare, tăvălindu-i prin unt", o poftește pe mătușa Măriuca pe la prânzul cel mic să ospăteze și să cinstească după datină. Urările de bună înțelegere se fac prin cuvinte populare pline de înțelepciune: „Cele rele să se spele,/ Cele bune să se-adune;/ Vrajba dintre noi să piară/ Și neghina din ogoară". Vorbele frumoase și bucatele gustoase aduc liniștea și voia bună în familie.

Cunoscând viața țăranului sub toate aspectele, folosind resursele nebănuite ale limbii populare, prozatorul evocă fidel atmosfera satului, zburdălnicia copilului, relațiile de familie, încât devenim părtași întâmplărilor pline de veselie care i-au luminat copilăria și retrăim farmecul vârstei candorii.

Planul dezvoltat pentru fragmentul *Pupăza din tei* din opera *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă

Idei principale	*Idei secundare*
1. Mama îl trezește pe Nică dis-de-dimineață, înainte de răsăritul soarelui.	
2. Nică, în drum spre țarină, se abate pe la tei cu gândul de a prinde pupăza.	a. Nică prinde pupăza. b. Se sperie de creasta ei și îi dă drumul în scorbură. c. Încearcă să o caute, dar nu o mai găsește. d. Pune la gura scorburii căciula, apoi o lespede și pleacă să ducă mâncare lingurarilor.

Scanned with OKEN Scanner

3. Nică se întoarce, prinde pupăza, merge acasă şi o ascunde în pod.	a. La întoarcere se opreşte la tei, bagă mâna în scorbură şi scoate pupăza vlăguită din cauza zbuciumului. b. Ajungând acasă, o ascunde în pod, în nişte putini hârbuite.
4. A doua zi, mătuşa Măriuca vine la Smaranda şi îi spune că Nică a furat pupăza.	a. Mama făgăduieşte că îl va pedepsi dacă el este vinovat.
5. Nică ia pupăza şi se duce să o vândă în iarmaroc.	a. În târg se comportă ca un negustor. b. Un bătrân se preface că este dornic să cumpere pupăza, dar îi dă drumul. c. Pasărea zboară spre Humuleşti, sporind supărarea băiatului. d. Nică îi cere socoteală bătrânului. e. Moşneagul îl potoleşte. f. Auzind că tatăl său este la iarmaroc, Nică fuge acasă de frică să nu dea ochii cu el.
6. Nică soseşte acasă.	a. Băiatul află că părinţii sunt la târg şi că oamenii din sat sunt supăraţi de dispariţia pupezei. b. Pupăza începe să cânte şi fraţii săi cred că Nică a fost acuzat pe nedrept. c. Zahei pleacă la târg să aducă părinţilor vestea cea bună.
7. A doua zi, Smaranda pregăteşte bucate şi o invită pe mătuşa Măriuca.	a. Mătuşa Măriuca se îndoieşte de vinovăţia lui Nică. b. Toţi mănâncă şi se bucură din plin că lucrurile s-au sfârşit cu bine.

Funcţiile dialogului în fragmentul *Pupăza din tei* din opera *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă

În opera *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă se îmbină cele trei moduri de expunere: caracterul de evocare impune folosirea *naraţiunii*, pentru conturarea personajelor şi a tablourilor de natură

Scanned with OKEN Scanner

se utilizează *descrierea*, iar *dialogul* imprimă caracter scenic şi dă viaţă povestirii.

Frumuseţea fragmentului constă în naturaleţea cu care prozatorul evocă întâmplarea, privind-o cu multă simpatie şi umor. Scriitorul apare ca narator, dar şi ca personaj, joacă rolul de copil, îndeamnă cititorul, cu fină ironie şi cu duioşie, să retrăiască farmecul vârstei de aur a copilului dintodeauna şi de pretutindeni.

Împletirea naraţiunii cu dialogul imprimă povestirii caracter de spectacol.

Dialogul dă impresia că personajele se află pe o scenă în faţa noastră unde joacă rolul de actori – replicilor verbale adăugându-li-se gesturile, mimica şi intonaţia.

Personajele sunt: mama, mătuşa Măriuca, moşneagul din iarmaroc, fraţii şi surorile (personaje episodice), Nică – eroul principal (protagonistul).

– Mai auzit-ai dumneata, cumnată, una ca asta, să fure Ion pupăza, care, zicea mătuşa cu jale, ne trezeşte des-dimineaţă la lucru de atâţia ani?

Grozav era tulburată, şi numa nu-i venea să lăcrămeze, când spunea aceste. Şi acum văd eu că avea mare dreptate mătuşa, căci pupăza era ceasornicul satului. Însă mama, sărmana, nu ştia de asta nici cu spatele.

– Ce spui, cumnată? Da' că l-aş ucide în bătaie, când aş afla că el a prins pupăza, s-o chinuiască. De-amu bine

Limbajul şi intonaţia din această secvenţă de dialog exprimă cauza întâmplării (intriga în cadrul naraţiunii) – furatul pupezei – şi contribuie la caracterizarea personajului principal. Cuvintele de nemulţumire spuse pe un ton de sfadă, fără nici o introducere, arată că mătuşa Măriuca este o femeie aprigă, care nu trece cu vederea greşelile altora. Imaginea sa este schiţată prin notaţiile: „vine la noi cu o falcă în ceriu şi cu una în pământ şi se ia la ciondănit cu mama din pricina mea".

Replica mamei exprimă nedumerirea, stare sufletească reflectată prin propoziţia interogativă: „– Ce spui, cumnată?". Totodată întrebarea sugerează o nuanţă de îndoială. Prin folosirea verbelor la modul condiţional-optativ – „(l-)aş ucide", „aş afla" – şi propoziţia condiţională „când aş afla" („când" – cu sensul de „dacă") se insistă asupra neîncrederii că Nică ar fi fost în stare de o asemenea faptă. Expresiile populare

Scanned with OKEN Scanner

că mi-ai spus, las' pe mine, că ți-l ieu eu la depănat!

– Nici te mai îndoi despre asta, cumnată Smarandă, zise mătuşa, căci de zbânțuitul ista al dumitale, nimica nu scapă! Ce mai atâta? Mi-au spus mie cine l-au văzut că Ion a luat-o; gâtul îmi pun la mijloc!

.....

– De vânzare ți-i găinuşa ceea... măi băiete?

– De vânzare, moşule!

– Şi cât cei pe dânsa?

– Cât crezi şi dumneata că face!

– Ia ad-o-ncoace la moşu', s-o drămăluiască!

.....

„las' pe mine că ți-l ieu eu la depănat" definesc pedeapsa exemplară în cazul când bănuielile cumnatei sunt adevărate.

Răspunsul mătuşii Măriuca întăreşte ideea că ea este o femeie aspră, convinsă de vinovăția băiatului. Îşi argumentează acuzația spunând că Nică este „zbânțuit" şi că a aflat de la cineva că el a furat pupăza. Certitudinea ei se evidențiază prin adverbul „nici", prin expresia populară „gâtul mi-l pun la mijloc" şi prin caracterul exclamativ al frazei.

Narațiunea urmăreşte faptele lui Nică după ce a auzit discuția dintre Smaranda şi mătuşa Măriuca. Înfricoşat, se suie în pod, ia pupăza şi pleacă la iarmaroc să o vândă. Firul epic este întrerupt de dialogul dintre Nică şi moşneagul din târg, modalitate de expunere care contribuie aici la caracterizarea personajelor şi la realizarea comicului de situație.

Din întrebarea adresată de moşneag reiese că acesta este un om hâtru. Prin substantivul şi determinantul său „găinuşa ceea" se exprimă fina ironie a celui care înțelege din capul locului situația, dar se preface că nu-şi dă seama de realitate, este interesat să cumpere şi se angajează într-un joc hazliu.

Răspunsul formulat în propoziția exclamativă indică semeția lui Nică, siguranța de sine şi bucuria că a găsit cu uşurință un cumpărător pe care să-l păcălească.

Cuvintele moşneagului îl conving că poate face lesne târgul, pentru că Nică este naiv şi nu-şi dă seama de cursa în care este atras. Firescul dialogului între vânzător şi cumpărător sporeşte comicul de situație.

Scanned with OKEN Scanner

Replicile scurte, naturaleţea limbajului, nuanţarea trăirilor – realizată şi prin folosirea semnelor de punctuaţie, la care se adaugă intervenţiile autorului cu valoarea unor indicaţii scenice – contribuie la evocarea plastică a întâmplării.

– Ce gândeşti dumneata, moşule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ţi-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu giunca asta de mine! Înţeles-ai? Nu-ţi paie lucru de şagă! Şi mă băgam în ochii moşneagului, şi făceam un tărăboiu, de se strânsese lumea ca la comedie împrejurul nostru; dă, iarmaroc, nu era?!

– Dar ştii că eşti amarnic la viaţă, măi băiete?! zise moşneagul de la o vreme, râzând. În ce te bizui de te îndârjeşti aşa, nepoate? Dec! nu cumva ai pofti să-mi iei viţica pentr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi ţică, şi ia acuş te scarpin, dacă vrei, ba ş-un topor îţi fac, dacă mă crezi, de-i zice

Dialogul care urmează după ce moşneagul i-a dat drumul pupezei accentuează comicul de situaţie; nici în acel moment Nică nu-şi dă seama că a fost păcălit şi se poartă în continuare ca un negustor nemulţumit că a fost păgubit. Supărarea lui se exprimă prin trei interogaţii acuzatoare adresate falsului cumpărător, pe care îl consideră un om neserios şi îi pretinde să-l despăgubească. Mânia crescândă se deduce din tonul categoric al băiatului şi din utilizarea termenilor negustoreşti şi expresiilor populare: „marfa", „nu ţi-a fost de cumpărat", „nu scapi nici cu giunca ceea", „nu-ţi paie lucru de şagă". Copilul, considerându-se negustor adevărat, venit cu marfă la târg, caută cu tot dinadinsul să-şi înspăimânte cumpărătorul.

Impresia de autenticitate este sporită prin replicile bătrânului care simulează că se întreabă, se miră de îndârjirea băiatului şi continuă să-şi joace rolul, prefăcându-se că-l ameninţă cu bătaia.

Comicul de limbaj dă savoare momentului: „te mănâncă spinarea", „ia acuş te scarpin, ba ş-un topor îţi fac". Situaţia hazlie în care se află Nică reiese din contrastul dintre ceea ce vrea să pară şi ceea ce este în realitate, „măi ţică", „puiule", cum îl consideră moşneagul.

Scena din iarmaroc este atât de vie, încât dă cititorului impresia de realitate, la care participă sufleteşte cu mare intensitate.

Scanned with OKEN Scanner

„aman, puiule!" când îi scăpa din mâna mea!

Caracterul verosimil al narațiunii rezultă din folosirea propozițiilor scurte, exclamative și interogative, a interjecțiilor („Hei, hei!", „la", „laca", „zbrr", „haț"), a cuvintelor și expresiilor populare utilizate în vorbirea directă.

Dialogul:
- întregește narațiunea;
- ajută la caracterizarea personajelor,
- contribuie la realizarea comicului;
- imprimă autenticitate narațiunii;
- realizează implicarea afectivă a cititorului, prin caracterul scenic

Portretul literar

Portretul literar (fr. „portrait") este descrierea în proză sau în versuri în care sunt înfățișate trăsăturile unei persoane, în scopul individualizării acesteia. Se pot prezenta trăsăturile fizice (portret fizic), trăsăturile morale (portret moral) sau ambele feluri de însușiri (portret complex). În funcție de personajul descris există: portret individual, portret colectiv și autoportret.

„Adevărata istoriografie moldoveană începe cu Grigore Ureche. Cronica lui românească mergând până la 1594 e o prelucrare de izvoare într-o limbă cu aroma mierii, plină de metafore." (G. Călinescu)

Grigore Ureche
(1590 – 1647)

Cronicarul moldovean face parte dintr-o veche familie boierească de pe vremea lui Alexandru cel Bun.

Și-a făcut studiile în Polonia, la colegiul din Liov, unde a învățat limbile latină, slavonă și polonă.

A deținut ranguri însemnate: spătar, logofăt și mare vornic al Țării de Jos.

A scris *Letopisețul Țării Moldovei* în care sunt consemnate evenimentele începând din anul 1359 (adică de la întemeierea Țării Moldovei de către Dragoș-Vodă) până în anul 1594. Narează fapte istorice dintr-o epocă de mari frământări, când țara este prădată și arsă de tătari și turci, bântuită de foamete și lăcuste, confruntându-se cu ierni grele și cutremure.

Scanned with OKEN Scanner

Grigore Ureche, primul biograf în limba română a viteazului domn moldovean Ştefan cel Mare, i-a evocat personalitatea în cea mai mare parte din cronica sa, descriindu-l ca pe un voievod ideal care a menținut suveranitatea țării.

Explicarea termenului

cronică – cronici = serie de însemnări, obişnuite mai ales în evul mediu, cuprinzând o înregistrare cronologică a evenimentelor sociale, politice şi familiale. Cuvântul „letopiseț", de origine slavă, are acelaşi sens cu substantivul „cronică".

Letopisețul Țării Moldovei
(fragment)

Fragmentul încheie evocarea vieții lui Ştefan cel Mare şi surprinde, în stil concis, trăsăturile fizice şi morale.

Observații privind realizarea portretului

„Fost-au acestu Ştefan-Vodă om nu mare la statu, mânios şi degrabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospețe omorâea fără județ. Amintrilea era om întreg la fire, neleneşu, şi lucrul său îl ştia a-l acoperi şi unde nu gândiai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meşter, unde era nevoie însuşi să vârâea, ca, văzându-l ai săi, să nu se îndărăptieze, şi pentru aceia raru război de nu biruia. Şi unde

Portretul începe cu o precizare referitoare la statura domnitorului (faptul că acesta era om scund). Substituind adjectivul „scund" prin antonimul lui negat „nu mare de statu", cronicarul atenuează limita respectivă.

Descrierea continuă cu sublinierea a două însuşiri morale negative: impulsivitatea şi cruzimea („mânios şi degrabă vărsătoriu de sânge nevinovat").

Adverbul „amintrilea" sugerează antiteza dintre aceste limite şi calitățile precumpănitoare. Prin intermediul enumerației sunt menționate capacitatea intelectuală şi înțelepciunea („om întreg la fire"), hărnicia şi agerimea („neleneşu", „unde nu gândiai acolo îl aflai"), priceperea militară („la lucruri de războaie meşter"), simțul responsabilității, capacitatea de a-şi îmbărbăta oştenii („unde era nevoie însuşi se vârâea"), tenacitatea în dobândirea izbânzii, chiar şi atunci când temporar era învins. Procedând

Scanned with OKEN Scanner

biruia alții, nu perdea nădejdea, că ştiindu-se căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor."

astfel, trăsăturile negative intră într-un con de umbră şi atenția se opreşte asupra calităților.

Verbul „a birui" este folosit de două ori cu sensuri diferite: prima dată exprimă victoria duşmanilor şi înfrângerea domnitorului, dar care continuă să fie încrezător în izbândă: „şi unde biruia alții, nu perdea nădejdea". Din venerație pentru marele voievod, cronicarul evită să spună că era învins şi recurge la formularea indirectă „biruia alții". A doua oară verbul „a birui" consemnează perseverența în luptă pentru a dobândi victoria finală „că ştiindu-se căzut jos, să rădica deasupra biruitorilor".

O trăsătură specifică a limbii cronicăreşti este arhaismul prezent sub raport lexical („județu" cu sens de „judecată", „să nu să îndărăpteze" cu sensul „să nu se descurajeze"), din punct de vedere fonetic (prezența lui „u" final neaccentuat: „statu", „vărsătoriu", „neleneşu", „raru", „războiu") şi sub raport morfologic (folosirea pluralului în locul singularului – „fost-au" – ca semn al respectului) şi a singularului în locul pluralului („biruia alții").

În realizarea portretului, Gr. Ureche procedează la fel ca istoricii clasici antici latini. Critica literară a stabilit o paralelă între portretul lui Hannibal de Tit Liviu şi portretul lui Ştefan cel Mare din scrierea cronicarului moldovean. Amândoi folosesc o tehnică a contrastelor, menționând calitățile şi defectele personalității istorice descrise.

Într-o formă concisă, cronicarul surprinde trăsăturile esențiale ale marelui voievod: renumit strateg, tactician şi militar, bun cunoscător al psihologiei ostaşilor săi, încrezător în biruință, capabil să transforme înfrângerea în victorie. Prin oprea sa, Gr. Ureche face trecerea de la scrierile istorice la operele beletristice folosind descrierea, dialogul, narațiunea şi limbajul artistic.

Letopisețul Țării Moldovei a fost folosit ca izvor de inspirație de nenumărați scriitori: Costache Negruzzi (pentru nuvela *Alexandru Lăpuşneanul*), Vasile Alecsandri (pentru *Dumbrava Roşie*), Barbu Ştefănescu Delavrancea (pentru *Apus de soare*), Mihail Sadoveanu (pentru *Frații Jderi*).

Scanned with OKEN Scanner

„...el a adus la perfecțiune narațiunea istorică, reprezentarea vieții populare, evocarea întregii naturi românești. A făcut aceasta cu o imensă putere poetică a spiritului, în forme de expresie nobile și pure, care dezvăluie cultura interioară a poporului român, într-o epocă de o fecunditate fără precedent." (Tudor Vianu)

Mihail Sadoveanu
(1880 – 1961)

Mihail Sadoveanu s-a născut la 5 noiembrie 1880 în târgul Paşcani. Tatăl său, avocatul Alexandru Sadoveanu, descindea dintr-o familie de olteni originari din Gorj, stabilită la Iaşi după răscoala lui Tudor Vladimirescu. Mama, Profira Ursaki, provenea din țărani răzeşi deposedați de pământuri.

După aprecierea criticului literar Mihail Ralea, prin filiera oltenească, Mihail Sadoveanu a moştenit „pasiunea epopeei", „spiritul pandur", iar sentimentul solidarității cu poporul i l-a transmis mama sa.

Şcoala primară o face în Vatra Paşcanilor, unde are ca învățător pe Mihail Busuioc, evocat în volumul *La noi, la Viişoara* sub numele de domnul Trandafir.

A studiat la gimnaziul „Alecu Donici" din Fălticeni, apoi la Liceul Național din Iaşi.

A colaborat la revista „Sămănătorul" din Bucureşti, „Viața românească" din Iaşi, îndeplinind şi funcția de director al Teatrului Național din Iaşi.

Debutul editorial din anul 1904 cu volumele *Şoimii*, *Dureri înăbuşite*, *Povestiri*, *Crâşma lui moş Precu* este salutat elogios de Nicolae Iorga, care numeşte momentul literar 1904 „anul Sadoveanu".

În cele peste o sută de volume, Sadoveanu a înfățişat bogăția sufletească a omului din popor (*Povestiri*, *Dureri înăbuşite*, *Baltagul*), a descris frumusețile naturii (*Împărăția apelor*, *Țara de dincolo de negură*, *Valea Frumoasei*, *Nada Florilor*), viața târgurilor de provincie (*Însemnările lui Neculai Manea*; *Floare ofilită*, *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*). A evocat istoria națională în romanele *Şoimii*, *Frații Jderi*, *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*, *Nicoară Potcoavă* şi *Neamul Şoimăreştilor*, ilustrând trei etape din istoria Moldovei: secolul al XV-lea, perioadă de maximă înflorire în timpul domniei lui Ştefan cel Mare este înfățişat în romanul *Frații Jderi*, secolul al XVI-lea, caracterizat prin puternice frământări politice legate de succesiunea la tron a lui Ion Vodă cel Cumplit şi de continuarea

Scanned with OKEN Scanner

luptei pentru libertatea țării constituie substanța romanelor *Șoimii* și *Nicoară Potcoavă* și secolul al XVII-lea – când Moldova a fost condusă de domni ambițioși ca Vasile Lupu și Duca-Vodă – este prezentat în romanele *Nunta domniței Ruxanda* și *Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*.

A dominat literatura română peste o jumătate de veac, intrând, prin opera sa, în rândul clasicilor încă din timpul vieții. proza sadoveniană a fost tradusă în zeci de limbi.

La 19 octombrie 1961, inima marelui scriitor a încetat să mai bată. Își doarme somnul veșnic la cimitirul Bellu din București.

*„Între hotarele anilor 1469 și 1475 imaginea voievodului Ștefan avea o strălucire deosebită. Sunt anii la care se referă autorul **Fraților Jderi**."* (Constantin Ciopraga)

Frații Jderi

Elemente de geneză și de compoziție

Pentru realizarea romanului *Frații Jderi*, prozatorul a îmbinat sursele de inspirație istorică și populară cu ficțiunea.

Trilogia *Frații Jderi* cuprinde volumele *Ucenicia lui Ionuț* (1935), *Izvorul Alb* (1936) și *Oamenii Măriei Sale* (1942). Fiecare surprinde momente din pregătirea luptei împotriva otomanilor: ucenicia lui Ionuț privind mânuirea armelor (volumul I), acțiunile de ordin diplomatic în legătură cu războiul (volumul al II-lea) și desfășurarea luptei de la Vaslui (volumul al III-lea).

Scriitorul a ales cadrul istoric din epoca maximei stabilități a statului feudal moldovenesc sub domnia lui Ștefan cel Mare, care s-a sprijinit pe mica boierime, pe răzeși și pe târgoveți.

Semnificația titlului

Titlul numește familia Jder, a comisului Manole Păr Negru, om al Măriei Sale și tatăl celor cinci feciori: Simion, al doilea comis, Nicoară, devenit călugărul Nicodim, Cristea – vistiernic, Damian – negustor în Polonia și mezinul Ionuț. Numele acestei familii vine de la faptul că toți aveau „pe obraz, sub coada pleoapei stângi, acel semn oval, cât ai pune degetul cel mare, împodobit cu păr de culoarea jivinei a cărei poreclă o purta comisul și, după el, toți feciorii domniei sale, în număr de cinci".

Tema

Opera evocă istoria în anii domniei lui Ștefan cel Mare, vreme de strălucire și de belșug a Moldovei.

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii pentru cunoaşterea textului

Cele două fragmente se încadrează în volumul I (*Ucenicia lui Ionuț*) al trilogiei *Frații Jderi* şi evocă vizita lui Ştefan cel Mare la hramul Mănăstirii Neamț în anul 1469.

Fragmentul 1 (Capitolul I – *Despre hramul sfintei Mănăstiri Neamțu, la anul de la Hristos 1469 şi despre o istorisire a lui Nechifor Căliman, starostele vânătorilor domneşti*)

„(...) Cartea pe care o citise cu destulă greutate prea sfințitul Iosif, punând între dânsa şi ochii sfinției sale o făclie de ceară, cuprindea vestea de sosire a măriei sale Ştefan-Vodă la hramul sfintei mănăstiri Neamțu. (...)"

Primul fragment prezintă înştiințarea despre venirea voievodului.

Se surprinde atmosfera sacră şi tainică prin imaginea prea sfințitului Iosif, care citeşte la lumina unei făclii de ceară vestea despre sosirea măriei sale. Se precizează timpul şi locul „hramului sfintei mănăstiri Neamțu".

Determinantele „prea sfințitul", „sfinției sale" sugerează locul aparte al acestui personaj prezent pe tot parcursul relatării: îl întâmpină pe domn, oficiază slujba, înfățişează voievodului Sfânta Evanghelie, sărută mâna cu pecete de aur recunoscând în Ştefan pe „unsul lui Dumnezeu".

Fragmentul 2 (Capitolul al II-lea – *Aici se arată un voievod mare şi un Jder mititel*)

„Oştenii se rânduiau zid la dreapta şi la stânga; cinstita adunare a locului, cu prea sfințitul în frunte, trecea la apa Nemțişorului. Omenirea adunată îşi încremenise talazurile sub soarele puternic al ceasului al treilea al amiezei.

Al doilea fragment înfățişează aşteptarea de către mulțime a sosirii lui Ştefan, descrie alaiul domnesc, schițează portretul lui Alexandru, realizează portretul domnitorului, surprinde relația dintre acesta, popor şi înalții reprezentanți ai clerului.

Câmpul lexical al cuvântului „mulțime" – „oşteni", „(cinstita) adunare", „omenirea", „călăreții", „poporul" – desemnează personajul colectiv constituit din ostaşi, norod şi cler.

Complexitatea mulțimii este sugerată şi prin individualizarea unor personaje: preasfințitul Iosif, coconul Alexăndrel, Bodea, portarul Sucevei, Toma logofătul şi Iuga postelnicul.

Scanned with OKEN Scanner

Sunară trâmbiți.

În prund, în dreptul sfintei mănăstiri, era un loc unde apa Nemțișorului fugea pe dedesubt. La acea trecătoare prea sfințitul Iosif se opri, ca să primească alaiul măriei sale.

Călăreții își struniră caii, scânteind din coifuri și platoșe. Măria sa privi o clipă împrejurimile. Copii de casă grăbiră să coboare, ca să-i apuce frâiele și scările. Când descălecă Domnul, într-o singură mișcare, călărețiі puseră piciorul la pământ. Alexăndrel-Voievod, feciorul bălan al Domniei, sări de-a dreptul din șa. Purta, ca și părintele său, brocart de Veneția, giugiuman de samur și marochinuri. Trei boieri dintre cei mari, care însoțeau pe stăpân, adică portarul Sucevii, Bodea, Toma logofătul și Iuga postelnicul își lăsară caii în mâna slujitorilor și grăbiră la trecătoarea pârâului.

Cântărețiі soborului începeau, cu glasuri destul de aspre, axion pentru slava măriei sale: «Cade-se să te fericim...»

Prin construcția metaforică „Omenirea își încremenise talazurile", prozatorul sugerează venerația față de marele Ștefan și emoția apropiatei întâlniri.

Detaliile contribuie la conturarea ceremonialului laic: desfășurarea gărzilor păstrează ordinea strictă „se rânduiau zid dreapta și stânga", alaiul domnesc este întâmpinat de prea sfințitul Iosif, „călărețiі își struniră caii, scânteind din coifuri și platoșe", copiii de casă sunt gata să apuce frâiele și scările.

Solemnitatea este accentuată prin înfățișarea momentului: domnul descalecă și după aceea printr-o mișcare sincronică și călărețiі „puseră piciorul la pământ".

Scriitorul reînvie atmosfera epocii medievale cu ajutorul arhaismelor: „carte" – cu sensul de scrisoare, „logofăt", „postelnic", „coifuri", „platoșe", „copii de casă", „medelnicer".

Alexăndrel, „feciorul bălan al Domnului", se poartă cu dezinvoltură, „sări de-a dreptul din șa", spre deosebire de ceilalți călărețі care puseseră piciorul la pământ, după rânduială. Schița de portret al coconului domnesc este completată prin detalii privind ținuta vestimentară potrivită condiției sale: „brocart de Veneția, giugiuman de samur, marochinuri".

Cântărețiі soborului intonează un imn se slavă măriei sale; în această atmosferă solemnă este încadrată schița de portret fizic și moral al domnitorului.

Portretul fizic începe cu mențiunea „călca în al patruzecilea an al vieții". Alte detalii subliniază deplina maturitate: „se purta ras, cu mustața ușor cărunțită" și

Scanned with OKEN Scanner

Vodă Ştefan, călcând atunci în al patruzecilea an al vieţii sale, avea obrazul ars proaspăt de vântul de primăvară. Se purta ras, cu mustaţa uşor cărunţită. Avea o puternică strângere a buzelor şi o privire verde, tăioasă. Deşi scund de statură, cei dinaintea sa, opriţi la zece paşi, păreau că se uită la el de jos în sus.

Pe când suna încă axionul, vlădica Iosif înaintă, cădelniţând între făcliile diaconilor, apoi, primind sfânta Evanghelie de la cei care i-o purtau, o înfăţişă măriei sale ca să-i sărute icoanele de smalţ, aşezate în chip de cruce.

Vodă făcu semnul creştinesc şi sărută Evanghelia, apoi îndemnă printr-un semn mic, din ochi, pe coconul său să săvârşească acelaşi lucru. Poporul şi dregătorii se aplecară adânc în faţa slăvitei feţe a măriei sale. Prea sfinţitul sărută mâna cu pecetea de aur: Vodă îşi împlini aceeaşi datorie către bătrânul stareţ. Îndată medelnicerul sfântului lăcaş păşi înainte, înfăţişând pânea şi sarea. Domnul frânse o precizarea „obrazul proaspăt ars de vântul de primăvară" sugerează vitalitatea.

Puternica „strângere a buzelor" surprinde deosebita capacitate de interiorizare şi „privirea verde tăioasă" trădează firea sa necruţătoare.

Autoritatea sa desăvârşită este evidenţiată prin consemnarea atitudinii de respect şi de fascinaţie a supuşilor pe care îi domină prin personalitatea lui: „Deşi scund de statură, cei dinaintea sa, opriţi la zece paşi, păreau că se uită la el de jos în sus".

Respectă ritualurile religioase şi manifestă veneraţie faţă de înalţii slujitori ai bisericii.

Credincios, îşi face cruce cu evlavie, sărută icoanele de pe Sfânta Evanghelie, îndemnând cu discreţie „din ochi" şi pe Alexăndrel să se supună rânduielii, gest care oglindeşte grija de părinte să-şi educe fiul în spiritul credinţei.

Scena ilustrează relaţia dintre erou şi mulţime: ceremonialul şi atitudinea celor adunaţi dovedesc dragostea şi respectul de care se bucură voievodul. Poporul şi dregătorii se apleacă adânc în faţa slăvitei feţe a măriei sale, iar preasfinţitul sărută mâna cu pecete de aur şi vodă îndeplineşte aceeaşi datorie faţă de cârmuitorul mănăstirii.

Fragmentul se încheie prin consemnarea momentului întâmpinării domnului de către medelnicerul sfântului lăcaş cu pâine şi sare, ca expresie a ospitalităţii, dar şi a dragostei faţă de Ştefan cel Mare, părintele Moldovei vreme de 47 de ani.

Scanned with OKEN Scanner

viță a colacului. Abia o atinse de buze și se puse în mișcare cu pas viu. Prundul începu să sune de pașii cailor. (...)"

După îndeplinirea ceremonialului, voievodul „se puse în mișcare cu pas viu" urmat de oșteni călări.

Prezentat realist, dar și proiectat în aureolă de legendă, personajului i se surprinde dubla personalitate: de om și de voievod.

Portretul literar

„Calistrat Hogaș a pus în paginile lui numai lumină și viață, numai soare și bucurii – a pus taina muntelui și tot albastrul cerului moldovenesc, murmurul izvoarelor, vorba cu tâlc a țăranului și gluma homerică a oamenilor întregi de odinioară." (Garabet Ibrăileanu)

Calistrat Hogaș
(1847 – 1917)

Este unul dintre marii noștri prozatori din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea. S-a născut la 18 aprilie 1847, la Tecuci, fiind unul din cei doisprezece copii ai preotului Gheorghe Dumitriu.

În școala primară, un institutor îi schimbă numele cu acel al bunicului dinspre tată, Hogaș.

Urmează cursurile Academiei Mihăilene din Iași, dovedind pasiune pentru limbile antice și moderne. Îl are ca profesor pe Titu Maiorescu și colegi de clasă pe A. D. Xenopol, V. Conta și Al. Lambrior. Frecventează cursurile Universității din Iași, alegându-și ca specialitate studiul literelor.

În 1869, în urma unui concurs, este numit profesor și director la gimnaziul din Piatra Neamț. De la această dată începe cariera sa didactică de patru decenii și jumătate dovedind nemărginit atașament față de școală.

Atras de viața culturală a Iașului, se stabilește în acest oraș ca profesor la Liceul Internat, unde îl are coleg pe Garabet Ibrăileanu; funcționează și la Liceul Național.

După pensionare, se retrage la Piatra Neamț, moare pe data de 28 august 1917 la Roman și este reînhumat la Piatra Neamț.

Prin volumul *Pe drumuri de munte* continuă tradiția prozei memorialistice. El consideră că farmecul naturii poate fi cunoscut numai prin contemplarea îndelungată și profundă străbătând pe jos

Scanned with OKEN Scanner

priveliştile: „Orice călătorie, afară de cea pe jos, e după mine o călătorie pe picioare străine; a avea la îndemână canapeaua unui tren, roatele unei trăsuri sau picioarele unui cal, înseamnă a merge şezând şi a vedea numai ceea ce ţi se dă, nu însă şi tot ceea ce ai voi".

Proza memorialistică

Proza memorialistică prezintă o experienţă de viaţă a scriitorului dintr-o perioadă mai lungă sau mai scurtă. În cadrul memorialisticii se include şi proza de călătorie.

Amintiri dintr-o călătorie
(fragment)

În zori, a doua zi, apucarăm drumul Văraticului. Călăuzul nostru, un băietan ca de cincisprezece ani, nu ştia decât pe cel mai lung şi mai rău; pe acela, deci, apucarăm şi noi. Cât merserăm prin umbră, drumul fu plăcut. Fagi şi paltini cât lumea de bătrâni, cu trunchiuri albe şi goale, îşi împreunau sus de tot frunzişurile lor şi alcătuiau deasupra capetelor noastre o boltă de umbră şi verdeaţă. Singurul glas al locurilor acestora e numai glasul vântului, care taie, suspinând pare-că dureros, în frunza ascuţită a bradului; şi glasul acesta are un farmec nespus...

Toţi câţi trecuseră pe aici, călători, poate, ca şi mine, îşi zgâriaseră numele lor în scoarţa netedă a fagilor. Cu drept sau fără drept, găseam vinovaţi, în gândul meu, pe toţi aceşti zgârietori de copaci, care avuseseră deşertăciunea vrednică de râs de a-şi eterniza numele în pustiu; şi cu atât mai mult îi găseam vinovaţi, cu cât mi se părea mie că urma omului în aceste locuri răpea ceva din măreţia singurătăţii şi se amesteca jignitor în sublimul întregului.

Peste puţin, scăpătarăm de la umbră şi ieşirăm într-un luminiş de seminceri. Ne aflam în parchetele de la Cracăul-Negru. Din depărtare, prin aerul sec, ajungea până la noi glasul omului şi al toporului. Din când în când o trăsnitură colosală umplea văile munţilor: erau fagii, paltinii sau brazii ameţitor de înalţi, care, în căderea lor prăpăstioasă, sfărâmau şi doborau tot în calea lor.

Ziua era la amiază şi un aer înflăcărat ne înconjura din toate părţile. Soarele, alb de fierbinte ce era, ploua cu foc peste capetele noastre; cu toate acestea, noi ne urmam drumul pe hogaşul săpat de butuci în coasta muntelui şi, numai cât în răstimpuri, eram siliţi

Scanned with OKEN Scanner

a ocoli, prin smiduri, băltoagele glodoase şi verzii ce ne tăiau drumul. Eram atât de grăbiți să poposim undeva la umbră, încât nici nu mai băgam de samă pe un întreg popor de broscoi cu ochi holbați şi verzi, care – ieşiți pe jumătate din umedele şi glodoasele lor locuinți – ne salutau orăcăind şi apoi dispăreau iute la apropierea noastră.

După ce ne oprirăm puțin la o colibă părăsită, cumpănirăm în valea Cracăului. Ajunşi la acest pârâu limpede ca o picătură de rouă, ne stâmpărarăm setea şi începurăm iarăşi a urca, de-a curmezişul, un şir de coline lutoase şi seci, acoperite cu tufari de aluni, mesteacăni şi arini. De pe cea din urmă colină ce se înalță deasupra Văraticului, o întinsă privelişte se deschise ochilor noştri: sub noi, Valea-Sacă se răsfăța cu casele ei albe şi curate, între două dealuri acoperite cu grădini, fânețe şi sămănături. Mai departe, între răsărit şi miazăzi, Bălțăteştii, cu mărețele-i grădini şi aşezămintele sale de băi, păreau că vor să se ascundă după nesfârşitele şiruri de plopi înalți, de mesteacăni blonzi şi de brazi posomorâți; cu toate acestea, o rază de soare, căzută din cer peste acest cuib de zână pierdut între îndoiturile verzi ale dealurilor, răsfrângea până la noi lumina strălucitoare de pe plăcile metalice, cu care e acoperit. În față orizontul era închis de cele din urmă ramuri ale râpoşilor munți de marnă cenuşie ai Neamțului, care se întindeau ca o fâşie de fum plumburiu pe zarea cerului depărtat... La picioarele lor, oraşul alb cu pârâul său limpede scânteia sub lumina soarelui. Alături, în umbra depărtării, stătea nemişcată şi gânditoare, pare-că, vestita Cetate a Neamțului, cetatea lui Ştefan, martoră nepieritoare a gloriei noastre trecute. Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn, spre a ne odihni şi a ne sătura ochii şi sufletul de această măreață privelişte şi, când soarele aproape scăpătase după Ciungi, intrarăm în Văratic.

Compoziția volumului Volumul *Pe drumuri de munte* cuprinde ciclurile *Amintiri dintr-o călătorie* şi *În Munții Neamțului*. Scriitorul, atras de pitorescul naturii, dă glas emoției în fața firii grandioase, liniştite, dar şi dezlănțuite. În primul ciclu se urmăreşte itinerarul *Spre mănăstiri*, *De la Văratec la Secu*, *La Agapia*, *Spre Pipirig*, *Hălăuca*, *În valea Sabasei*, *Pe Seştina*.

Tema Fragmentul se încadrează în primul capitol şi descrie drumul parcurs de prozator, însoțit de un prieten şi de călăuză, înregistrând cu fidelitate detaliile peisajului către Văratec.

Scanned with OKEN Scanner

Sugestii privind cunoaşterea textului

Scriitorul foloseşte *tehnica evocării poemului în proză*. Relatarea se face la persoana I plural („apucarăm", „merserăm", „scăpătarăm", „ieşirăm", „ne aflam", „noi ne urmarăm", „ne înconjurau", „ne oprirăm").

Călătoria începe în zori pe cel mai lung şi mai rău drum, singurul cunoscut de călăuză, un băiat de cincisprezece ani, observaţie în care se recunoaşte ironia scriitorului.

Descrierea priveliştilor montane este surprinsă în cele trei momente ale zilei: dimineaţa, la amiază şi seara. Prozatorul acordă atenţie dimensiunii temporale, cât şi celei spaţiale, surprinzând parchetele de pe Cracăul Negru, în valea Cracăului, la o colibă părăsită, priveliştea panoramică unde se află Valea Seacă, târguşorul Bălţăteşti şi Târgu Neamţ, spre Văratic.

Prin comparaţia „Fagii şi paltinii cât lumea de bătrâni care formau din frunzişuri o boltă de umbră şi de verdeaţă" se realizează o imagine grandioasă, sugerând izolarea şi vechimea peisajului.

Personificarea şi repetiţia substantivului „glas" accentuează izolarea, liniştea şi vraja peisajului: „Singurul glas al locurilor acestora e numai glasul vântului, care taie, suspinând pare-că dureros, în frunza ascuţită a bradului; şi glasul acesta are un farmec nespus".

Scriitorul meditează asupra gestului necugetat al unor călători de a-şi zgâria numele în scoarţa netedă a fagilor, profanând splendoarea naturii, dovedind astfel „deşertăciunea vrednică de râs" – precizare care exprimă dezaprobarea sa.

Când ajung într-un luminiş de seminceri, chiar dacă nu-i întâlnesc pe oameni, drumeţii îşi dau seama de prezenţa acestora în parchetele de pe Cracăul Negru. Îmbinarea imaginilor vizuale, auditive şi motorii surprind existenţa tăietorilor de lemne şi sugerează măreţia înfricoşătoare a tabloului de natură: „Din depărtare... ajungea până la noi glasul omului şi al toporului. Din când în când o trăsnitură colosală umplea văile munţilor: erau fagii, paltinii sau brazii ameţitor de înalţi, care, în căderea lor prăpăstioasă, sfărâmau şi doborau tot".

Momentul amiezii, dominat de cerul înflăcărat, este surprins prin construcţii hiperbolice: „Soarele alb de fierbinte", „ploua cu foc peste capetele noastre".

Călătorii grăbiţi să ajungă la umbră îşi continuă drumul ocolind prin desiş „băltoagele".

Scanned with OKEN Scanner

Prin personificare se realizează imaginea plastică a poporului de broscoi cu ochi holbați și verzi care întocmai unor gazde ieșeau din glodoasele lor locuințe. Verbele „(ne) salutau", „croncănind", „dispăreau" imprimă relatării dinamism și umor.

După popasul la coliba părăsită, cei trei drumeți ajung în valea Cracăului, își astâmpără setea cu apa din pârâul limpede „ca o picătură de rouă", comparație care surprinde puritatea și prospețimea naturii primare.

Încântătoarea privelişte se deschide în panouri ample și succesive: Valea-Seacă, aflată între două dealuri, distingându-se prin case albe și curate, târguşorul Bălțăteşti, între răsărit și miazăzi, parcă se ascunde după nesfârşitele şiruri de plopi. Metafora „peste acest cuib de zână" și determinantele „pierdut între îndoiturile verzi ale dealurilor" imprimă o notă de mister.

Ultimul plan surprinde imaginea oraşului ivit din munții de rocă cenuşie ai Neamțului. Comparația „ca o fâşie de fum plumburiu pe zarea cerului îndepărtat" accentuează grandoarea priveliştii. Epitetul antepus „vestita (Cetate a Neamțului)" îi încântă ochii și sufletul și vibrează la măreția trecutului.

Odihna drumeților la umbra unui mesteacăn constituie un prilej de împlinire sufletească înainte de a intra la Văratic, odată cu apusul soarelui după Ciungi.

Lexicul se caracterizează printr-o mare bogăție – Calistrat Hogaş utilizează atât neologisme („colosal", „parchete", „a-și eterniza"), cuvinte populare („băltoagele glodoase", „cu ochii holbați", „ne stâmpărăm", „smiduri"), cât și cuvinte de largă circulație („drumul", „capetele", „omului", „nemişcată", „ochii").

Fragmentul acesta face dovada talentului de memorialist al lui Calistrat Hogaş și este expresia dragostei sale față de farmecul naturii montane și față de aşezările omeneşti din ținuturile străbătute.

Scanned with OKEN Scanner

Reportajul

„Reportajul este un mijloc vast şi generos de a nu te mai ocupa până la paroxism de tine însuţi, ci de viaţa de dinafara ta. Reportajul înseamnă relatare de fapte, descriere a vieţii aşa cum e..." (Geo Bogza)

Geo Bogza
(1908 – 1993)

Scriitor interbelic şi contemporan, este considerat părintele reportajului artistic în literatura română.

S-a născut la Ploieşti în anul 1908, a devenit elev marinar pe o navă şi nu după mult timp a revenit în ţinuturile natale unde a cunoscut în amănunţime viaţa petroliştilor.

A străbătut ţara şi a cunoscut existenţa precară a oamenilor din mediul rural, cât şi pe cea a lumii oraşelor. S-a extaziat în faţa măreţiei naturii şi a meditat asupra pământului ca tărâm al miracolelor – paradis geologic şi unitate a contrariilor.

Reportajele sale au fost grupate în volumele *Tăbăcarii* (1934), *Ţara de piatră* (1935), *Lumea petrolului* (1935), *Pe urmele războiului în Moldova* (1945), *Oameni şi cărbuni în Valea Jiului* (1947), *Porţile măreţiei* (1945-1951).

Cartea Oltului
(fragment)

Curgând liniştit prin câmpie, pe o albie care nu-i dă prilejul nici unei lupte, Oltul cade repede într-un somn adânc, aproape letargic. Se petrece cu el ceva necunoscut celorlalte râuri: încă foarte tânăr, se potoleşte deodată, abia mai urmându-şi drumul. O apă alunecă spre miazăzi, atât de încet, încât e de necrezut – cu totul de necrezut! – că ar putea fi Oltul: Şi totuşi e Oltul! Cel care, nu de mult, cobora nebuneşte, smulgând brazii din rădăcină. Acum, n-ar mai putea smulge nici un fir de iarbă. Obosite, în toate celulele lor, undele nici nu încearcă să se trezească din somnul ce le-a cuprins. E poate, din întreaga viaţă a Oltului, întâmplarea cea mai ciudată, iar ei nu întârzie să i se adauge farmecul.

Într-un ţinut pe care îl străjuiesc în depărtare creste vinete de munţi, iar mai aproape o largă tălăzuire de coline, încât însufleţirea nu-i lipseşte, şi nici măreţia, Oltul îşi pierde avântul, uitând spre cât de temerare ţeluri a pornit.

Scanned with OKEN Scanner

Acum, triumfalul cântec a încetat: cea mai mică gânganie, pregătindu-şi aripile pentru zbor, s-ar auzi mai bine decât unda râului, amuţită. Oricât ar fi de necrezut, de la un ţărm la altul, privirea descoperă doar nemişcarea unui lac. Peşti iubitori de iazuri stătute, oploşiţi în nămolurile şi ierburile din adânc, urcă arar la suprafaţă, privesc o clipă lumina orbitoare de afară, şi cad din nou la fund, abandonaţi însomnoratei lor existenţe. Mai mult decât frunzele ce abia alunecă pe faţa apei, aceşti peşti voluptoşi şi trândavi arată cât s-a schimbat torentul năvalnic prin care – fulgere vii – zvâcneau păstrăvii.

Şi totuşi, nu peştii vor avea aici împărăţia, ci nuferii. Curând, ei vor acoperi Oltul de la un mal la altul, împodobindu-l de neînchipuit. Toate sunt ca mai înainte: satele, turlele bisericilor, pădurile, şi, ca un fundal, zimţii întunecaţi ai munţilor. Oltul, în schimb, nimeni n-ar mai putea să-l recunoască. S-ar spune că a fost acoperit, în toată lărgimea, dar absolut în toată lărgimea, de un stol de păsări, fabulos. Fiindcă numai ele, stolurile de păsări, picând deodată din văzduh, pot să acopere un câmp sau o baltă, atât de repede şi de total.

Pe frunza lucioasă, nufărul îşi deschide floarea, incredibil cristal, anume şlefuit pentru o băutură rară. Cât priveşte ochii, somnorosul râu oferă azurului, într-o explozie de somptuoase cupe, poezia lenii ce l-a cuprins. O lene de adolescent, care îşi trece timpul pe covoare de iarbă, descoperindu-şi liniile trupului şi senzaţiile ce-l pot încerca. Zile de-a rândul stă Oltul tolănit sub privirile nedumerite ale munţilor, îşi desface nuferii sub soare, se miră şi visează. Mai ales visează.

Acoperite cu o puzderie de flori, malurile întregesc farmecul şi cromatica priveliştii. Neted aici, vălurit în depărtare, ţinutul unde Oltul atât de mult se lasă pradă visului pare un paradis terestru, pe care nimic n-ar putea să-l tulbure. Doar momentele cosmice răzbat până în această oază a liniştei şi nemişcării: dimineaţa, amiaza, seara, arătând că mecanismul uriaşului ceasornic al universului continuă să se rotească.

Noaptea, împărăţia nuferilor nu se mai zăreşte, dar toată beatitudinea ei devine sonoră, un cor, un cor de broaşte, uriaş – torenţial, exaltat, ameţitor –, îşi trimite cântecul spre cer, cu atâta dăruire, cu atâta elan şi stăruinţă, de parcă ar vrea să-l audă şi stelele.

Împrejurările în care apare opera

Cartea Oltului a apărut în anul 1945. Notiţa avertisment şi „inscripţia" de la începutul volumului au scopul de a preciza că documentarea

Scanned with OKEN Scanner

a început în vara anului 1939, când omenirea se afla în pragul celui de-al doilea război mondial într-un moment în care se cotropeau popoare şi se încălcau graniţe, Geo Bogza publică această operă, sinteză a elementelor ce dovedesc permanenţa poporului nostru, ca o certitudine privind izbânda românilor în confruntarea cu realităţile istorice vitrege.

Aspectul general de viaţă Opera rezumă destinul neamului românesc prin prezentarea naşterii Oltului şi a cursului său de la izvor până la vărsarea în Dunăre.

Compoziţia *Cartea Oltului* cuprinde şapte vârste ale Oltului, urmărind planurile: real şi imaginar, prezent şi trecut.

Procedeul fundamental utilizat Oltul este personificat – evocând istoria unui râu cunoscut, scriitorul reînvie istoria neamului românesc.

Încadrarea fragmentului în operă Fragmentul face parte din capitolul al II-lea, intitulat *Oltul se îndreaptă spre miazăzi sau treapta vegetală a existenţei lui*, subcapitolul al XII-lea, numit *Prima confruntare cu munţii.*

Aspectul general al realităţii prezentate în fragment Fragmentul înfăţişează cursul Oltului prin câmpie, înainte de prima confruntare cu munţii, peste care va trece şi pe care-i va învinge.

Întrebări, exerciţii şi sugestii pentru cunoaşterea textului literar

1. Care este aspectul Oltului în câmpie înainte de prima lui confruntare cu munţii? Înainte de prima confruntare cu munţii, Oltul străbate câmpia nefiresc de liniştit, curgând peste o albie atât de netedă, încât orice luptă devine imposibilă. Epitetele „(curgând) liniştit", „(somn) adânc, letargic" – epitet triplu – repetiţia „de necrezut", urmată de sublinierea „cu totul de necrezut" şi antiteza cu înfăţişarea Oltului rostogolindu-se tumultuos şi smulgând brazii din rădăcini, îndreptăţeşte uimirea faţă de cursul atât de potolit al râului în câmpie. Măreţia şi ciudăţenia sporesc farmecul râului care, în închipuirea scriitorului, se aseamănă cu abisurile omeneşti.

2. Cum realizează Geo Bogza personificarea Oltului? Oltul apare în imaginaţia prozatorului ca un călător temerar, dar care, fermecat de crestele munţilor

din vale şi de tălăzuirea colinelor din apropiere, uită de avântul începuturilor şi se lasă cuprins de visare şi de somn profund.

3. Ce elemente accentuează caracterul static al tabloului?

Caracterul static al tabloului este accentuat prin imagini vizuale care iau locul celor auditive şi de mişcare. Prin procedeul personificării, Oltul apare ca un drumeţ care îşi încetează cântecul, amuţeşte şi se opreşte în loc.

4. Prin ce surprinde Oltul în această parte a cursului său?

Această parte a cursului Oltului surprinde prin încremenirea sa de lac, pe fundul căruia se află nămolul şi ierburi unde s-au oploşit „peştii somnoroşi", „iubitori de ape stătute". Acest tablou contrastează puternic faţă de torentul din munţi, care poartă în undele sale păstrăvii, numiţi metaforic „fulgere vii".

5. De cine este sporită splendoarea peisajului?

Splendoarea peisajului este sporită de nuferii care acoperă râul de la un mal la altul.

Impresia de ireal este creată de cuvintele şi de îmbinările de cuvinte: „împodobind", „de neînchipuit", „în toată lungimea", „un stol de păsări fabulos". Suprafaţa apei este înfrumuseţată cu atât de mulţi nuferi, încât Oltul nu mai este de recunoscut şi s-ar crede că nenumărate stoluri de păsări au căzut fulgerător din înălţimi, acoperind râul în toată lungimea lui.

6. Prin ce figuri de stil se reliefează farmecul florilor de nufăr?

Farmecul florilor de nufăr se reliefează prin construcţia metaforică „incredibil de cristal, anume şlefuit pentru o băutură rară", prin substantivul „azurului" care nuanţează cromatic descrierea, albului şi galbenului potirului de nufăr adăugându-se albastrul zărilor.

7. În ce altă ipostază apare Oltul personificat?

Pentru a scoate în evidenţă nemişcare a Oltului, prozatorul îl prezintă în ipostaza unui adolescent visător şi graţios, dornic de a-şi descoperi farmecul trupului şi trăirile tainice, dormitând pe covoare de iarbă. Umanizarea sporeşte frumuseţea râului şi îl apropie de cititor ca de un prieten fermecător.

8. Care este singura schimbare în acest paradis terestru al liniştii, al nemişcării şi al fascinaţiei coloristice?

Singura schimbare în acest paradis terestru al liniştii, al nemişcării şi al fascinaţiei coloristice este rotirea necontenită a vremii marcată prin dimineţi, amiezi, înserări şi nopţi.

Scanned with OKEN Scanner

Ideea abstractă a timpului ireversibil este concretizată prin construcția metaforică „mecanismul uriașului ceasornic" al universului care continuă să se rotească.

9. Ce fel de imagini se creează în finalul descrierii?

În finalul descrierii se creează imagini auditive. Muzica impetuoasă care pune stăpânire peste întreaga fire este înfățișată prin repetiția „un cor, un cor", completată cu determinantul „de broaște" și prin epitetul multiplu „uriaș, torențial, exaltat, amețitor". Cântecul este intonat cu atâta patos (înflăcărare) de parcă ar vrea să fie auzit și de stele, așa cum se subliniază prin personificarea hiperbolizantă.

10. Cum sunt spațiile imaginate de prozator în această descriere?

Tablourile imaginate de Geo Bogza copleșesc prin grandios și sublim. Măreția caracterizează nu numai dimensiunea cosmică, ci și pe cea terestră. Spațiile și împrejurimile străbătute de Olt sunt vaste, constituite din ținuturi în ale căror depărtări se văd crestele vinete ale munților, zimții întunecați ai piscurilor, turlele falnice ale bisericilor (este o măreție a înălțimilor), iar în apropiere se află o largă tălăzuire de coline, perspectivă amețitoare în plan orizontal.

Tabloul de natură este conceput ca o pictură cu prim-planuri străbătute de Olt, cu planuri secundare, toate acestea creând sentimentul infinitului, al sublimului și al statorniciei.

Descrierea lui Geo Bogza contribuie la formarea dragostei de țară și la cultivarea sentimentului estetic prin contemplarea grandiosului și a sublimului naturii pământului românesc.

Ipostaze ale Oltului surprinse în fragmentul studiat

Oltul:
- – călător spre temerare țeluri;
- – râul care coboară nebunește din munți smulgând brazii;
- – torent unde „fulgere vii" zvâcnesc;
- – drumeț obosit cufundat într-un somn profund din care nu mai încearcă să se smulgă;
- – lac nemișcat cu nămoluri și ierburi unde trăiesc pești „voluptoși și trândavi";
- – paradis terestru acoperit cu nuferi ca niște stoluri fabuloase de păsări;
- – adolescent lenevind pe covoare de iarbă întins la soare și visând sub privirile mirate ale munților;
- – amfiteatrul „unui cor uriaș, torențial, exaltat, înălțat spre cer pentru a putea fi auzit și de stele".

Scanned with OKEN Scanner

Observații referitoare la limbajul folosit în fragment

Atât sub raport lexical, cât şi stilistic, limbajul reportajului lui Geo Bogza se concretizează printr-o mare diversitate:

• **neologisme** – letargie, celulele, țeluri, temerare, triumfal, abandonate, existența, voluptoşi, torentul, fundalul, fabulos, absolut, incredibil, cristal, somptuoase, senzațiile, cromatica, paradis, cosmice, mecanism

• **cuvinte populare** – gângănii, oploşiți, trândavi, tolănit, arar;

• **domenii diverse** din care sunt luate cuvintele: *geografie* (râu, lac, torent, munți, piscuri, câmpie, coline, iazuri, baltă, ținutul), *mineralogie* (cristal, şlefuit), *botanică* (brazi, nuferi, păduri, flori, ierburi), *zoologie* (crapi, păstrăvi, broaşte, păsări), *anatomie* (auz, ochi).

Fragmentul studiat din *Cartea Oltului* este un reportaj literar pentru că generează o gamă largă de sentimente prin felul cum scriitorul înfățişează realitatea obiectivă:

– cursul Oltului prin câmpie;

– imaginea munților – fundal al cadrului de natură.

TESTE DE EVALUARE ŞI SOLUȚII

Testul nr. 1

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„Pe drumul ce duce către cetatea Neamțu, pe la sfârşitul lui septemvrie 1686, se vedea o oaste mergând. După un trup de lănceri ce deschidea marşa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi, apoi o ceată de ofițeri călări în fruntea cărora erau trei: unul în floarea vârstei, posomorât, gânditor, necăjit şi doi mai bătrâni. În sfârşit, venea duiumul oastei: trăsuri, bagaje, pedestraşi, şleahtă pospolită, amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față şi cu durerea în inimă. Nu se auzeau nici surlă, nici dobă, numai tropotul cailor şi pasul oamenilor, ce abia se mişcau, pentru că de zece zile caii n-au ros decât coaja copacilor, şi oamenii s-au hrănit numai cu poame."

(*Sobieski şi românii* de C. Negruzzi)

1. Menționați trei argumente privind apartenența textului la unul din genurile literare.
2. Ce moment al subiectului înfățişează fragmentul?

Scanned with OKEN Scanner

3. Grupați cuvintele care indică timpul și locul acțiunii.
4. Selectați cinci arhaisme din text.
5. Definiți enumerația și transcrieți secvența în care este folosită această figură de stil pentru a înfățișa dezordinea și dezolarea armatei poloneze.
6. Descoperiți în text trei cuvinte care conțin hiat, patru cuvinte cu diftongi și unul cu triftong.
7. Selectați cuvintele compuse din text.
8. Alcătuiți câmpul lexical pentru cuvântul „oaste".
9. Cuvântul „lui" din formularea „pe la sfârșitul lui septemvrie" este:
   a) pronume personal;
   b) articol posesiv-genitival;
   c) articol hotărât.
10. Realizați analiza morfologică a cuvintelor „deschidea", „duce", „veneau", „n-au ros".
11. Alcătuiți enunțuri cu adjectivul „mare" la toate gradele de comparație.
12. Cuvântul „douăsprezece" îndeplinește funcția de:
   a) subiect;
   b) atribut adjectival.
13. În enunțul „Pe drumul ce ducea către Cetatea Neamțului, pe la sfârșitul lui septemvrie 1686, se vedea o oaste mergând" sunt:
   a) două propoziții;
   b) trei propoziții;
   c) patru propoziții.
14. Alcătuiți o propoziție subordonată având ca element regent cuvântul „oamenii".
15. Motivați folosirea cratimei în structurile „n-au (ros)", „s-au (hrănit)".

II. Te numești Leonte Paul / Diana, ești elev/ă în clasa a VI-a C, ai participat la un concurs de pictură de la Covasna și anunți părinților printr-o telegramă rezultatul obținut.

III. Alcătuiți o compunere de o pagină în care să prezentați momentul anterior retragerii oștirii polone, așa cum vi-l imaginați.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile

I. 1. Textul aparține genului epic pentru că prezintă indirect realitatea prin intermediul personajelor: redactarea se face la persoana a III-a, personajele sunt individuale și colective, faptele săvârșite constituie acțiunea operei și modul de expunere fundamental este narațiunea.

2. Fragmentul dat constituie expoziționea narațiunii – partea introductivă în care se prezintă locul, timpul acțiunii și unele dintre personaje.

3. Timpul acțiunii este indicat direct („pe la sfârșitul lui septemvrie 1686") și indirect prin detalii privind componența armatei poloneze în secolul al XVII-lea: „După un trup de lănceri ce deschidea marșa, urmau douăsprezece tunuri mari trase de boi... În sfârșit, venea duiumul oastei: trăsuri, bagaje, pedestrași, șleahtă pospolită...". Locul este Moldova, „pe drumul ce duce către cetatea Neamțu".

4. marșa, șleahtă pospolită, surlă, lănceri, hatmani.

5. Enumerația este figura de stil care constă în înșiruirea unor argumente, fapte, însușiri privitoare la aceeași împrejurare.

Dezordinea și dezolarea armatei poloneze se surprind prin enumerația: „...amestecați, în neregulă, cu steagurile strânse, cu capul plecat, cu armele răsturnate, cu întristarea pe față și cu durerea în inimă...".

6. septembrie, cailor, duiumul, oaste, urmau, erau, floarea, auzeau.

7. douăsprezece, pentru că, tustrei, decât, numai.

8. soldați, armament, militari, bătălie, victorie, înfrângere, atac;
gradat: comandant, ofițer, erou, instrucție

9. c

10. duce = verb predicativ, conjugarea a III-a, modul indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul singular.

venea = verb predicativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timp imperfect, persoana a III-a, numărul singular.

deschidea = verb predicativ, conjugarea a III-a, modul indicativ, timp imperfect, persoana a III-a, numărul singular.

n-au ros = verb predicativ, conjugarea a III-a, modul indicativ, timp perfect compus, persoana a III-a, numărul plural, aspect negativ (realizat cu adverbul de negație „nu").

11. gradul pozitiv: Venea o oaste <u>mare</u> asupra românilor.
gradul comparativ:
– de egalitate: Setea de libertate a urmașilor este <u>la fel de mare</u> ca a strămoșilor.

Scanned with OKEN Scanner

– de superioritate: Puterea de jertfă a românilor este mai mare decât dorința de cotropire a dușmanilor.

– de inferioritate: Sprijinul primit de Mihai Viteazul de la cârmuitorii țărilor creștine a fost mai puțin mare decât s-a așteptat.

gradul superlativ:

– relativ: Mihai Viteazul a dobândit la Călugăreni cea mai mare victorie a sa.

– absolut: Dorința de unire a acestui domnitor a fost foarte mare.

12. b

13. a

14. S-au hrănit numai cu poame oamenii care se întorceau spre țara lor.

15. „n-au (ros)" = cratima leagă două cuvinte rostite în aceeași silabă: „n" („nu") – adverb de negație și „au" – verbul auxiliar „a avea" care ajută la formarea timpului perfect compus „au ros"; cratima marchează elidarea vocalei „u" („nu")

„s-au (hrănit)" = cratima leagă două cuvinte rostite în aceeași silabă: „s" („se") – pronume reflexiv și „au" – verbul auxiliar „a avea" care ajută la formarea timpului perfect compus „au hrănit"; cratima marchează elidarea vocalei „e" („se")

II. Telegrama

Destinatar	Fam. Leonte Mircea Str. Șoseaua Ștefan cel Mare, nr. 60 Iași Codul 6600
Conținutul telegramei	Am obținut premiul I pentru compoziția *Flori de toamnă* Paul / Diana
Expeditor	Leonte Paul / Diana Tabăra de pictură Covasna

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 2

I. Citeşte cu atenţie textul pentru a răspunde următoarelor cerinţe:

„Miracole nesfârşite zac în noi şi împrejurul nostru. (...) Miracolul suprem: cuvântul.

E miraculos cuvântul pentru că la fiecare obiect din natură şi din închipuire corespunde un cuvânt. Vocabularul e harta prescurtată şi esenţială a naturii şi omul poate crea din cuvinte, din simboale, toată natura din nou (...). Meşteşugul cuvântului a cernut şi cerne fără răgaz lumea şi sufletul ei – şi a dat naştere literaturii (...).

Un cuvânt numeşte, alt cuvânt îl pune în mişcare, un alt cuvânt îi aduce lumina. Un cuvânt cântăreşte un miligram şi alt cuvânt poate cântări greutatea muntelui (...). Cuvinte fulgi, cuvinte aer, cuvinte metal. Chimia aplicată la flori şi parfume este o copilărie, comparativ cu magiile foarte vechi, pe care le realizează cuvintele, de la primele cântece şi basme despre Dumnezeu şi om. (...)

Fiecare scriitor este un constructor de cuvinte, de catapetesme de cuvinte, de turle şi de sarcofagii de cuvinte."

(*Scrisoare cu tibişirul* de Tudor Arghezi)

1. Recunoaşteţi modul fundamental de expunere din text.
2. Selectaţi o frază în care se află o antiteză.
3. Precizaţi rolul enumeraţiei din secvenţa „Cuvinte fulgi, cuvinte aer, cuvinte metal".
4. Transcrieţi paragraful în care se evidenţiază puterea demiurgică a scriitorului.
5. Observaţi care este sensul cuvântului „a cerne" din text.
6. Descoperiţi în text patru cuvinte care conţin hiat.
7. Transcrieţi şase neologisme din text şi formulaţi enunţuri cu două din ele.
8. Selectaţi două cuvinte formate prin compunere şi patru prin derivare.
9. Descoperiţi valoarea morfologică a verbului „a fi" din propoziţia „E miraculos cuvântul" şi exemplificaţi alte valori.
10. Explicaţi cum se formează cazul genitiv, nr. singular al substantivului „masă".

Scanned with OKEN Scanner

11. Alcătuiți enunțuri în care verbul „a duce" să îndeplinească funcția sintactică de nume predicativ și complement direct.
12. În propoziția „Fiecare scriitor este un constructor de cuvinte, de catapetesme de cuvinte, de turle și de sarcofagii de cuvinte" sunt:
    a) un nume predicativ și șase complemente indirecte;
    b) un nume predicativ și șase atribute;
    c) două nume predicative și cinci atribute.
13. Analizați sintactic și morfologic propoziția „Chimia aplicată la culori și parfume este o copilărie".
14. În fraza „Un cuvânt cântărește un miligram și alt cuvânt poate cântări greutatea muntelui" sunt:
    a) două propoziții;
    b) trei propoziții;
    c) patru propoziții.
15. Motivați folosirea ghilimelelor în text.

II. Te numești Radu Paul / Diana, ești elev/ă în clasa a VI-a C, la Colegiul Național „M. Sadoveanu", redactează o cerere adresată directorului școlii prin care să soliciți eliberarea unei adeverințe de elev.

III. Pornind de la considerația făcută de T. Arghezi „Fiecare scriitor este un constructor de cuvinte, de catapetesme de cuvinte, de turle și de sarcofagii de cuvinte", alcătuiți o compunere.

Răspunsuri posibile

I. 1. Modul de expunere fundamental din text este descrierea.

2. „Un cuvânt cântărește *un miligram* și alt cuvânt poate cântări *greutatea muntelui*".

3. Enumerația subliniază diversitatea cuvintelor necesare comunicării cotidiene și mai ales operei literare.

4. „Fiecare scriitor este un constructor de cuvinte, de catapetesme de cuvinte, de turle și de sarcofagii de cuvinte".

5. Verbul „a cerne" – cu sens personificator în text – sugerează grija scriitorului de a selecta și cântări fiecare cuvânt folosit în opera beletristică.

6. scriitorul, atelierul, hârtie, instalație.

7. Neologismele din text: grote, constructor, miracole, geniu, perseverență, esențială.

Scanned with OKEN Scanner

Cuvintele conțin miracole nebănuite.
Geniul pune pasiune și perseverență în creație.
8. Cuvinte compuse: fiecare, pentru că
Cuvinte formate prin derivare: miraculos, prescurtată, dureros, nesfârșite.
9. În propoziția „E miraculos cuvântul" verbul „a fi" este copulativ.
Alte valori morfologice:
– predicativ: Caietul este pe bancă.
– auxiliar: El este ascultat de profesor.
10. Cazul genitiv al substantivelor de genul feminin la nr. singular se formează de la cazul nominativ, plural, nearticulat, la care se adaugă articolul hotărât „i".
Exemplu: „masă" – plural „mese"
Genitiv: „mesei" (articol hotărât enclitic „i")
11. Nume predicativ: Obligația lui este de a duce scrisoarea la destinație.
Complement direct: Intenționa a duce flori mamei.
12. b
13. „chimia" = subiect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât enclitic „a"
„este o copilărie" = predicat nominal, alcătuit din verbul copulativ „este" („a fi"), conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular și numele predicativ „o copilărie" exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul nehotărât proclitic „o"
„aplicată" = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv provenit din verb la modul participiu, se acordă în gen, număr și caz cu substantivul „chimia"
„la culori" = complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul plural, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția simplă „la"
„și" = conjuncție coordonatoare simplă, copulativă, leagă două complemente indirecte
„parfume" = complement indirect exprimat prin substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul plural, cazul acuzativ, nearticulat
14. a.
15. Ghilimelele indică faptul că acest text este un citat dintr-o operă literară.

Scanned with OKEN Scanner

II. Cererea

Domnule Director,

Subsemnatul / subsemnata, Radu Paul / Diana, elev/ă în clasa a VI-a C la Colegiul Național „M. Sadoveanu" Iaşi, vă rog să dispuneți a mi se elibera o adeverință de elev, care îmi este necesară pentru înscrierea la Clubul sportiv „Voința".

Radu Paul / Diana

Iaşi, 6 octombrie 2002

Domnului Director al Colegiului Național „M. Sadoveanu" Iaşi

Testul nr. 3

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniş,
La voiosul luminiş,
Luminiş de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor de rândunele
Şi de chipul dragei mele."

(*La mijloc de codru...* de Mihai Eminescu)

1. Argumentați cărui gen literar aparține poezia.
2. Selectați cuvintele prin care se schițează planul uman-terestru şi cel cosmic.
3. Identificați un epitet adjectival şi o enumerație.
4. Realizați schema rimei din poezie.
5. Explicați semnificația titlului.
6. Selectați trei cuvinte monosilabice.
7. Identificați un substantiv colectiv şi dați alte trei exemple formate prin acelaşi procedeu.
8. Dați antonime pentru trei cuvinte din text.
9. Schimbați valoarea morfologică a cuvântului „care".
10. Alcătuiți un enunț în care cuvântul „zbor" să aibă valoare verbală.
11. Precizați conjugarea şi modul verbului „legănându-se".

Scanned with OKEN Scanner

12. În versul „În adâncu-i se pătrunde" „i" are funcția de:
    a) complement indirect;
    b) atribut pronominal;
    c) fără funcție sintactică.
13. Alcătuiți o propoziție subordonată având ca element regent substantivul „aluniș".
14. Formați o frază după schema:

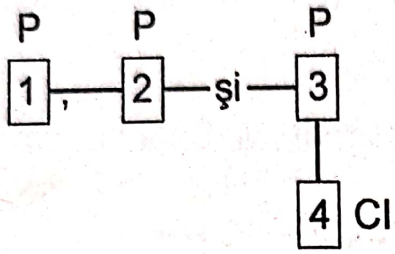

15. Explicați folosirea cratimei în structura „adâncu-i".

II. Te numeşti Radu Paul / Diana, doreşti să cumperi porumbei voiajori şi dai un anunț la „Ziarul de Iaşi".

III. Realizați o descriere de natură folosind şi cuvinte din poezia *La mijloc de codru…* de Mihai Eminescu.

Răspunsuri posibile

I. 1. Poezia aparține genului liric pentru că exprimă direct sentimentele de admirație ale eului liric față de farmecul naturii şi foloseşte descrierea ca mod de expunere.

2. Cuvintele prin care se schițează planul uman-terestru sunt: „codru des", „huceag", „aluniş", „de lângă baltă", „în trestia", „păsări călătoare", „"zbor de rândunele, „chipul dragei mele", „în trestia", „din unde" şi cuvintele care schițează planul cosmic sunt „de lună", „de soare", „de stele".

3. „voiosul (luminiş)"

„Şi de lună şi de soare / Şi de păsări călătoare, / Şi de lună şi de stele / Şi de zbor de rândunele / Şi de chipul dragei mele".

4. Rima este împerecheată:

a
a
b
b

Scanned with OKEN Scanner

5. Titlul denumeşte cadrul mirific de natură descris de eul liric, iar punctele de suspensie sugerează infinitul misterelor din codru.

6. de, la, zbor.

7. Substantivul colectiv din text este „aluniş" (format cu sufixul „iş").

Exemple de alte substantive colective formate prin acelaşi procedeu: frunziş, pietriş, tufiş.

8. des – rar
ies – intră
înaltă – scundă

9. În text, „care" este pronume relativ.
„care" = pronume interogativ: Care vine la concert?
„care" = adjectiv pronominal interogativ: Care copil pleacă?
„care" = substantiv: Trec pe drum care încărcate cu fân.
„care" = verb: El să care lemnele din pădure.

10. Eu zbor cu gândul la vacanță.

11. „legănându-se" = verb, conjugarea I, modul gerunziu

12. b

13. La mijloc de codru des
Toate păsările ies
Din huceag de aluniş
Care este înflorit.

14. Mă trezesc, deschid uşa camerei şi mă gândesc la ce îți voi spune.

15. Cratima leagă două cuvinte rostite împreună: substantivul „în adâncu" şi pronumele „i".

II. Anunț publicitar

Mă numesc Radu Paul / Diana şi doresc să cumpăr şase perechi de porumbei voiajori. Cine poate să mi-i ofere, rog să mă sune la nr. de telefon 246328, după ora 18.

Testul nr. 4

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„Mai departe, între răsărit şi miazăzi, Bălțăteştii, cu mărețele-i grădini şi aşezămintele sale de băi, păreau că vor să se ascundă după nesfârşitele şiruri de plopi înalți, de mesteacăni blonzi şi de brazi posomorâți; cu toate acestea, o rază de soare, căzută peste acest cuib de zână pierdut între îndoiturile verzi ale dealurilor,

Scanned with OKEN Scanner

răsfrângea până la noi lumina strălucitoare de pe plăcile metalice, cu care e acoperit. În față orizontul era închis de cele din urmă ramuri ale râpoşilor munți de marnă cenuşie ai Neamțului, care se întindeau ca o fâşie de fum plumburiu pe zarea cerului depărtat... La picioarele lor, oraşul alb cu pârâul său limpede scânteia sub lumina soarelui. Alături, în umbra depărtării, stătea nemişcată şi gânditoare, pare-că, vestita Cetate a Neamțului, cetatea lui Ştefan, martoră nepieritoare a gloriei noastre trecute. Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn, spre a ne odihni şi a ne sătura ochii şi sufletul de această măreață privelişte şi, când soarele aproape scăpătase după Ciungi, intrarăm în Văratic."

(*Amintiri dintr-o călătorie* de Calistrat Hogaş)

1. Dați definiția epitetului şi transcrieți din text cinci exemple.
2. Recunoaşteți modul fundamental de expunere.
3. Menționați mărcile descrierii subiective din text.
4. Selectați construcții care sugerează aspectul panoramic al priveliştii.
5. Precizați efectul stilistic al folosirii verbelor la timpurile prezent şi imperfect, modul indicativ.
6. Selectați trei cuvinte alcătuite din cinci silabe.
7. Alcătuiți familia lexicală din care face parte cuvântul „închis".
8. Menționați sinonime pentru cuvintele „a răsfrânge", „a privi".
9. Alcătuiți un enunț în care cuvântul „cer" să aibă altă valoare morfologică decât în text.
10. Cuvântul „sale" din formularea „şi aşezările sale de băi" este:
    a) adjectiv posesiv;
    b) pronume personal;
    c) pronume posesiv.
11. Realizați analiza morfo-sintactică a cuvintelor din propoziția „Când soarele aproape scăpătase după Ciungi".
12. Dați un exemplu în care cuvântul „aproape" să fie adverb de loc.
13. Transformați în propoziție subordonată construcția „spre a ne odihni".
14. În fraza „Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn, spre a ne odihni şi a ne sătura ochii şi sufletul de această măreață privelişte şi, când soarele aproape scăpătase după Ciungi, intrarăm în Văratic." sunt:
    a) trei propoziții;

Scanned with OKEN Scanner

b) patru propoziții;
c) cinci propoziții.

15. Explicați folosirea cratimei în construcția „măreţele-i".

II. Te numeşti Radu Paul / Diana, locuieşti în Iaşi şi redactezi o scrisoare de felicitare adresată bunicilor de Anul Nou.

III. Alcătuiți o compunere în care să descrieți un peisaj din Delta Dunării.

Răspunsuri posibile

I. 1. Epitetul este figura de stil care constă în determinarea unui substantiv sau verb printr-un substantiv, adjectiv, adverb, scoțând în evidență trăsăturile lucrurilor, ființelor sau acțiunilor care l-au impresionat pe scriitor.

„măreţele (-i grădini)"
„(de mesteacăni) blonzi"
„(de brazi) posomorâți"
„nemişcată şi gânditoare (Cetate a Neamțului)" (ultimele patru sunt epitete personificatoare)

2. Modul de expunere fundamental din text este descrierea.

3. Mărcile descrierii subiective din text sunt:

a) pronumele personale, pronumele reflexive şi verbele la persoana I: „până la noi", „a ne odihni", „a ne sătura";
b) adjective posesive de persoana I;
c) figuri de stil prin care se exprimă implicarea eului liric.

Admirația eului liric față de peisajul descris se exprimă prin metaforele „peste acest cuib de zână", „ramuri (ale râpoşilor munți)". Sentimentul de mândrie națională este evidențiat prin inversiunea „vestita Cetate a Neamțului" şi prin metafora personificatoare „martoră nepieritoare (a gloriei noastre trecute)". Venerația față de măreția trecutului se subliniază prin precizarea „cetatea lui Ştefan".

4. Construcții care sugerează aspectul panoramic al priveliştii: „Mai departe, între răsărit şi miazăzi", „se întindeau ca o fâşie de fum plumburiu pe zarea cerului depărtat", „la picioarele lor, oraşul alb cu pârâul său limpede scânteia sub lumina soarelui", „în umbra depărtării stătea ... vestita Cetate a Neamțului".

5. Verbele la timpurile prezent şi imperfect: „răsfrânge", „era închis", „păreau", „se întindeau", „vor să se ascundă", „scânteia", „e

Scanned with OKEN Scanner

acoperit", „stătea" sugerează permanența frumuseții naturii munților Moldovei și eternitatea amintirii gloriei străbune.

6. stră-lu-ci-toa-re
ne-sfâr-și-te-le
ne-pie-ri-toa-re

7. închidere, închizător, neînchis, reînchis, închisoare

8. a răsfrânge = 1. a reflecta, a se întoarce, a se repercuta; 2. a se oglindi, a se proiecta
a privi = 1. a se uita, a scruta, a se căuta (în oglindă), a vedea; 2. a analiza, a investiga, a cerceta.

9. Eu cer permisiunea de a vorbi.

10. a

11. când = adverb de timp, funcția sintactică de complement circumstanțial de timp
soarele = substantiv comun simplu, gen masculin, numărul singular, cazul nominativ, articulat cu articolul hotărât „le", funcția sintactică de subiect
aproape = adverb de mod, funcția sintactică de complement circumstanțial de mod
scăpătase = verb, conjugarea I, diateza activă, mod indicativ, timpul mai mult ca perfect, persoana a III-a, numărul singular, funcția sintactică de predicat verbal
după Ciungi = substantiv propriu, genul masculin, cazul acuzativ, nearticulat, precedat de prepoziția „după", funcția sintactică de complement circumstanțial de loc

12. Drumeții s-au oprit aproape de izvor.

13. Stăturăm, deci, la umbra unui mesteacăn, ca să ne odihnim.

14. a

15. Cratima leagă sfârșitul adjectivului „mărețele" și pronumele personal „i" rostite în aceeași silabă.

II. Scrisoare de felicitare

Iași, 30 octombrie 2002

Dragii mei bunici,

Când bătrânul timp, în curgerea lui necurmată, va începe un an nou, gândul meu va fi alături de dumneavoastră cu urări de sănătate, prosperitate, liniște și nenumărate bucurii.

La mulți ani!

Vă sărută cu toată dragostea,
Paul / Diana

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 5

I. Citeşte cu atenţie textul pentru a răspunde următoarelor cerinţe:

„Flutură rar câte un fulg de nea prin văzduhul sur. Se opresc pe-o clipă nehotărâţi, apoi coboară iar şi iar se opresc. Parcă le pare rău după înălţimea din care vin, se simt străini în lume şi se tem de ce vor afla, jos, pe pământ.

.....

Nu e frig. A fost înainte cu câteva zile, până a îngheţat tina. Acum e bine. Se tot încearcă să ningă, şi nu poate. Se pare că iarna şi-a uitat din anul trecut cum să-şi scuture cojocul.

Lelea Anuţa e necăjită tare. Copilul cel mic, sugaciul, orăcăie ca o broască în leagăn. [...] Ioniţă, frăţiorul cel mare, se şi repede să-l legene în locul mamei sale, cuprinsă de trebi, cât nu mai ştie unde-i este capul. [...] Mamă-sa iasă şi vine şi iar iasă. Are treabă în tindă, în cameră, prin curte după lemne. Au făcut foc în camera dinainte şi aici fierbe şi mâncarea pe vatră. Rar priveşte şi ea prin geam: ninge rar şi acum. [...]

Lelea Anuţa începe deodată să caute cu înfrigurare prin solniţa agăţată într-un cui. Nu află ce caută, o ia din cui, o întoarce cu capul în jos şi o scutură pe masă. Dar nu se scutură decât câteva fire de sare. Trece în tindă, caută în oale, intră în cămară, răscoleşte pretutindeni şi iar vine. E neliniştită, îngrijorată. [...]

– Ştii ce, mamă? Niţă doarme acum şi nelegănat, mă duc eu la prăvălie să cumpăr sare.

– Tu?

– Ştii că am mai fost şi cu dumneata.

– Cu mine ai fost, dar singur nu. Singur nu ştii nici unde e prăvălia.

– Ba ştiu. Cunosc casa. Are table verzi la fereşti.

– Are, da' pân-acolo, prin câte hudiţe trebuie să treci? Te vei rătăci şi nu vei mai şti veni nici acasă.

Ioniţă zâmbi.

– Cum să nu ştiu? Las' pe mine. Dă-mi bănuţii şi o traistă şi îndată-s cu sarea acasă. [...]

Porni pe uliţă la vale, spre vatra satului, unde era prăvălia, iar mamă-sa se grăbi în casă la cel din leagăn."

(*Întâiul drum* de Ion Agârbiceanu)

Scanned with OKEN Scanner

1. Argumentați în aproximativ cinci rânduri apartenența textului dat la un gen literar.
2. Precizați modurile de expunere folosite.
3. Menționați împrejurările în care Ioniță face singur întâiul drum de acasă până la prăvălie.
4. Transcrieți din alineatul al doilea o metaforă personificatoare.
5. Recunoașteți cele trei componente ale comunicării din dialogul dintre Ielea Anuța și Ioniță.
6. Selectați cuvintele monosilabice din primul alineat al textului.
7. Alcătuiți familia lexicală din care face parte cuvântul „doarme".
8. Dați antonime pentru cuvintele „coboară", „și-a uitat", „aci", „scurt", „greu".
9. Schimbați valoarea morfologică a cuvântului „rău" din enunțul „Parcă le pare rău după înălțimea din care vin".
10. În construcția „copilul cel mic" cuvântul „cel" este:
    a) articol adjectival demonstrativ;
    b) adjectiv pronominal demonstrativ;
    c) pronume demonstrativ de depărtare.
11. În propoziția „Nu e frig" verbul „a fi" este:
    a) predicativ;
    b) copulativ;
    c) auxiliar.
12. Treceți adjectivul „necăjită" prin cele trei grade de comparație.
13. În fraza „– Știi ce, mamă? Niță doarme acum și nelegănat, mă duc eu la prăvălie să cumpăr sare." sunt:
    a) trei propoziții;
    b) patru propoziții;
    c) cinci propoziții.
14. Alcătuiți o propoziție subordonată având ca element regent cuvântul subliniat din enunțul „Trece în tindă".
15. Motivați folosirea semnelor de ortografie din fraza: „– Cum să nu știu? Las' pe mine. Dă-mi bănuții și o traistă și îndată-s cu sarea acasă."

II. Alcătuiți un afiș prin care să anunțați programul serbării închinate Zilei copilului.

III. Realizați o schiță de portret a personajului Ioniță pe baza textului dat.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile

I. 1. Textul dat aparține genului epic pentru că exprimă indirect sentimentele scriitorului prin intermediul faptelor și personajelor (lelea Anuța, Niță – pruncul – și Ioniță). Acțiunea este situată în timp și spațiu: întâmplarea se petrece la începutul iernii în gospodăria lelei Anuța, pe ulițele satului, în vatra satului și la prăvălie.

2. Prozatorul îmbină cele trei moduri de expunere: narațiunea – modul de expunere fundamental din text – înfățișează întâmplările, descrierea prezintă peisajul de iarnă și interiorul casei, iar dialogul reproduce discuția dintre copil și mamă.

3. Ioniță face singur întâiul drum de acasă până la prăvălie într-o zi de iarnă să cumpere sare.

4. „(iarna și-a uitat din anul trecut să-și scuture) cojocul"

5. Cele trei componente ale comunicării din acest dialog sunt:
– emițătorul (Ioniță);
– receptorul (mama);
– mesajul: (hotărârea lui Ioniță de a merge să cumpere sare).

6. Cuvinte monosilabice din primul alineat al textului:
„rar", „fulg", „nea", „se", „iar", „și", „la", „rău", „din", „vin", „sunt", „în", „de", „ce", „vor", „jos", „pe".

7. Familia lexicală din care face parte cuvântul „doarme":
„adormit", „adormitor", „adormitul", „adormire", „neadormit", „dormitul", „dormitor".

8. urcă, și-a amintit, acolo, lung, ușor.

9. „rău" este substantiv: Mi-ai făcut un rău.
„rău" este adjectiv: El este un om rău.

10. a

11. a

12. gradul pozitiv: necăjită
gradul comparativ:
– de egalitate: la fel de necăjită
– de superioritate: mai necăjită
– de inferioritate: mai puțin necăjită
gradul superlativ:
– relativ:
– de superioritate: cea mai necăjită
– de inferioritate: cea mai puțin necăjită
– absolut: tare necăjită, necăjită foc.

Scanned with OKEN Scanner

13. b
14. Trece în tindă să caute sarea.
15. Apostroful („las'") indică eliminarea vocalei „ă" („lasă").
Cratima („dă-mi") leagă două cuvinte rostite în aceeaşi silabă („dă" = verb „mi" = pronume personal). Cratima indică elidarea vocalei „î" (îmi) (îndată-s). Cratima leagă sfârşitul unui cuvânt cu verbul sunt (s) rostite în aceeaşi silabă (în-da-tă-s)

II. Afişul – Programul serbării închinate Zilei copilului
Clasa a VI-a C de la Colegiul Național „M. Sadoveanu" organizează la Teatrul Național (sala mică) pe data de 1 iunie 2003 un spectacol închinat zilei copilului.
Îşi dau concursul:
– grupul vocal „Armonia" condus de domnul profesor de muzică Marcian Alexandru;
– formația de dansuri populare şi echipa de dans modern sub îndrumarea doamnei profesoare Radu Mihaela;
– poezii din lirica închinată copilăriei recitate de elevii: Diana Tătaru, Luminița Coman, Paul Patraşcu, Mircea Teodoru;
– *Dumbrava minunată* – dramatizare după opera lui M. Sadoveanu (în regia actorului Sergiu Tudose).
Spectacolul se va încheia cu defilarea şi premierea celor mai reuşite măşti.
Sponsori: Computer House
S. C. Pangran

Testul nr. 6

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„Brâncovanul Constantin
Boier vechi şi domn creştin,
De averi ce tot strângea,
Sultanul se îngrijea
Şi de moarte-l hotăra,
Căci vizirul îl pâra.
Într-o gioi de dimineață,
Zi scurtărei lui de viață,
Brâncovanul se scula,
Fața blândă el spăla,
Barba albă-şi pieptăna,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Şi amar se spăimânta!
– «Dragii mei, coconi iubiți!
Lăsați somnul, vă treziți,
Armele vi le gătiți
Că pe noi ne-a-ncongiurat

Scanned with OKEN Scanner

Paşa cel neîmpăcat,
Cu ieniceri, cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari!»
Bine vorba nu sfârşea,
Turcii-n casă iuruşea,
Pe tuspatru mi-i prindea
Şi-i ducea de-i închidea
La Stambul în turnul marè
Ce se-nalță lângă mare,
Unde zac fețe domneşti
Şi soli mari împărăteşti."

1. Argumentați ce moment al subiectului reprezintă fragmentul.
2. Precizați modul de expunere folosit în textul dat.
3. Transcrieți un epitet adjectival şi unul adverbial.
4. Indicați elementele de prozodie.
5. Motivați că textul dat aparține unei poezii populare.
6. În care grup de cuvinte accentul este corect:
   a) i-coá-ne, spá-la, gá-tiți;
   b) i-cóa-ne, spá-la, gá-tiți.
7. Transcrieți trei arhaisme şi trei cuvinte populare din text.
8. Menționați antonimele a patru cuvinte din primele cinci versuri.
9. Cuvântul subliniat din versul „Barba albă-şi pieptăna" este:
   a) conjuncție;
   b) pronume posesiv;
   c) pronume reflexiv.
10. Substantivul „coconii" din formularea „Dragii mei, coconi iubiți!" este la cazul:
    a) nominativ;
    b) acuzativ;
    c) vocativ.
11. Schimbați valoarea gramaticală a cuvântului „noi".
12. Alcătuiți enunțuri cu valorile morfologice ale cuvântului „o".
13. În fraza „Turcii-n casă iuruşea, / Pe tuspatru mi-i prindea / Şi-i ducea de-i închidea / La Stambul în turnul mare / Ce se-nalță lângă mare" sunt:
    a) cinci propoziții, trei aflate în raport de coordonare şi două în raport de subordonare;

Scanned with OKEN Scanner

b) cinci propoziții, două aflate în raport de coordonare şi trei în raport de subordonare;
c) cinci propoziții aflate în raport de coordonare.

14. Alcătuiți o frază după schema:

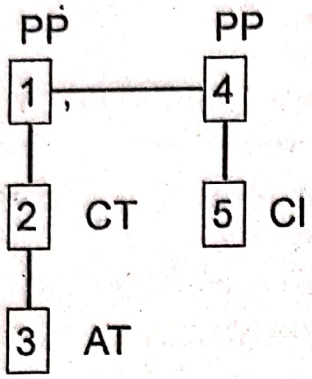

15. Explicați folosirea virgulei în fraza: „Brâncovanul se scula, / Fața blândă el spăla, / Barba albă-şi pieptăna,".

II. Te numeşti Leonte Paul / Diana, eşti elev/ă în clasa a VI-a B la Colegiul Național „M. Sadoveanu" Iaşi şi îți anunți bunicii printr-o carte poştală că vei merge la ei în vacanța de Paşte.

III. Demonstrați apartenența la gen şi specie a unei balade populare preferate.

Răspunsuri posibile

I. 1. Textul dat constituie expoziţiunea poeziei pentru că fixează timpul („Într-o gioi de dimineață"), locul (palatul domnesc), prezintă personajele (Constantin Brâncoveanu, sultanul, vizirul, fiii domnitorului şi ienicerii).

2. Modul de expunere fundamental folosit este narațiunea, pentru că textul aparține genului epic.

3. „(fața) blândă", „amar (se-nspăimânta)"

4. Ritmul este trohaic, rima împerecheată şi măsura de 7-8 silabe.

5. Textul aparține unei poezii populare pentru că are caracter oral, anonim, tradițional, sincretic şi elementele de versificație sunt specifice folclorului.

6. a

7. Arhaisme: „sultanul", „vizirul", „ieniceri"
Cuvinte populare: „căta", „(se) spăimânta", „ne-a-ncongiurat"

8. vechi – nou; creştin – păgân; strângea – risipea; de moarte – de viață.

Scanned with OKEN Scanner

9. c

10. c

11. Cuvântul „noi" în text este pronume personal, poate fi adjectiv propriu-zis: Am pantofi noi.

12. „o" = numeral cu valoare adjectivală: O fată scrie şi două citesc.

„o" = pronume personal, persoana a III-a, gen feminin, numărul singular, forma neaccentuată: Am chemat-o la mine.

„o" = verb auxiliar, ajută la formarea viitorului popular: O să plece în vacanță.

„o" = interjecție: O, ce zi frumoasă!

„o" = cu valoare neutră: A rupt-o la fugă.

13. a

14. A venit toamna când nu se aşteptau acei care nu şi-au terminat treburile şi i-a obligat să-şi intensifice ritmul de muncă.

15. Virgula stabileşte raportul de coordonare prin juxtapunere între propozițiile principale ale frazei din versurile menționate.

II. Cartea poştală

Iaşi, 15 martie 2002

Dragii mei bunici,

Vă anunț cu mare bucurie că voi petrece vacanța de Paşte cu dumneavoastră.

Eu voi sosi la Iaşi în prima zi de vacanță, iar părinții mei vor veni în sâmbăta Paştelui.

Aştept cu nerăbdare să ne revedem.

Vă sărută cu multă dragoste,
Paul / Diana

Testul nr. 7

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„Venea la vale, bogat de marea bogăție a toamnei.

Mirosul de fum al gărilor nu putea să alunge din nările mele puternica mireasmă a atâtor roade, prin care trecusem cu nesaț un lung şir de zile, pe când străbătusem miazănoaptea țării. Acolo, începând de la pasul Prislopului, plămânii mei absorbiseră tot felul

Scanned with OKEN Scanner

de răşini de brad, puternice şi tari, concentrând în ele esența sălbatică a pădurii, până ce tot coborând spre şesurile Prutului le fusese dat să respire, într-o zi de sărbătoare cu hramul multor biserici, aroma uriaşului târg din Săveni. Cât vedeai cu ochii, se întindea marea de oameni şi de căruțe încărcate cu toate roadele toamnei. Când întrebai oamenii de unde sunt, rosteau cu vorbă dulce, moldovenească, numele unor aşezări din care multe erau vestite pentru ctitoriile lui Ştefan cel Mare. Am străbătut, fără grabă şi mereu desfătându-mă, acel târg în lung şi în lat, acea mare mulțime forfotitoare de bărbați cu sprâncene groase şi de femei rumene în obraji, întrebându-i de prețul vitelor. [...]

Autorapidul prins în ultima clipă, părăsise ca un fulger roşu Suceava."

(*Veneam la vale* de Geo Bogza)

1. Explicați semnificația titlului raportându-o la fragmentul dat.
2. Selectați imagini olfactive şi vizuale sugestive pentru realitățile care l-au încântat pe scriitor.
3. Transcrieți verbele la persoana I, numărul singular, şi motivați folosirea lor.
4. Alegeți un epitet şi o comparație din fragmentul dat.
5. Menționați în ce constă importanța locurilor descrise în afară de frumusețea priveliştilor şi a oamenilor.
6. În cuvintele „mireasmă", „rosteau", „străbăteam", „întrebai", „pădurii", „sărbătoare", „ctitoriile", „vedeai" sunt:
   a) cinci diftongi, un hiat şi doi triftongi;
   b) patru diftongi şi patru triftongi;
   c) trei diftongi, un hiat şi patru triftongi.
7. Selectați cinci neologisme din textul dat.
8. Reconstituiți familia de cuvinte în care se încadrează substantivul „oamenii".
9. Dați sinonime pentru cuvintele „a întreba", „vestite", „repede".
10. Folosiți cuvintele „toamna" şi „dulce" cu alte valori morfologice decât în text.
11. Selectați câte două verbe pentru fiecare conjugare.
12. Cuvântul „mele" din enunțul „Mirosul de fum al gărilor nu putea să alunge din nările mele puternica mireasmă a atâtor roade" are funcția sintactică de:
    a) atribut pronominal;

Scanned with OKEN Scanner

b) atribut adjectival;
c) atribut adverbial.

13. În textul „Am străbătut, fără grabă şi mereu desfătându-mă, acel târg în lung şi în lat, acea mare mulțime forfotitoare de bărbați cu sprâncene groase şi de femei rumene în obraji" sunt:
a) trei propoziții;
b) două propoziții;
c) o propoziție.

14. În fraza „Când întrebai oamenii de unde sunt, rosteau cu vorbă dulce, moldovenească, numele unor aşezări din care multe erau vestite pentru ctitoriile lui Ştefan cel Mare" sunt în ordine:
a) subordonată temporală, completivă indirectă, propoziție principală, propoziție atributivă;
b) subordonată temporală, completivă directă, propoziție principală, propoziție atributivă;
c) subordonată temporală, completivă directă, completivă indirectă, propoziție principală.

15. Explicați rolul semnelor de punctuație în fraza: „Cât vedeai cu ochii, se întindea marea de oameni şi de căruțe încărcate cu toate roadele toamnei".

II. Te numeşti Leonte Paul / Diana, eşti elev/ă în clasa a VI-a C la Colegiul Național „M. Sadoveanu" din Iaşi, ai fost internat/ă în spital şi adresezi o cerere către domnul diriginte prin care soliciți motivarea absențelor.

III. Realizați o compunere în care să descrieți o ctitorie a lui Ştefan cel Mare, pe care ați vizitat-o sau despre care ați citit.

Răspunsuri posibile

I. 1. Titlul sugerează împrejurarea în care prozatorul a realizat acest reportaj: o călătorie cu trenul coborând din pasul Prislopului în Moldova, până în târgul de la Săveni.

2. Imagini olfactive: „puternica mireasmă a atâtor roade", „(plămânii absorbiseră) tot felul de răşini de brad, puternice şi tari, concentrând în ele esența sălbatică a pădurii", „(să respire) aroma uriaşului târg din Săveni".

Scanned with OKEN Scanner

Imagini vizuale: „Cât vedeai cu ochii, se întindea marea de oameni şi de căruţe încărcate cu toate roadele toamnei", „bărbaţi cu sprâncene groase şi de femei rumene în obraji".

3. Verbele la persoana I, singular „trecusem", „străbăteam", „întrebai", „am străbătut", „veneam" imprimă caracter de confesiune textului. Priveliştile străbătute şi oamenii pe care îi întâlneşte îl impresionează nespus şi aceste realităţi constituie subiectul reportajului.

4. Epitet: „(vorbă) dulce"

Comparaţie: „(autorapidul) părăsise ca un fulger roşu"

5. Importanţa locurilor descrise este dată de frumuseţea priveliştilor şi a oamenilor şi totodată de vestitele ctitorii de pe vremea lui Ştefan cel Mare.

6. a

7. „entuziasm", „melancolie", „autorapidul", „concentrând", „esenţă"

8. a omeni, omenit, neomenit, neom, omuşor, omuleţ, omenesc, omenie, omenire.

9. a întreba = 1. a chestiona, a interoga, a descoase, a ancheta;
2. a se informa, a se interesa;
vestite = celebre, renumite;
repede = rapid, iute, imediat, îndată, grabnic, degrabă.

10. În text, cuvântul „toamna" este substantiv.
Poate avea valoare de adverb: Anul şcolar începe toamna.
În text, cuvântul „dulce" este adjectiv.
Poate avea valoare de adverb: I-a vorbit dulce.
Poate avea şi valoare de substantiv: Dulcele servit la desert a fost delicios.

11. Conjugarea I: să alunge (a alunga), concentrând (a concentra)
Conjugarea a II-a: nu putea (a putea), vedea (a vedea)
Conjugarea a III-a: trecusem (a trece), străbăteam (a străbate)
Conjugarea a IV-a: obosiseră (a obosi), coborând (a coborî)

12. b

13. c

14. a

15. Ghilimelele indică faptul că acest text este un citat dintr-o operă.
Virgula desparte propoziţia circumstanţială de loc de regenta înaintea căreia se află.
Punctul indică sfârşitul comunicării.

Scanned with OKEN Scanner

II. Cererea

Domnule Diriginte,

Subsemnatul / subsemnata, Leonte Paul / Diana, elev/ă în clasa a VI-a C la Colegiul Național „M. Sadoveanu" Iaşi, vă rog să-mi motivați absențele din perioada 2-20.X.2002, când am fost internat/ă la Spitalul de Boli Infecțioase cu diagnosticul hepatită tip B.

Anexez certificatul medical nr. 2560.

Radu Paul / Diana

Iaşi, 22 octombrie 2002

Domnului Diriginte al Clasei a VI-a C
de la Colegiul Național „M. Sadoveanu" Iaşi

Testul nr. 8

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„Olguța respiră, privind epitaful pedepsei... Uşa se deschise încetişor... Monica intră în odaie, privind podelele, cu mâna la gură.

– Monica, ia uită-te ce-am scris! (...)

– Cum? ai şi scris?!

– Uită-te!

– Aa! Numai atâta ai scris! se linişti Monica.

– Ce? Nu-ți place?

– Nu zic că nu!... Da' scriu eu pentru tine.

– Da' nu vreau!... Aşa am vrut să scriu!

– Tante Alice a văzut?

– Aşa vreau eu! se împotrivi Olguța.

– Olguța, fă-mi şi mie o plăcere... Eu ți-am făcut: vezi! Am jurat pentru tine.

– Şi eu ce să fac? începu să consimtă Olguța.

– Tu uită-te!

– Asta nu!

– Atunci pune sugătoarea!

– Ți!

– Fă şi tu ceva! Hai, Olguța, lasă-mă să încep.

– Ştii ce?"

(*La Medeleni* de Ionel Teodoreanu)

1. Explicați titlul operei din care s-a extras textul.
2. Care sunt personajele din acest text?

Scanned with OKEN Scanner

3. Menționați și motivați modul de expunere folosit.
4. Observați individualitatea celor două personaje.
5. Urmăriți legătura dintre felul propozițiilor și momentul pe care îl prezintă.
6. Transcrieți din text trei cuvinte alcătuite din trei silabe și trei cuvinte din patru silabe.
7. Alcătuiți câmpul lexical al cuvântului „sugătoare".
8. Găsți antonime pentru următoarele cuvinte: „se deschise", „încetișor", „intră", „se împotrivi", „începu".
9. Formați trei diminutive pornind de la cuvinte din text.
10. În dialogul:

„– Monica, ia uită-te ce-am scris! (...)
– Cum? ai și scris?!
– Uită-te!
– Aa! Numai atâta ai scris! se liniști Monica.
– Ce? Nu-ți place?"

sunt:

a) două verbe la modul imperativ, trei verbe la modul indicativ, timpul perfect compus, un verb la modul indicativ, timpul prezent și un verb la modul indicativ, timpul perfect simplu;
b) patru verbe la modul indicativ, timpul perfect simplu, trei verbe la modul indicativ, timpul perfect compus;
c) un verb la modul indicativ, timpul perfect simplu, cinci verbe la modul indicativ, timpul perfect compus și un verb la modul indicativ, timpul prezent.

11. Transcrieți interjecțiile din text.
12. Treceți verbele „deschise" și „uită" la modurile nepersonale.
13. Propoziția „Eu ți-am făcut" este:
    a) propoziție dezvoltată, enunțiativă, afirmativă;
    b) propoziție simplă, enunțiativă, afirmativă;
    c) propoziție dezvoltată, enunțiativă, optativă.
14. Alcătuiți o frază după schema:

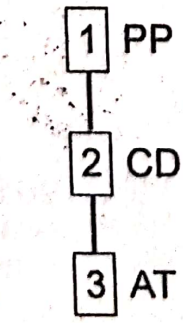

Scanned with OKEN Scanner

15. Explicați folosirea apostrofului în propoziția „– Da' nu vreau!...".

II. Te numeşti Leonte Paul / Diana, doreşti să-ți îmbogățeşti acvariul şi dai anunț într-un ziar local pentru a-ți putea procura peşti exotici.

III. Alcătuiți o compunere în care să realizați portretele a două personaje aflate în antiteză.

Răspunsuri posibile

I. 1. Titlul *La Medeleni*, exprimat printr-un substantiv propriu precedat de prepoziție, indică locul unde se petrece acțiunea romanului.

2. Personajele din acest text sunt: Monica, Olguța, care apar direct, şi tante Alice, care este doar menționată.

3. Modul de expunere din text este dialogul, care s-a folosit pentru exprimarea unei stări tensionate.

4. Cele două personaje, Olguța şi Monica, sunt caracterizate în antiteză prin intermediul dialogului şi prin intervenția prozatorului: Olguța este voluntară şi imperativă, Monica este blândă, maleabilă şi generoasă.

5. Tensiunea momentului surprins în acest dialog se exprimă printr-un mare număr de propoziții scurte, interogative şi exclamative.

6. Cuvinte din trei silabe: Monica, Olguța, respiră.
Cuvinte din patru silabe: epitaful, încetişor, podelele.

7. Câmpul lexical al cuvântului „sugătoare": penar, stilou, cerneală, creion, radieră, pic, linie, ascuțitoare, acuarele.

8. se deschise – se închise
încetişor – repede
se împotrivi – acceptă
începu – sfârşi

9. odaie – odăiță, uşă – uşiță, gură – guriță.

10. a

11. Interjecțiile din text sunt: „Ia", „Aa!", „Țț!", „Hai".

12. a deschide – a fi deschis — infinitiv
a intra – a fi intrat
deschizând — gerunziu
intrând

Scanned with OKEN Scanner

deschis – deschisă, deschişi, deschise — participiu
intrat – intrată, intraţi, intrate
de deschis (la deschis, pentru deschis) — supin
de intrat (la intrat, pentru intrat)

13. a

14. Paul, responsabilul cercului literar, îl sfătuieşte pe Dan să citească din poeziile sale la prima şedinţă care se va organiza luna aceasta.

15. Apostroful indică eliminarea unui sunet – consoana „r" („dar").

II. Anunţul

Mă numesc Leonte Paul / Diana, doresc să cumpăr şase exemplare de peşti exotici: doi masculi şi patru femele. Cine mi-i poate oferi, rog să mă sune la numărul 246228, după ora 18.

Testul nr. 9

I. Citeşte cu atenţie textul pentru a răspunde următoarelor cerinţe:

„Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale.

Lună, Soare şi Luceferi,
El le poartă'n a lui herb,
Împrejuru-i are dame
Şi curteni din neamul Cerb.

Crainici, iepurii cei repezi,
Purtători îi sunt de veşti,
Filomele-i ţin orchestrul
Şi izvoare spun poveşti.

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lângă ape pe potici,
Vezi bejanii de albine,
Armii grele de furnici.

Hai şi noi la craiul, dragă,
Şi să fim din nou copii,
Ca norocul şi iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-ar părea cum că natura
Toată mintea ei şi-a pus,
Decât orişice păpuşă
Să te facă mai presus."

(*Povestea codrului* de Mihai Eminescu)

1. Explicaţi titlul poeziei.
2. Argumentaţi cărui gen literar aparţine textul dat.
3. Precizaţi elementele de prozodie.
4. Menţionaţi figura de stil folosită frecvent în poezie.

Scanned with OKEN Scanner

5. Transcrieți trei cuvinte care prezintă spațiul terestru și trei cuvinte care definesc spațiul cosmic.
6. În enumerația „mii", „herb", „veşti", „codrul", „mila", „soare", „neamul" sunt:
   a) trei cuvinte monosilabice şi patru bisilabice;
   b) patru cuvinte monosilabice şi două bisilabice;
   c) două cuvinte monosilabice şi patru bisilabice.
7. Selectați două neologisme și alcătuiți enunțuri cu acestea.
8. Transcrieți două cuvinte populare.
9. Folosiți în enunțuri verbul „a avea" cu valoare predicativă și cu valoare auxiliară.
10. Folosiți substantivul „izvoare" cu funcția sintactică de atribut.
11. În propoziția „Să fim din nou copii" predicatul este:
   a) „să fim";
   b) „să fim copii";
   c) „să fim din nou".
12. În strofa „Mi-ar părea cum că natura / Toată mintea ei şi-a pus, / Decât orişice păpuşă / Să te facă mai presus." sunt:
   a) o propoziție principală și două subordonate;
   b) două propoziții principale și o subordonată;
   c) trei propoziții principale.
13. Construiți o frază după schema:

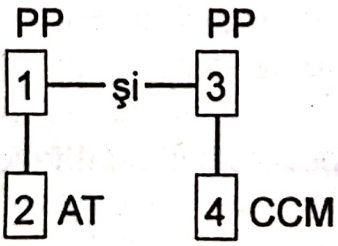

14. Realizați expansiunea substantivului „de albine" din versul „Vezi bejanii de albine".
15. Explicați folosirea cratimei în construcția „poartă-n".

II. Te numeşti Leonte Paul / Diana, ai papagali şi doreşti să faci un schimb de exemplare. În acest scop, dai un anunț la ziarul local.

III. Demonstrați într-o compunere apartenența la genul liric a unei poezii.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile

I. 1. Titlul, alcătuit din substantivul „povestea", sugerează atmosfera fantastică şi substantivul „codrului" indică locul mitic înfăţişat.

2. Textul aparţine genului liric, pentru că descrie un colţ de natură mirifică faţă de care eul liric îşi exprimă direct admiraţia printr-un limbaj artistic bogat.

3. Ritmul este trohaic, rima este încrucişată (cu anumite excepţii), măsura este de 8 silabe şi strofele sunt catrene (alcătuite din 4 versuri).

4. Figura de stil folosită frecvent în poezie este personificarea.

5. Cuvinte care denumesc spaţiul terestru: „codru", „izvoare", „flori".
Cuvinte care denumesc spaţiul cosmic: „Lună", „Soare", „Luceferi".

6. a

7. „filomele": Cântecul filomelelor sporeşte farmecul nopţilor de primăvară.
„orchestrul" (orchestra): Orchestra cântă un vals.

8. Cuvinte populare: „potici", „bejanii"

9. „a avea" – valoare predicativă: Codrul are o frumuseţe unică.
„a avea" – valoare de verb auxiliar: Păsările călătoare s-au întors la cuiburile lor.

10. Ascult murmurul izvoarelor.

11. b

12. a

13. Mă bucură faptul că ai venit la spectacol şi sunt fericit cum n-am fost niciodată.

14. Vezi bejanii care sunt de albine.

15. Cratima leagă sfârşitul cuvântului „poartă" şi prepoziţia „n" rostite în aceeaşi silabă.
Cratima indică elidarea vocalei î (în).

II. Mă numesc Leonte Paul / Diana, am mai multe feluri de papagali şi aş vrea să fac un schimb de exemplare cu o persoană care doreşte acest lucru. Rog să fiu contactat(ă) la numărul de telefon 202413, după ora 18 sau să mi se răspundă în ziarul „Evenimentul de Iaşi".

Cu mulţumiri anticipate,
Paul / Diana

Scanned with OKEN Scanner

Testul nr. 10

I. Citeşte cu atenție textul pentru a răspunde următoarelor cerințe:

„Plânge-mă, mamă, cu dor,
Că ți-am fost voinic fecior,
Şi de grijă ți-am purtat,
Ogorul ți l-am lucrat.
Iar de când m-am cătănit,
Viața mi s-a otrăvit.
Că tânjesc în țări străine
Şi tot plâng gândind la tine."

(*Poezii poporale ale românilor*,
Vasile Alecsandri)

1. Argumentați cărui gen literar aparține textul dat.
2. Transcrieți versuri care surprind starea sufletească a feciorului plecat la cătănie.
3. Explicați rolul inversiunii din versul al doilea.
4. Menționați elementele de prozodie.
5. Remarcați cele două planuri temporale.
6. Precizați în care grup de cuvinte este corectă despărțirea în silabe:
   a) pur-tat, lu-crat, o-tră-vit, tân-jesc, stră-i-ne;
   b) pur-tat, luc-rat, o-tră-vit, tân-jesc, stră-i-ne;
   c) pur-tat, lu-crat, ot-ră-vit, tân-jesc, stră-i-ne.
7. Alcătuiți câmpul lexical pentru cuvântul „fecior".
8. Găsiți antonime pentru trei cuvinte din text.
9. Folosiți cuvântul „iar" cu altă valoare gramaticală decât în text.
10. Cuvintele „cu dor", „de grijă", „ogorul", „la tine" sunt în ordine:
    a) complement circumstanțial de mod, complement indirect, complement direct, complement indirect;
    b) complement circumstanțial de mod, complement circumstanțial de loc, complement direct, complement indirect;
    c) complement indirect, complement circumstanțial de mod, complement direct, complement indirect.
11. Analizați morfo-sintactic versul al doilea.
12. În versurile „Iar de când m-am cătănit, / Viața mi s-a otrăvit" sunt în ordine:
    a) o propoziție principală şi o propoziție circumstanțială de timp;

Scanned with OKEN Scanner

b) o propoziție principală și o propoziție circumstanțială de mod.

13. Alcătuiți o propoziție care să aibă ca element regent cuvântul „cu dor".

14. Alcătuiți o frază după schema:

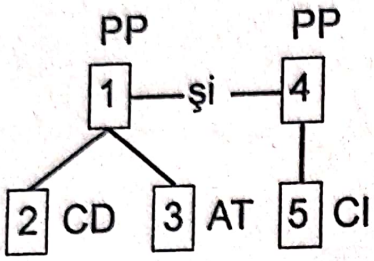

15. Explicați folosirea cratimei în structura „l-am lucrat".

II. Te numești Leonte Paul / Diana, ești elev/ă în clasa a VI-a C la Liceul de Artă „Octav Băncilă" din Iași, care organizează un recital de pian în cadrul zilelor școlii. Adresează o invitație dirigintei tale.

III. Selectați o doină dintr-o culegere de folclor și argumentați felul acesteia.

Răspunsuri posibile

I. 1. Textul aparține genului liric, deoarece creatorul anonim își exprimă direct sentimentele prin verbe la persoana I („am fost", „am purtat", „am lucrat", „m-am cătănit", „tânjesc", „plâng") și pronume de persoana I („mă", „m(-am cătănit)", „mi"). Verbul „plânge" la modul imperativ, substantivul „mamă" la cazul vocativ și pronumele de persoana a II-a singular („ți", „la tine") sunt alte elemente care contribuie la exprimarea directă a trăirilor eului liric.

2. „Iar de când m-am cătănit,
Viața mi s-a otrăvit.
Că tânjesc în țări străine
Și tot plâng gândind la tine."

3. Prin intermediul inversiunii „voinic fecior" se subliniază vrednicia fiului în gospodăria părintească.

4. Ritmul trohaic, rima împerecheată, măsura de 7-8 silabe.

5. Cele două planuri temporale conturate în poezie sunt: trecutul senin petrecut de fiul de țărani între ai săi și prezentul trist trăit printre străini.

6. a

Scanned with OKEN Scanner

7. mamă, tată, frate, soră, fiică, bunic, bunică, unchi, văr, vară, familie, mătuşă.

8. a plânge – a râde
   viața – moartea
   m-am cătănit – m-am liberat

9. În text, cuvântul „iar" este conjuncție.
   Poate avea valoare de adverb: A plecat iar.

10. a

11. „că" = conjuncție subordonatoare simplă
„ți" = pronume personal, persoana a II-a, nr. singular, cazul dativ, formă neaccentuată, funcția sintactică de complement indirect;
„am fost" = verb copulativ, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, nr. singular, împreună cu numele predicativ „fecior" alcătuieşte predicatul nominal
„fecior" = substantiv comun, genul masculin, nr. singular, cazul nominativ, nearticulat, funcția de nume predicativ
„voinic" = adjectiv propriu-zis, variabil cu două terminații, patru forme flexionare, se acordă în gen, nr. şi caz cu substantivul „fecior", gradul pozitiv, funcția sintactică de atribut adjectival.

12. a

13. Plânge-mă, mamă, cu dor care nu are alinare.

14. Diana intră în clasă după ce a bătut la uşă, având speranța că ora nu a început şi vocea caldă a profesoarei o invită să ia loc în bancă.

15. Cratima leagă două cuvinte rostite împreună: „l" = pronume personal, „am" = verbul auxiliar „a avea".

II. Invitația

Stimată Doamnă Dirigintă,

Clasa de pian organizează un recital sub conducerea doamnei profesoare Maria Brad. Programul cuprinde piese din repertoriul clasic, dintre care două vor fi intrepretate de mine.

Cu acest prilej, vă invit vineri 5 noiembrie 2002, la ora 18, în sala Filarmonicii „George Enescu". Ar fi pentru mine o mare cinste să văd că sunteți printre spectatori şi îmi urmăriți evoluția.

Cu deosebit respect,
Leonte Paul / Diana

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie selectivă

1. *Dicționar de literatură română,* Editura Univers, București, 1979.
2. *Dicționar explicativ al limbii române,* Editura Univers enciclopedic, București, 1998.
3. Manualele școlare pentru clasa a VI-a:
   a) Alexandru, Crișan, Sofia Dobra, Florentina Sâmihăian, *Limba română, manual pentru clasa a VI-a,* Editura Humanitas, București, 1998.
   b) Elena, Mazilu-Ionescu, Valentina Jercea, *Limba română, manual pentru clasa a VI-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998
   c) Anca, Șerban, Șerban Sergiu, *Limba română, manual pentru clasa a VI-a*, Editura All, București, 1999.
4. Andrău, Ioan, *Elemente de teorie literară pentru elevi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986.
6. Boldan, Emil, *Dicționar de terminologie literară,* Editura științifică, București, 1994.
7. Călinescu, George, *Ion Creangă (viața și opera)*, Editura pentru Literatură, București, 1964.
8. Călinescu, George, *Estetica basmului,* Editura pentru Literatură, București, 1968.
9. Călinescu, George, *Opera lui Mihai Eminescu*, vol I-II, Editura pentru Literatură, București, 1969.
10. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Fundația Europeană „Drăgan", 1980.
11. Caragiale, Ion, Luca, *Momente și schițe*, Editura Albatros, București, 1976.
12. Cioculescu, Șerban, *Viața lui I.L. Caragiale*, Editura Minerva, București, 1971.
13. Cioculescu, Șerban, *Caragialiana,* Editura Minerva, București, 1982.
14. Cornea, Paul, *Pastelurile în creația lui V. Alecsandri*, Editura Albatros, București, 1972.
15. Covrig-Nonea, Ioan, *Noțiuni de compoziție și stil,* Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970.
16. Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amascord, Timișoara, 1994.
17. Micu, Dumitru, *Început de secol,* Editura Minerva, București, 1970.
18. Nicolescu, C. G., *Vasile Alecsandri* în *Istoria literaturii române*, vol. II, Editura Academiei, București, 1960.
19. Parfene, Constantin, *Literatura în școală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977.
20. Parfene, Constantin, *Teorie și analiză literară, Ghid practic*, Editura Științifică, București, 1993.
21. Romaniuc, Cecilia, *Modalități de interpretare a textului literar*, Editura Calende, București, 1992.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

I. Creația populară orală

Genul liric popular

Doina 5
Doina 6
Măi bădiță, floare dulce 8

Genul epic popular în versuri

Balada populară 11
Balada haiducească *Toma Alimoş* 11
Balada istorică *Constantin Brâncovanul* 21

II. Literatura cultă

Genuri şi specii literare culte

Genul liric cult

Pastelul 35
Vasile Alecsandri – *Iarna* 35
Ion Pillat – *Mărţişor* 38
Grete Tartler – *Vine primăvara!* 42
Tudor Arghezi – *Creion* 45
Ionel Teodoreanu – *Basmul toamnei* 47
Mihai Eminescu – *O, rămâi...* 50
La mijloc de codru... 54
Peste vârfuri... 56

Idila 59
George Coşbuc – *La oglindă* 60
Tudor Arghezi – *Scrisoare cu tibişirul* 63

Scanned with OKEN Scanner

Genul epic cult în versuri

Fabula 67
Grigore Alexandrescu – *Câinele şi cățelul* 68
Boul şi vițelul 71
George Topârceanu – *Bivolul şi coțofana* 77

Parodia 81
Ana Blandiana – *Fapt divers* 81

Genul epic cult în proză

Subiectul operei literare 85
Costache Negruzzi – *Sobieski şi românii* 86

Narațiunea 99

Scrisoare literară 103
Costache Negruzzi – *Istoria unei plăcinte* 103

Povestirea 109
Ion Agârbiceanu – *Întâiul drum* 110

Schița 118
I. L. Caragiale – *D-l Goe* 118

Nuvela 131
Ioan Slavici – *Budulea Taichii* 132

Romanul 143
Ionel Teodoreanu – *La Medeleni* 143

Evocarea 151
Nicolae Iorga – *Cea dintâi învățătură* 152

Scanned with OKEN Scanner

Amintirea 157
Ion Creangă – *Procitania* 158
La Broşteni 162
Pupăza din tei 166

Portretul literar 178
Grigore Ureche – *Letopiseţul Ţării Moldovei* 179
Mihail Sadoveanu – *Fraţii Jderi* 181

Proza de călătorie 186
Calistrat Hogaş – *Amintiri dintr-o călătorie* 187

Reportajul 191
Geo Bogza – *Cartea Oltului* 191

Teste se evaluare şi soluţii 196

Bibliografie 228

Scanned with OKEN Scanner

CASA EDITORIALĂ REGINA

Str. Carpați 16, bl. 914, ap. 34
Iaşi – 6600
Tel./fax.:(0232) 259867
Mobil: 0745.667755

Apărut: 2003
Tipografia MULTIPRINT IAŞI
Calea Chişinăului 22, et. 6, Iaşi, 6600
Tel.: 0232-211225, 236388, Fax: 0232-211252

ISBN 973-8023-25-1

Scanned with OKEN Scanner

CASA EDITORIALĂ REGINA
IAŞI

Problemele abordate de *Îndrumător* în legătură cu textele literare din manualele alternative urmăresc formarea deprinderii elevilor de a recepta opera literară

ISBN 973-8023-25-1

Lei 12

Scanned with OKEN Scanner